Provincie Utrecht

Jaarrekening 2015

Utrecht, 10 mei 2016

Inhoudsopgave

Bladzijde

Inhoudsopgave 3

Leeswijzer 4

1. Bestuurlijke samenvatting, belangrijkste ontwikkelingen en resultaten 5

2. Algemeen financieel verslag 19

3. Programma's 23
   1. Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en binnenstedelijke ontwikkeling 24
   2. Landelijk gebied 35
   3. Bodem, water en milieu 45
   4. Economische zaken en recreatie 55
   5. Mobiliteit 64
   6. Cultuur en samenleving 80
   7. Jeugdzorg 88
   8. Bestuur en middelen 90

4. Projecten 101

5. Paragrafen 112
   1. Weerstandsvermogen en risicobeheersing 113
   2. Onderhoud kapitaalgoederen 119
   3. Financiering en treasury 128
   4. Bedrijfsvoering 130
   5. Verbonden partijen 132
   6. Grondbeleid 142
   7. Provinciale belastingen en heffingen 147

6. Financiële jaarrekening 148
   - Grondslagen van de financiële verslaggeving 150
   - Balans per 31 december 2015 155
   - Toelichting op de balans 158
   - Overzicht van baten en Lasten 2015 170
   - Verplichte bijlagen 172
     1. Staat van vaste activa 173
     2. Staat van incidentele baten en lasten 174
     3. Wet normering bezoldiging topfunctionarissen 178
   - Single information Single audit 181
   - Controleverklaring 183

7. Overige bijlagen 187
   1. Samenvatting Jaarrapportage 2015 PUEV 2015-2018 188
   2. Overzicht verleende subsidies 190

Afkortingenlijst 193
Colofon 196

Leeswijzer

In de jaarstukken leggen gedeputeerde staten verantwoording af over het gerealiseerde beleid en de financiën van de provincie Utrecht. De jaarstukken bestaan uit het jaarverslag en de jaarrekening. Het jaarverslag bestaat uit de programmaverantwoording en de paragrafen. De jaarrekening bestaat uit de balans en de programmarekening met een toelichting op beide stukken. In de jaarstukken 2015 wordt verantwoording afgelegd over hetgeen in de Begroting 2015 is begroot. De jaarstukken zijn samengesteld op basis van het 'Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten'. De opbouw van de jaarstukken, die door provinciale staten worden vastgesteld, is als volgt:

1. Bestuurlijke samenvatting, belangrijkste ontwikkelingen en resultaten in 2015
In dit hoofdstuk wordt een beleidsmatige samenvatting op hoofdlijnen gegeven, waarna wordt ingegaan op de belangrijkste ontwikkelingen en resultaten in 2015.

2. Algemeen financieel verslag
In dit hoofdstuk wordt een samenvatting gegeven van de belangrijkste financiële resultaten over 2015.

3. Programmaverantwoording
In de programmaverantwoording wordt per programma inhoudelijk ingegaan op de doelstellingen, de prestaties en de financiële gevolgen van het gevoerde beleid.
In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de 3 W-vragen:

■ **Wat wilden we bereiken?**
Onder dit kopje worden de beleidsmatige doelstellingen van het programma genoemd, conform de begroting 2015.

■ **Wat hebben wij daarvoor gedaan?**
Onder dit kopje wordt een toelichting gegeven per prestatie. Tevens bevat dit onderdeel één of meer (prestatie) indicatoren. Deze indicatoren zijn overeenkomstig de indicatoren in de Begroting 2015, tenzij anders wordt vermeld.

■ **Wat heeft het gekost?**
Onder dit kopje wordt een analyse gegeven van de afwijkingen tussen de begroting na wijziging en de realisatie op programmaniveau.

4. Projecten
Na programmaverantwoording wordt in het hoofdstuk Projecten ingegaan op de projecten Hart van de Heuvelrug, Presto en Uithoflijn zoals afgesproken in de subcommissie van de jaarrekening.

5. Paragrafen
De paragrafen bevatten de verantwoording over hetgeen in de overeenkomstige paragrafen in de begroting 2015 is opgenomen.

6. Jaarrekening
De jaarrekening bevat de balans en programmarekening met toelichting en een aantal bijlagen. De programmarekening biedt een samenvattend overzicht van de begroting (na wijziging) en de werkelijke baten en lasten.
De bedragen in de jaarrekening zijn weergegeven in eenheden van duizend euro, tenzij anders vermeld. Dit is gedaan om de leesbaarheid te vergroten. Een bedrag van € 45.000 staat dus als € 45 in een tabel. Dit kan leiden tot afrondingsverschillen van maximaal € 1.000 in totaaltellingen.

1. Bestuurlijke samenvatting, belangrijkste ontwikkelingen en resultaten in 2015

Hoofdstuk 1 Bestuurlijke samenvatting

1.1 Inleiding

Het gaat goed met de provincie Utrecht. Mensen wonen hier graag, de economie is sterk (we zijn voor de tweede keer aangemerkt als de meest competitieve regio van Europa), er is een diversiteit aan mooie (stads)landschappen met veel beleefbaar cultureel erfgoed en natuur. 2015 was in dit opzicht een goed jaar: de economie bleef krachtig, de Nieuwe Hollandse Waterlinie is genomineerd als UNESCO-werelderfgoed, in juli vond de start van de Tour de France plaats in Utrecht en de musea beleefden een topjaar. Daarnaast kregen we voor het eerst te maken met het vraagstuk van de opvang van vluchtelingen. We verwachten dat dit de komende jaren extra inspanningen zal vergen.

In 2015 zijn de nieuwe Provinciale Staten gekozen en is een nieuw college geformeerd. In het coalitieakkoord *In Verbinding* staat dat wij in de coalitieperiode 2015 – 2019 de aantrekkelijkheid van de provincie verder willen versterken. We zetten de in de afgelopen periode ingezette focus op de kerntaken voort, met een omslag van beleidsvorming naar realisatie. De belangrijkste nieuwe accenten zijn: energietransitie en aandacht voor de arbeidsmarkt voor (V)MBO-ers.

De resultaten uit de jaarrekening 2015 zijn voor een belangrijk deel gestoeld op de inzet van het vorige college, dat voortvarend is doorgezet door het huidige college. Denk bijvoorbeeld aan de aanpak van de kantorenleegstand en de herijking van de PRS. Maar ook aan de afronding van een langdurig en intensief proces van een forse krimptaakstelling van Provinciaal personeel. Het beoogde doel, een personeelsomvang van 675 fte, is in 2015 gerealiseerd.

We willen het ingezette beleid van het vorige college om samen met partners en inwoners te werken vanuit maatschappelijke opgaven nog steviger benadrukken. In het najaar van 2015 zijn hiervan de eerste resultaten zichtbaar. Denk bijvoorbeeld aan de start in november 2015 van het BOB-proces (Beeldvorming-Oordeelsvorming-Besluitvorming) voor en met Provinciale Staten over energietransitie en de bestuursconferentie op 25 november rondom Utrecht Oost en het Utrecht Science park.

Onze inzet wordt onderstreept door de nominatie van Binnenlands Bestuur als Best Bestuurde decentrale overheidsorganisatie. In het nominatiedossier staat: ‘Door focus aan te brengen lukt het de provincie Utrecht innovatief te zijn. Daarbij past een open manier van communiceren, aandacht voor ketensamenwerking en een degelijk financieel beleid’. Uiteindelijk hebben we de gemeente Leeuwarden moeten feliciteren met hun prijs.

1.2 Onze visie: in verbinding

Om de gunstige situatie te behouden en te versterken werken we continu aan een duurzame groei met een goede balans tussen ruimtelijke, economische en sociale ontwikkelingen. Dit willen wij doen door te verbinden, bij te dragen aan transformaties en systeemveranderingen en vooral door te realiseren: focus op onze kerntaken en deze waar nodig versterken.
In onze werkwijze richten we ons op inwoners, maatschappelijke partners en ondernemers, we worden meer zichtbaar en een beter toegankelijk bestuur voor hen. Dit doen we door open en transparant te zijn in onze werkprocessen en resultaten. En in de uitvoering van ons beleid luisteren wij in een vroeg stadium naar de ideeën, kennis en expertise van inwoners. We staan open voor verandering en voor andere manieren om onze doelen te bereiken. Samen met elkaar, vanuit ieder competentie en potentie benutten, werken we aan gemeenaschappelijke doelen. Innovatiekracht en creativiteit van onze ondernemers, maatschappelijke partners en inwoners zijn daarbij van grote waarde.

Pijlers van inzet provincie Utrecht

Voor een uitgbreidere toelichting verwijzen wij naar http://begroting.provincie-utrecht.nl/p218/inzet-provincie-utrecht.

Hoe wij 'in verbinding' willen zijn vanuit actuele maatschappelijke trends en ontwikkelingen met onze partners kunnen we illustreren aan de hand van twee voorbeelden.

van subsidiëren naar slimme financieringsconstructies (en andere rol provincie)
Subsidies zijn altijd een belangrijk beleidsinstrument van de provincie geweest om richting te geven en te stimuleren. De laatste jaren vindt een verandering plaats in dit instrumentarium. Wij streven er naar dat de subsidie-afhankelijkheid wordt omgezet naar inzet van eigen creativiteit vanuit de eigen verantwoordelijkheid. Het komt steeds vaker voor dat de bijdrage van de provincie in cofinanciering belangrijker wordt, nieuwe instrumenten worden ingezet (crowdfunding, revolverende fondsen) en we onze rol op een andere manier invullen dan alleen financiering van groot deel van de projectkosten. Hierbij gaat het om een proactieve opstelling bij verdeling subsidiegelden, het faciliteren en aanjagen van processen, het beschikbaar stellen van procesgeld en het inzetten van eigen mensen bij partnerorganisaties. Kortom: onze actieve particaptie in processen neemt toe en subsidies gaan we slimmer inzetten.

Het vormen van coalities en netwerken
Het besef dat we ons als organisatie ook als een netwerk moeten gaan organiseren krijgt steeds duidelijkere contouren. We kiezen voor meer horizontale zelfsturing door en voor medewerkers op basis van hun professionaliteit en competenties. We participeren steeds meer als gelijkwaardige partner bij maatschappelijke opgaven. Traditionele werkwijzen werken niet meer. Een aantal voorbeelden uit de dagelijkse praktijk:

→ *Knooppunt Hoevelaken*: marktpartijen krijgen een trekkende rol in planprocedure. Doordat een bijzondere aanbestedingsvorm is gekozen, worden bijna alle regionale wensen gerealiseerd.
→ *Nul-op-de-meter-woningen*: samen met 40 regionale koplopers werken we aan de realisatie van 50.000 woningen (vanuit Economic Board Utrecht)
→ *Utrechts Festival Overleg*: door, naast onze financiële bijdrage, samenwerking en ondernemerschap te stimuleren werken nu zestien festivals samen aan marktonderzoek, inkoopvoordelen en een relatiemanagementsysteem.
→ *Stichting Samenwerkende Kasteelmusea*: we hebben ons ingezet om de samenwerking tussen Kasteel Amerongen, Slot Zuylen, Museum Oud-Amelisweerd, Kasteel de Haar en Huis Doorn te versterken. Dit heeft geresulteerd in de Stichting Samenwerkende Kasteelmusea (SSK).
→ *KAMM*: Met vier landgoederen (Het Kombos, Anderstein, Maarsbergen en Huis te Maarn = KAMM) hebben we samen met gemeente Utrechtse Heuvelrug een samenhangend pakket aan maatregelen opgesteld om duurzame, gebiedsbrede meerwaarde te creëren.
→ *Van RAP naar Innovatieprogramma Fysieke Leefomgeving (IFL)*: We willen dit programma richten op de vernieuwing van het ruimtelijke instrumentarium, onze rollen en werkwijzen. Waar in het RAP de focus lag op het WAT, willen we in het IFL de focus leggen op het HOE.

→ *Alliantie Utrecht Oost/Utrecht Science Park*: investeren in maatschappelijke partners werpt zijn vruchten af. Als provincie faciliteren wij het proces met mensen en middelen, maar treden niet nadrukkelijk op de voorgrond.

1.3 Belangrijkste resultaten in 2015

❖ **Nieuwe Hollandse Waterlinie en Limes stap dichter bij UNESCO Werelderfgoedstatus**

Op 22 mei 2015 maakt het ministerie van OCW bekend dat de Nieuwe Hollandse Waterlinie is geselecteerd om in 2019 mogelijk te worden toegevoegd aan de Werelderfgoedlijst van UNESCO. Dit grootste Rijksmonument van Nederland wordt voorgedragen als een uitbreiding van de Stelling van Amsterdam (Werelderfgoed sinds 1996). Deze vormen samen een uniek en groots monument van wereldformaat. In januari 2018 zal de minister van OCW de uitbreidingsnominatie aan de UNESCO in Parijs overhandigen. In 2019 wordt bekend gemaakt of de Werelderfgoedstatus definitief wordt toegekend.

❖ **Start herijking PRS en PRV**

In de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie 2013-2028 (PRS) zijn de ruimtelijke ambities van de provincie weergegeven. In 2015 hebben we het fundament gelegd voor een eerste (al eerder aangekondigde) herijking. Het actualiseren van programma's (bijvoorbeeld op het gebied van wonen en werken), nieuwe maatschappelijke opgaven (denk bijvoorbeeld aan energietransitie) en andere beleidsaccenten in het coalitieakkoord maken een dergelijke herijking zinvol. In de Kadernotitie Start Herijking PRS en bijbehorende verordening (PRV, 2013) hebben PS richtinggevende keuzes vastgelegd over inhoud en proces. PS hebben bepaald dat de herijking geen herziening is: de in de PRS en PRV vastgelegde lange termijn visie en sturingsfilosofie blijven de basis. Wel wordt al wat voorgesorteerd op de nieuwe Omgevingswet.

❖ **Natuurbeheerplan legt meer verantwoordelijkheid bij partners in het gebied**

Op 14 april 2015 hebben GS het Natuurbeheerplan 2016 vastgesteld. Het plan beschrijft de beleidsdoelen en de subsidiemogelijkheden voor de ontwikkeling en het beheer van natuur, agrarische natuur en landschapselementen. Het agrarische natuurbeheer verandert ingrijpend vanaf 1 januari 2016. De provincie stelt hogere eisen aan het natuurbeheer en subsidie is alleen mogelijk op de meest geschikte locaties. De provincie Utrecht heeft in 2015 als één van de eerste provincies afspraken gemaakt met agrariërscollectieven. Zo is het mogelijk om natuurbeheer efficiënt te organiseren, gericht op behoud en ontwikkeling van natuurwaarden in het agrarisch gebied. Met deze stap leggen wij een groot deel van de verantwoordelijkheid neer bij onze partners in het betreffende gebied.

❖ **Een nieuw integraal Bodem-, Water en Milieuplan (BWM) als bouwsteen voor omgevingsbeleid**

Op 7 december 2015 hebben Provinciale Staten het Bodem-, Water- en Milieuplan 2016-2021 vastgesteld. Voor het eerst is het beleid voor bodem, water en milieu in één integraal plan opgenomen. Het plan is door partners positief ontvangen. Het plan richt zich op vier belangrijke maatschappelijke opgaven: waterveiligheid en wateroverlast, schoon en voldoende oppervlaktewater, duurzamer en efficiënter gebruik van de ondergrond en leefkwaliteit stedelijk gebied. Het plan en de kaarten zijn volledig digitaal beschikbaar. Door verbindingen te leggen met de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie en de Provinciale Ruimtelijke Verordening is plan een praktische bouwsteen voor de toekomstige Omgevingsvisie.

❖ **Provinciale Aanpak Kantorenleegstand op koers**

Bekend is dat in de provincie ruim 1,2 miljoen m2 kantoren leegstaat. En in de gemeentelijke bestemmingsplannen is nog eens ruimte voor 4,3 miljoen m2 aan nieuwbouw. Deze leegstand gaat ten koste van de ruimtelijke kwaliteit en heeft negatieve gevolgen voor de binnenstedelijke leefbaarheid. In 2014 is een ontwerp-Thematische Structuurvisie Kantoren opgesteld (regulerende spoor) waarin we aangeven waar we nieuwbouwmogelijkheden van kantoren willen beperken. Dit ontwerp is in 2015 tot een statenvoorstel omgezet . In december 2015 hebben we de structuurvisie gepresenteerd aan gemeenten en bedrijfsleven. In 2015 hebben we ook de transformatie van leegstaande kantoren aangepakt (faciliterende spoor). We hebben gemeenten met geld en menskracht ondersteund bij de transformatie van leegstaande kantoren en/of gebiedsgerichte herontwikkelingen. Via een netwerk van kantorenloodsen en -coaches maken negen gemeenten gebruik van deze faciliteiten. Met acht gemeenten hebben we de website www.utrechttransformeert.nl gelanceerd. Het met partners aanpakken van bestaande leegstand werkt vooral goed omdat we nieuwe leegstand gaan voorkomen door bestaande nieuwbouwmogelijkheden sterk te beperken. Daartoe heeft GS op 15 december de Thematische Structuurvisie Kantoern vastgesteld.

De provincie Utrecht is de eerste provincie die op deze manier ingrijpt. De samenhangende aanpak van zowel faciliteren als reguleren oogst vele lof onder betrokken partijen.

- **Versterken Utrecht Science Park als economische motor**

Het Utrecht Science Park groeit enorm, in het hart van de meest competitieve regio van Europa gaat het goed. Betrokken partijen vinden dat een verbeterde samenwerking nog meer voorsprong geeft aan deze motor van de Utrechtse kenniseconomie. Naast de economische groei worden de komende jaren grote investeringen in de infrastructuur gedaan. Op 25 november 2015 heeft de 3e bestuurlijke conferentie Utrecht Science Park plaatsgevonden met de bestuurlijke vertegenwoordigers van de sleutelpartners. Het resultaat van de conferentie is dat de partners nauwer gaan samenwerken bij het versterken van de economische ontwikkeling en het verbeteren van de beriekbaarheid van het gebied. Ook de minister en staatssecretaris van het ministerie van Infrastructuur en Milieu benadrukken het belang hiervan in hun MIRT brief aan de Tweede Kamer.

- **Internationale acquisitie zeer succesvol**

In 2015 heeft Invest Utrecht 48 investeringsprojecten begeleid, met als resultaat 11 succesvolle projecten. Gezamenlijk hebben de 11 projecten € 84,05 miljoen opgeleverd aan investeringen en 450 nieuwe arbeidsplaatsen. Invest Utrecht heeft ook het Uitvoeringsplan 2012-2015 afgesloten. In deze periode zijn in totaal 43 succesvolle investeringsprojecten gerealiseerd. Hiermee is de doelstelling van 40 projecten in 4 jaar ruim gehaald. De projecten hebben € 125,87 miljoen aan investeringen opgeleverd en voorzien in 952 arbeidsplaatsen. In november 2015 heeft een missie naar de provincie Guangdong (China) plaatsgevonden. Met succes: een contract, twee concrete orders, twee intentieverklaringen en een aantal veelbelovende commerciële contacten. Eind 2015 is gestart met het realiseren van een nieuwe regionale acquisitiestrategie als onderdeel van de internationaliseringsagenda van de Economic Board Utrecht. In 2015 hebben we een nieuwe Europastrategie 2016 – 2019 opgesteld om Europa optimaal te laten bijdragen aan Utrechtse doelen.

- **Programma Beter Benutten succesvol afgesloten**

Het mobiliteitsprogramma Beter Benutten 1 heeft met de uitvoering van 69 maatregelen 13.500 spitsmijdingen per dag gerealiseerd. Rekening houdend met infrastructurele aanpassingen in de regio hebben we een reductie van 8% van voertuigverliesuren (VVU's) gerealiseerd tijdens de looptijd van het programma Beter Benutten. Daarnaast realiseerden we in 2015 in het netwerk een blijvend verbeterde spitssnelheid van 3 tot 8% en meer afgewikkeld verkeer (tot 11%). In 2015 hebben we een eindrapportage en een verantwoordingsrapport opgesteld. Ook hebben we een interactieve kaart van de maatregelen gemaakt www.goedopweg.nl/eindrapportage. Het overgrote deel van de maatregelen uit Beter Benutten 1 zijn uitgevoerd, de resterende maatregelen worden door de verantwoordelijke organisaties opgepakt. Middelen die binnen dit programma resteerden, zetten we in bij Beter Benutten Vervolg. Op 22 juni hebben PS ingestemd met het totale programma Beter Benutten Vervolg.

- **Vergroting publieksbereik door verbinden erfgoed, recreatie en toerisme**

In 2015 hebben we een aantal activiteiten uitgevoerd om de relatie tussen verschillende partijen in erfgoed, recreatie en toerisme te versterken en te verbreden. Zo hebben we bijvoorbeeld bijgedragen aan het intensiveren van de persbenadering voor evenementen bij kasteelmusea en militair erfgoed. Mede hierdoor leverde de opening van het Waterliniemuseum op Fort Vechten veel publiciteit op. 2015 was verder een TOP jaar voor Utrechtse musea. Nergens in Nederland is het aantal museumbezoeken zo sterk gestegen als in de provincie Utrecht. Dit komt vooral door de opening van het Nationaal Militair Museum in Soesterberg. Het aantal museumbezoeken steeg met 53 procent, van 1 miljoen naar 1,6 miljoen. Landelijk ligt de stijging op 8 procent. Het Nationaal Militair Museum trok dit jaar bijna een half miljoen mensen. Daarmee is het op vijf na best bezochte museum van Nederland. Maar ook andere Utrechtse musea deden het goed, zoals Kasteel de Haar in Haarzuilens (+ 20%), het Catharijneconvent (Utrecht), DOMunder (Utrecht), het Mondriaanhuis (Amersfoort), Museum Veenendaal en Museum Dorestad (Wijk bij Duurstede).

❋ RAP-2 (2012 – 2015) wordt Innovatieprogramma Fysieke Leefomgeving

In 2015 hebben we de 16 projecten uit Ruimtelijk Actie Programma (RAP-2) afgerond en is het programma geëvalueerd. Uit de positieve evaluatie (december 2015) blijkt dat RAP-2 zich heeft bewezen. Er is gezorgd voor extra inzet en energie van maatschappelijke partners en een aantal thema's (zoals kantorenaanpak, ruimtelijke inpassing duurzame energie, inpassing infrastructuur) zijn stevig op de kaart gezet. Tegelijkertijd hebben we samen met partners geconstateerd dat maatschappelijke vraagstukken steeds integraler worden en om een nieuwe rolverdeling vragen. We zijn daarom gestart met de transitie van het RAP naar een Innovatieprogramma Fysieke Leefomgeving (IFL). We willen dit programma richten op de vernieuwing van het ruimtelijke instrumentarium, onze rollen en werkwijzen om straks onder de Omgevingswet effectief te kunnen opereren. Waar in het RAP de focus lag op het 'wat', willen we in het IFL de focus leggen op het 'hoe'. De contouren van het IFL hebben we eind 2015 vastgelegd in een startnotitie.

❖ Afsluiting langer lopende programma's en start nieuwe programma's

In 2015 hebben we een aantal programma's met succes afgesloten:

- Programma Beter Benutten (2010-2014)
- Kaderdocument Agenda Vitaal Platteland (2012-2015)
- Agenda Historische Buitenplaatsen (2012-2015)
- Het Europese Interreg IV-b project ARBOR over biobrandstoffen (2013 - 2015)
- Programma cultuur onderneemt (2012 – 2015)
- LEADER Afronden LEADER. In de twee LEADER-gebieden (Weidse Veenweiden en Kromme Rijn) zijn 70 projecten gerealiseerd met een totale investering van € 15 mln. met ruim 4 mln. aan EU-subsidies

Verder zijn we met enkele nieuwe programma's gestart:

- Programma regionaal vervoersmanagement (fase 2, 2015-2019)
- Beter Benutten Vervolg (2014-2018)

❖ Invlechting nieuwe OV-taken geslaagd

Per 1 januari 2015 zijn de verkeers- en vervoertaken van het voormalige Bestuur Regio Utrecht binnen de provincie ondergebracht in een aparte afdeling (BRU). Om deze nieuwe taken goed te kunnen uitvoeren hebben we een aparte uitvoerende afdeling OV opgezet. Deze afdeling is verantwoordelijk voor beide OV-concessies (stadsregio-concessie en streekvervoer/Amersfoort-concessie), alle Regiotaxi-contracten en het beheer en onderhoud van de provinciale OV-bedrijfsmiddelen (voornamelijk alles rondom de tram). De afdeling is per 1 oktober 2015 operationeel. In 2015 hebben wij een nieuwe OV-concessie gegund aan Synthus tot 2023.

❖ Eerste fairtrade provincie van Nederland

De provincie Utrecht is de eerste fairtrade provincie van Nederland. Agnes Jongerius reikte zaterdag 21 november het certificaat uit aan M. Pennarts tijdens een feestelijke bijeenkomst in Hotel Theater Figi te Zeist. Inmiddels zijn er 14 fairtrade gemeenten binnen de provinciegrenzen, 80% van de inwoners van de provincie wonen inmiddels in een fairtrade gemeente of fairtrade gemeente in wording. Fairtrade staat voor eerlijke handel met respect voor mens en milieu. Pas als er voldoende fairtrade gemeenten in de provincie zijn, kun je als provincie nastreven om ook fairtrade te worden. Fairtrade is bij ons inmiddels onderdeel van het thema Duurzaamheid. En dat is weer verweven in al onze beleidsthema's.

❖ Nieuwe provinciale weg N412 (Limesbaan) in gebruik genomen.

Om het aantal files in de regio te verminderen is in het voorjaar van 2015 de Limesbaan tussen Houten en de A12 bij Bunnik in gebruik genomen.

❖ BO-MIRT verkenning Utrecht Oost

Rijk en regio hebben besloten tot een gezamenlijke brede gebiedsverkenning Utrecht Oost als voorhoedetraject in het kader van Meer Bereiken en hebben het plan van aanpak voor de OV verkenning vastgesteld als onderdeel daarvan.

❖ Onderzoek naar maatregelen op de N201 tussen de A2 en Vreeland

Tijdens de spitsuren heeft de N201 tussen de A2 en Vreeland onvoldoende capaciteit. In het BO-MIRT van oktober is daarom afgesproken dat provincie Utrecht samen met Rijkswaterstaat Midden Nederland en, provincie Noord-Holland onderzoekt welke korte termijn maatregelen er mogelijk zijn om terugslag op andere wegvakken te voorkomen. Omdat de verkeersafwikkeling op dit wegvak ook invloed heeft op de wegen in de gemeenten Hilversum, Wijdemeren, Stichtse Vecht en De Ronde Venen worden ook deze

gemeenten verzocht te participeren in de projectgroep.

❖ **Onderzoek naar maatregelen op de aansluiting A2 / N230**

Tijdens de spitsuren is de aansluiting A2/N230 (Ring Utrecht/Zuilense Ring) overbelast. In het BO-MIRT van oktober is daarom afgesproken dat provincie Utrecht samen met Rijkswaterstaat Midden Nederland en de gemeenten Utrecht en Stichtse Vecht onderzoekt welke korte termijn maatregelen er mogelijk zijn om terugslag op andere wegvakken te voorkomen.

❖ **Aanpak fileproblemen knooppunt Hoevelaken**

In 2015 is de aanpak voor Knooppunt Hoevelaken gegund aan een aannemerscombinatie die het planproces, ontwerp en realisatie uitvoert. Doordat een bijzondere aanbestedingsvorm is gekozen, worden bijna alle, door de betrokken partijen, geformuleerd regionale wensen gerealiseerd. De regionale wensen betreffen onder andere het herstel van een volledige aansluiting Hoevelaken, aanleg van 5 nieuwe fietstunnels en bovenwettelijke geluidmaatregelen voor Amersfoort en Nijkerk.

Mijlpalen 2015

Datum	Korte omschrijving	Beeld
09-01-2015	Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit Ingeborg Thoral brengt advies uit over het verbeteren van de binnenstedelijke kwaliteit om de leefomgeving in de stad beter te maken.	
30-01-2015	Ondertekening contract voor de levering van de trams voor de Uithoflijn. De Spaanse leverancier CAF (Construcciones y Auxiliar de Ferrocarriles) gaat 27 trams leveren.	
05-02-2015	Afsluiting project Groen Gasgeven. Hierin is gebruik van schone brandstof gestimuleerd door het helpen realiseren van in totaal 13 groen gas vulpunten in de provincie.	
09-02-2015	De natuur is van ons allemaal. Dat was de boodschap die doorklonk tijdens de landelijke Natuurtop op de voormalige Vliegbasis Soesterberg.	
13-02-2015	De Europese Commissie keurt het derde Plattelands Ontwikkelingsprogramma 2014-2020 (POP3) goed, waarin voor de provincie Utrecht een bedrag van 40 miljoen euro beschikbaar is.	

18-02-2015	Woudenberg en provincie Utrecht tekenen de gezamenlijke ruimtelijke agenda. Deze biedt een overzicht van de ontwikkelopgaven en acties op ruimtelijke gebied voor de komende jaren in de gemeente Woudenberg. In 2015 is met 13 gemeenten een dergelijke ruimtelijke agenda getekend.	
19-02-2015	In het westelijk deel van de provincie Utrecht is het wandelnetwerk Groene Hart officieel in gebruik genomen. Geniet van een mooie wandeling langs de Hollandse IJssel en door weidse polderlandschappen.	
23-02-2015	K. Janssen, burgemeester van Zeist, wordt de nieuwe voorzitter van het Platform Utrechtse Buitenplaatsen. Dit Platform, waarin alle belanghebbende partijen vertegenwoordigd zijn, creëert kennisnetwerken, organiseert bijeenkomsten en doet aanbevelingen op het gebied van buitenplaatsenbeleid.	
29-02-2015	'*De Flexibele Stad – naar een duurzame stadsregio'.* Het jaarlijkse Platform Woningmarkt van de provincie Utrecht, georganiseerd met de Gemeente Utrecht.	
05-03-2015	Vier landgoederen, Het Kombos, Anderstein, Maarsbergen en Huis te Maarn (gezamenlijk: KAMM), hebben met de provincie Utrecht en gemeente Utrechtse Heuvelrug een samenhangend pakket aan maatregelen opgesteld om duurzame, gebiedsbrede meerwaarde te creëren.	
06-03-2015	Eerste Platform Aanpak Kantoren Transformatie. In dit platform werken gemeenten, eigenaren, ontwikkelaars, financiers en gebruikers van vastgoed samen met de provincie aan de transformatie van bestaande leegstaande kantoren.	
11-03-2015	Ondertekening overeenkomst voor twee spoortunnels in Veenendaal door bestuurders van Ede, Veenendaal en Renswoude, de provincies Utrecht en Gelderland en ProRail. Hiermee wordt de verkeerssituatie verbeterd, de veiligheid vergroot en het verkeer kan beter doorstromen. Ook verbeterd de leefbaarheid.	

13-03-2015	Feestelijke opening nieuwe inrichting Bethunepolder voor natuur. In de middagzon maakten meer dan honderd belangstellenden een wandeling door het gebied.	
17-03-2015	Rijk, provincie, gemeenten en waterschappen sluiten het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Bodemconvenant 2016-2020. Het convenant is gericht op de uitvoering van het bodembeleid.	
30-03-2015	De 49 gekozen leden van Provinciale Staten zijn tijdens de eerste officiële vergadering geïnstalleerd door de commissaris van de Koning. Zij vormen de komende vier jaar het Utrechts parlement en besturen de provincie.	
07-04-2015	Start van de aanleg van de nieuwe ontsluitingsweg op de Richelleweg (N413) in Soesterberg. Deze weg wordt aangelegd voor de ontsluiting van de nieuwe woonwijk Apollo Noord en de nieuwe locatie van Sauna Soesterberg.	
14-04-2015	De colleges van Gedeputeerde Staten van alle Nederlandse provincies hebben ingestemd met het uitvoeringsprogramma voor de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS).	
15-04-2015	De provincie Utrecht heeft drie beeldbepalende eikenbomen langs de Utrechtseweg (N237) verplaatst. Deze verplaatsing was nodig omdat de N237 wordt verbreed. De eiken hebben een nieuwe plek gekregen in het weiland naast de weg.	
17-04-2015	In gebruik name Limesbaan, de nieuwe verbindingsweg tussen de A12 en Houten. Bewoners van Houten hebben nu een Kortere en snellere route tussen Houten en de A12. .	
21-04-2015	Gedeputeerde Staten van Utrecht hebben het Programma Aanpak Veenweiden vastgesteld. Het programma is opgesteld om bodemdaling af te remmen en een meer duurzaam waterbeheer te krijgen. De provincie stelt hiervoor €3,5 miljoen beschikbaar.	

30-04-2015	Nieuw coalitieakkoord *In Verbinding!* gesloten door de VVD, D66, CDA en GroenLinks voor de komende vier jaar.	
01-05-2015	Het zwemseizoen is weer begonnen. Dit betekent lekker zwemmen in open water op warme dagen. Wie veilig wil zwemmen, gaat naar één van de 24 officiële zwemplaatsen in de provincie Utrecht.	
12-05-2015	Ruim 80 initiatiefnemers, bestuurders en experts bezochten deze leer- en netwerkbijeenkomst georganiseerd door provincie samen met RWS. Prikkelende inleidingen over knooppuntontwikkeling en 3 workshops gaven inzicht in de kansen die brede aanpak van infrastructuur kan bieden voor verbetering van het vestigingsklimaat in onze provincie.	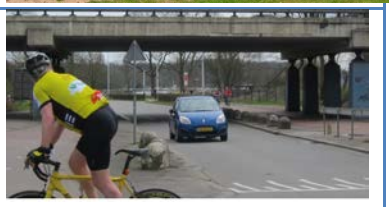
20-05-2015	De gemeente Renswoude en de provincie Utrecht sluiten Cultuurpact. Na het sluiten van de Cultuurpacten met Utrecht en Amersfoort, hebben we ook nog pacten gesloten met Veenendaal, Utrechtse Heuvelrug, Soest, Zeist, Stichtse Vecht en Bunschoten, en ook met Renswoude. In een cultuurpact leggen gemeente en provincie gezamenlijke ambities en afspraken op het gebied van cultuur en erfgoed vast.	
22-05-2015	Het ministerie van OCW maakt bekend dat De Nieuwe Hollandse Waterlinie is geselecteerd om in 2019 mogelijk te worden toegevoegd aan de Werelderfgoedlijst van UNESCO.	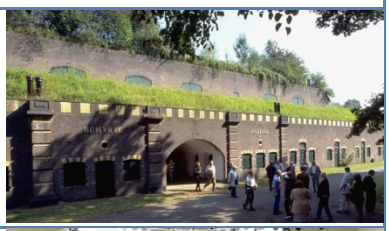
26-05-2015	In de vergadering van Provinciale Staten Utrecht hebben de 49 Statenleden gestemd voor de Eerste Kamerverkiezingen.	
05-06-2015	Feestelijke ondertekening van de samenwerkingsovereenkomsten Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg (waarmee Provinciale Staten en de gemeenteraden van Soest en Zeist eind april hebben ingestemd)	
26-06-2015	Op prikkelende wijze werd door een gezelschap van ruim 60 bestuurders, experts en belanghebbenden de meerwaarde van onafhankelijk advies op het gebied van ruimtelijke kwaliteit en de fysieke leefomgeving verkend. Deze leer- en netwerkbijeenkomst was tevens een passend afscheid van de vorige adviseur ruimtelijke kwaliteit, Ingeborg Thoral.	

30-06-2015	De opening van de Nieuwe Heemsteedse brug tussen Houten en Nieuwegein. Na 35 jaar zijn beide oevers van het Amsterdam-Rijnkanaal tussen Houten en Nieuwegein weer verbonden. Tegelijkertijd zorgt dit voor een goede recreatieve verbinding tussen de forten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie	
30-06-2015	Opening onderdoorgang voetgangers en fietsers NS-station Bilthoven. Deze tunnel zorgt voor een verkeersveilige kruising van het spoor.	
30-06-2015	Gemeente Amersfoort staat niet langer onder verscherpt financieel toezicht. Provincie Utrecht houdt wel de vinger aan de pols.	
01-07- 2015	Uitreiking subsidies van het Fonds Erfgoedparels voor rijksmonumenten door M. Pennarts in de Cunerakerk in Rhenen. In totaal € 3,4 miljoen voor 14 projecten. Het provinciale fonds erfgoedparels is ingesteld om bij te dragen aan de restauratie van rijksbeschermde monumenten (die geen woonhuisfunctie hebben) met een urgente restauratiebehoefte.	
10-07-2015	Ondertekening intentieovereenkomst Marinierskazerne Doorn. Het Rijksvastgoedbedrijf, de gemeente Utrechtse Heuvelrug en provincie Utrecht zoeken naar nieuwe bestemmingen voor de van Braam Houckgeest kazerne in Doorn.	
19-08-2015	Rijkswaterstaat heeft de capaciteitsverruiming van het knooppunt Hoevelaken (A1 / A28) aanbesteed. Hierbij is voor een bijzondere aanbestedingsvorm is gekozen, waarbij bijna alle, door de betrokken partijen, geformuleerd regionale wensen gerealiseerd worden. Zoals; aanleg van 5 nieuwe fietstunnels en bovenwettelijke geluidmaatregelen voor Amersfoort en Nijkerk.	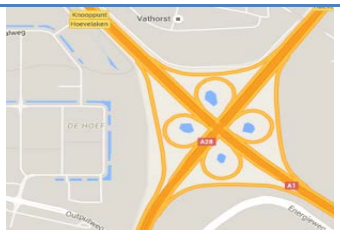
04-09-2015	J. Verbeek-Nijhof en Lot van Hooijdonk (wethouder gemeente Utrecht) onthullen het 1-op1 model van de tram voor de Uithoflijn. Het model is nauwelijks van echt te onderscheiden.	

09-09-2015	De provincie organiseert een bijeenkomst voor wethouders over financieel toezicht. Het thema is risicomanagement in het sociaal domein.	
17-09-2015	Om 12.00 uur geeft J. Verbeek-Nijhof samen met de Fietsersbond startschot voor de nationale Fiets Telweek op het Vredenburg in Utrecht.	
24-09-2015	Eurocommissaris voor regionaal beleid en steden, Corina Creţu, in Utrecht ontvangen samen met onze regionale partners.	
28-09-2015	Regionaal congres over de huisvesting van vluchtelingen (vergunninghouders) in de regio Utrecht.	
13-10-2015	Opening Waterliniemuseum Fort bij Vechten trekt ruim 3.500 bezoekers. Wij hebben als provincie de bouw en inrichting van het Waterliniemuseum Fort bij Vechten mogelijk gemaakt, Nieuwland is als beheerder van het gehele fort verantwoordelijk voor de exploitatie.	
14-10-2015	In het BO-MIRT is afgesproken dat: - Op de N201 tussen de A2 en Vreeland staan dagelijks files, daarom is afgesproken dat Provincie Utrecht samen met Rijkswaterstaat Midden Nederland, provincie Noord-Holland en de gemeenten Hilversum, Wijdemeren, Stichtse Vecht en De Ronde Venen onderzoek welke korte termijn maatregelen er mogelijk zijn om terugslag op andere wegvakken te voorkomen. - Tijdens de spitsuren is de aansluiting A2/N230 (Ring Utrecht/Zuilense Ring) overbelast, daarom is afgesproken dat provincie Utrecht samen met Rijkswaterstaat Midden Nederland en de gemeenten Utrecht en Stichtse Vecht onderzoekt welke korte termijn maatregelen er mogelijk zijn om terugslag op andere wegvakken te voorkomen.	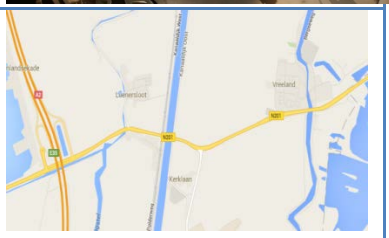 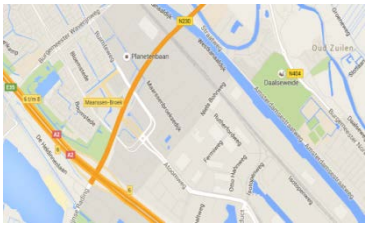

04/09-11-2015	Commissaris Van Beek en de gedeputeerde Economische Zaken, P. van den Berg, leiden een succesvolle missie naar Guangdong.	
06-11-2015	De contracten voor de bouw van het Prinses Máxima Centrum voor Kinderoncologie op het USP zijn getekend. Begin 2016 gaan de bouwvakkers aan de slag. Volgens planning is het nieuwe gebouw eind 2017 klaar.	
21-11-2015	De provincie Utrecht is de eerste fairtrade provincie van Nederland. Agnes Jongerius reikt het certificaat uit aan M. Pennarts tijdens een feestelijke bijeenkomst in Hotel Theater Figi te Zeist.	
24-11-2015	J. Verbeek-Nijhof, voorzitter van het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO) Rijn-West en Gedeputeerde van de provincie Utrecht, heeft namens het RBO het Paris Pact on Water ondertekend op 19 november.	
25-11-2015	Op 3e bestuurlijke conferentie Utrecht-Oost/Utrecht Science Park maken bestuurders van betrokken partijen afspraken over de verdere ontwikkeling van het gebied.	
26-11-2015	In november krijgt de provincie Utrecht er een nieuw bos bij. In het toekomstige Parkbos de Haar in Haarzuilens plantten 15.000 mensen maar liefst 7.000 bomen.	
01-12-2015	Paul Roncken is de nieuwe onafhankelijk adviseur ruimtelijke kwaliteit van de provincie Utrecht. Hij adviseert het College en Provinciale Staten gevraagd en ongevraagd over trends en ontwikkelingen in landelijk en stedelijk gebied.	
03-12-2015	15 grondeigenaren in Zegveld ondertekenen met provincie overeenkomst voor de ruil van totaal 89 hectare grond om het gebied efficiënter in te kunnen richten en meer mogelijkheden te creëren voor natuur- en waterbeheer.	

07-12-2015	Provinciale Staten stemmen in met integraal Bodem,-Water- en Milieuplan 2016-2021 als bouwsteen voor de Omgevingsvisie. Het plan brengt de doelen voor water, ondergrond en leefkwaliteit stedelijk gebied bij elkaar.	
07-12-2015	Provinciale Staten stemmen in met het Meerjarenprogramma Agenda Vitaal Platteland (AVP) 2016-2019, gericht op o.a. natuur, bodem, water, milieu, landbouw, landschap, energie, recreatie, cultuurhistorie, vrijkomende agrarische bebouwing en leefbaarheid kleine kernen.	
08-12-2015	Provinciale Staten gaan akkoord met verstrekken lening aan Stichting Kasteel Amerongen (SKA) van €1.130.000,-. SKA kan haar schulden aflossen en een sluitende meerjarenbegroting opstellen.	
08-12-2015	Leerdam, Vianen en Zederik vragen aan GS van Zuid-Holland en Utrecht om een herindelingsprocedure te starten. Beide provincies zijn betrokken omdat een wijziging van de provinciegrens aan de orde is	
10-12-2015	Opening van de nieuwe fietstunnel onder de Universiteitsweg (N412) Door de aanleg van deze fietstunnel is een veilige doorgaande fietsroute tot stand gekomen tussen Utrecht, De Bilt en Zeist. En is de doorstroming voor auto's tussen De Bilt/Zeist en de A28 verbeterd.	
13-12-2015	Heropening Leidseveertunnel na verbouwing voor Uithoflijn en opening fly-over. Oplevering van 1e helft van het busstation Utrecht Centraal Jaarbeurszijde + HOV-busbaan Mineurslaan.	
15-12-2015	Gedeputeerde Staten stellen het Statenvoorstel Thematische Structuurvisie Kantoren (TSK) vast. Deze structuurvisie is onderdeel van de provinciale aanpak Kantorenleegstand.	

2. Algemeen financieel verslag

Hoofdstuk 2 Algemeen financieel verslag

Het Algemeen financieel verslag geeft op hoofdlijnen een beeld van de financiële resultaten en de financiële positie van de provincie Utrecht. Meer details over de cijfers vindt u op de programmabladen, in de programmarekening en op de balans. Als dat nodig is, verwijzen we naar de betreffende paragraaf.

2.1 Inleiding

De opzet van de jaarstukken 2015 volgt de opzet van de Programmabegroting 2015. De jaarrekening 2015 sluit af, na mutaties in de voorzieningen en reserves, met een (netto) overschot van € 16,7 mln. inclusief 1,1 mln via de stofkamoperatie vanuit het coalitieakkoord Het zuivere rekeningoverschot is 15,6 mln (in 2014 was er een netto overschot van € 9,7 mln.). In tabel 2.1 staan lasten positief weergegeven en baten met een minteken. *Een positief saldo betekent dus een tekort en een negatief saldo een overschot.*

Tabel 1: jaarrekeningresultaat 2015 (x € 1.000)

Saldo rekening	Rekening 2014	Oorspronkelijke begroting	Begroting na wijz.	Rekening 2015	Verschil
A Saldo programma's inclusief overhead	190.303	200.445	212.230	151.479	-60.751
B Algemene dekkingsmiddelen	-162.107	-157.668	-156.710	-166.909	-10.199
C Stelposten	563	4.329	400	0	-400
D Saldo rekening bruto (= A + B + C)	**28.759**	**47.106**	**55.920**	**-15.430**	**-71.350**
E Mutaties reserves	-38.463	-48.780	-55.889	-1.262	54.627
F Saldo rekening netto (= D + E)	**-9.705**	**-1.674**	**31**	**-16.692**	**-16.723**

2.2 Analyse van het jaarrekeningresultaat

In deze paragraaf analyseren we het resultaat op de programma's (A), de algemene dekkingsmiddelen en stelposten (B en C) en de mutaties in de reserves (E). De categorieën (letters) corresponderen met de letters in tabel 2.1. Allereerst lichten wij in tabel 2.2 de samenstelling van het nettoresultaat toe (F). Dat is het resultaat na alle stortingen in en onttrekkingen aan de reserves.

Tabel 2: Samenstelling van het nettoresultaat (x € 1.000,=)

Analyse jaarrekeningresultaat 2015 ten opzichte van Begroting na wijziging	
Saldo rekeningresultaat begroting na wijziging	31
Voordeel op de algemene dekkingsmiddelen	-10.599
Vrijval reserves	-2.549
Netto resultaat op de acht beleidsprogramma's	-2.437
Resultaat voor Stofkam	**-15.554**
Stofkamoperatie vanuit coalitieakkoord	-1.137
Totaal netto resultaat	**-16.692**

2.2.1 Resultaat op de programma's (A)

Tabel 2.3 laat zien dat het saldi op de programma's (voor mutaties in de reserves) € 150 mln. bedraagt.

Tabel 3: saldi programma's *voor* mutaties in reserves (x € 1.000,=)

Saldi programma's incl. overhead (excl. reserves)	Oorspronkelijke begroting	Begroting na wijz.	Rekening 2015	Verschil
1. Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en binnenstedelijke ontwikkeling	11.544	20.920	12.744	-8.176
2. Landelijk gebied	42.747	51.803	37.800	-14.003
3. Bodem, water en milieu	17.015	18.929	13.158	-5.771
4. Economische zaken en recreatie	7.968	10.961	8.239	-2.722
5. Mobiliteit	84.331	60.148	35.344	-24.804
6. Cultuur en samenleving	14.803	15.014	13.420	-1.594
7. Jeugdzorg	2.549	2.226	1.701	-525
8. Bestuur en middelen	19.488	32.229	29.072	-3.157
Totaal programma's incl overhead	**200.445**	**212.230**	**151.479**	**-60.751**

Het resultaat op de programma's laat in 2015 een (positief) resultaat voor de mutaties in reserves zien. Alle programma's sluiten af met een overschot, dat wil zeggen dat er minder is besteed dan er is begroot. In hoofdstuk 3 van deze jaarrekening vindt u per programma een overzicht van de samenstelling van het programmaresultaat.

Tegenover de (positieve) resultaten op de programma's staan onttrekkingen uit of stortingen in de reserves (zie 2.2.3.) Meer over de overige verschillen binnen dit programma leest u in hoofdstuk 3 Programma's. Op grond van de Budget- en afrekenregels (BAR) vallen overschotten op structurele budgetten automatisch vrij ten gunste van het rekeningresultaat. Voor overschotten op incidentele budgetten kunnen overboekingsvoorstellen naar een volgend jaar worden ingediend. Meer daarover leest u meer, indien van toepassing, in het statenvoorstel bij deze jaarrekening.

2.2.2 Algemene dekkingsmiddelen en stelposten (B en C)

Tabel 4: algemene dekkingsmiddelen en stelposten (x € 1.000,=)

Algemene dekkingsmiddelen en stelposten	Rekening 2014	Oorspronkelijke begroting	Begroting na wijz.	Rekening 2015	Verschil
Treasuryactiviteiten	-4.668	-3.020	-4.097	-9.947	-5.850
Dividenden	-109	-100	-100	-50	50
a. Treasuryresultaat	**-4.778**	**-3.120**	**-4.197**	**-9.997**	**-5.800**
Uitkering Provinciefonds	-41.982	-41.748	-37.946	-38.638	-692
Opcenten motorrijtuigenbelasting	-114.185	-112.600	-114.200	-115.301	-1.101
Renteopbrengst van investeringen	-200	-200	0	-1.998	-1.998
Overige baten	-961	0	-367	-974	-607
b. Overige dekkingsmiddelen	**-157.329**	**-154.548**	**-152.513**	**-156.912**	**-4.399**
c. Algemene dekkingsmiddelen (a+b)	**-162.107**	**-157.668**	**-156.710**	**-166.909**	**-10.199**
Onvoorzien	0	400	400	0	-400
Bedrijfsvoeringsreserve	563	0	0	0	0
Loon- en prijscompensatie	0	3.929	0	0	0
d. Stelposten	**563**	**4.329**	**400**	**0**	**-400**
e. Alg.dekk.midd. en stelposten (c+d)	**-161.544**	**-153.339**	**-156.310**	**-166.909**	**-10.599**

Algemeen
Het resultaat op de algemene dekkingsmiddelen en stelposten is € 10,6 mln. positief. Dat komt vooral door een forse toename in de treasury activiteiten, € 5,8 mln. hoger dan begroot. Dit wordt veroorzaakt door een eerdere

vrijval van een garantieproduct. Daarnaast is de opbrengst van de opcenten op de MRB van € 1,1 mln. hoger en zijn er interne renteopbrengsten (interne rekenrente, conform de bestuurlijke afspraken transitie BRU) op de OV investeringen.

Treasuryresultaat
Het resultaat van € 10,0 mln. heeft de oorspronkelijke verwachting van € 4,2 miljoen (zoals bijgesteld in de Najaarsrapportage 2015) overtroffen met € 5,8 mln. Dat komt met name doordat er in 2015 een tweetal garantieproducten zijn vrijgevallen. Deze middelen zijn toegevoegd aan de rekening courant bij het Rijk in het kader van het schatkistbankieren.

Uitkering Provinciefonds
De algemene uitkering uit het Provinciefonds was volgens de decembercirculaire 2015 € 38,6 mln. De stijging van € 0,7 mln. ten opzichte van de meicirculaire (verwerkt in de bijgestelde programmabegroting) komt o.a. door een bijstelling van het accres (trap op trap af systematiek).

Opcenten op de MRB
De werkelijke opbrengst van opcenten op de MRB is € 1,1 mln. hoger dan geraamd bij de Najaarsnota. De belangrijkste redenen voor de hogere opbrengst komt doordat het grootste deel van zeer zuinige auto's al per 1 januari 2014 wordt belast met motorrijtuigenbelasting. Daarnaast is er sprake van een lichte stijging van het autobezit van met name zeer zuinige auto's in de provincie.

2.2.3 Mutaties in de reserves (E)

Per saldo hebben we in 2015 € 54,6 mln. minder onttrokken dan aanvankelijk begroot.

Tabel 5: stortingen in/onttrekkingen uit reserves (x € 1.000,=)

Stortingen in/onttrekkingen uit reserves	Rekening 2014	Oorspronkelijke begroting	Begroting na wijz.	Rekening 2015	Verschil
Mutaties in programmareserves	-33.711	-49.057	-53.081	1.546	-54.627
Mutaties in reserves t.l.v. alg. middelen	-4.752	277	-2.808	-2.808	0
Totaal programma's	**-38.463**	**-48.780**	**-55.889**	**-1.262**	**54.627**

Na mutaties in reserves is het resultaat op de programma's als volgt:

Tabel 6: saldi programma's *na* mutaties in reserves (x € 1.000,=)

Saldi programma's incl. overhead (incl. reserves)	Oorspronkelijke begroting	Begroting na wijz.	Rekening 2015	Verschil
1. Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en binnenstedelijke ontwikkeling	9.999	7.757	6.807	-950
2. Landelijk gebied	27.024	26.573	26.546	-27
3. Bodem, water en milieu	13.693	14.543	11.046	-3.497
4. Economische zaken en recreatie	8.570	10.280	9.257	-1.023
5. Mobiliteit	61.037	60.080	59.754	-326
6. Cultuur en samenleving	12.503	16.159	15.744	-415
7. Jeugdzorg	1.549	49	-476	-525
8. Bestuur en middelen	17.013	23.708	24.348	640
Totaal programma's incl overhead	**151.388**	**159.149**	**153.025**	**-6.124**

3. Programma’s

1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en binnenstedelijke ontwikkeling

Dhr. R.W. Krol
Dhr. P. van den Berg
Mw. J. Verbeek-Nijhof

1.1 Inleiding

De provincie Utrecht heeft ruimtelijk een uitstekende uitgangspositie. Mensen wonen, werken, recreëren en studeren hier graag. We werken voortdurend aan een levenskrachtige en aantrekkelijke provincie, waarin we de steeds verrassende ruimtelijke kwaliteit van stad en ommeland duurzaam versterken. Door de kwaliteit van het landelijk gebied te vergroten dragen we bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat en sterke economische positionering van de provincie. In binnenstedelijke ontwikkeling willen we samen met partners aan een voldoende en divers woningaanbod en een goed voorzieningenniveau in steden en dorpen realiseren. Onze ambities zijn:

- Een scherpere afweging van belangen rond ruimtelijke ontwikkelingen, waarbij gezocht wordt naar een optimale mix voor mens, milieu en middelen;
- Betere benutting van kansen voor verdere ontwikkeling van gebiedskwaliteiten door verbinding te zoeken met partners;
- Meer toekomstbestendige binnenstedelijke (woon)kwaliteit, efficiënter ruimtegebruik en een gezondere woningmarkt;
- Beter en breder beschikbaar hebben van ruimtelijke informatie gericht op meer inhoudelijke verbindingen, vernieuwende toepassingsmogelijkheden en samenwerking met strategische partners.

1.2 Belangrijkste resultaten ruimtelijke ontwikkeling

❋ Start herijking PRS en PRV

In de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie 2013-2028 (PRS) zijn de ruimtelijke ambities van de provincie weergegeven. Het vormt een belangrijke (ruimtelijke) basis voor een aantrekkelijke provincie, waarin het ook in de toekomst plezierig wonen, werken en recreëren is. De doorwerking loopt vooral via de Provinciale Ruimtelijke Verordening 2013 (PRV).
In 2015 is het fundament gelegd voor een eerste (voorgenomen) herijking. Het actualiseren van programma's (bijvoorbeeld op het gebied van wonen en werken), nieuwe maatschappelijke opgaven (denk bijvoorbeeld aan energietransitie) en andere beleidsaccenten in het coalitieakkoord maken een dergelijke herijking zinvol. In de Kadernotitie Start Herijking PRS en PRV hebben PS richtinggevende keuzes vastgelegd over inhoud en proces. PS hebben bepaald dat de herijking geen herziening is: de in de PRS en PRV vastgelegde lange termijn visie en sturingsfilosofie blijven de basis. GS hebben onder andere gemeenten geraadpleegd (ambtelijk) over deze herijking. Naar verwachting stellen PS de herijkte PRS/PRV in december 2016 vast.
Met de herijking van de PRS en PRV houden we rekening met de nieuwe Omgevingswet. Voor de op te stellen Omgevingsvisie (vanaf 2017) voegen we de herijkte PRS en PRV, het Mobiliteitsplan en het Bodem-, Water- en Milieuplan samen tot één integrale provinciale visie.

indicator	Omschrijving	Streef-waarde	2013	2014	2015 begroot	2015 werkelijk
Verslag ruimtelijk beleid	Tijdige voortgangsrapportage aan PS over gebiedsontwik-keling en uitvoering PRS	2e Q	2e Q	2e Q	2e Q	2e Q
Beperking stedelijk ruimtebeslag	% woningvoorraad die ligt in stadsgewest Utrecht en regio Amersfoort	75%	75%	75%	75%	77%

❋ RAP-2 (2012 – 2015) wordt Innovatieprogramma Fysieke Leefomgeving

Het tweede Ruimtelijk Actieprogramma 2012-2015 (RAP-2) geeft uitvoering aan de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie 2013-2028. De projecten in het RAP sluiten aan bij actuele ruimtelijke vraagstukken en dragen bij aan het realiseren van een integrale gebiedsontwikkeling.

Afbeelding 1 - Schalkwijk

In 2015 zijn de 16 projecten uit RAP-2 afgerond en is het programma geëvalueerd. De oogst is breed. Zo hebben we concrete *handreikingen* opgesteld voor onze partners in het ruimtelijke werkveld. Een dergelijke handreiking helpt gemeenten bij het maken van afwegingen en het opstellen van hun visie. Maar we hebben ook gezocht naar innovatie in onze werkwijze. Op het Eiland van Schalkwijk bijvoorbeeld experimenteren wij - samen met de gemeente Houten en het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden - met een nieuwe manier van werken. Door minder regels op te leggen krijgen ondernemers meer ruimte om zelf te bouwen aan de toekomst van het gebied. De samenwerkende partners hebben dit experiment op basis van een evaluatie succesvol beoordeeld. Met diverse bijeenkomsten hebben wij ervoor gezorgd dat de resultaten van RAP-projecten ook elders toegepast kunnen worden.

Ruimtespel helpt gemeenten bij handreikingen RAP-2
De provincie wil alle Utrechtse gemeenten vertrouwd maken met de handreikingen die in het kader van het RAP zijn opgesteld. Hiervoor hebben wij een serious game laten ontwikkelen. Dit 'Ruimtespel' laat zien dat provinciale handreikingen gemeenten helpen om sneller, makkelijker en beter te adviseren aan initiatiefnemers. Dit geldt ook voor initiatieven die een gemeente zelf ontplooit.

Uit de positieve evaluatie (december 2015) blijkt dat RAP-2 heeft zich bewezen: bij veel projecten heeft het RAP gezorgd voor extra inzet en energie van maatschappelijke partners, en een aantal thema's (zoals kantorenaanpak, ruimtelijke inpassing duurzame energie, inpassing infrastructuur) zijn stevig op de kaart gezet. Tegelijkertijd hebben we samen met partners geconstateerd dat maatschappelijke vraagstukken steeds integraler worden en vragen om een nieuwe rolverdeling. Dit sluit naadloos aan bij het nieuwe coalitieakkoord 'In verbinding'. We zijn daarom gestart met de transitie van het RAP naar een Innovatieprogramma Fysieke Leefomgeving (IFL). We willen dit programma richten op de vernieuwing van het ruimtelijke instrumentarium, onze rollen en werkwijzen om straks onder de Omgevingswet effectief te kunnen opereren. Waar in het RAP de focus lag op het 'wat', willen we in het IFL de focus leggen op het 'hoe'. De contouren van het IFL hebben we eind 2015 vastgelegd in een startnotitie.

Kosten RAP		Opmerkingen
Totaal budget	2.200.000	
Budget 2015	524.000	
Gerealiseerd 2015	516.000	
Gerealiseerd t/m 2015	2.149.000	2015 is het laatste jaar van RAP-2 geweest. De jaarlijks niet bestede middelen zijn vrijgevallen naar de algemene middelen. In totaal is dit € 51.000 geweest.

❋ Integraal Gebiedsontwikkeling Programma (IGP) succesvol

Met het Integraal Gebiedsontwikkelingsprogramma 2012-2019 (IGP) zet de provincie in op de realisatie van gebiedsontwikkelingsprojecten met meerdere provinciale beleidsdoelen, zoals woningbouw, kantoren, bereikbaarheid, recreatie en natuur. Met het IGP stimuleren wij een integrale benadering van gebiedsontwikkeling, met brede bestuurlijke insteek. Dit kan door investeringsbudget in te zetten, maar vaak kunnen we al door procesgeld beschikbaar te stellen verbindingen leggen tussen doelen en ambities vanuit meerdere invalshoeken.

IGP-project +++ Utrecht Oost/ Science Park – een 'leaderless network'
Het Utrecht Science Park groeit enorm, in het hart van de meest competitieve regio van Europa. Overheden en partijen op het Utrecht Science Park werken samen aan de ambitie om in 2020 een internationaal toonaangevend vestigingsmilieu te bieden voor life sciences, gezondheid en

duurzaamheid. Om dit te bereiken hebben de partners op de 3e bestuurlijke conferentie (25 november 2015) concrete afspraken gemaakt over onder andere bereikbaarheid en ontwikkelruimte. In 2016 willen overheden en partners onder andere meer zichtbaar worden bij het Rijk en de Europese Unie. De rol van de provincie in dit proces is vernieuwend: de provincie faciliteert onder andere met medewerkers en IGP-gelden het netwerk zonder daarbij zelf nadrukkelijk op de voorgrond te treden.

We hebben 11 projecten ondersteund, waaronder de N411, Verbreed Lekkanaal, Utrecht-Oost/Science Park en de Marinierskazerne Doorn. Provinciale Staten hebben voor twee projecten (Verbreed Lekkanaal en Lunet aan de Snel) realisatieplannen vastgesteld en daarmee investeringsgeld beschikbaar gesteld. De projectenlijst van het IGP is dynamisch en speelt voortdurend in op unieke kansen.

Kosten IGP		Opmerkingen
Totaal budget	23.460.000	Hierin zijn de diverse bezuinigingen en onttrekking voor het RAP reeds verwerkt.
Budget 2015	2.270.000	
Gerealiseerd 2015	1.770.000	
Nog beschikbaar	15.690.000	Hiervan is reeds € 3,03 miljoen toegekend aan projecten als Lunet aan de Snel, verbreding Lekkanaal, etc.

IGP-project +++ Werken aan herbestemming Marinierskazerne Doorn

Het Rijksvastgoedbedrijf (RVB), de gemeente Utrechtse Heuvelrug en de provincie Utrecht gaan samen zoeken naar nieuwe bestemmingen voor de marinierskazerne (Van Braam Houckgeestkazerne) in Doorn. In 2012 is door het Rijk besloten om de marinierskazerne te verplaatsen naar Vlissingen waardoor de marinierskazerne in Doorn naar verwachting in 2020/2021 vrij komt. Als provincie kiezen we voor een actieve rol vanwege de schaal en omvang van de locatie en omdat er een veelheid aan (provinciale) beleidsdoelen speelt. Daarnaast geven wij spelregels mee (kaderstellend RO, provinciale belangen, vergunningverlener) en stellen wij IGP-gelden ter beschikking. RVB, gemeente en provincie hebben in juli 2015 een intentieovereenkomst gesloten om samen te verkennen welke ontwikkelingsrichting wenselijk en realistisch is voor de herbestemming van de marinierskazerne. Eind 2015 hebben de partijen een Plan van Aanpak opgesteld dat eind 2016 moet leiden tot een 'ontwikkelkader'.

IGP-project +++ Verbreding Lekkanaal met inpassing in Nieuwe Hollandse Waterlinie

Provinciale Staten hebben in mei 2015 ingestemd met het realisatieplan voor het project Verbreding Lekkanaal / bedrijvenpark Het Klooster. Vanwege de toename van de scheepvaart is verbreding van het Lekkanaal bij Nieuwegein en de bouw van een 3e sluiskolk bij de Beatrixsluizen noodzakelijk. Hierdoor dreigt echter aantasting van zeer waardevolle delen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Dit zou de nominatie van de NHW als Unesco-Werelderfgoed ernstig in gevaar brengen. Samen met gemeente Nieuwegein hebben wij met IGP-gelden een nieuw inrichtingsplan opgesteld. Dit plan gaat uit van een zo optimaal mogelijke inpassing van de NHW, biedt nieuwe kansen voor recreatieve en ecologische verbindingen en helpt zo het bedrijventerrein zich beter in de markt te zetten. Door de bijdrage van € 0,5 miljoen uit het IGP hebben Rijk en gemeente Nieuwegein samen ca. € 3 miljoen bijgedragen.

- **Voorsorteren op omgevingswet**

Het Rijk werkt aan een integrale wet voor de fysieke leefomgeving: de Omgevingswet. Naar verwachting treedt deze eind 2018 in werking. De Omgevingswet raakt direct en indirect op veel punten de provinciale taken en rollen. Daarom hebben PS in september 2014 een procesnotitie vastgesteld met daarin de wijze waarop wij ons gaan voorbereiden op de implementatie van de Omgevingswet. Hierin zijn vijf sporen opgenomen.
In 2015 hebben wij voortvarend gewerkt aan de uitvoering van deze vijf sporen, zoals het digitale stelsel (o.a. digitale besluiten; Laan van de Leefomgeving), en Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH). Daarnaast zetten wij in, samen met andere provincies, op beïnvloeding van het Rijk en starten we met een communicatietraject om onze partners te informeren en te betrekken. Op 1 juli 2015 hebben wij samen met andere overheden een Bestuursakkoord vastgesteld voor de invoering van de Omgevingswet. Daarin staan afspraken over samenwerking en concrete (gezamenlijke) activiteiten.

❋ Nieuwe ‘probleemeigenaren’ in het Groene Hart gezocht

De provincies Utrecht, Zuid-Holland en Noord-Holland hebben in hun nieuwe coalitieakkoorden voortzetting van hun samenwerking rond het Groene Hart verankerd. Die samenwerking vindt onder meer plaats in de Stuurgroep Nationaal Landschap Groene Hart. De Stuurgroep heeft in 2014 de Groene Hart Monitor laten opstellen, die een goed inzicht biedt in de toestand van dit nationaal landschap. Deze monitor bevat ook een eerste oriëntatie op de toekomstige opgaves voor dit gebied. Belangrijk vraagstuk in het Groene Hart is en blijft de bodemdaling die zich in grote delen van dit veenweidegebied manifesteert.

In september 2015 is het rendement van deze samenwerking voorgelegd aan Commissie RGW via een Voortgangsrapportage rond de concrete resultaten van 10 kernprojecten, zoals rond waterrecreatie en bodemdaling. De Stuurgroep heeft in nieuwe setting (naast de 3 provincies ook 3 gemeenten, 2 waterschappen en de Stichting Groene Hart) meer focus aangebracht op de onderwerpen die aangepakt moeten worden. En daarbij het besef ontwikkeld dat er genoeg energie in het gebied zit maar dat het aan samenwerking ontbreekt. Daarom heeft de Stuurgroep in 2015 veel energie gestoken in het vinden van nieuwe ‘eigenaren’ die een problematiek of kans sámen willen oppakken, in gelegenheidscoalities. Op 26 november 2015 zijn met veel betrokkenen uit het gebied actuele thema’s en concrete ideeën geselecteerd die op korte termijn door dergelijke coalities kunnen worden opgepakt.

❋ Ruimtelijke kwaliteit in ‘spotlights’

Voor de provincie Utrecht is ruimtelijke kwaliteit een belangrijk begrip. Het realiseren van een aantrekkelijke woon-, werk- en leefomgeving staat onder druk van haar eigen succes. Door aandacht te besteden aan ruimtelijke kwaliteit willen we onderzoeken hoe bestaande omgevingen en nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen harmonisch samen kunnen gaan.

De onafhankelijke Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (ARK) Ingeborg Thoral heeft in 2015 twee adviezen uitgebracht over *Binnenstedelijke kwaliteit* en *Infrastructuur en omgevingskwaliteit*. De adviezen bevatten aanbevelingen die kunnen leiden tot een andere aanpak of accenten in nieuwe visies, zoals de PRS. Het advies Infrastructuur en omgevingskwaliteit gebruiken we om onze activiteiten voor infrastructuur en omgevingskwaliteit te versterken. De aanbevelingen over knooppuntontwikkeling gebruiken we bij de herijking van bestaand beleid.

De Dag van de Ruimtelijke Kwaliteit 2015 had als thema “netwerken voor kwaliteit”. Op deze inspirerende dag met een grote opkomst hebben de deelnemers, onder andere via een informatiemarkt, met elkaar gesproken over een aantal actuele ruimtelijke opgaven. Daarna is gesproken over de rol van verschillende partijen in het ruimtelijk domein in de veranderende netwerksamenleving. In 2015 heeft de adviseur ook twee Landschapcafés georganiseerd. De eerste was gekoppeld aan het advies Infrastructuur en Omgevingskwaliteit. De tweede stond in het teken van het afscheid van Ingeborg Thoral. Er is gesproken over de rol van experts bij de verbetering van ruimtelijke kwaliteit. Deelnemers aan deze netwerkbijeenkomsten geven aan dat ze bijzonder waardevol en inspirerend te vinden.

Op basis van de evaluatie van de werkzaamheden van Ingeborg Thoral hebben Provinciale Staten begin 2015 besloten een nieuwe onafhankelijke Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit aan te stellen. In december 2015 hebben Gedeputeerde Staten Paul Roncken aangesteld als de nieuwe onafhankelijke ARK van de provincie Utrecht voor de periode van 1 december 2015 tot en met 1 december 2017.

❋ Ruimtelijke Agenda Gemeente (RAG) versterkt samenwerking en focus

Samen met elke gemeente zoeken we naar gedeelde ambities en stellen een gezamenlijke Ruimtelijke Agenda op. Deze samenwerkingsagenda is geen juridische overeenkomst of nieuw beleidsdocument, maar een overzicht van opgaven die de provincie samen met een gemeente wil ontwikkelen.

In 2015 heeft de provincie samen met gemeenten 13 agenda’s ondertekend en voor de 7 laatste gemeenten worden agenda’s voorbereid. Naar verwachting beschikken we na het eerste kwartaal van 2016 met alle gemeenten over ondertekende agenda’s. In de agenda’s na juni 2015 hebben we rekening gehouden met prioriteiten en maatschappelijke opgaven uit het coalitieakkoord. Samen met de gemeenten formuleren we in de agenda’s concrete ontwikkelopgaven en activiteiten, die leidend zijn voor ons reguliere overleg met gemeenten. Via het Ruimtelijk Aktie Programma geven wij financiële ondersteuning. Per 31-12-2015 beëindigen we dit programma, maar zullen wij via andere bestaande programma’s gemeenten blijven ondersteunen.

❋ Flexibele inzet van WBO-middelen

Met het programma WBO hebben we doelbewust gekozen om mee te bewegen met de markt, flexibel te zijn, geen vaste tranches uit te zetten en maatwerk te leveren passend bij de aard en het type knelpunt van het project. Dat houdt in dat het niet mogelijk is om jaarlijks exact aan te geven hoe de uitgaven zullen verlopen. Voor 2015 is een globale inschatting gemaakt voor de uitgaven. In 2015 zijn vanuit de Uitvoeringsverordening minder verplichtingen en voorgenomen subsidies uitbetaald dan gepland. Dit voornamelijk wegens vertraging in het aanleveren van benodigde (aanvullende) gegevens door de gemeenten c.q. aanvragers om daadwerkelijk tot uitkering te komen.
Bovendien is de filosofie van het programma om zo innovatief, efficiënt en slim mogelijk om te gaan met de beschikbare middelen. Door te werken met diverse vormen van garantstellingen, geven we in veel gevallen geen subsidie, maar vindt slechts een tijdelijke reservering plaats. Hierdoor bereiken we met aanzienlijk minder geld hetzelfde beoogde resultaat dan bij reguliere subsidievormen. Dit resulteert in minder uitgaven dan vooraf begroot.
Medio 2015 hebben we besloten het programma met maximaal 6-12 maanden te verlengen totdat het nieuwe beleidskader Binnenstedelijke Ontwikkeling en Uitvoeringsprogramma zijn vastgesteld, en een deel van het budget (ca. 2 mio) daarvoor te reserveren. Bij deze verlenging bekijken we expliciet de mogelijkheden van vernieuwing en verbreding.

indicator	Omschrijving	Streef-waarde	2013	2014	2015 begroot	2015 werkelijk
Woningbouw	Aantal gemeentelijke bouwplannen dat met instrumentarium programma WBO in ontwikkeling is gebracht	20	20	25	25	28

❋ Aanpak focusgemeenten succesvol

Bij binnenstedelijke ontwikkeling hebben wij gekozen voor zeven focusgemeenten, te weten Wijk bij Duurstede, Veenendaal, Nieuwegein, Houten, Woerden, Amersfoort en Utrecht. Deze gemeenten hebben een relatief grote en/of complexe binnenstedelijke woonopgave. We richten ons op deze complexe gebiedsontwikkelingen en waar nodig thematische ondersteuning. Het gaat vaak om meerjarige processen zoals Rijnhuizen/Nieuwegein (terugdringen kantorenleegstand door middel van transformatie naar woon-werkgebied), Castellum/Houten (versnelling woningbouw) en Stationskwartier/Veenendaal (organisch ontwikkelen en vernieuwend opdrachtgeverschap woningbouw).
In 2015 hebben we onze intensieve samenwerking met de focusgemeenten voortgezet. Betrokken partijen ervaren de aanpak als succesvol. Door de nauwe samenwerking op concrete opgaven met duidelijke hobbels bouwen partijen aan een vertrouwensband op basis van gelijkwaardigheid.

❋ Nieuwe financieringsconstructies

In 2015 hebben we opnieuw stevig ingezet op het ontwikkelen van instrumenten en kennis rondom nieuwe financieringsconstructies. De inzet van ons financiële expertise netwerk FINC (Financieel Innovatieve Constructies) blijkt zeer succesvol. Het netwerk heeft 9 casussen behandeld, variërend van een advies voor kleinschalig CPO (collectief particulier opdrachtgeverschap) projecten tot grote, zeer complexe gebiedsontwikkelingen zoals de gebiedstransformatie van Rijnhuizen in Nieuwegein.

Rijnhuizen: samen werken aan gebiedstransformatie
Rijnhuizen (gemeente Nieuwegein) is een kantorenlocatie met zeer veel leegstand. Op 3 juni 2015 hebben Statenleden een bezoek gebracht aan dit gebied. In dit project werken provincie, gemeenten en marktpartijen samen aan een gebiedstransformatie. Bijvoorbeeld door leegstaande kantoorpanden te transformeren tot woningen. Op deze manier is de leegstand in Nieuwegein inmiddels teruggebracht van 33% naar 26%. We hebben afspraken gemaakt over de investeringen in het gebied en hebben een gebiedsorganisatie opgetuigd die partijen verbindt en zorg draagt voor gebiedsmarketing. Vernieuwend is dat marktpartijen de leiding hebben en de ontwikkeling financieren. Gemeente Nieuwegein en provincie faciliteren hen met heldere ruimtelijke kaders en het voorfinancieren van investeringen. Het project Rijnhuizen is een goed voorbeeld van de nauwe samenwerking tussen de programma's Kantoren en WBO.

1.3 Overige resultaten

1.3.1 ruimtelijke ontwikkeling

beoordeling gemeentelijke ruimtelijke plannen goed verlopen
In 2015 hebben gemeenten in totaal 409 plannen aan ons voorgelegd. Van de 191 ontwerp bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen hebben wij in 5 gevallen een zienswijze ingediend (ca. 3%). Dit valt ruimschoots binnen de geformuleerde prestatie-indicator van 5%. Wij hebben voor vastgestelde bestemmingsplannen (incl. wijzigingsplannen) geen aanwijzing gegeven of beroep ingediend.

indicator	Omschrijving	Streef-waarde	2013	2014	2015 begroot	2015 werkelijk
Aantal ingediende zienswijzen WRO bij gemeenten	Aantal bestemmingsplannen met zienswijze provincie als % van totaal aantal bestemmingsplannen	5%	5%	5%	5%	3%

vier provinciale inpassingsplannen in 2015
Wij stellen meerdere inpassingsplannen op om actief uitvoering te geven aan de borging of realisering van provinciale ruimtelijke belangen. In 2015 waren vier inpassingsplannen in voorbereiding op het vlak van weginfra, landgoedontwikkeling en kantoren. Het gaat om de volgende plannen:

- Provinciale wegen in Leersum en Leusden: Een inpassingsplan met aanpassingen hebben wij in voorbereiding.
- "Geluidswal Veldhuizen": PS hebben het inpassingsplan op 21 september 2015 vastgesteld. Dit plan biedt de planologisch-juridische basis voor de realisatie van een geluidswal langs de A12 voor de woonwijk Veldhuizen, gemeente Utrecht. De gemeente Woerden – op wiens grondgebied de geluidswal komt te liggen – wilde dit niet mogelijk maken. De provincie heeft met het inpassingsplan een slepende impasse opgelost. Na afronding van de beroepsprocedure zal aanleg naar verwachting in 2017 plaatsvinden.
- Landgoed Prattenburg: er is in 2015 een doorstart gemaakt met het inpassingsplan. GS hebben op 15 december 2015 een nieuw voorontwerp-inpassingsplan in procedure gebracht. Hiermee wordt de duurzame ontwikkeling van het landgoed, zoals afgesproken in het convenant landgoed Prattenburg, planologisch mogelijk gemaakt.
- Kantorenaanpak: we bereiden een inpassingsplan voor om plancapaciteit voor kantoren in bestemmingsplannen te gaan reduceren (zie programma kantoren).

nieuwe ambities in gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht en Flevoland
In 2015 hebben wij meegewerkt aan de Nationale Omgevingsagenda (NOA). Het Rijk wil samen met alle betrokken partijen trends en ontwikkelingen in kaart brengen, die van nationaal belang zijn voor de inrichting van Nederland. De NOA, gereed medio 2016, is het eerste concrete product op weg naar een Nationale Omgevingsvisie (NOVI) in 2018. De Nationale Omgevingsvisie (NOVI) gaat over de inrichting van Nederland op de lange termijn: over een veilige en gezonde omgeving, bereikbaarheid, over plekken waar de economie duurzaam kan groeien, over water, natuur, erfgoed en landschap.
De samenwerking met onder meer onze Noordvleugelpartners (MRA) levert gezamenlijke en duidelijke ambities op. Deze zijn met regionale partners en het Rijk vastgelegd in de Gebiedsagenda Noord-Holland, Utrecht, Flevoland en in het jaarlijkse overleg rond het Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport (MIRT). Onze inzet is er op gericht om deze ambities op de Rijks agenda te houden en op het juiste moment de kansen te benutten.

samen werken aan een Ruimtelijk Economische Ontwikkelstrategie (REOS)
Partijen uit de Noordvleugel, Zuidvleugel en Brainport werken samen aan een Ruimtelijk Economische Ontwikkelstrategie (REOS). Voor behoud en verdere toename van die concurrentiekracht is versterking van de economische positie van de grote steden, de drie stedelijke regio's en de (fysieke en niet-fysieke) netwerken waarin ze met elkaar en het buitenland verbonden zijn, urgent. Voor Utrecht is REOS van belang, omdat hiermee de gemeenschappelijke aanpak van thema's als 'first/last mile' kan worden geagendeerd. Naast bereikbaarheid en ontwikkeling van toplocaties is het thema knooppuntontwikkeling en experimenteerruimte relevant.

participatie in Agenda Stad
In het dossier Agenda Stad heeft de gemeente Utrecht in onze regio de lead. De door de gemeente opgestelde propositie sluit aan bij onze provinciale speerpunten. De gemeente werkt eind 2015 aan een aantal City Deals. Als provincie participeren we bij de uitwerking van de City Deal stedelijke bereikbaarheid en willen we participeren in de City Deals Health Hub en Healthy Urban Boost. Onze rol ligt vooral in het inbrengen van kennis en contacten en het opschalen van initiatieven.

nieuwe samenwerkingsovereenkomsten Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg
In 2004 sloten 17 partijen een samenwerkingsovereenkomst Hart van de Heuvelrug. Deze samenwerkingsovereenkomst verliep in 2014. In de loop der tijd wijzigden de (economische) omstandigheden. Dit maakte het noodzakelijk om nieuwe samenwerkingsafspraken te maken. Op basis van het in 2014 vastgestelde samenwerkingskader is hieraan gewerkt. Op 5 juni 2015 hebben de gemeenten Zeist en Soest en de Provincie Utrecht de nieuwe samenwerkingsovereenkomsten van zowel het programma Hart van de Heuvelrug als het project Vliegbasis Soesterberg ondertekend. Hierin zijn eenduidige afspraken opgenomen over de uitvoering van projecten, gericht op een succesvolle afronding van het programma.

1.3.1 Wonen en binnenstedelijke vernieuwing

Steun gestagneerde bouwprojecten
In 2015 hebben we, naast onze intensieve samenwerking met de focusgemeenten, onze ondersteunende en aanjagende rol gericht op de ontwikkeling van binnenstedelijke gebieden waar een relatie ligt met wonen. We hebben, ook buiten de focusgemeenten, ondersteuning geboden aan 5 gestagneerde woningbouwprojecten. Deze hadden, mede door de crisis, een zetje nodig om in uitvoering te komen. Zo hebben we garantstellingen toegezegd of afgegeven, zodat de bouw kon starten. Garantstellingen blijken in de huidige woningmarkt een zeer effectief instrument om in te zetten zonder daadwerkelijk subsidie uit te keren. Op deze manier is een totale (woning)vastgoed waarde van € 103 mio tot ontwikkeling gekomen (in 9 verschillende gemeenten), oftewel 477 woningen. De garantstellingen (die tot nu toe nooit zijn ingeroepen) hebben een beperkt risico. Voor het berekende risico wordt een reservering aangehouden.

procesondersteuning en vernieuwend opdrachtgeverschap
Wij hebben in 2015 ook procesondersteuning aangeboden voor concrete projecten over bijvoorbeeld transformatie van bestaande panden (kantoren of maatschappelijk vastgoed), meervoudig ruimtegebruik en verduurzaming. Ook stimuleren we nieuwe vormen van vernieuwend opdrachtgeverschap, zoals collectief particulier opdrachtgeverschap (CPO). In 2015 hebben we tien projecten ondersteund en samen met gemeenten gezocht naar locaties geschikt voor deze manier van opdrachtgeverschap.

Kennisontwikkeling en netwerken
Op 2 december 2015 hebben we voor gemeenteambtenaren en -bestuurders een excursie georganiseerd naar Den Haag. Met vertegenwoordigers van negen gemeenten zijn we op bezoek geweest bij de Kavelwinkel van de gemeente Den Haag en hebben we enkele voorbeeldprojecten bezocht. Naar aanleiding van deze excursie is met een aantal gemeenten (opnieuw) het gesprek gevoerd over vernieuwende vormen van opdrachtgeverschap, die naar verwachting resulteren in nieuwe projecten in 2016.
Verder hebben wij in 2015 met de gemeente Utrecht op 19 februari 2015 het jaarlijkse Platform Woningmarkt georganiseerd. De bijeenkomst met als thema De Flexibele Stad – naar een duurzame stadsregio vond plaats in de stad Utrecht in Maal Tien/Nutrecht: een mooi transformatievoorbeeld van een oude NS-loods naar een culturele broedplaats. Temp.architecture nam de aanwezigen mee in een inspirerende internationale vergelijking tussen diverse stadsregio's. Stad Antwerpen liet zien hoe onze zuiderburen de opvang van hun verwachte bevolkingsgroei in de stad aanpakken. De opkomst was groot: naast onze vaste partners in de stedelijke ontwikkeling (ontwikkelaars, bouwers, banken, corporaties, beleggers en gemeenten) waren ook nieuwe lokale initiatiefnemers in de Utrechtse stadsontwikkeling, de Ruimtemakers, vertegenwoordigd.
Een onderwerp van gesprek in ons netwerk zijn de ontwikkelingen rond het vluchtelingenprobleem en de relatie met de woningmarkt.

Wasstraat duurzaamheid operationeel
De wasstraat duurzaamheid is operationeel. Hiermee worden woningcorporaties geadviseerd over een totaaloplossing voor het verduurzamen van hun bestaande bezit. In 2015 liepen er 9 'wasstraten'. Daarnaast hebben we een aantal ad hoc werkzaamheden uitgevoerd, onder andere afstemming met de EBU over Nul-op-de-meter.

Nul-op-de-meter
Het programma WBO heeft financiële steun geleverd aan twee nul-op-de-meter (NOM) pilot projecten. Wij willen zo bijdragen aan het realiseren van een NOM-huuraanpak, conform het landelijke project Stroomversnelling. De start van beide projecten is zeer waarschijnlijk in 2016. Zie ook programma 4.

Woningmarktmonitor
Het afgelopen jaar hebben wij de woningmarktmonitor twee maal geupdatet en hebben we een factsheet over de monitor gepubliceerd. Uit de cijfers blijkt dat in 2015 het herstel van de woningmarkt verder is voortgezet. De planmonitor, een dynamisch systeem waar de gemeenten hun nieuwbouwplannen in opnemen, is het afgelopen jaar gebruikt als input voor de woningmarktmonitor.

Investeringsbudget stedelijke vernieuwing (ISV-3)
De periode ISV-3 (investeringsbudget stedelijke vernieuwing) was per 31 december 2014 afgelopen. Alle projecten hebben de afgesproken mijlpalen voor het einde van dat jaar gehaald. Het jaar 2015 is gebruikt om de projecten financieel af te handelen en de eindverantwoording op te stellen.

1.4 Financiële verantwoording programma 1

Lasten en baten (x € 1.000,=)

	Rekening 2014	Oorspronkelijke Begroting 2015	Begroting na Wijziging 2015	Rekening 2015	Saldo
Materiële lasten	16.806	14.320	45.298	20.419	24.879
Apparaatskosten	6.168	6.002	6.020	6.022	-2
Totaal lasten	**22.974**	**20.322**	**51.318**	**26.441**	**24.877**
Baten	7.611	8.778	30.398	13.697	16.701
Saldo van dit programma	**15.362**	**11.544**	**20.920**	**12.744**	**8.176**
Storting in reserves	6.235	2.955	2.834	2.688	146
Onttrekking aan reserves	10.306	4.500	15.997	8.626	7.371
Beslag op de algemene middelen	**11.291**	**9.999**	**7.757**	**6.807**	**950**

Overzicht uitgaven

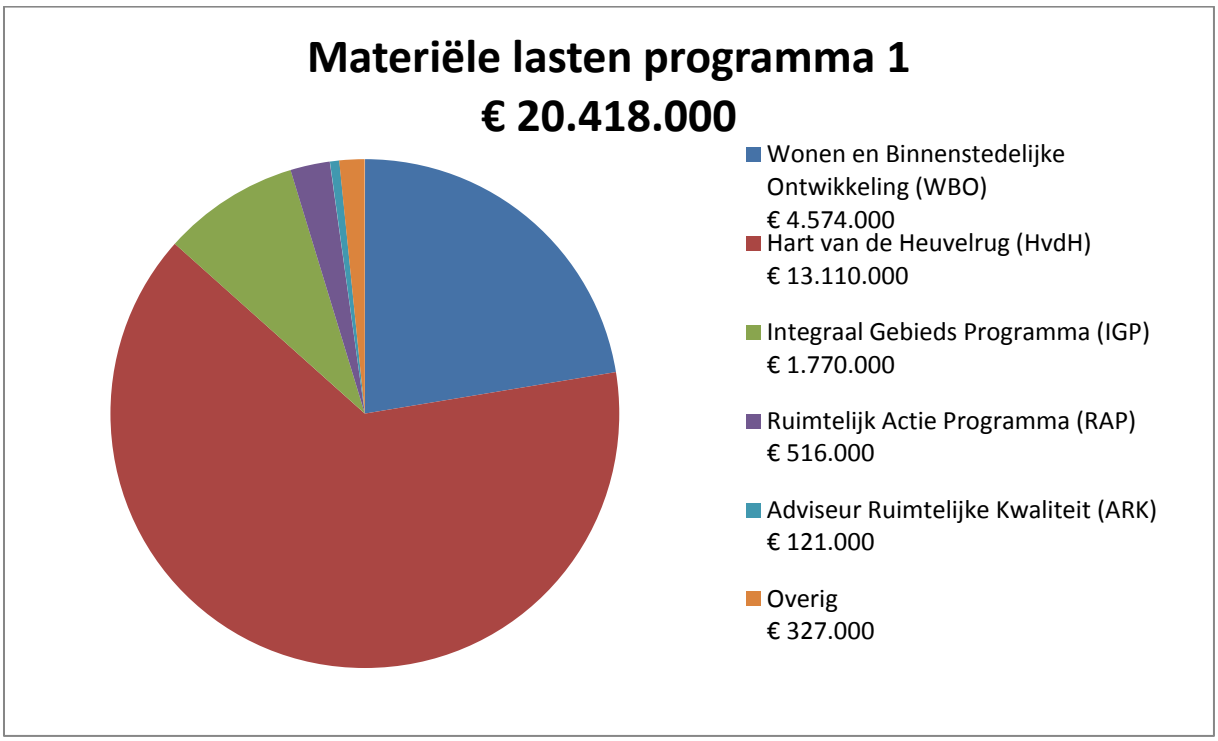

Verschillenanalyse			**Bedragen x € 1.000**
	Begroting na wijziging 2015	**Rekening 2015**	**Saldo**
Lasten			
Hart van de Heuvelrug Zie voor de toelichting het projectblad.	30.398	13.047	17.351
Wonen en Binnenstedelijke Ontwikkeling Bij begroting is uitgegaan van het nemen van de kosten op het moment van beschikken. Een groot aantal subsidies ter hoogte van in totaal ongeveer 3 miljoen zijn wel beschikt, maar nog niet uitgegeven. Zij komen tot uiting in de niet uit de balans blijkende verplichtingen. Daarnaast is de provincie voor een drietal projecten in Utrecht, Woerden en Zeist nog in afwachting van een aanvraag. De voorbereidingen op een aanvraag zijn vanuit provinciezijde gereed.	10.595	4.574	6.021
Investering Stedelijke Vernieuwing Geluidsbeschikkingen zijn lager vastgesteld omdat de werkelijke kosten bij de gemeenten lager zijn uitgevallen (goedkopere aanbestedingen en lagere bereidheid geluidssaneringen). Het project 'Wenckebachplantsoen' (Nieuwegein) is € 250.000 lager uitgevallen; één van de afgesproken mijlpalen bleek niet haalbaar. Daarnaast zijn in eerdere jaren verleende voorschotten teruggevloeid.	395	-233	628
Integraal Gebiedsontwikkelingsprogramma PS hebben in mei 2014 het realisatieplan voor het project 'Verbreed Lekkanaal / bedrijvenpark het Klooster' vastgesteld, waarbij was verwacht dat in 2015 zou worden uitgekeerd. Het heeft echter meer tijd gekost dan voorzien om de gemaakte afspraken op een goede manier te vertalen in een beschikking, inclusief een koppeling met de aanpassing van het bestemmingsplan. Daarom zal de beschikking in de eerste helft	500	0	500

Verschillenanalyse			Bedragen x € 1.000
	Begroting na wijziging 2015	Rekening 2015	Saldo
van 2016 worden verleend.			
Woningbouwproductie De uitgaven voor woningbouwproductie zijn met name gemaakt via het budget van kadernota WBO. De doelstellingen van WBO en woningbouwproductie komen overeen.	432	22	410
Overige kleine verschillen	8.998	9.031	-33
Totaal lasten	**51.318**	**26.441**	**24.877**
Baten			
Hart van de Heuvelrug Zie voor de toelichting het projectblad.	30.398	13.047	17.351
Wonen en Binnenstedelijke Ontwikkeling Vanuit het duurzaamheidsbudget van Bodem Water en Milieu zijn niet begrote middelen beschikbaar gekomen voor de uitvoering van duurzame maatregelen in binnenstedelijk gebied (waaronder de wasstraat).	0	343	-343
Overige kleine verschillen	0	307	-306
Totaal Baten	**30.398**	**13.697**	**16.701**
Centrale overhead	**0**	**0**	**0**
TOTAAL	**20.920**	**12.744**	**8.176**

	Begroting 2015		Rekening 2015	
Naam reserve	Storting	Onttrekking	Storting	Onttrekking
Reserve Collectief particulier opdrachtgeverschap	0	80	0	30
Reserve IGP	2.565	4.270	2.688	3.770
Reserve projecten	0	617	0	206
Reserve stimuleringsfonds	0	40	0	0
Reserve aanvulling ISV	269	395	0	394
Wonen/binnenstedelijke ontwikkeling	0	10.595	0	4.225
Totaal	**2.834**	**15.997**	**2.688**	**8.626**

Voor inzicht in de standen van de reserves wordt verwezen naar de toelichting op de balans.

Stortingen

Reserve IGP
In de Voorjaarnota 2014 is besloten dat de vrijvallende middelen in de jaren 2014 tot en met 2017 na inzet van reserves in de programma's 1 ruimtelijke ontwikkeling, binnenstedelijke ontwikkeling en wonen en Programma (voor het onderdeel Ruimtelijke Ontwikkeling) en 2 landelijk gebied (met uitzondering van het onderdeel vergunning en handhaving) toe te voegen aan de reserve Integraal Gebiedsontwikkelingsprogramma tot een maximum van € 5,9 mln. Voor ruimtelijke ontwikkeling bedragen de vrijvallende middelen dit jaar € 123.000. Deze worden nu dus toegevoegd aan de reserve zonder dat deze vooraf geraamd waren.

Reserve aanvulling ISV
Het ISV is afgerond in 2015. De geraamde storting is daarom niet meer nodig. Het resterend budget ad € 628.000 is vrijgevallen naar de algemene middelen.

Onttrekkingen

Reserve collectief particulier opdrachtgeverschap

Enkel de werkelijk kosten in 2015 zijn onttrokken uit de reserve. Deze zijn lager uitgevallen dan geraamd omdat de eindverantwoordingen van een tiental projecten nog niet is ontvangen. Deze worden in 2016 verwacht.

Reserve IGP
Zie voor een toelichting onder de verschillenanalyse van dit programma (lasten).

Reserve projecten

Betreft de onttrekking voor:	Geraamd	Werkelijk
Woningbouwproductie	€ 432.000	€ 22.000
Fonds stedelijk bouwen en wonen	€ 185.000	€ 185.000
Totaal	€ 617.000	€ 207.000

Woningbouwproductie: Zie voor een toelichting onder de verschillenanalyse van dit programma (lasten).

Reserve stimuleringsfonds
Het gaat om middelen die gereserveerd zijn om de verduurzaming binnen Zorgeloos Wonen een extra impuls te geven. De activiteiten in Zeist Oost hebben vertraging opgelopen, de eindverantwoording komt op korte termijn.

Wonen/Binnenstedelijke ontwikkeling
Zie voor een toelichting onder de verschillenanalyse van dit programma (lasten).

2 Landelijk gebied

Dhr. R.W. Krol

2.1 Inleiding

Met dit programma streven wij naar een levenskrachtige en aantrekkelijke provincie met een vitaal landelijk gebied. Wij willen bijdragen aan een vitaal landelijk gebied waarin de ruimtelijke kwaliteit duurzaam wordt versterkt. Onze ambities zijn:

- Een vitaler en samenhangender stelsel van natuurgebieden duurzaam ontwikkelen;
- Een beleefbaarder erfgoed binnen het landelijk gebied;
- Meer vraaggerichte recreatiemogelijkheden binnen het landelijk gebied;
- Meer economisch vitale landbouw realiseren met een duurzamer ontwikkeling;
- Beter de landschappelijke kwaliteit en diversiteit behouden en versterken.

Deze doelstellingen zijn beleidsmatig verankerd in de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie (PRS). Daarin is ook vastgelegd om de realisatie van beleid gebiedsgericht op te pakken samen met medeoverheden, maatschappelijke organisaties, gebruikers en marktpartijen. We bieden ruimte voor initiatieven, maar realiseren zelf ook beleid via het Ruimtelijk Actieprogramma (RAP), het Integraal Gebiedsontwikkelingsprogramma (IGP) en de Ruimtelijke Agenda Gemeenten (RAG). De uitvoering van provinciaal beleid voor het landelijk gebied vindt grotendeels plaats via de Agenda Vitaal Platteland (AVP). Het natuurbeleid en onze grondstrategie zijn vastgelegd in *Natuurbeleid 2.0 en de Nota Uitvoering Grondstrategie. In de Beleidsnota Flora- en faunawet is het faunabeheer en ganzenbeleid vastgelegd.*

2.2 Belangrijkste resultaten

❋ Natuurbeheerplan legt meer verantwoordelijkheid bij partners in het gebied

Op 14 april 2015 hebben GS het Natuurbeheerplan 2016 vastgesteld. Het Natuurbeheerplan geeft aan waar welke natuur in de provincie Utrecht aanwezig is en welke beheerdoelen hiervoor gelden. Het plan beschrijft de beleidsdoelen en de subsidiemogelijkheden voor de ontwikkeling en het beheer van natuur, agrarische natuur en landschapselementen. Het agrarische natuurbeheer verandert ingrijpend vanaf 1 januari 2016. De provincie stelt hogere eisen aan het natuurbeheer en subsidie is alleen mogelijk op de meest geschikte locaties. Door met agrariërscollectieven te gaan werken, is het mogelijk om natuurbeheer efficiënt te organiseren, gericht op behoud en ontwikkeling van natuurwaarden in het agrarisch gebied. Voorheen waren er contracten met honderden individuele agrariërs, zodat het moeilijker was om effectief te werken. Nu zijn er 7 contracten met agrarische collectieven, waarin voor 6 jaar afspraken zijn gemaakt over agrarisch natuur- en waterbeheer.

1 Sloot met krabbenscheer en gele lis bij Kamerik

De provincie Utrecht heeft in 2015 als één van de eerste provincies deze afspraken gemaakt met collectieven. In dit nieuwe systeem gaan zij maatregelen uitvoeren voor bijvoorbeeld weidevogels, landschapselementen en boerensloten. Deze wijzigingen zijn opgenomen in het natuurbeheerplan 2016. Deze zeven collectieven hebben zelf hun organisatie en omvang vastgesteld en maken afspraken met de individuele deelnemers. Als provincie hebben wij ervoor gekozen om een (groot) deel van de verantwoordelijkheid neer te leggen bij onze partners in het betreffende gebied. Wij verwachten daarmee een grotere effectiviteit en efficiëntie te bereiken. Een voorbeeld is het weidevogelbeheer, dat zo intensiever kan plaatsvinden op de meest kansrijke gebieden. De agrarische collectieven krijgen ook (meer) verantwoordelijkheid bij het waterbeheer. De waterschappen hebben in overleg met de provincie aangegeven welke waterbeheerdiensten door hen uitgevoerd zouden kunnen worden (Blauwe Diensten).

Op 10 december 2015 vond een informele bijeenkomst plaats met de collectieven, de provincie Utrecht en de waterschappen in Fort Vechten te Bunnik. Tijdens deze bijeenkomst markeerden de partijen samen de start voor het vernieuwde agrarisch natuur- en waterbeheer vanaf 1 januari 2016.

❋ Impuls gebiedscommissies voor vitalere natuur

De uitvoering van provinciaal beleid voor het landelijk gebied vindt plaats via de Agenda Vitaal Platteland (AVP). Voor de uitvoering werken we samen met gebiedscommissies waarin gemeenten, waterschappen, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties zijn vertegenwoordigd. In 2015 waren er drie gebiedscommissies: Utrecht-west, Kromme Rijnstreek en Vallei en Heuvelrug. Ze zorgen in de streek voor draagvlak voor de realisering van de doelen en ambities van de provincie. Ook zorgen ze ervoor dat de ideeën vanuit de streek en de wensen van de provincie tegelijk worden uitgevoerd. Het programmabureau Utrecht-West ondersteunt de gebiedscommissie Utrecht-West en het programmabureau O-gen ondersteunt de gebiedscommissies Kromme Rijnstreek en Vallei en Heuvelrug. In december 2015 hebben PS het meerjarenprogramma AVP 2016-2019 vastgesteld.
In 2015 hebben vooral de gebiedscommissies een flinke impuls gegeven aan het realiseren van een vitaler en samenhangender stelsel van natuurgebieden. Bijvoorbeeld door in nauw overleg met inwoners voor nieuwe natuurgebieden inrichtingsplannen te maken en uit te voeren. In 2015 moesten de herstelmaatregelen voor enkele Natuurbeschermingsgebieden worden afgerond. Deze zijn grotendeels tijdig gerealiseerd. Februari 2016 wordt door de Gebiedscommissie Utrecht West nog een onderzoek afgerond naar inundatie van de Kamerikse Nessen. Ook is discussie geweest over de ecologische noodzaak van een dam in NB-wetgebied De Bijleveld. Deze discussie is eind 2015 geslecht; de Gebiedscommissie Utrecht West legt de dam begin 2016 aan. Met de afronding van deze laatste herstelmaatregelen is de afweging tussen vitale landbouw en vitale natuur binnen de vergunningverlening voor agrarische bedrijven mogelijk.

❋ Recreatie om de Stad wordt aantrekkelijker

Het programma Recreatie om de Stad (RodS) Utrecht draagt bij aan een samenhangende recreatieve groenstructuur op fietsafstand rond de stad Utrecht. Daarmee bieden we aantrekkelijke, gevarieerde groene gebieden om te recreëren. In 2015 is vanuit dit programma het Parkbos de Haar grotendeels aangelegd. Onderdelen hiervan zijn een landelijke boomplantcampagne van Natuurmonumenten (ruim 32.000 bomen) en de realisatie van het Geboortebos, 200 bomen geplant in november ter uitvoering van de PS-motie Plant een Boom. De oplevering van het project (70 ha met diverse voorzieningen, 4,7 km paden) is begin 2016, de opening voor publiek in het voorjaar 2016. Zie voor meer projecten overige resultaten.

Geboortebos met 200 bomen door ouders geplant

Op vrijdag 13 november hebben 200 ouders een boom geplant voor hun baby in het Geboortebos in Parkbos de Haar in Haarzuilens. Dit deden zij samen met beheerder Udo Hassefras van Natuurmonumenten en gedeputeerde Bart Krol van de provincie Utrecht. Zij openden het Geboortebos in aanwezigheid van de vele enthousiaste ouders, grootouders en natuurlijk heel veel kinderen. De ouders krijgen de boom in het Geboortebos aangeboden door de provincie Utrecht. ‘Deze mooie, jonge boompjes groeien uit tot een groot bos. Een bos waar kinderen kunnen spelen, struinen en ravotten’, aldus Krol. ‘Oftewel een plek die uitnodigt om de natuur te beleven, samen met familie en vrienden’. Het wordt een knusse plek met een picknickbank omringd door deze 200 bomen. Het Geboortebos is een onderdeel van Parkbos de Haar.

❋ Werken aan een vitaler landelijk gebied

Het Europese Plattelandsontwikkelings Programma (POP2) is bedoeld om de concurrentiekracht van de land- en bosbouw te verbeteren, natuur en milieu te beheren en de leefkwaliteit van het platteland te verbeteren. Op 31 december 2015 is de uitvoeringsperiode van POP2 definitief gesloten. In 2016 wordt de uitvoering van het POP2 landelijk geëvalueerd. Vanuit dit Europese fonds is ca. € 19 mln. geïnvesteerd in het landelijk gebied van onze provincie, vooral voor innovatie in de landbouw, maatregelen ter verbetering van de waterkwaliteit en voor agrarisch natuurbeheer. De Europese Commissie heeft 13 februari 2015 het derde Plattelands Ontwikkelingsprogramma 2014-2020 (POP3) goedgekeurd, waarin voor de provincie Utrecht een bedrag van 40 miljoen euro beschikbaar is. Dit biedt kansen voor agrarisch natuurbeheer en innovatie in de agrarische sector. De voorbereidingen voor POP3 zijn in 2015 afgerond. Een belangrijk deel van de verplichte provinciale cofinanciering voor POP3 financieren we vanuit het meerjarenprogramma AVP. Plattelandsontwikkeling van onderaf (ook wel bekend als LEADER) krijgt met het geld ook een nieuwe impuls: het gaat dan om projecten die vanuit plattelandsondernemers ontstaan en die bijdragen aan de leefbaarheid, vitaliteit en kwaliteit van het

landelijk gebied. Vanuit dit programma zijn in 2015 twee ‘Lokale Actiegroepen’ gestart. GS hebben hun plannen voor de komende jaren goedgekeurd. Er komt zo ook meer aandacht voor een goede verbinding tussen stad en land. Dat draagt bij aan een provincie waarin het aantrekkelijk wonen en recreëren is.

2.3 Overige resultaten

2.3.1 Vitaal landelijk gebied

Afronding fase programma Agenda Vitaal Platteland (AVP) (2012-2015)
De beleidsuitvoering voor het landelijk gebied vindt bij de provincie Utrecht voor een belangrijk deel plaats via het uitvoeringsprogramma AVP. De huidige fase van het programma met het kaderdocument 2012-2015 als belangrijskte basis loopt eind 2015 af. In het Coalitieakkoord is afgesproken dat het uitvoeringsprogramma AVP wordt voortgezet en het Kaderdocument geactualiseerd wordt. Dat wordt vormgegeven door het Meerjarenprogramma AVP 2016-2019 en betreft de beleidsopgaven voor de thema’s natuur, bodem, water, milieu, landbouw, landschap, energie, recreatie, cultuurhistorie, vrijkomende agrarische bebouwing, en leefbaarheid kleine kernen.

2.3.2 Natuur

Start programma ‘Groen doet Goed’ als onderdeel van Natuurbeleid 2.0
In het kader van Natuurbeleid 2.0, pijler 3: “Beleven en betrekken” is in samenwerking met IVN een start gemaakt met het programma *Groen doet Goed*. Bij drie Utrechtse gemeenten zijn projecten uitgevoerd met het doel kinderen in de leeftijd van 4- 12 jaar meer te betrekken bij natuur. In 2016 zal dit programma verder ontwikkeld en uitgevoerd worden.

Realisatie ecoducten
De provincie is gestart met de bouw van het ecoduct Boel Staal over de N237 bij Soesterberg. De opening is in het voorjaar van 2016. Over de locatie van de ecoducten N226 en N227 hebben GS in 2015 besluiten genomen. Over het ecoduct N226 vindt nog overleg plaats met omwonenden over de uitvoering en de exacte situering. Het ecoduct N227 is aanbesteed. Voor het ecoduct Biltse Rading dat door gemeente Utrecht wordt getrokken is besloten een cultuurhistorische effectrapportage op te stellen om een beeld te krijgen van de inpasbaarheid binnen de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Dit mede met het oog op de beoogde Unesco-status van deze linie. Vanwege de nauwe samenhang met dit ecoduct wacht het realiseren van de ecotunnel N237 op deze rapportage. Bij de bouw van de N421 de verbindingsweg Houten - Utrecht zijn bij kruisingen met hoofdwatergangen diverse kleine faunatunnels aangelegd.

Een vitaler en samenhangend stelsel van natuurgebieden
In 2015 hebben wij hiervoor onder andere de volgende resultaten geboekt:

- Een belangrijk deel van de natuuropgaven wordt gerealiseerd als onderdeel van de integrale gebiedsplannen voor N2000 Oostelijke Vechtplassen Utrecht, Groot Wilnis-Vinkeveen, Wilnisse Bovenlanden en Groot Mijdrecht Noord. Voor de Oostelijke Vechtplassen heeft de stuurgroep eind 2015 het concept inrichtingsplan vastgesteld. Begin 2016 wordt het besproken met het gebied.
- November 2015 is opdracht verleend voor inrichting van het deelgebied Taartpunt.
- Binnen het Convenant Groot Wilnis-Vinkeveen zijn het natuurgebied Grote Sniep (1e fase) en de herinrichting van het naastgelegen Natuurbeschermingswet gebied Armenland-Ruwiel afgerond.
- Voor Reservaat Demmerik is een Natuurplan opgesteld als uitwerking van de vastgestelde inrichtingsschets. De benodigde vergunningaanvragen zijn in procedure.
- Binnen Groot Wilnis-Vinkeveen heeft de aanleg van natuurvriendelijke oevers een impuls gekregen en er zijn veel kilometers natuurvriendelijke oevers in voorbereiding of in uitvoering. Voor Peilvak 9 wordt een inrichtingsplan voorbereid, zodat in 2016 met de uitvoering kan worden gestart.
- Bij de Wilnisse Bovenlanden is in 2015 gestart met de natuurinrichting van 265 ha. In 2016 kan deze worden afgerond.
- Binnen Groot Mijdrecht Noord zijn in 2015 de laatste woningen die de provincie in bezit had verkocht. De stuurgroep heeft de inrichtingsplannen voor Moerasblokken 2 een 3 vastgesteld.
- Met de uitvoering van Life+ wordt gewerkt aan herstel van moerasnatuur in de Natura 2000 gebieden Botshol en Oostelijke Vechtplassen.

- In het project Uiterwaarden Neder-Rijn is het definitieve inrichtingsplan voor het deelgebied vastgesteld en is o.a. de waterwetvergunning aangevraagd die betrekking heeft op 3 deelgebieden (Palmerswaard, Uiterwaarden Rhenen en Rijnbrug). Na vaststelling start de uitvoering van de werken in 2016.
- In de Elster Buitenwaarden is belangrijke vooruitgang geboekt door een grondverwerving van 55 ha. Vervolgens is gestart met het maken van een schetsontwerp. In Lunenburgerwaard wordt overleg gepleegd met tal van betrokkenen. Dit moet uiteindelijk in 2016 leiden tot een voorlopig ontwerp.

Markt aan zet voor ontwikkeling groene contour en natuurinrichting
Voor de ontwikkeling van de groene contour ligt het initiatief bij de markt. Als provincie moeten wij voldoen aan internationale natuurverplichtingen in 2015 en 2021. Dat heeft daarom onze prioriteit. Daarom hebben we in 2015 geen bijdrage geleverd aan het stimuleren van de groene contour.
De natuurinrichting van al verworven grond gaat langzamer dan eerder bedacht. Dit komt omdat het inrichten pas doelmatig kan gebeuren als grotere aaneengesloten complexen zijn verworven. Wij willen de planning van de verwerving tegen deze achtergrond bijstellen (minder gelijkmatig maar een accent in de laatste jaren). Wij verwachten dat wij door een versnelling in de laatste jaren de opgaven conform de overeengekomen fasering te kunnen afronden.

Ontwikkelen samenhangend stelsel natuurgebied op schema
In 2021 moeten de N2000-gebieden, de KRW-gebieden binnen de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en een beperkt deel van de beschermde natuurgebieden gerealiseerd zijn. De voortgang geeft vooralsnog voldoende vertrouwen dat dit zal worden gehaald. De overige opgaven (vooral de provinciale natuur uit het Akkoord van Utrecht) kunnen tot 2027 worden afgerond.

indicator	Omschrijving	2015 voorgenomen	2015 werkelijk
Behouden en ontwikkelen bestaande natuurwaarden en ontwikkelen samenhangend stelsel van natuurgebieden	Verwerving/functieverandering nieuwe natuur[1]	325 ha	480
	Inrichting nieuwe natuur[1]	820 ha	566
	Te realiseren ecoducten over provinciale wegen[1]	2	2

[1] Cumulatief vanaf 2012

Beoogde verkoopopgave gronden gerealiseerd
In 2015 is voor € 13,7 mln. aan gronden verkocht. De beoogde verkoopopgave van tenminste € 7 mln. is dus ruimschoots gerealiseerd.

Vaststelling programma aanpak veenweiden
In april 2015 is het Programma Aanpak Veenweiden vastgesteld door Gedeputeerde Staten. Met dit programma is €3,5 miljoen aan Nota Ruimte middelen beschikbaar voor projectsubsidies op de thema's bodemdaling en KRW, waarvan €800.000 voor het gebiedsproces Kockengen. Er zijn twee projecten gesubsidieerd vanuit het programma. De middelen worden meegenomen in de AVP-periode 2016-2019.
Het realiseren van hogere grondwaterstanden met als doel de bodemdaling af te remmen verloopt minder snel dan geraamd. De gebiedsprojecten Wilnisse Bovenlanden en Groot Wilnis Vinkeveen (Peilvak 9 en Demmerik) zijn hiervoor belangrijke projecten. Zoals hiervoor al gemeld wordt de herinrichting bij deze projecten in 2016 afgerond resp. gestart. Na afronding van die projecten is de ambitie van 500 ha hogere grondwaterstand gerealiseerd.

indicator	Omschrijving	2015 voorgenomen	2015 werkelijk
Bodemdaling veenweide-gebieden beperken	Hogere grondwaterstanden realiseren in het veengebied [1]	500 ha	20 ha

[1] Cumulatief vanaf 2012

Programma aanpak stikstof 2015-2021 gestart
De landelijke Programmatische aanpak Stikstof (PAS) is op 1 juli 2015 in werking getreden. In lijn met de landelijke planning hebben wij op 15 december 2015 een aangepast Programma vastgesteld. Landelijk genomen bronmaatregelen die tot verlaging van de stikstofuitstoot hebben we gecombineerd met gebiedsanalyses voor de stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden. Dit vergroot de mogelijkheden voor economische ontwikkeling door meldingen en vergunningen. In de gebiedsanalyses hebben we herstelmaatregelen opgenomen, die nodig zijn om de internationale natuurwaarden te behouden. Met terrein beherende instanties van stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden hebben we overeenkomsten gesloten ter borging van de uitvoering van de herstelmaatregelen. De depositiebank hebben we op grond van het provinciale stikstofbeleid na een uitspraak van de Raad van State op 15 juli 2015 beëindigd. In veel gevallen hebben we eerder genomen besluiten moeten herzien.

Beheerplan Natura 2000
Doordat het PAS is vastgesteld kunnen we de beheerplannen verder afronden. De gebiedsanalyses van de PAS zijn ongewijzigd en onlosmakelijk verbonden aan het beheerplan. De provincie Zuid-Holland heeft het beheerplan voor het Natura 2000 gebied Nieuwkoopse Plassen en de Haeck definitief vastgesteld met Utrechtse instemming. Het ontwerp beheerplan Uiterwaarden Lek ligt ter visie en de vaststelling van het definitieve beheerplan is door Zuid-Holland voorzien in het voorjaar van 2016. De voorbereidingen van de ter visie legging van de overige plannen in 2016 zijn in volle gang.

Ganzenrustgebieden zijn aangewezen
Het Utrechts ganzenakkoord is uitgewerkt in de Beleidsnota Flora- en faunawet provincie Utrecht 2014. Bij de vaststelling van de nota hebben PS een motie aangenomen met als opdracht aan GS om capaciteit te bieden voor de huidige overwinterende populatie ganzen. De rustgebieden hebben we op 10 maart 2015 aangewezen. In rust- en foerageergebieden mogen de winterganzen niet opzettelijk worden verontrust, in tegenstelling tot de overige gebieden in de provincie waar winterrust geldt in de periode van 1 november tot 1 maart. Voor de ganzenrustgebieden gelden extra tegemoetkomingen in de schade. Dit is geregeld in de Vergoedingsregeling ganzenrustgebieden Utrecht 2015 waarvan de uitvoering is uitbesteed aan BIJ12, unit Faunafonds.

Start uitvoering Wet natuurbescherming
Er is verder een begin gemaakt met de implementatie van de nieuwe Wet natuurbescherming, die naar verwachting in de tweede helft van 2016 in werking treedt. Deze wet zal het slotakkoord van het Bestuursakkoord Natuur 2011 vormen en legt de verdeling van de bevoegdheden en taken binnen de kerntaak natuur wettelijk vast. De komst van deze wet geeft nieuwe wettelijke en uitbreiding van bestaande taken en zal een uitbreiding van capaciteit in de gehele keten van beleid, vergunningen en handhaving vergen. De Natuurschoonwet is, na de evaluatie in 2014, in 2015 niet aangepast. Deze aanpassing had kunnen leiden tot een herverdeling of uitbreiding van de handhavingscapaciteit.

2.3.3 Erfgoed en recreatie

Erfgoed toegankelijker en meer beleefbaar
In 2015 is een start gemaakt met een nieuw programma voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) en de Stelling van Amsterdam (SvA) binnen de Utrechtse grenzen. We kiezen hierbij voor een aanpak door middel van gebiedsontwikkeling nieuwe stijl die zich, in verbinding met andere partijen, richt op eigen verantwoordelijkheid van alle partijen en maatwerkondersteuning. In april 2016 nemen PS een besluit over de nieuwe cultuurnota, waarin het beleid voor de NHW en SvA 2016-2020 is vastgelegd. De verwachting is dat dit programma voor de zomer 2016 door GS vastgesteld wordt.. Op 10 oktober 2015 heeft het Waterliniemuseum Fort bij Vechten haar deuren feestelijk geopend. De opening trekt ruim 3.500 bezoekers. Ook zal komende periode bekend worden of de NHW, als uitbreiding van het bestaande werelderfgoed Stelling van Amsterdam, opgenomen kan worden op de Werelderfgoedlijst van UNESCO. In 2018 dienen wij het nominatiedossier in. De definitieve beoordeling door UNESCO verwachten we medio 2019.
Het realiseren van het informatiecentrum Grebbelinie is vertraagd. De belangrijkste oorzaken zijn een moeizaam verlopend verwervingsproces van gronden die nodig zijn voor parkeervoorzieningen en het terugtrekken van een van de marktpartijen.

Naam indicator	Omschrijving	2015 voorgenomen	2015 werkelijk
Behouden, zichtbaar en beleefbaar maken militair erfgoed	Aantal objecten binnen de Nieuwe Hollandse Waterlinie [1]	42	42
	Aantal objecten binnen Grebbelinie[1]	17	26

[1] Cumulatief vanaf 2012

Versterking vraaggerichte recreatiemogelijkheden in het landelijk gebied

Om recreatie in het landelijk gebeid te stimuleren hebben we in 2015 een aantal projecten uitgevoerd.

- In 2015 hebben we meerdere Toeristische Opstappunten (Tops) gerealiseerd. Hierdoor zijn in de AVP-periode 2012 – 2015 in totaal 14 Tops en Poorten gerealiseerd. We verwachten in 2016 en 2017 nog 16 Tops en Poorten te voltooien. Met de 30 punten hebben we een goed dekkend regionaal netwerk van opstapplaatsen om recreatie en toerisme in het landelijk gebied aantrekkelijker te maken.
- We leggen in twee fasen een wandelroutenetwerk aan in Utrecht-West. De eerste fase (Utrechtse Waarden en De Venen) is eind 2014 afgerond. In 2015 is gestart met het voorbereiden van de tweede fase (Vechtstreek, Noorderpark en gemeente Vianen). Deze wordt in de zomer 2016 afgerond. Ook zijn er enkele boerenlandpaden gerealiseerd.

Nieuwe projecten Recreatie om de Stad (RODS)

De volgende RodS-projecten zijn onder andere in 2015 uitgevoerd/gestart:

- Start met realisatie 4 km fiets- en wandelpaden in deelgebied De Rivier (Haarzuilens). Door knelpunten in de grondverwerving verwachten we eind 2016 de oplevering.
- Start inrichting IJsselbos West (2e fase: 14,6 ha + diverse voorzieningen) in het najaar. Oplevering verwachten we in het voorjaar 2016. Tegen het onderdeel parkeerplaatsen loopt nog een Raad van State procedure.
- Voorbereiding realisatie Heemstede Noord gestart, onder andere met selectie van een ondernemer. Start in 2016.

indicator	Omschrijving	2015 begroot	2015 werkelijk
Accommoderen recreatiedruk om de stad	Aangelegd recreatieterrein en groengebied rond Utrecht (Rods) [1] (ha)	61 ha	10 ha [2]
Completeren recreatieve hoofdnetwerk en landschap beter kunnen beleven	Aantal ontwikkelde recreatieve poorten en Tops [1]	13	14
Accommoderen recreatiedruk om de stad	Aangelegd recreatieterrein en groengebied Amersfoort [1](ha)	115 ha	50 ha[3]

[1] Cumulatief vanaf 2012

[2] In het programma Recreatie om de Stad (RodS) Utrecht is in 2015 het Parkbos de Haar grotendeels aangelegd. Oplevering van het project (70 ha met diverse voorzieningen, 4,7 km paden) is vanwege het natte weer begin 2016.

[3] Voor de recreatieve groenontwikkeling rondom Amersfoort is de aanleg van ecologische oevers en Grebbelinieprofielen bij de Eemdijk (project Maatweg) in fase 1 afgerond. De complete afronding (fase 2) van project is beoogd voor 2016. De ontwikkeling van de groene/recreatieve inrichting van het gebied Vathorst-Noord (145 ha) loopt minder snel dan geraamd. De gemeenteraad van Amersfoort heeft in december echter besluiten genomen over de ontwikkelingsvisie voor dit gebied. Op dit moment wordt in samenspraak met de provincie hier een verdere invulling aangegeven. De intentie is dat in de tweede helft van 2016 de uitvoering start. De andere projecten uit de samenwerkingsovereenkomst zijn uitgevoerd.

2.3.4 Landbouw en landschappelijke kwaliteit

Versterken landbouwstructuur, natuur en water

De ervaringen In Utrecht-West zijn de afgelopen 4 jaar 13 kavelruilen gerealiseerd. In totaal is 666,5 ha van eigenaar geruild. Naast landbouwstructuurverbetering zijn met deze kavelruilen ook natuur- en waterdoelen gerealiseerd. Drie van deze kavelruilen zijn uitgevoerd volgens de systematiek van ‘verkavelen voor groei’. De

ervaring hiermee zijn wisselend. Die voor Peilvak 9 is zonder meer succesvol geweest: het proces is snel verlopen en de resultaten zijn voor alle betrokkenen positief. Die voor Zegveld heeft wel goede resultaten opgeleverd maar het proces is moeizaam geweest. Die voor Breukelen is niet afgerond omdat er onvoldoende draagvlak was. In 2016 gaan we het instrument 'Verkavelen voor groei' evalueren met als doel beter inzicht te krijgen in wanneer dit instrument succesvol kan zijn.
In Utrecht Oost zijn inmiddels 5 kavelruilen afgerond en gaande. Een belangrijk resultaat is geboekt met de afronding van de kavelruil Modderbeek. Hierbij is in totaal ruim 250 hectare grond geruild, waardoor de verkavelingsstructuur van de deelnemende agrarische bedrijven is verbeterd. Verder is ongeveer 22 hectare vrijgeruild voor de herinrichting van de Modderbeek en de Barneveldse beek.

indicator	Omschrijving	2015 begroot	2015 werkelijk
Betere productieomstandigheden voor landbouw	Aantal uitgevoerde kavelruilen [1]	10	18

[1] Cumulatief vanaf 2012

Bescherming kleine landschapselementen
De waardenkaart beschermde kleine Landschapselementen is op 24 maart 2015 vastgesteld. In de Landschapsverordening (Lsv) is een verbod opgenomen om een beschermd klein landschapselement te beschadigen te vernietigen of voldoende te onderhouden. Voor activiteiten in deze gebieden dient een melding te worden ingediend.

Vergunningverlening
In de breedte is er sprake van een verdeeld beeld en een gemiddelde realisatie van 71%. Bij een aantal taakvelden is echter ruim voldaan aan de target (Wet Milieubeheer 100%, Vuurwerkbesluit 100%), op andere taakvelden is sprake van een veel lager percentage. Dit is verklaarbaar omdat er sprake is van wegwerken van achterstanden bij bodemdeelzaken (realisatie 50%) en het hanteren van een korte procedure bij ontgrondingen (65%). Ook buiten de (Natuurbescherming) NB wetzaken werd het percentage van 90% niet gehaald. Inmiddels zijn er nieuwe afspraken gemaakt om de procedure te verbeteren en daarmee ook termijnoverschrijdingen te voorkomen. Deze afspraken hebben ertoe geleid dat in het vierde kwartaal alle ontheffingen binnen de wettelijke termijn zijn afgehandeld.

indicator	Omschrijving	2014	2015
Jaarplan Vergunningverlening	Percentage binnen de termijn afgegeven ontheffings-/ vergunningaanvragen	90%	71% (1)

1. wet stikstof buiten beschouwing gelaten

2.4 Financiële verantwoording programma 2

Lasten en baten (x € 1.000,=)

	Rekening 2014	Oorspronkelijke begroting 2015	Begroting na wijziging 2015	Rekening 2015	Saldo
Materiele lasten	68.172	42.342	63.707	48.822	14.885
Apparaatskosten	12.638	11.922	13.062	13.062	0
Totaal lasten	**80.810**	**54.264**	**76.769**	**61.884**	**14.885**
Baten	38.670	11.517	24.966	24.084	882
Saldo van dit programma	**42.140**	**42.747**	**51.803**	**37.800**	**14.003**
Storting in reserves	20.703	7.380	10.437	10.045	392
Onttrekking aan reserves	34.091	23.103	35.667	21.299	14.368
Beslag op de algemene middelen	**28.752**	**27.024**	**26.573**	**26.546**	**27**

Overzicht uitgaven

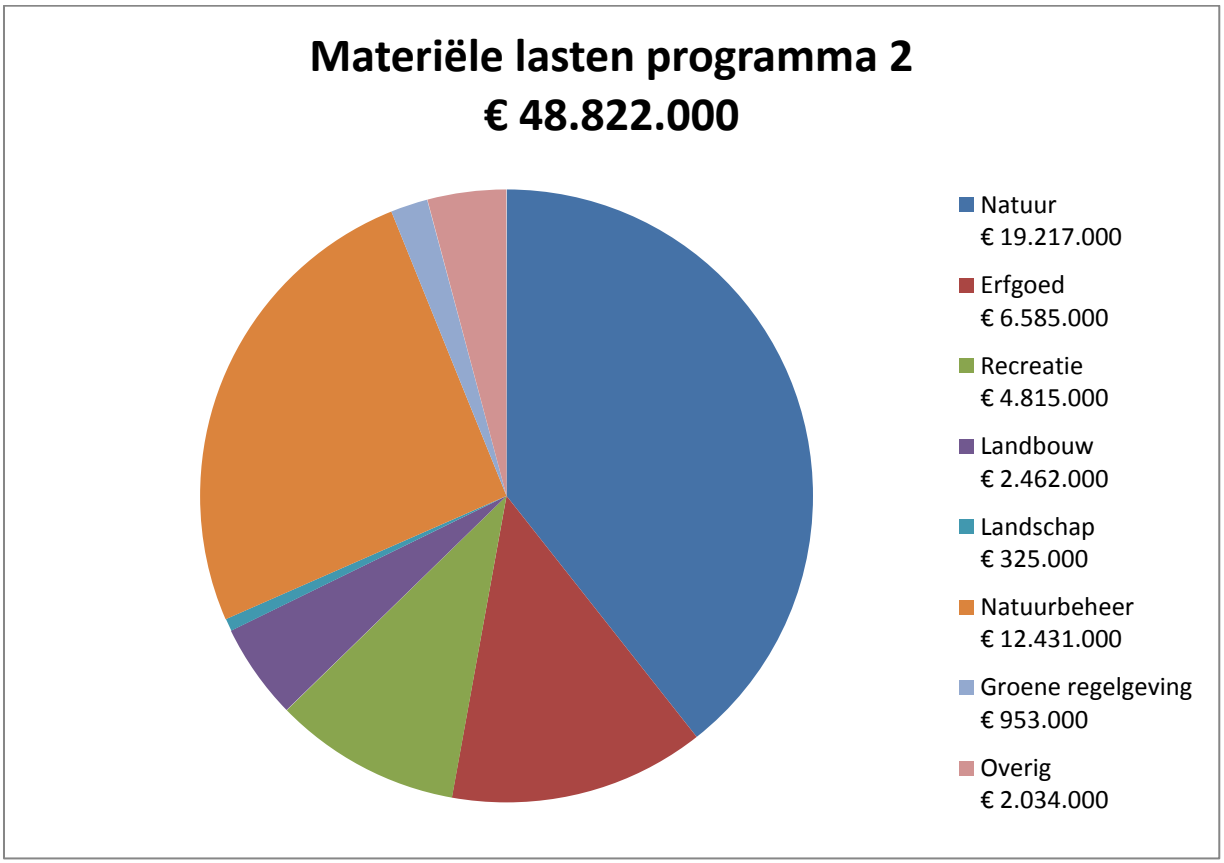

Verschillenanalyse			Bedragen x € 1.000
	Begroting na wijziging 2015	Rekening 2015	Saldo
Lasten			
AVP De geplande uitvoering van projecten was te optimistisch. Redenen daarvoor zijn bijvoorbeeld de opgelopen vertraging ecoducten, de convenanten de Boom en den Treek waarvoor de aanvragen later binnenkomen dan verwacht, de vertraagde aanbesteding van de verdrogingsbestrijding door de afhankelijkheid van de ruilverkaveling. In het algemeen speelt dat inrichting van gebieden pas plaats kan vinden als een groter aaneengesloten gebied is verworven en er een inrichtingsplan is en vergunningen zijn. De ontstane afwijking in het kasritme wordt verrekend in de Reserve AVP.	70.029	55.662	14.367
Groene Hart De stuurgroep Groene Hart heeft een deel van het saldo van 2014 in 2015 niet begroot, (zie ook toelichting baten). Daarnaast zijn er minder onvoorziene kosten geweest dan verwacht.	1.144	937	207
Balansafwikkelingen Betreft het vrijvallen van verplichtingen.		-234	234
Overige kleine verschillen	5.596	5.519	77
Totaal lasten	**76.769**	**61.884**	**14.885**
Baten			
AVP In relatie tot onder het kopje lasten genoemde vertraging in projecten zijn ook minder bijdragen van derden binnengekomen dan gepland in 2015.	23.236	22.581	655
Groene Hart Betreft bijdragen van partners, welk in werkelijkheid zijn ontvangen zoals begroot. Echter omdat het programma een meerjarig karakter heeft met verschillende partners, wordt dit 'vooruitontvangen' saldo voor 2016 gereserveerd.	1.144	937	207
Overige kleine verschillen	586	566	20
Totaal Baten	**24.966**	**24.084**	**882**
Centrale overhead	**0**	**0**	**0**
TOTAAL	**51.803**	**37.800**	**14.003**

	Begroting 2015		Rekening 2015	
Naam reserve	**Storting**	**Onttrekking**	**Storting**	**Onttrekking**
Reserve IGP P2	0	0	263	0
Reserve N.T.V.A. Pr.2	0	389	0	389
Reserve Programma landelijk gebied	10.158	35.278	9.503	15.911
Reserve Projecten Pr.2	279	0	279	0
Reserve dek fin risico's grondbeleid	0	0	0	5.000
Totaal	**10.437**	**35.667**	**10.045**	**21.299**

Voor inzicht in de standen van de reserves wordt verwezen naar de toelichting op de balans.

Onttrekkingen

Reserve N.T.V.A.
De onttrekkingen zijn volgens begroting gerealiseerd.

Reserve Programma Landelijk gebied
Zie voor een toelichting verschillenanalyse van lasten onder het kopje AVP.

Reserve dekking financiële risico's grondbeleid
Deze reserve is op grond van ons kader voor risicomanagement omgezet in een voorziening omdat de risicopercentages groter of gelijk zijn aan 50%.

Stortingen

Reserve IGP
In de Voorjaarnota 2014 is besloten dat de vrijvallende middelen in de jaren 2014 tot en met 2017 na inzet van reserves in de programma's 1 ruimtelijke ontwikkeling, binnenstedelijke ontwikkeling en wonen en Programma (voor het onderdeel Ruimtelijke Ontwikkeling) en 2 landelijk gebied (met uitzondering van het onderdeel vergunning en handhaving) toe te voegen aan de reserve Integraal Gebiedsontwikkelingsprogramma tot een maximum van € 5,9 mln. Voor ruimtelijke ontwikkeling bedragen de vrijvallende middelen dit jaar € 263.000. Deze worden nu dus toegevoegd aan de reserve zonder dat deze vooraf geraamd waren.

Reserve Programma Landelijk gebied
Zie voor een toelichting verschillenanalyse van de baten onder het kopje AVP.

Reserve Projecten
De storting is volgens begroting gerealiseerd.

3 Bodem, water en milieu

Mw. A.M.A. Pennarts-Pouw
Mw. J. Verbeek-Nijhof

3.1 Inleiding

Als provincie werken wij aan een zodanige kwaliteit van de fysieke leefomgeving dat optimale voorwaarden ontstaan voor een aantrekkelijke woon-, werk- en leefomgeving. We richten ons daarbij vooral op de prioriteiten Waterveiligheid en wateroverlast, Schoon en voldoende oppervlaktewater, Ondergrond en Leefkwaliteit stedelijk gebied. Onze ambities zijn:

- Een duurzame waterveiligheid, vanuit de gedachte van meerlaagsveiligheid: preventie, gevolgenbeperking en calamiteitenzorg.
- Een duurzame en doelmatige zoetwatervoorziening, met daarbij een goede grondwaterkwaliteit voor het bereiden van drinkwater. en een toekomstperspectief voor bodemdalingsgevoelig gebied
- Het behouden of bereiken van een gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving met in het bijzonder aandacht voor de leefkwaliteit stedelijk gebied als randvoorwaarde voor de ontwikkelopgave krachtige dorpen en steden.
- Een duurzaam en efficiënt gebruik van de ondergrond, waarbij een goede afstemming plaats vindt tussen de belanghebbende partijen en de verschillende (toekomstige) functies van de ondergrond.
- Een integraal omgevingsbeleid, waarbij de basiskwaliteiten bodem, water en milieu (conform wet- en regelgeving) op orde zijn.

3.2 Belangrijkste resultaten

❋ Een nieuw integraal Bodem-, Water en Milieuplan (BWM) als bouwsteen voor omgevingsbeleid

Op 7 december 2015 hebben Provinciale Staten het Bodem-, Water- en Milieuplan 2016-2021 vastgesteld. Voor het eerst is het beleid voor bodem, water en milieu in één integraal plan opgenomen. Het plan is in PS vastgesteld en door partners positief ontvangen. Het plan richt zich op vier belangrijke maatschappelijke opgaven: waterveiligheid en wateroverlast, schoon en voldoende oppervlaktewater, duurzamer en efficiënter gebruik van de ondergrond en leefkwaliteit stedelijk gebied. Het plan en de kaarten zijn volledig digitaal. Iedereen kan via de Provinciale webviewer gebiedspecifieke informatie over deze beleidsterreinen inzien. Ook is het mogelijk om een directe link te leggen tussen onderwerpen van het Bodem-, Water- en Milieuplan en bijvoorbeeld die van de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie en de Provinciale Ruimtelijke Verordening. Hiermee is dit plan meteen een praktische bouwsteen voor de Omgevingsvisie. We hebben ook een digitale Uitvoeringsagenda opgesteld, die inzichtelijk maakt hoe wij samen met onze partners het plan uitvoeren.
Naast de vier prioriteiten in het plan hebben wij er in 2015 ook voor gezorgd dat de basiskwaliteiten in de fysieke leefomgeving op orde zijn. Wij hebben gewerkt aan verschillende bodem-, water- en milieuthema's en gehandhaafd vanuit onze wettelijke rol en bevoegdheden.

❋ Slim en integraal werken aan waterveiligheid

In Utrecht leven we in een veilig riviergebied, en dat willen we graag zou houden. De consequenties van leven achter dijken kunnen voor bewoners en bedrijven namelijk groot zijn. In het Deltaprogramma werken we er samen met waterschappen, het Rijk en gebiedspartners aan om te zorgen dat we allemaal droge voeten houden.
In 2015 hebben we met het Deltaprogramma een belangrijke overgang gemaakt: van beleidsontwikkeling naar uitvoering. De Utrechtse waterschappen staan aan de lat voor twee grote waterveiligheidsprojecten: Dijkversterking Centraal Holland en Grebbedijk Deltadijk, wij dragen daar actief aan bij. Voor de Dijkversterking Centraal Holland is in 2015 onder andere gewerkt aan een ruimtelijk kwaliteitskader, de inventarisatie van andere ruimtelijke ontwikkelingen en aan een voorstel voor nieuwe normen voor de C-keringen. Provinciale Staten nemen begin 2016 een besluit over deze nieuwe normen. Voor de Grebbedijk hebben we samen met partners een eerste verkenning uitgevoerd van de opgave. Ook hebben we kansen en mogelijkheden geïnventariseerd om het project integraal en gebiedsgericht te benaderen, waarbij waterveiligheidsmaatregelen worden verbonden met andere ruimtelijke opgaven. In deze aanpak hebben wij in 2015 goede vooruitgang geboekt.

Integrale aanpak dijkverbetering Eem

De dijkverbetering van de primaire dijken langs de Eem en Randmeren is de aanleiding geweest voor een brede aanpak voor de natuur in het gebied. De aanpassingen rondom de Eem bieden namelijk kansen om extra natuur aan te leggen en de kwaliteit van de natuur te verbeteren. Voor Natuurmonumenten en de provincie Utrecht zijn dat belangrijke doelstellingen. De provincie, waterschap Vallei en Veluwe en Natuurmonumenten hebben een samenwerkingsovereenkomst opgesteld met concrete afspraken om dit te realiseren. Deze dijkverbetering langs de Eem is een goed voorbeeld van een dergelijke integrale aanpak. De partijen combineren de dijkversterking met natuurontwikkeling, de aanleg van fietspaden en het herstel van de Grebbelinie. Door hergebruik van grond kan een flinke kostenbesparing worden gerealiseerd. In 2015 zijn de eerste werkzaamheden opgeleverd, de uitvoering loopt tot 2017.

Een ander belangrijk onderdeel van waterveiligheid is het beperken van de gevolgen van een eventuele overstroming en de zorg bij calamiteiten. We hebben er in 2015 voor gezorgd dat waterveiligheid en ruimtelijke aanpassingen (bijvoorbeeld in het landschap) is opgenomen in ruimtelijke agenda's en vastgelegd in plannen. Zo hebben we bijvoorbeeld voor provinciale wegen inzichtelijke gemaakt hoe we een evacuatie zo vloeiend mogelijk kunnen laten verlopen bij een dreigende overstroming.

❋ Een duurzamer en efficiënter gebruik van de ondergrond

Eén van de prioriteiten in het bodem-, water- en milieubeleid is de drukte in de ondergrond. Denk bijvoorbeeld aan drinkwatervoorziening, bodemenergie, bodemsanering en mijnbouwactiviteiten, zoals geothermie en schaliegas. In 2014 heeft de provincie de Kadernota Ondergrond (2014) vastgesteld.
In 2015 hebben wij, samen met het IPO en gemeenten, een actieve inbreng geleverd richting het Rijk in de Structuurvisie Ondergrond en de Structuurvisie Schaliegas. Dit heeft er mede toe geleid dat het rijk geen aparte Structuurvisie Schaliegas opstelt, maar dat de afwegingen over schaliegas een integraal onderdeel vormen van de Structuurvisie Ondergrond.

❋ Luchtkwaliteit verbeteren door schone en duurzame brandstoffen

Een gezonde leefomgeving is van groot belang. Mobiliteit zorgt in de provincie Utrecht voor de grootste milieubelasting. Daarom zetten we in op duurzaam vervoer (o.a. fiets) en schone brandstoffen. Ook willen we fossiele brandstoffen steeds minder een rol laten spelen. De projecten laadpalen voor elektrisch rijden en Groengas Geven zijn twee activiteiten, die concreet moeten bijdragen aan het verbeteren van de luchtkwaliteit in onze provincie.
In oktober 2015 hebben we een werkconferentie georganiseerd over duurzame brandstoffen om samen met partijen uit de regio te kijken hoe we kansen voor duurzame brandstoffen kunnen benutten en belemmeringen kunnen wegnemen. Alle vormen van duurzame mobiliteit zijn belangrijk en vullen elkaar aan. We zien de transitie naar duurzame brandstoffen als een gezamenlijke opgave en willen de kennis en inzet van alle betrokken partijen, gemeenten, waterschappen, bedrijven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen bij elkaar brengen en benutten.
In 2015 hebben we (opnieuw) de aanbesteding gestart voor de oplaadinfrastructuur in de provincies Utrecht, Noord-Holland en Flevoland. Allego heeft de aanbesteding gewonnen en heeft de eerste honderd laadpalen in de provincie Utrecht geplaatst. Elke paal heeft twee laadpunten, dus in totaal gaat het om 200 laadpunten. Kijk voor alle laadpunten in de provincie op www.oplaadpalen.nl. Het aantal laadpalen in Nederland groeit in snel tempo: van 2.938 in 2013 tot 9.125 in 2015. Voor de provincie Utrecht zijn geen exacte cijfers bekend, maar we schatten het aantal laadpalen eind 2015 op ongeveer 700.
Het project Groengas is op 5 februari 2015 feestelijk beëindigd in Harmelen met een goedbezochte afsluitende bijeenkomst in samenwerking met Greenes Nederland. Met onze hulp worden 13 tankstations voor groengas of aardgas gerealiseerd, waarvan er momenteel 9 in gebruik zijn. In 2015 is het negende vulpunt opgeleverd, de overige vier worden in 2016 gerealiseerd.

❋ Samen werken aan een schone bodem

In de provincie hebben wij tot en met 2015 de nadruk gelegd op het wegnemen van onaanvaardbare risico’s voor mens, ecosysteem en verspreiding bij huidig gebruik. In 2015 hebben wij alle risico’s voor de mens volledig in beeld kunnen brengen en zijn alle spoedlocaties met verspreidings- en/of ecologische risico's geïnventariseerd.

De bodemsaneringsoperatie is daarmee echter nog niet afgerond. Op 17 maart 2015 hebben wij samen met onze partners (Rijk, gemeenten, milieudiensten en drinkwatermaatschappijen) een nieuw Convenant Bodem en ondergrond (2016-2020) getekend. Onze activiteiten werken wij uit in hetProvinciaal Uitvoeringsprogramma Bodemconvenant 2016-2020 (vaststelling begin 2016). De focus ligt op het aanpakken van spoedlocaties, het afronden van lopende saneringsprojecten en het stimuleren van de aanpak van verontreinigingen door aansluiting bij ruimtelijke ontwikkelingen en via gebiedsgericht grondwaterbeheer. In het convenant is afgesproken dat er beleid komt voor gebieden die diffuus verontreinigd zijn en dat we samen met gemeenten het ontsluiten van bodeminformatie verbeteren. Van de 750 verdachte spoedlocaties (2009) staan nog 65 locaties op de lijst. Samen met de Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD) zorgen wij er voor dat de verantwoordelijke partijen deze locaties oppakken. Overige langlopende saneringen en bodemonderzoeken lopen op schema.

❋ **Toezicht op natuur en landschap samen met 40 partners**
In 2015 hebben wij samen met ongeveer 40 Utrechtse instanties besloten om het toezicht op de bescherming van natuur- en landschapswaarden in het Utrechtse buitengebied te verbeteren door verbinding te zoeken met elkaar. Onderdeel van het pakket aan maatregelen is de structurele inzet van twee extra buitengewone opsporingsambtenaren. Door het toezicht en de handhaving efficiënter en effectiever te organiseren, besparen we niet alleen kosten, maar kunnen we ook meer mensen inzetten. Verder zullen onze opsporingsambtenaren met een ‘bredere’ blik (integraler) hun werk uitvoeren.

3.3 Overige resultaten

3.3.1 Water

Deltaprogramma zoetwater
Voor het Deltaprogramma Zoetwater hebben we meegewerkt aan het opstellen van bestuursovereenkomsten voor de zoetwaterregio`s. Deze leggen per regio de programmering, de verantwoordelijkheden, de kostenverdeling en de planning vast. Samen met de waterschappen brengen wij het voorzieningenniveau voor zoetwater in beeld. Bij de uitwerking van de Kleinschalige Water Aanvoer houden we ook rekening met andere belangen, zoals natuur en recreatie.

Op orde brengen regionale waterkeringen
Wij hebben het Uitvoeringsbesluit regionale waterkeringen Vallei en Veluwe 2015 vastgesteld. Daarnaast werken wij samen met de waterschappen om deze keringen op orde te krijgen en om gezamenlijk te komen tot de benodigde kennisontwikkeling.

Indicator	Omschrijving	2015 voorgenomen	2015 werkelijk
Veiligheid regionale waterkeringen	Percentage regionale waterkeringen dat aan de veiligheidsnorm voldoet	68%	68%

Verkenning van toekomstbestendige drinkwaterwinning
Utrecht, Amersfoort en het Gooi hebben op termijn meer drinkwater nodig. Tot 2020 is er nog niets aan de hand, maar in de jaren daarna loopt het drinkwatertekort op tot ongeveer 11 miljoen kubieke meter per jaar. Omdat het al gauw tien jaar kost om een nieuwe drinkwaterwinning in gebruik te nemen, moet de betrokken partijen nu al nadenken over oplossingen (brief van Waterbedrijf Vitens aan PS, januari 2015). We hebben de mogelijkheden verkend hoe we samen met Vitens de winningen van drinkwater meer robuust en toekomstbestendig kunnen maken. In 2016 willen we hierover duidelijke afspraken maken met Vitens over een integrale aanpak. Op basis van het Uitvoeringsprogramma Drinkwater 2014-2021 hebben we in 2015 ook een aantal maatregelen getroffen ter bescherming van drinkwaterwinningen.

Doelen Europese Kaderrichtlijn water (KRW) vastgesteld
In december 2015 hebben wij in het Bodem-, Water- en Milieuplan de KRW-oppervlaktewaterlichamen begrenst en de toestand hiervan vastgelegd. Voor het onderdeel Grondwater hebben wij de haalbare en betaalbare maatregelen vastgelegd. De inspraak op het ontwerpplan heeft niet geleid tot ingrijpende wijzigingen van het plan. De afstemming met andere regionale partijen en het Rijk is goed verlopen en het proces is binnen planning afgerond.

Op grond van de huidige resultaten verwachten we dat niet alle doelen van de KRW in 2027 worden gehaald. Samen met betrokken partijen onderzoeken we in deze planperiode (2016-2021) de mogelijkheden om extra winst te boeken in de laatste planperiode en welke belemmerende factoren weggenomen kunnen worden. Dit inzicht moet leiden tot haalbare en realistische doelen met maximale ambitie voor 2027 en goed onderbouwde bestuurlijke keuzes. Met name nutriënten vormen nog een grote opgave en de geneesmiddelen , microplastics en bestrijdingsmiddelen.

Maatregelen voor verbeteren waterkwaliteit
Met agrariërscollectieven en de waterschappen hebben we in 2015 een belangrijke stap gezet voor het nemen van maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren. De instrumenten die wij hiervoor inzetten zijn POP3 en agrarisch natuurbeheer. Hiermee bieden wij de agrarische sector meer financiële mogelijkheden voor het nemen van passende maatregelen.

Indicator	Omschrijving	2015 voorgenomen	2015 werkelijk
Waterkwantiteit	Aantal TOP-lijst gebieden waar de verdroging is opgelost (cumulatief)	10 TOP 19 sub-TOP	4 TOP 10 sub-TOP

Opmerking: voor een aantal projecten geldt dat er in 2015 goede voortgang in de uitvoering is gemaakt, echter in financiële of uitvoeringstechnische zin kan nog niet van afronding worden gesproken.

3.3.2 Bodem

Doelstellingen provinciale uitvoeringsprogramma convenant bodem gehaald
De bodemtaken van de provincie zijn gebaseerd op de Wet bodembescherming en op het Convenant Bodemontwikkelingsbeleid en aanpak spoedlocaties van 2009-2015 (Rijk, IPO, VNG en UvW). Dit is voor de provinciale taken uitgewerkt in het Provinciale Uitvoeringsprogramma Convenant bodem.
In 2015, het laatste jaar van de programmaperiode, hebben wij een evaluatie uitgevoerd van het programma. De conclusie is dat wij alle doelstellingen uit het Convenant hebben gerealiseerd binnen het beschikbare budget. We hebben bijna alle projecten afgerond en we hebben gemeenten, marktpartijen en grootsaneerders gestimuleerd bodemonderzoek en –sanering op te pakken (waar onder de Acacialaan in Doorn). We hebben de focus gelegd op de aanpak van de spoedlocaties.

Ondergrondinformatie digitaal
In 2015 hebben we ondergrondinformatie gebiedsgericht en digitaal toegankelijk gemaakt via de bodemsysteemwijzer. Dit moet eraan bijdragen dat informatie over de ondergrond vroegtijdig kan worden meegenomen bij ruimtelijke ontwikkelingen

Bodem draagt bij aan energietransitie
In 2015 hebben we samen met de gemeente Utrecht een samenwerkingsagenda Ondergrond opgesteld. Het doel van deze agenda is om de potentie van bodemenergie in de ondergrond optimaal te benutten. Wij kijken concreet naar Warmte-Koude Opslag (WKO) en ultradiepe geothermie.

Remming bodemdaling in veenweidegebied
We hebben in het tweede kwartaal van 2015 opdracht gegeven aan de Gebiedscommissie Utrecht West voor het uitwerken van een Programma Veenweide, met als belangrijkste doelstelling het afremmen van bodemdaling. In het derde kwartaal hebben we samen met gebruikers, beheerders en bewoners een gebiedsproces gestart (in het kader van Kockengen Waterproof) voor polder Portengen. Met de Toekomstverkenning Bodemdaling hebben we de effecten van bodemdaling op de provinciale belangen verder in beeld gebracht.
Samen met het programmabureau het Groene Hart hebben we in juni de Collegetour 'In het veen' georganiseerd, een bestuurlijke bijeenkomst over de opgaven rond bodemdaling in de veenweiden. Hiermee is in 2015 weer een stap gezet richting gedifferentieerd bodemdalingsbeleid dat in 2018 in de Omgevingsvisie moet landen.

Uitplaatsing hinderlijke bedrijven
Met het Fonds Uitplaatsing Hinderlijke Bedrijven ondersteunen we gemeenten met de uitplaatsing van milieuhinderlijke bedrijven waardoor woningbouw op de vertreklocatie mogelijk wordt. In 2015 is veel aandacht besteed aan het uitvoeren en afronden van de al in 2014 (en eerder) gesloten overeenkomsten. Verder zijn voor 17 nieuwe projecten verkennende gesprekken gevoerd, waarvan er op dit moment 8 kansrijk lijken. Voor

de overige projecten is het wegens diverse redenen niet tot een overeenkomst gekomen. Meest voorkomende reden is dat het betreffende bedrijf niet meer weg wil en/of niet in een uitplaatsing wil dan wel kan investeren. Verder gaat het vaak om een combinatie van het uitblijven van een ontwikkelaar voor de vertreklocatie, te hoge kosten voor uitplaatsing in algemene zin, of het feit dat de betrokken gemeente onvoldoende financieel kan (of wil) bijdragen.

Actieve opstelling bij aanpassingen wetgeving mijnbouwactiviteiten
Bij de aanpassing van wetgeving over mijnbouwactiviteiten hebben wij er actief voor gepleit dat bij nieuwe initiatieven regionale gebiedsgerichte afwegingen zijn geborgd. Ook hebben wij in 2015 de Provinciale Milieuverordening aangepast ter bescherming van de drinkwatervoorziening bij mijnbouwactiviteiten.

3.3.3 Geluid

Terugdringen wegverkeerslawaai
Bij het terugdringen van verkeerslawaai leggen wij de prioriteit bij de bescherming van woningen en andere geluidsgevoelige objecten langs of in de buurt van provinciale wegen. De belangrijkste maatregel die we toepassen is de aanleg van geluid reducerend asfalt. We hebben op basis van het provinciale Actieplan Omgevingslawaai ruim 100.000 m2 geluid reducerend asfalt aangebracht. Hierdoor is de geluidsbelasting bij 520 woningen langs provinciale wegen met een geluidbelasting van meer dan 55 dB(A) met 3 dB(A) teruggebracht. Bij onderhoud van provinciale wegen hebben we maatregelen genomen om de geluidbelasting zo efficiënt mogelijk terug te dringen. Wij gebruiken bijvoorbeeld bij de vervanging van asfalt nu standaard een geluid reducerend asfaltmengsel (zogenaamd Gelders mengsel). We hanteren een speciaal ontwikkelde afwegingsmethode waarmee we streven naar een zo groot mogelijk rendement van de extra kosten voor stil asfalt in relatie tot de verbetering van de woon- en leefomgeving voor zoveel mogelijk bewoners.
In 2015 hebben we een tussenrapportage opgesteld van de geluidssituatie op de provinciale wegen. Uit de verkeerscijfers blijkt dat het aantal woningen met een geluidsbelasting van 61 dB of meer nagenoeg gelijk is gebleven. We constateren dat ongeveer evenveel nieuwe woningen binnen de 61 dB geluidscontour zijn gebouwd als het aantal woningen dat voordeel ondervindt van de aanleg van geluid reducerend asfalt. Tot slot hebben we een aantal experimenten uitgevoerd voor vermindering van het omgevingslawaai, zoals het aanleggen van een proefstrook van 1300 m op de N228 met rubberpave: een mengsel uit asfalt en gemalen autobanden.
In 2015 hebben wij het project gevelmaatregelen BRAVO3/A12 afgesloten. In het project, een samenwerking tussen RWS en Provincie, gingen we uit van een optelling van de geluidsbelasting van de gereconstrueerde A12 en de aanleg van de nieuwe provinciale weg BRAVO3. Omdat we geen bronmaatregelen konden treffen, hebben we bij 27 woningen de geluidwering van de gevel verbeterd met als resultaat een geluidsniveau van maximaal 33 dB in huis.

Twee ontheffingen in stiltegebieden
In 2015 hebben wij twee ontheffingen verleend, één ten behoeve van een evenement in Langbroek en één voor het proefdraaien van wedstrijdtractoren in IJsselstein.

Ontheffingen voor de luchtvaart
In 2015 hebben we een nieuwe luchthavenregeling vastgesteld voor start- en landingsactiviteiten voor gyrokopters in Cabauw. Het aantal ontheffingen dat is verleend voor tijdelijk en uitzonderlijk gebruik van terreinen voor de start en landing van helikopters is vorig jaar toegenomen. Er zijn 40 generieke ontheffingen verleend voor tijdelijk en uitzonderlijk gebruik (TUG) van terreinen voor de start en landing van luchtballonnen (18), schermvliegtuigen (8) en helikopters (14). Een generieke TUG-ontheffing stelt luchtvaartbedrijven in staat op elk geschikt terrein in de provincie op 12 dagen per jaar tweemaal te landen en weer op te stijgen. Daarnaast hebben we 21 ontheffingen voor locatiegebonden luchtvaartactiviteiten verleend.

3.3.4 Externe veiligheid

Landelijk basisnet voor gevaarlijke stoffen van kracht
We voeren de regie over het realiseren van een adequate uitvoering van externe veiligheidsregelgeving en -beleid op basis van het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid 2015-2018 (PUEV). We voeren dit programma samen uit met gemeenten, omgevingsdienst(en) en de Veiligheidsregio. Het interbestuurlijk toezicht op gemeenten is afgestemd op deze regietaak. Voor de uitvoering van de BRZO-taken bestaat een landelijk programma waarin zes BRZO-RUD’s samenwerken (zie bij Vergunningverlening, toezicht en handhaving).

In 2015 is het landelijk basisnet voor het transport van gevaarlijke stoffen van kracht geworden. Hierin is de risicoruimte voor het vervoer van gevaarlijke stoffen over het spoor, rijkswegen en het Amsterdam-Rijnkanaal vastgelegd.

Afname vervoer van route-plichtige stoffen
In het najaar van 2015 hebben wij onderzoek gedaan naar het vervoer van gevaarlijke stoffen over het onderliggend wegennet in de provincie Utrecht. Hieruit blijkt dat het vervoer van 'routeplichtige stoffen' (dat zijn stoffen waarvoor gemeenten kunnen bepalen dat deze uitsluitend over bepaalde routes moeten plaatsvinden) is afgenomen. De externe veiligheidsrisico's voor het vervoer van deze stoffen langs provinciale en gemeentelijke wegen zijn laag. De resultaten van het onderzoek geven geen aanleiding om provinciale wegen te sluiten voor het vervoer van gevaarlijke stoffen en om gemeentelijke routeringen aan te passen.

Indicator	Omschrijving	2015 voorgenomen	2015 werkelijk
PUEV	Externe veiligheid is bij minstens 90% van de ruimtelijke plannen goed verwerkt	90%	97%

3.3.6 Resultaten Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) – RUD

De Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD) voert voor de provincie in mandaat een groot aantal taken uit voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH). In de meeste gevallen heeft de RUD de afgesproken productie gerealiseerd. De kwaliteit van de productie is over het algemeen goed.

Provinciale inrichtingen
De RUD heeft alle provinciale inrichtingen minimaal 1 keer bezocht. Voor afvalverwerkers controleert de RUD zowel de aan- als afvoer van afval en grondstoffen.

Wet bodembescherming
In 2015 heeft de RUD de achterstand bij vergunningverlening voor de Wet bodembescherming grotendeels ingelopen.

Vuurwerkbesluit
Intensieve controles van de RUD hebben ertoe geleid dat er weinig overtredingen zijn en dat een goed niveau van veiligheid is bereikt. De hoge bezoekfrequentie heeft een duidelijk preventieve werking bij vuurwerkbedrijven.

Groene wetten
De RUD constateert dat het naleefgedrag bij de groene wetten goed is. De laatste jaren is een duidelijk verbetering waarneembaar, mede door de inzet van het strafrecht in het verleden.

Landschapsverordening (Lsv)
De Lsv is bedoeld om natuurwetenschappelijke, landschappelijke, cultuurhistorische en archeologische waarden in het landschap te beschermen. De RUD constateert dat het naleefgedrag slecht is. Vooral de onderwerpen bebording in het landschap en woonschepen, aanlegplaatsen en havens leveren veel overtredingen op.

Besluit Risico Zware Ongevallen (BRZO)
Voor de provincie Utrecht heeft de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (ODNZK) de taak om het BRZO uit te voeren. In 2015 heeft deze omgevingsdienst haar taken zijn grotendeels volgens planning uitgevoerd. Er hebben zich geen bijzonderheden voorgedaan.

Indicator	Omschrijving	2015 voorgenomen	2015 werkelijk
Jaarplan handhaving	Aantal ontvangen milieuklachten	700	321*
Beperking toezichtlast	% binnen de wettelijke termijn afgegeven ontheffing- en vergunningaanvragen	90%	67%*

3.4 Financiële verantwoording programma 3

Lasten en baten (x € 1.000,=)

	Rekening 2014	Oorspronkelijke begroting 2015	Begroting na Wijziging 2015	Rekening 2015	Saldo
Materiele lasten	12.593	12.774	17.347	12.393	4.954
Apparaatskosten	10.881	5.707	5.707	5.707	0
Totaal lasten	**23.474**	**18.481**	**23.054**	**18.100**	**4.954**
Baten	7.904	1.466	4.125	4.943	-818
Saldo van dit programma	**15.570**	**17.015**	**18.929**	**13.158**	**5.771**
Storting in reserves	5.237	1.160	2.124	3.875	-1.751
Onttrekking aan reserves	5.501	4.482	6.510	5.987	523
Beslag op de algemene middelen	**15.306**	**13.693**	**14.543**	**11.046**	**3.497**

Overzicht uitgaven

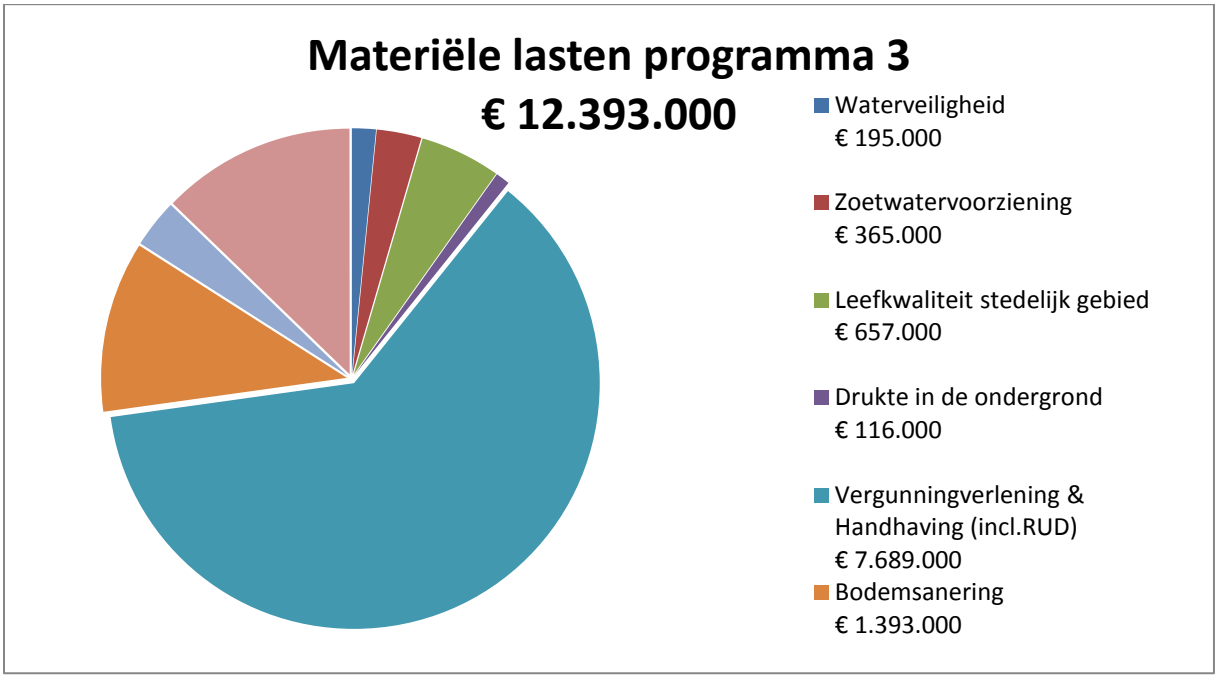

Verschillenanalyse			Bedragen x € 1.000
	Begroting na wijziging 2015	Rekening 2015	Saldo
Lasten			
Fonds Uitplaatsing Hinderlijke Bedrijven De voorbereidende gesprekken voor uitplaatsing van hinderlijke bedrijven hebben nog beperkte kosten voor concrete	3.606	49	3.557

Verschillenanalyse			Bedragen x € 1.000
	Begroting na wijziging 2015	Rekening 2015	Saldo
uitplaatsingen opgeleverd. Zie toelichting resultaten.			
Bodemsanering (PUC) In 2015 zouden de projecten uit het PUC volledig zijn gerealiseerd. Echter de afronding van onder andere Oude Postweg en Spoedlocaties zijn opgeschoven naar 2016 door stagnerende werkzaamheden door technische mankementen dan wel tegenvallende saneringsresultaten en omdat er meer tijd nodig was voor aanbestedingen, wettelijke procedures en overleg met belanghebbenden. Het resterende saldo is volledig vastgelegd in opdrachten voor deze projecten.	1.242	486	756
Duurzaamheid Een groot deel (€ 118.000) wordt veroorzaakt door ARBOR (Accelerating RenewableEnergies through valorisation of Biogenic Organic RAW Material: de investering in de biogashub (= biogasverzamelleiding) was gepland in 2015, maar onder andere door een langdurig traject van de aanvraag voor een wijzigingsvergunning, is het project vertraagd naar 2016.	338	65	273
Regionaal Bestuurlijk Overleg Rijn West Vanaf 2012 zijn wij voorzitter (en daarmee voeren we het secretariaat en de financiële administratie) van het Regionaal Bestuurlijk Overleg deelstroomgebied Rijn West. De gemaakte kosten voor een aantal projecten, diverse overleggen en ondersteuning door enkele externe adviseurs wordt gedekt door financiële bijdrages van alle deelnemende partijen. Zie ook de toelichting onder de baten.	0	226	-226
Uitvoering KRW Het saldo betreft een bijdrage voor projecten op het gebied van verontreinigingsproblematiek bij drinkwaterwinningen, zoals de projecten gebiedsgericht grondwaterbeheer en de Holle Bilt. Uitvoering van deze projecten loopt nog in 2016. Voorgesteld wordt om deze middelen via een resultaatbestemmingsvoorstel beschikbaar te houden voor 2016.	270	80	190
Overige kleine verschillen	17.598	17.195	403
Totaal lasten	**23.054**	**18.100**	**4.954**
Baten			
Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) bodem Betreft een niet begrote bijdrage voor kosten inzake projecten uit eerdere ISV-perioden.	0	433	-433
Regionaal Bestuurlijk Overleg Rijn West Vanaf 2012 zijn wij voorzitter (en daarmee voeren we het secretariaat en de financiële administratie) van het Regionaal Bestuurlijk Overleg deelstroomgebied Rijn West. De gemaakte kosten voor een aantal projecten, diverse overleggen en ondersteuning door enkele externe adviseurs wordt gedekt door financiële bijdrages van alle deelnemende partijen. Zie ook de toelichting onder de baten.	0	226	-226
Overige kleine verschillen	4.125	4.284	-159
Totaal Baten	**4.125**	**4.943**	**-818**
Centrale overhead	**0**	**0**	**0**
TOTAAL	**18.929**	**13.158**	**5.771**

	Begroting 2015		Rekening 2015	
Naam reserve	**Storting**	**Onttrekking**	**Storting**	**Onttrekking**
Egalisatiereserve ISV bodemsanering	0	850	0	2.923
Egalisatiereserve bodemsanering	600	0	2.259	1.031
Reserve concessieverlening OV	0	220	0	220
Reserve exploitatieverschillen grondwaterbeheer	1.160	1.160	1.084	1.167
Reserve PUEV	312	466	312	544
Reserve projecten	0	3.814	117	103
Reserve desintegratie RUD	52	0	104	0
Totaal	**2.124**	**6.510**	**3.875**	**5.987**

Voor inzicht in de standen van de reserves wordt verwezen naar de toelichting op de balans.

Stortingen

Egalisatiereserve bodemsanering
Begroot was een storting van het saldo van lasten en baten gerelateerd aan de opgave bodemsanering. In de realisatie is echter de storting en onttrekking los geboekt. Daarnaast is de onttrekking minder groot dan oorspronkelijk begroot. Zie voor een toelichting onder de verschillenanalyse van dit programma (lasten).

Reserve projecten

Betreft de storting voor:	Geraamd	Werkelijk
Duurzaam door	€ 0	€ 52.000
ARBOR	€ 0	€ 65.000
Totaal	€ 0	€ 117.000

De stortingen wijken niet significant af van de geraamde storting.

Reserve desintegratie RUD
Bij de jaarrekening 2014 is de reserve Desintegratie RUD aangevuld vanuit de Saldireserve met € 52.000. Deze aanvulling was begroot. Vanuit de budgetonderschrijding in 2015 op de materiele middelen voor Vergunning verlening en Handhaving is € 52.000 gestort om bij het opheffen van deze reserve de Saldi reserve weer aan te vullen (conform besluitvorming PS2013MME13 d.d. 9-12-2013). Naar verwachting zal de afwikkeling van de kosten desintegratie RUD, inclusief het opheffen van deze reserve, bij de Kadernota 2016 plaatsvinden.

Onttrekkingen

Egalisatiereserve ISV bodemsanering
2015 is het laatste jaar van het programma ISV bodemsanering. Het totale resterende budget in de egalisatiereserve is onttrokken, het restant na realisatie (€ 2,5 miljoen) valt vrij aan de algemene middelen.

Egalisatiereserve bodemsanering
Zie voor een toelichting onder de verschillenanalyse van dit programma (lasten).

Reserve PUEV
De hogere onttrekking uit de reserve is uit te splitsen in een extra onttrekking en lagere werkelijke uitgaven. Naar aanleiding van de operatie stofkam reserves is er een bedrag van € 150.000 onttrokken ten gunste van de algemene middelen.
De werkelijke uitgaven waren lager dan gepland omdat uren van de provinciale medewerkers uit de reguliere formatie zijn gefinancierd en dus niet uit de reserve. Daarnaast waren er in 2015 minder middelen nodig voor het maken van kwantitatieve risicoberekeningen en voor scholing.

Reserve projecten

Betreft de onttrekking voor:	Geraamd	Werkelijk
Fonds uitplaatsing hinderlijke bedrijven	€ 3.606.000	€ 49.000
Regionale uitvoeringsdienst (RUD)	€ 0	€ 2.000
ARBOR	€ 98.000	€ 13.000
Rijden op aardgas	€ 35.000	€ 39.000
Duurzaam door	€ 75.000	€ 0
Totaal	€ 3.814.000	€ 103.000

Fonds uitplaatsing hinderlijke bedrijven: Zie voor een toelichting onder de verschillenanalyse van dit programma (lasten). De overige onttrekkingen wijken niet significant af van de geraamde onttrekking.

4 Economische ontwikkeling

Dhr. P. van den Berg
Mw. J. Verbeek-Nijhof
Dhr. R.W. Krol
Mw. A.M.A. Pennarts-Pouw

4.1 Inleiding

In het programma Economische ontwikkeling werken wij aan het behouden en versterken van onze toppositie als meest concurrerende regio in Europa. Wij werken daarvoor aan de volgende ambities:

- Een grotere innovatiekracht van het Utrechtse bedrijfsleven;
- Een sterker internationale vestigingsklimaat;
- Een betere kwaliteit van werklocaties;
- Een toeristisch-recreatief aanbod dat beter aansluit op de verwachte vraagontwikkeling;
- Een duurzamer energiegebruik door het stimuleren van energiebesparing en duurzame energieopwekking (toegevoegd door het nieuwe college in juni 2015).

Deze ambities zijn beleidsmatig verankerd in de Economische Visie 2020, de Strategische Agenda 2013-2020 van de Economic Board Utrecht, het Uitvoeringsplan Internationale Acquisitie 2012-2015, de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie (PRS) en de Kantorenaanpak. De recreatie doelstellingen zijn uitgewerkt in de Visie Recreatie en Toerisme 2020.

4.2 Belangrijkste resultaten in 2015

❋ Provinciale Aanpak Kantoren Transformatie op koers

Bekend is dat in de provincie ruim 1,2 miljoen m2 kantoren leegstaat. En in de gemeentelijke bestemmingsplannen is nog eens ruimte voor 4,3 miljoen m2 aan nieuwbouw. Deze leegstand gaat ten koste van de ruimtelijke kwaliteit en heeft negatieve gevolgen voor de binnenstedelijke leefbaarheid. Met als doel de kantorenmarkt weer gezond te krijgen, is een concept Thematische Structuurvisie Kantoren opgesteld waardoor het mogelijk wordt het te veel aan plancapaciteit voor kantoren te schrappen.
In 2015 heeft de Stec groep het onderzoek naar kantorenleegstand uit 2012 geactualiseerd. Dit deden zij naar aanleiding van de ingediende zienswijzen op de ontwerp thematische structuurvisie kantoren (TSK). In december 2015 hebben we het onderzoek en de aangepaste structuurvisie gepresenteerd aan gemeenten en bedrijfsleven. Met als doel de kantorenmarkt weer gezond te krijgen, is een concept Thematische Structuurvisie Kantoren opgesteld waardoor het mogelijk wordt het te veel aan plancapaciteit voor kantoren te schrappen. In 2015 hebben we de leegstand van kantoren direct aangepakt (faciliterende spoor). We hebben gemeenten met geld en menskracht ondersteund bij de aanpak van leegstaande kantoren en/of gebiedsgerichte herontwikkelingen. Via een netwerk van kantorenloodsen en -coaches maken negen gemeenten gebruik van deze faciliteiten. Met acht gemeenten hebben we de website www.utrechttransformeert.nl gelanceerd.

www.utrechttransformeert.nl
De website is het portaal voor de provinciale Aanpak Kantoren Transformatie. Doel van de website is om inzicht te geven in kansrijke panden en gebieden voor kantoortransformatie en om partijen zo snel mogelijk in contact te brengen met de juiste persoon bij de gemeente dan wel de provincie. Op de website zijn daarnaast inspirerende voorbeelden te vinden van gerealiseerde transformaties. Ook geeft de website informatie over de instrumenten die ingezet worden om transformatie aan te jagen en mogelijk te maken. Hiernaast is informatie te vinden over de kantoorlocaties waar mee aan de slag wordt gegaan en de expertise die die hiermee wordt opgebouwd.

❋ OMU gaat ook participeren in herontwikkeling kantoren

Voor de herontwikkeling van bedrijventerreinen hebben we in 2011 de Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht (OMU) opgericht met de provincie als enige aandeelhouder. Doel van de OMU tot 2015 was het marktgericht ontwikkelen van bedrijventerreinen en het creëren van bedrijfslocaties die voldoen aan de moderne vestigingscriteria van bedrijven. De OMU is een risicodragende partner voor gemeenten, bedrijven en grondeigenaren. In 2015 hebben we besloten dat de OMU ook financieel kan participeren bij de herontwikkeling van kantoren. In dit jaar heeft de OMU deelgenomen aan drie projecten waarbij in totaal 7 ha. bedrijventerrein is aangepakt. Ook heeft de OMU een aantal adviezen uitgebracht aan gemeenten en bedrijven over de aanpak van vestigingslocaties.

In de provincie blijven we samenwerken met de OMU en partners aan een verbetering van de kwaliteit van een aantal terreinen. Voor bedrijventerreinen hebben wij in 2015 een actualisering van de behoefte aan bedrijventerreinen laten opstellen. De resultaten van dit onderzoek vormen een bouwsteen bij de herijking van de Provinciale Structuurvisie in 2016.

❋ Utrecht Science Park als economische motor

Het Utrecht Science Park groeit enorm, in het hart van de meest competitieve regio van Europa gaat het goed, maar partijen geloven dat samenwerking nog meer voorsprong geeft aan deze motor van de Utrechtse kenniseconomie. De enorme groei van het Utrecht Science Park, de oprichting en inzet van de stichting USP en de EBU en de grote investeringen in de infrastructuur geven alle aanleiding om elkaar op te zoeken.
Op 25 november 2015 heeft de 3e bestuurlijke conferentie Utrecht Science Park plaatsgevonden. Doel was om met de bestuurlijke vertegenwoordigers van de sleutelpartners de resultaten van het afgelopen jaar te delen en overeenstemming te bereiken over de vervolgstappen. Op de conferentie is ingegaan op de 'gezamenlijke ambitie', 'resultaten' en 'hoe verder'. Het resultaat van de conferentie is dat de partners nauw gaan samenwerken en dat ze klaar zijn voor actie.
De provincie heeft van 2013-2015 een financiële bijdrage geleverd aan de Stichting USP en wil dit voor komende jaren continueren. Ook heeft de provincie een medewerker in deeltijd (0,4 fte) ter beschikking gesteld voor een concreet project (ontwikkeling van een investeringsfonds voor campusontwikkeling). Verder hebben we het proces om het RIVM-terrein (Bilthoven) onderdeel te laten vormen van het USP ondersteund. De Life Science Incubator (LSI), waaraan de provincie financieel heeft bijgedragen, is in 2015 gerealiseerd en wordt begin 2016 geopend.
Bijzonder moment was 6 november 2015, toen de contracten voor de bouw van het Prinses Máxima Centrum voor Kinderoncologie op het USP werden getekend. Begin 2016 gaan de bouwvakkers aan de slag. Volgens planning is het nieuwe gebouw eind 2017 klaar. De provincie Utrecht heeft een belangrijke rol gespeeld bij de ruimtelijke inpassing van dit unieke Centrum.

❋ Internationale acquisitie zeer succesvol

Invest Utrecht (www.investutrecht.com) is een onderdeel van de provincie en verantwoordelijk voor internationale acquisitie. Het doel van Invest Utrecht is om buitenlandse bedrijven voor de provincie aan te trekken, buitenlandse bedrijven die al zijn gevestigd te behouden en randvoorwaarden voor een aantrekkelijk internationaal vestigingsklimaat te realiseren. Hierbij werkt Invest Utrecht intensief samen met het Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA), de Economic Board Utrecht, Utrechtse gemeenten en andere relevante partners in de regio.
In 2015 heeft Invest Utrecht 48 investeringsprojecten begeleid, met als resultaat 11 succesvolle projecten. Gezamenlijk hebben de 11 projecten € 84,05 miljoen opgeleverd aan investeringen en 450 nieuwe arbeidsplaatsen. Om nieuwe investeringsprojecten aan te trekken heeft Invest Utrecht in 2015 de volgende activiteiten uitgevoerd: acquisitiereizen voor het aantrekken van nieuwe bedrijven, strategisch accountmanagement van bestaande bedrijven, bezoeken en organiseren van netwerkevenementen, vernieuwen van promotiemiddelen zoals sociale media en de Invest Utrecht website.
In 2015 heeft Invest Utrecht ook het Uitvoeringsplan 2012-2015 afgesloten. In deze periode zijn 43 succesvolle investeringsprojecten gerealiseerd. Hiermee is de doelstelling van 40 projecten in 4 jaar ruim gehaald. Voor kernsectoren life sciences & health en gaming/creatieve industrie hebben we 11 projecten gerealiseerd. In totaal hebben de investeringsprojecten € 125,87 miljoen aan investeringen opgeleverd en voorzien ze in 952 arbeidsplaatsen. Als onderdeel van de internationaliseringsagenda van de Economic Board Utrecht wordt gewerkt aan een nieuwe regionale acquisitiestrategie.

Succesvolle missie Guangdong
Begin november 2015 hebben Commissaris Van Beek en de gedeputeerde Economische Zaken, Van den Berg, een missie naar de provincie Guangdong (China) geleid. Voor de deelnemende bedrijven heeft dit een contract, twee concrete orders, twee intentieverklaringen en een aantal veelbelovende commerciële contacten opgeleverd waar de bedrijven nu een vervolg aan geven. De door Hogeschool van de Kunsten (HKU) georganiseerde Game Jam heeft veel media aandacht in China en Nederland gekregen waardoor Nederland en Utrecht op de kaart zijn gezet als 'gaming gateway to Europe'. Ook heeft HKU een aanbod gekregen om stagiaires te plaatsen bij een van de grootste online uitgevers van China. Met het oog op het aantrekken van Chinese investeringen hebben we contact gelegd met vier gaming en hightech bedrijven die hun activiteiten naar Europa willen uitbreiden. Op cultureel gebied is de basis gelegd voor samenwerking tussen musea en zijn de 5 Utrechtse kasteelmusea onder de aandacht gebracht van Chinese touroperators. Tijdens de missie hebben provincie Utrecht en de provincie Guangdong een

vernieuwd vriendschapsverdrag ondertekend.

Indicator	omschrijving	streefwaarde	2012	2013	2014	2015	2012-2015
Internationale acquisitie	Aantal gerealiseerde investeringsprojecten	40 projecten in 2012-2015	10	12	10	11	43

❈ **Economic Board Utrecht (EBU) start aantal projecten**

Mede op initiatief van provincie Utrecht is de Economic Board Utrecht (EBU) in 2012 opgericht door overheden (+ gemeente Hilversum), bedrijfsleven en kennisinstellingen in de provincie Utrecht. In EBU werken ondernemers, bestuurders en wetenschappers samen aan de economische groei van de regio. Voor de besteding van de provinciale middelen voor regionaal-economische stimulering (20 miljoen Euro voor de periode 2013-2020) hebben Provinciale Staten besloten om de Strategische Agenda 2013-2020 'Stepping Stones' van de EBU te hanteren als kader. Initiatieven die passen binnen de Strategische Agenda komen in aanmerking voor een bijdrage van de provincie via de provinciale Uitvoeringsverordening EBU. Deze verordening gaat uit van cofinanciering van het initiatief: in principe tenminste tweederde van de kosten komen voor rekening van de aanvrager.

In 2015 heeft een aantal initiatieven een bijdrage ontvangen uit de Uitvoeringsverordening EBU. In de tabel is een onderscheid gemaakt tussen de bijdrage van de provincie Utrecht, de vorm waarin wij bijdragen, de totale projectomvang en eventueel secundair uitgelokte investeringen. Zo ontstaat een duidelijk beeld van de impact van initiatieven in relatie tot de EBU-werkwijze en de bijdrage van de provincie (zie tabel gefinancierde projecten 2015).

De drie inhoudelijke domeinen (groen, gezond en slim) hebben in 2015 hun netwerken verder uitgebreid en concrete initiatieven ontplooid om maatschappelijke vraagstukken om te zetten in economische kansen. Daarnaast heeft de EBU flinke vorderingen gemaakt met de internationaliseringsagenda (waarbij de provincie (Invest Utrecht) is betrokken), innovatieve financieringsinstrumenten en de Human Capital Agenda (HCA), die voor een belangrijk deel aandacht besteed aan de relatie onderwijs – arbeidsmarkt en aansluit bij onze zorg voor kansen van (V)MBO-leerlingen.

Initiatief	Bijdrage (€)	Vorm bijdrage	Omvang (€)	Spin off (€)	Banen	Multipl.	
NOM: 033-Energie	1.400.000	cofinanciering	5.000.000	90.000.000	200	3,6	1
Fiware	940.000	cofinanciering	2.640.000	20.000.000	1500	2,8	
Dutch Game Garden	750.000	cofinanciering	2.250.000	20.000.000	180/60	3	2
DGA - Control conference	150.000	cofinanciering	950.000	2.000.000	50	6,3	
Groen-gezond-slim fonds	1.000.000		4.000.000	PM	40	4	3
NOMMIF	550.000	cofinanciering	675.000	7.200.000	72	1,2	
MIT-regeling	1.000.000	cofinanciering	2.000.000	6.000.000	60	2	4
Totaal	**5,790.000**		**17.515.000**	145.000.000	**2162**	**3**	

1. Investeringen tot 2020 in 2000 woningen nul-op-de-meter in Amersfoort
2. Gebaseerd op omzet door bedrijven uit DGG-netwerk in afgelopen periode (2010-2014)
3. Omdat het gaat om groeifinanciering van start-ups is niet aan te geven hoe groot deze zullen zijn in de toekomst
4. Gebaseerd op maximale bijdrage MIT van 35% per aanvraag

Aantal banen is gebaseerd op de opgave/toezegging van organisaties in projectaanvraag. Het zijn in aantal gevallen nog niet gerealiseerde arbeidsplaatsen.

De provincie draagt bij aan de staforganisatie van EBU. In 2015 heeft een aantal gemeenten besloten om eveneens bij te dragen aan de staforganisatie. Naast financiële middelen (€ 300.0000,=/jaar) stelt de provincie

2,5 fte beschikbaar om de staf goed te laten functioneren. Andere gemeenten (o.a. Utrecht) en organisaties (o.a. ROC Midden Nederland) hebben dit voorbeeld gevolgd. De EFRO-financiering voor de staforganisatie EBU is in 2015 beëindigd.

Indicator	Omschrijving	Streef-waarde	2014	2015
Innovatie	Multiplyer op innovatieprojecten (EBU)	3	4	3

❋ **Transitie recreatieschappen stap dichterbij**

Overheden financieren niet langer alleen het beheer en onderhoud van recreatievoorzieningen, terwijl recreatieschappen nog wel vanuit overheidsfinanciering zijn opgezet. Het is tijd om de recreatieschappen te moderniseren en de recreant meer centraal te stellen. Hierbij is ook meer aandacht en ruimte voor ondernemers gewenst, zodat ook zij hun rol goed kunnen spelen.
In 2015 heeft de transitie van de vier recreatieschappen en het koepelschap Recreatie Midden Nederland verder vorm gekregen. We hebben het initiatief genomen met een voorstel voor een recreatieschap nieuwe-stijl. Het accent ligt op een organisatievorm die naast beheer en onderhoud beter kan inspelen op de veranderende vraag en de provincie beter kan sturen op (boven)regionale doelen. In 2016 willen we het voorstel nader uitwerken.
Het budget van 2015 voor recreatieschappen is grotendeels besteed aan beheer, onderhoud en verbetering van een aantal recreatiegebieden, zoals het Henschotermeer, Tull en ‘t Waal en Kwintelooyen.

❋ **Open data voor recreatie en natuur**

In 2015 hebben we op de landelijke Natuurtop de pilot over open data op basis van de provinciale database (Ubase) samen met recreatie- en natuurpartners gelanceerd. Samen met natuurpartners als IVN, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Landschap Erfgoed Utrecht en het Utrechts Landschap hebben we afspraken gemaakt over het koppelen en beschikbaar stellen van data die interessant zijn voor de recreant. Op het webplatform www.ubase.nl zijn deze datasets beschikbaar voor derde partijen. We zijn de eerste regio in Nederland die recreatie- en natuurdata voor consumenten actief delen.

❋ **Recreatief routebureau realistisch**

Wij hebben in 2015 de haalbaarheid van een provinciedekkend recreatief routebureau verkend. Op grond van deze verkenning willen wij in 2016 een routebureau voor de provincie Utrecht realiseren. Dit routebureau gaat werken met de landelijke standaards voor wandelen, fietsen en varen, de zogenoemde routeknopen. Het routebureau vormt uiteindelijk één (digitaal) loket voor zowel inwoner als bezoeker van onze provincie. Naast één loket voor klachtenafhandeling, kennis, monitoring betekent dit een betere toegankelijkheid van routeinformatie en een professionele ontwikkeling van routenetwerken. Dit betekent een efficiëntere aanpak en een meer vraaggerichte benadering. Hierdoor verwachten we dat we meer dagtochten voor wandelen, fietsen en varen kunnen stimuleren, zowel voor inwoners als voor recreanten uit de omliggende provincies.

4.3 Overige resultaten

4.3.1 Economie

kwaliteit informatie over werklocaties verbeteren

Onder werklocaties verstaan wij kantoren(parken), bedrijventerreinen en detailhandel. Op alle drie terreinen zetten wij ons actief in samen met partners om de situatie te verbeteren. In 2015 hebben wij veel geïnvesteerd in de actualisering en verbetering van de informatie over werklocaties. Voor zowel bedrijventerreinen als kantoorlocaties hebben wij belangrijke verbeteringen kunnen doorvoeren in de geografische informatiesystemen. Samen met de overige provincies hebben we het IBIS-systeem (Integraal bedrijventerreinen informatiesysteem) overgenomen van het Rijk en geactualiseerd. Mede op basis van dit systeem zijn we voor de provincie Utrecht samen met partners gestart met een eigen toepassing voor kantoren, waar ook informatie van andere registers (zoals het Kadaster) en leegstandgegevens zijn opgenomen.

energietransitie nieuw onderwerp

De begroting 2015 meldt dat wij als provincie geen apart beleid voeren voor energiebesparing en/of opwekking van duurzame energie. We willen inzetten op een duidelijke positionering van energie in relatie tot onze kerntaken voor ruimtelijke ordening en economische ontwikkeling. Het nieuwe coalitieakkoord (juni 2015) heeft hierin verandering gebracht. In dit akkoord stellen wij dat transitie naar schone energie en laag energieverbruik niet alleen noodzakelijk is, maar ook maakt dat de Utrechtse economie, zeker het MKB, sterker en minder afhankelijk

wordt van fossiele brandstoffen. Wij gaan een aanjaagrol vervullen en richten ons op energiebesparing, duurzame energieopwekking en kennisdelen.
In november 2015 zijn we gestart met een BOB-proces (Beeldvorming-Oordeelsvorming-Besluitvorming) voor en met Provinciale Staten. Dit moet in 2016 leiden tot een besluit over de besteding van de toegekende middelen (4 miljoen Euro voor coalitieperiode 2015-2019) en de prioriteitstelling voor de inzet van onze mensen in het transitieproces. Op dit onderwerp werken we nauw samen met de Economic Board Utrecht om onze inzet zo goed mogelijk af te stemmen met het domein groen van de EBU.
Wij zijn met het Rijk overeengekomen dat in 2020 een opgesteld vermogen van 65,5 Mw aan windenergie is gerealiseerd. Rekening houdend met procedures bij de Raad van State en benodigde bouwtijd, moeten in 2016 ruimtelijke plannen zijn vastgesteld. De verantwoordelijkheid hebben wij primair bij de gemeenten gelegd, in 2015 hebben wij hen en initiatiefnemers ondersteund bij hun projecten. Op dit moment hebben gemeenten totaal 31 Mw opgesteld of in ruimtelijke plannen vastgesteld. Het huidige tempo in planontwikkeling kan er toe leiden dat eind 2016 onvoldoende ruimtelijke plannen zijn vastgesteld, met het risico dat de taakstelling in 2020 niet gehaald wordt.

aandacht (V)MBO nieuw onderwerp
In het nieuwe coalitieakkoord (juni 2015) geven GS aan dat er meer aandacht voor (V)MBO-ers moet komen. Wij zien kansen in de bouw- en transportsector (gekoppeld aan verduurzaming van deze sector), maakindustrie, dienstensector en toeristische sector en ondersteunen het Techniekpact om te zorgen voor voldoende goede technische vakmensen.
In het najaar van 2015 is een aantal initiatieven gestart: Gedeputeerde van den Berg is ambassadeur geworden van het Techniekpact, samen met PS is een traject gestart om meer zicht te krijgen op de toegevoegde waarde van de provincie en welke activiteiten wij zouden moeten oppakken. De MBO-Incubeter voor zorg en techniek, opgericht met een provinciale subsidie in september 2013, kende een moeizame start. Een aantal zaken, zoals de governance en de relatie met het onderwijs, verdienden de nodige aandacht. In 2015 heeft de provincie zich ingezet om, samen met de Raad van Toezicht van de Incubeter, de Incubeter in een positieve spiraal te brengen. Deze transitie van de MBO-Incubeter is in 2015 in nauwe samenwerking met ROC Midden Nederland met succes uitgevoerd.

stimulering groene energie goed ingebed
Bij de partiële herziening van de PRS in 2016 zal meer ruimte ontstaan voor decentrale opwekking van duurzame energie, zoals afgesproken in het Nationale Energieakkoord. In 2015 is dit vanuit een RAP-project voorbereid. Verder heeft het Rijk budget beschikbaar gesteld aan de Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD) om de toepassen van wettelijke verplichte energiebesparingsmaatregelen te intensiveren. Samen met andere handhavingsinstanties zetten we dit budget in om handhavers op te leiden en een gezamenlijk aanpak te ontwikkelen.

retailstructuur provincie Utrecht in kaart gebracht
De groeiende winkelleegstand en structurele veranderingen in de detailhandelssector, zoals de toenemende invloed van aankopen via internet, zetten het functioneren van de retailsector onder druk. Dit heeft niet alleen grote consequenties voor de consument en de retailsector zelf, maar ook voor de leefbaarheid en het functioneren van steden en dorpen. In 2015 heeft Q&A Research op verzoek van de provincie het rapport 'Provincie Utrecht - Op weg naar een toekomstbestendige retailstructuur' opgesteld. Het rapport brengt de provinciale retailstructuur in kaart en schetst gezamenlijke uitdagingen waar overheid en markt voor staan. De provincie Utrecht nodigt gemeenten en marktpartijen uit om een gezamenlijke aanpak op te stellen tegen de groeiende leegstand in winkelcentra.

start tweede programma Economisch Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO)
Samen met de vier grote steden en de overige Randstadprovincies hebben we op 1 april 2015 het EFRO-programma *Kansen voor West II (2014-2020)* opengesteld, gericht op meer innovatie en een koolstofarme economie. In 2015 is een aantal projectaanvragen in voorbereiding die aanspraak willen maken op deze Europese middelen. Voor de provincie Utrecht zijn in 2015 geen aanvragen toegekend. De Utrechtse projecten moeten passen binnen de Strategische Agenda 2013-2020 van de EBU. Samen met de provincies Noord-Holland en Flevoland zijn we in 2015 gestart met een verkenning van een financieringsinstrument voor het innovatieve MKB.

4.3.2 Recreatie

Transitie recreatieschappen
In 2015 hebben we belangrijke stappen kunnen zetten in de transitie van de recreatieschappen. We hebben het initiatief genomen met een voorstel voor een recreatieschap nieuwe-stijl. Het accent ligt op een organisatievorm die naast beheer en onderhoud beter kan inspelen op de veranderende vraag en de provincie beter kan sturen op (boven)regionale doelen. Daarnaast hebben we bestuurlijk het draagvlak verkend voor een gezamenlijke oprichting van een provinciaal routebureau. Hiermee zijn feitelijk de piketpalen geslagen om tot implementatie over te gaan.

Nieuwe afspraken Henschotermeer
In 2015 hebben we een samenwerkingsovereenkomst ondertekend met grondeigenaar en gemeenten Woudenberg en Utrechtse Heuvelrug voor duurzame borging van dit bovenregionale recreatieterrein in het kader van opheffing van recreatieschap Utrechtse Heuvelrug, Vallei en Kromme Rijngebied. Landgoed den Treek (grondeigenaar) gaat in 2016 een ontwikkelplan opstellen dat in evenwicht is met recreatie- en natuurdoelen. De gementeraden van de gemeenten Utrechtse Heuvelrug en Woudenberg hebben zich achter deze aanpak geschaard.

Recreatief Hoofdnetwerk verder ontwikkeld
In het landelijk gebied hebben we in 2015 binnen Agenda Vitaal Platteland het nodige bereikt om onze opgaven Recreatief Hoofdnetwerk en het accommoderen van recreatiedruk rondom de steden gestalte te geven. Lees hiervoor programma 3 landelijk gebied. Onder meer het sloepennetwerk Gooi en Vechtstreek met een lengte van 120 km is opgeleverd, aansluitend op dat van het Groene Hart. Hierdoor hebben vaarrecreanten uit onze provincie de beschikking gekregen over het grootste aaneengesloten sloepennetwerk van Nederland.

Ontwikkelen Recreatie om de Stad
Het programma Recreatie om de Stad wordt uitgevoerd binnen Agenda Vitaal Platteland (zie voor meer informatie programma 3). In 2015 zijn we gestart met realisatie 4 km fiets- en wandelpaden in deelgebied De Rivier (Haarzuilens) en met inrichting van het IJsselbos West (2^{e} fase: 14,6 ha + diverse voorzieningen) in het najaar. Verder is de voorbereiding voor de realisatie Heemstede Noord gestart, onder andere met selectie van een ondernemer.

Stimuleren recreatief ondernemerschap
De pilot Gravenbol is in 2015 met succes afgerond: dit recreatieterrein hebben we in 2012 van sluiting weten te redden door het beheer en onderhoud in handen te geven van een lokale stichting van betrokken ondernemers. We hebben verder onder meer de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Vraagonderzoeken, waaronder dagtochten- en vakantieonderzoek laten uitvoeren. Leefstijldata van de recreatieatlas zijn gebruikt door zo'n 20 externe partners.
- Campings/bungalowparken een betere plek gegeven in een nieuw bestemmingsplan in de gemeente Utrechtse Heuvelrug (in ontwikkeling). We hebben hiervoor onze recreatieloods ingezet die nauw heeft samengewerkt met de gemeente Utrechtse Heuvelrug, RECRON en andere partners in het ondernemerschap.
- Verbinding gelegd met projecten van andere beleidsdomeinen, zoals erfgoed (Utrecht Verhaalt) en natuur (merkversterking Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug).

concrete resultaten versterken recreatie

Indicator	Omschrijving	Streefwaarde	2013 werkelijk	2014 werkelijk	2015 begroot	2015 werkelijk
Recreatie	Aantal gerealiseerde recreatieprojecten (routes, TOP's, poorten)	70 projecten in 2012-2015	15	15	15	19

Uitwerken nieuwe accenten Coalitieakkoord
In 2015 zijn we gestart met een proces om de in het Coalitieakkoord benoemde nieuwe accenten voor Utrecht promotie/vrijetijdseconomie uit te werken in een Agenda Recreatie en Toerisme 2016-2019. We hebben voor de thema's merkversterking en Utrecht promotie/vrijetijdseconomie het draagvlak verkend voor een versterking van de samenwerking met toeristische partners. In 2016 kunnen we deze accenten daadwerkelijk in uitvoering gaan brengen.

Utrecht derde fietsregio van Nederland 2015
De provincie Utrecht scoort een prachtige derde plaats in het landelijke onderzoek Kwaliteitsmonitor Fietsregio's 2015. Het Fietsplatform toetst hiermee de kwaliteit van ruim 30.000 km aan recreatieve fietsroutes in Nederland. De provincie Utrecht scoort hiermee het hoogst van alle Randstadprovincies! Een flinke prestatie als je bedenkt dat de provincie in 2013 nog op de tiende plek stond en alleen Noord-Holland en Flevoland achter zich liet. De optimalisatieslag die de provincie liet uitvoeren draagt bij aan dit resultaat: bijna 400 informatiepanelen zijn vernieuwd en er is 150 kilometer nieuw fietspad aangelegd.

4.4 Financiële verantwoording programma 4

Lasten en baten (X € 1.000,=)

	Rekening 2014	Oorspronkelijke begroting 2015	Begroting na wijziging 2015	Rekening 2015	Saldo
Materiele lasten	5.307	5.020	8.013	6.685	1.328
Apparaatskosten	2.947	2.984	2.984	2.984	0
Totaal lasten	**8.254**	**8.004**	**10.997**	**9.669**	**1.328**
Baten	574	36	36	1.430	-1.394
Saldo van dit programma	**7.680**	**7.968**	**10.961**	**8.239**	**2.722**
Storting in reserves	2.964	2.498	3.398	3.604	-206
Onttrekking aan reserves	2.479	1.896	4.079	2.586	1.493
Beslag op de algemene middelen	**8.165**	**8.570**	**10.280**	**9.257**	**1.023**

Overzicht uitgaven

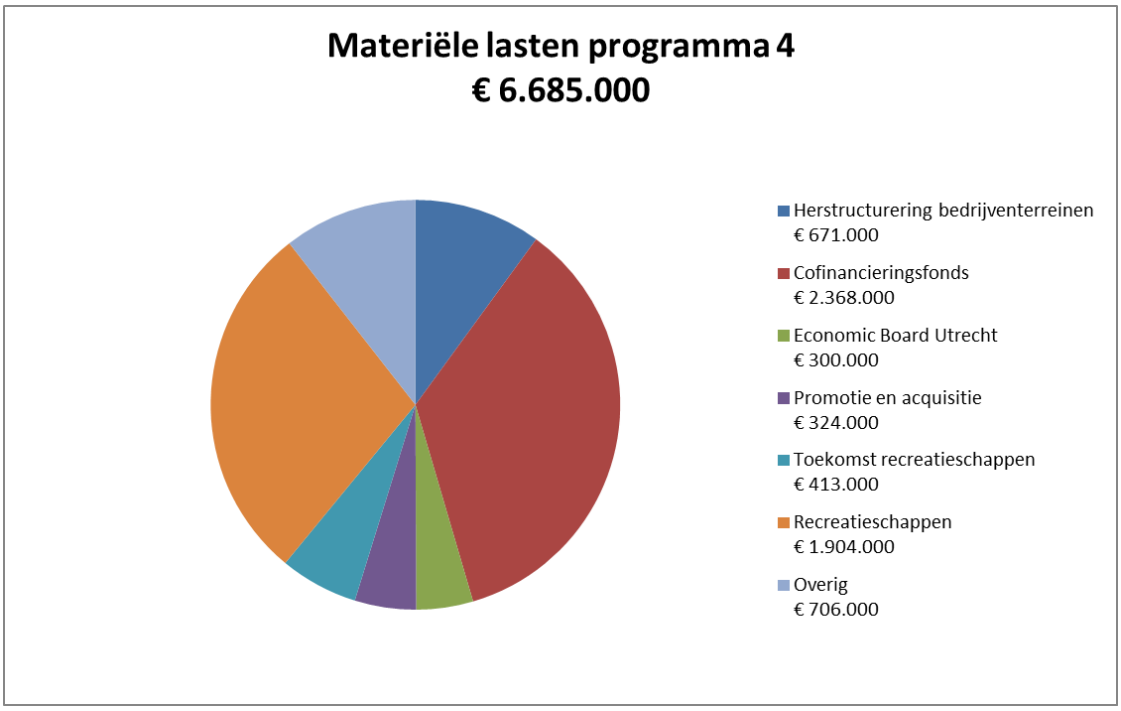

Verschillenanalyse			Bedragen x € 1.000
	Begroting na wijziging 2015	Rekening 2015	Saldo
Lasten			
Cofinancieringsfonds Lagere uitgaven zijn voornamelijk het gevolg van verschillen in de geplande en gerealiseerde bevoorschotting van de door derden aangevraagde subsidies.	2.559	2.368	191
Afwikkelingsverschillen voorgaande jaren Voordeel met name ontstaan door lagere uitgaven bij de afrekening van de subsidieprojecten MBO Incubeter ad € 300.000 en Herstructurering bedrijventerreinen de Ronde Venen ad € 372.000	0	-712	712
Green deal collectieve energieprojecten Lagere uitgaven zijn voornamelijk het gevolg van het feit dat enkele projecten die begin dit jaar in de pijplijn zaten, niet of later dan gepland in aanmerking komen voor ondersteuning vanuit het aanjaagfonds voor collectieve energieprojecten. Deze projecten zijn doorgeschoven naar 2016.	400	287	113
Recreatieve routenetwerken Lagere uitgaven voornamelijk het gevolg van de niet uitgekeerde bijdrage pilotproject veenslib en legakkers Loosdrechtse Plassen ad € 225.000, omdat de uitvoering in 2016 zal plaatsvinden.	309	119	190
Overige kleine verschillen	7.729	7607	122
Totaal lasten	**10.997**	**9.669**	**1.328**
Baten			
Cofinancieringsfonds Voordeel grotendeels ontstaan omdat de toegekende subsidie van de MIT regeling van het rijk ad € 1 miljoen en de bijdrage voor de NOMMIF regeling van de deelnemende gemeenten ad € 172.500, bij de najaarsrapportage abusievelijk niet meegenomen waren als te ontvangen.	0	1.227	-1.227
Overige kleine verschillen	36	203	-167
Totaal Baten	**36**	**1.430**	**-1.394**
TOTAAL	**10.961**	**8.239**	**2.722**

	Begroting 2015		Rekening 2015	
Naam reserve	**Storting**	**Onttrekking**	**Storting**	**Onttrekking**
Cofinancieringsfonds	2.498	1.709	2.498	1.141
Reserve Toeristische ontwikkeling	66	35	900	478
Reserve Projecten	400	735	206	967
Totaal	**2.964**	**2.479**	**3.604**	**2.586**

Voor inzicht in de standen van de reserves wordt verwezen naar de toelichting op de balans.

Storting
Reserve Projecten
Bij de recreatieve routenetwerken heeft een storting plaatsgevonden voor de bijdrage pilotproject veenslib en legakkers Loosdrechtse Plassen. Zie hiervoor toelichting onder de verschillenanalyse bij de lasten onder het kopje Recreatieve routenetwerken.

Onttrekking
Cofinancieringsfonds
Voor toelichting op de hogere onttrekking verwijzen wij u naar de verschillenanalyse bij de lasten en baten onder het kopje “Cofinancieringsfonds”.

Reserve projecten

Betreft de onttrekkingen voor:		Geraamd	Werkelijk
Recreatieve routenetwerken		€ 59.000	€ 15.000
Herstructurering bedrijventerreinen	€ 10.000	€ 10.000	
Green deal collectieve energieprojecten	€ 400.000	€ 287.000	
CP Economisch beleidsplan		€ 505.000	€ 655.000
Totaal		€ 974.000	€ 967.000

Voor toelichting op de lagere onttrekking bij het project Green deal collectieve energieprojecten verwijzen wij u naar de toelichting bij de verschillenanalyse lasten onder het kopje “Green deal collectieve energieprojecten”.
De hogere onttrekking bij het project CP economisch beleidsplan is voornamelijk het gevolg van de vrijval van € 105.000 ten gunste van de algemene middelen, omdat dit bedrag niet meer nodig is voor de betaling van de restant verplichtingen van het voormalige CP economisch beleidsplan.

De overige onttrekkingen wijken niet significant af van de geraamde onttrekking.

5 Bereikbaarheid

Mw. J. Verbeek-Nijhof

5.1 Inleiding

In het programma bereikbaarheid willen we verbindingen en netwerken versterken die bijdragen aan onze regionale economie. We realiseren daarvoor een goede bereikbaarheid per auto, openbaar vervoer en fiets in een gezonde en verkeersveilige omgeving. Wij werken aan de volgende ambities:

- Een doelmatig verkeer en vervoersysteem;
- Een betere verkeersveiligheid;
- Een betere kwaliteit leefomgeving.

Deze doelstellingen zijn beleidsmatig verankerd in de Mobiliteitsvisie, Mobiliteitsprogramma - (verbinden, vernieuwen en versterken). Utrecht bereikbaar houden kan de provincie niet alleen. Samenwerken met andere wegbeheerders is daarom van groot belang. Dat doen we onder andere in twee regionale programma's die we samen met de regiopartners en het Rijk uitvoeren. Het betreft de programma's VERDER en Beter Benutten.

5.2 Belangrijkste resultaten

❋ Programma Beter Benutten succesvol afgesloten

Beter Benutten 1 heeft met de uitvoering van 69 maatregelen 13.500 spitsmijdingen per dag gerealiseerd. Rekening houdend met infrastructurele aanpassingen in de regio meten we een reductie van voertuigverliesuren (VVU's) van 8% tijdens de looptijd van het programma Beter Benutten. Daarnaast meten we in 2015 in het netwerk een blijvend verbeterde spitssnelheid van 3 tot 8% en meer afgewikkeld verkeer (tot 11%). In 2015 hebben we een eindrapportage en een verantwoordingsrapport opgesteld. Ook hebben we een interactieve kaart van de maatregelen gemaakt www.goedopweg.nl/eindrapportage.

Het overgrote deel van de maatregelen uit Beter Benutten 1 zijn uitgevoerd, de resterende maatregelen worden door de verantwoordelijke organisaties uitgevoerd. Middelen die binnen dit programma resteerden, zetten we in bij Beter Benutten Vervolg. Op 22 juni hebben PS ingestemd met het totale programma Beter Benutten Vervolg. Het gaat om 27 projecten waaraan wij in totaal € 22.255.000 bijdragen. Het doel van Beter Benutten Vervolg is om de komende jaren de reistijd op de grootste knelpunten met minimaal 10% te verbeteren. Dit betekent bijvoorbeeld dat de reistijd van 3.900 zwaar vertraagde ritten per dag substantieel en meetbaar verbetert.

Kosten Beter Benutten 1 (€)		Opmerkingen
Totaal budget programma	162.647.000	
Totaal budget Provincie	14.538.000	Exclusief voormalig BRU
Gerealiseerd t/m 2015	14.132.000	
Nog beschikbaar	405.000	Naar Beter Benutten Vervolg

Kosten Beter Benutten Vervolg (€)		Opmerkingen
Totaal budget	76.629.000	Waarvan € 22.255.000 van de provincie Utrecht
Budget 2015	11.002.000	
Gerealiseerd 2015	2.017.000	
Nog beschikbaar	8.985.000	Naar Beter Benutten Vervolg 2016

❋ Programma Regionaal Verkeersmanagement

Automobilisten, fietsers en busreizigers willen zo min mogelijk oponthoud als zij van A naar B reizen. Daarom werkt de provincie samen met gemeenten en Rijkswaterstaat aan maatregelen op de bestaande wegen die

ervoor zorgen dat de doorstroming (en daarmee de leefbaarheid) en de verkeersveiligheid verbetert. Zo verschijnen op steeds meer plekken langs de weg panelen met informatie over de actuele verkeerssituatie en/of alternatieve routes in geval van file en zijn verkeerslichten beter afgesteld. Met het programma worden deze en andere verkeersmanagementmaatregelen gerealiseerd.
In maart 2015 hebben we het systeem voor operationeel verkeersmanagement in gebruik genomen (fase 1). Dit betreft een groot pakket maatregelen (ongeveer 300) voor de diverse beheerorganisaties. De gezamenlijke regiodesk van de verkeerscentrale Midden Nederland zet inmiddels een aantal van deze maatregelen in de vorm van regelscenario's in. In 2015 zijn we gestart met fase 2 van het programma, dat loopt van 2015 t/m 2019. Deze fase richt zich op:

- de verdere inrichting, het doorontwikkelen en optimaliseren van het Dynamisch Regionaal verkeersmanagement Systeem (ICT systemen);
- nog beter in beeld brengen van de verkeerstromen om op basis daarvan weggebruikers effectiever te kunnen sturen en informeren;
- aanvullend onderzoek naar de benodigde verkeersdata, waarbij we aandacht besteden aan de tijdigheid en kwaliteit van die data;
- verdere verbetering van de regionale organisatie en processen, zodat de maatregelen in de praktijk nog beter werken.

Met het programma willen we onder andere stilstand op belangrijke wegen met veel verkeer voorkomen tijdens perioden van grote drukte.

❈ ***Verbeteren van bereikbaarheid***

De bereikbaarheid van het stationsgebied en Utrecht Science Park staat onder druk. Op 14 oktober 2015 hebben Rijk, provincie en gemeente in het bestuurlijk overleg MIRT afgesproken om een Gebiedsverkenning Utrecht-Oost op te stellen. Het betreft een breed en integraal onderzoek naar de bereikbaarheid op middellange en lange termijn. Naast bereikbaarheid besteden we in het onderzoek ook aandacht aan de ruimtelijk-economische ontwikkeling en de leefbaarheid van de regio. Het onderzoek moet uiteindelijk leiden tot een ontwikkelingsstrategie. In 2015 zijn we gestart met de voorbereidingen van het onderzoek. Er komen geen aparte MIRT-verkenningen Sporendriehoek en Regionaal OV regio Utrecht.

Uithoflijn

De Uithoflijn wordt de belangrijkste schakel in de bereikbaarheid van het Utrecht Science Park. In 2011 is begonnen met de aanleg van delen van de onderbouw (de ondergrond waarop de tramlijn komt te liggen). Deze zijn inmiddels grotendeels afgerond. 2015 stond in het teken van werkvoorbereiding. Samen met contractpartner BAM hebben we in 2015 gewerkt aan een definitief ontwerp voor de bovenbouw (o.a. rails, haltes, bovenleiding, beveiliging), zodat in 2016 gestart kan worden met de fysieke realisatie. In januari 2015 hebben we met CAF een contract gesloten voor de levering van nieuw materieel. Samen met CAF hebben we een mock-up (model op ware grootte) op de remise in Nieuwegein opgesteld. Reizigersorganisaties, trambestuurders, belangstellenden en wijzelf konden met proefopstellingen het interieur van de nieuwe tram goed beoordelen. Op basis van deze beoordelingen is het definitieve interieur

vastgesteld. In 2016 start CAF met de productie van de nieuwe trams. In november 2015 hebben wij een overeenkomst gesloten met gemeente Utrecht, BAM en projectontwikkelaar ABC voor de realisatie van het Zuidgebouw bovenop de nieuwe bus- en tramhalte Utrecht Centraal centrumzijde. Doel is dat we met een betere beheersing van plannings- en uitvoeringsrisico's de Uithoflijn op tijd kunnen realiseren.

Met dagelijks ruim 60.000 bezoekers (in 2020 ruim 110.000) is de grootste uitdaging om het gebied goed bereikbaar te houden. Voor het verbeteren van de bereikbaarheid Utrecht Science Park zijn vanuit de Alliantie Utrecht-Oost alle relevante partners betrokken en wordt nauw samengewerkt aan dit complexe vraagstuk. Op 25

november 2015 hebben partijen tijdens een bestuursconferentie afspraken gemaakt over hoe het USP bereikbaar kan blijven voor zowel auto, OV als fiets. Daarin wordt ook intensief opgetrokken met het Rijk.

❋ **Fietsbereikbaarheid flink verbeterd**

Als provincie Utrecht voeren we veel projecten en activiteiten uit om het fietsen vlotter, veiliger en comfortabeler te maken en het fietsgebruik te stimuleren. Werkzaamheden aan provinciale fietspaden bereiden we voor en voeren uit efficientieoverweging gelijktijdig uit met andere werkzaamheden op/aan provinciale wegen(trajectaanpak). Gemeentelijke fietsroutes pakken we aan in samenwerkingsverbanden als VERDER, Beter Benutten en het Actieplan fiets en veiligheid gemeentelijke infrastructuur.
In 2015 hebben we op zes trajecten een groot aantal verbeteringen aangebracht voor de fietser. Het betreft o.a.: het aanbrengen van geleiders voor de oversteekbaarheid, het verbreden van een fietspad, het inrichten van fietssuggestiestroken, het vervangen van betontegels door asfalt, het aanbrengen van verlichting, het verlagen van de snelheid van het gemotoriseerd verkeer en het realiseren van een fietstunnel onder de Universiteitsweg bij De Bilt.
Daarnaast hebben wij in 2015 gewerkt aan het verbeteren van het hoofdfietsroutenetwerk, het realiseren van betere fietsvoorzieningen, zoals fietsparkeerplaatsen en concrete onderzoeksprojecten samen met partners, zoals de Fiets Telweek in september 2015 (zie voor meer informatie overige resultaten).

5.3 Overige resultaten

Programma VERDER

In 2009 is tussen regionale partijen en het Rijk overeenstemming bereikt om een integraal verkeers- en vervoersprogramma te realiseren voor 2020 waarvan de kosten € 3,1 miljard bedragen. Het regionale aandeel bedraagt € 500 miljoen en ons aandeel hierin € 185 miljoen. Binnen dit programma voert de provincie Utrecht 35 van de 113 regionale maatregelen uit.
In 2014 is het VERDER pakket geëvalueerd en heeft een herijking plaatsgevonden. In februari 2015 hebben we PS en de betrokken gemeenteraden geïnformeerd over het herijkte VERDER pakket.
Onderstaande maatregelen zijn in 2015 uitgevoerd en/of voorbereid:

- N806: Oplevering rotonde N806 in Bunschoten (uitgaven in 2015 ongeveer 1,3 mln.)
- N412: Oplevering fietstunnel N412 in De Bilt (uitgaven in 2015 ongeveer 2,8 mln.)
- N237: Voorbereiding fietstunnel Vollenhoven N237: GS besluit tot uitvoering genomen in 2015 en aanbesteding in 2015.
- N226: Oplevering 1e fase van de reconstructie van de N226 Noord vanaf de Kersenbaan (Amersfoort) tot aan de aansluiting met de A28, inclusief de aanpassing/verlegging van het fietspad (kosten betaald uit inbreng Amersfoort in VERDER)
- N226: Voorbereiding 2e fase van de reconstructie van de N226 Zuid, inclusief Schuttershoeflaan (procesgeld: ongeveer € 25.000,-)
- Voorbereiding ongelijkvloerse kruising Maarsbergen N226, samenwerkingsovereenkomst tussen partijen ondertekend in maart 2015; en start nadere planuitwerking (aan procesgeld ongeveer € 200.000,- in 2015). (N.B. slechts een klein onderdeel van dit project valt onder het VERDER pakket, maximaal 5 mln.)

Rijkswaterstaat werkt aan het verbeteren van de doorstroming op de rijkswegen. Wij richten ons bij deze rijksprojecten op de kwaliteit van de leefomgeving en een zorgvuldige inpassing en is er bijzondere aandacht voor het functioneren van de aansluiting van de regionale wegen op het Rijkswegennet.

Kosten VERDER (2009 – 2020) (€)		Aandeel Provincie
Totaal VERDER-budget	491.800.000	365.000.000 *
Vrijgegeven tot 2015 door UVVB	11.500.000	282.900.000
Vrijgegeven in 2015 door UVVB	7.200.000	5.600.000
Beschikbaar voor vrijgave 2016-2020	173.100.000	76.500.000

* na herijking oktober 2014

Knooppunt Hoevelaken innovatief aanbesteed

In 2015 is de aanpak voor Knooppunt Hoevelaken gegund aan een aannemerscombinatie die het planproces, ontwerp en realisatie uitvoert. Doordat een bijzondere aanbestedingsvorm is gekozen, worden bijna alle, door de betrokken partijen, geformuleerd regionale wensen gerealiseerd. De regionale wensen betreffen onder andere het herstel van een volledige aansluiting Hoevelaken, aanleg van 5 nieuwe fietstunnels en bovenwettelijke geluidmaatregelen voor Amersfoort en Nijkerk.

Op weg naar ontwerp tracébesluit Ring Utrecht
Voor de planstudie Ring Utrecht heeft de minister in 2014 de voorkeursvariant vastgesteld. In 2015 heeft de provincie Utrecht een bijdrage geleverd aan het opstellen van het ontwerp Tracébesluit, die naar verwachting in het tweede kwartaal van 2016 vastgesteld wordt.

Opwaardering Noordelijke Randweg
De gemeente Utrecht heeft het project voor opwaardering van de Noordelijke Randweg in 2015 weer opgestart, omdat het Rijk de financiering voor dit project naar voren heeft geschoven. De betrokkenheid van de provincie Utrecht richt zich op het verkeerskundig ontwerp, om de doorstroming van het verkeer en de aansluiting met de regionale wegen te borgen en richt zich op de landschappelijke inpassing.

N421 Houten – A12
Op 17 april 2015 is de Limesbaan (N421) tussen Houten en de A12 geopend.
De provincie heeft in dit project haar verantwoordelijkheid genomen en vanuit regionaal perspectief een inpassingsplan opgesteld. Hierdoor was het mogelijk om de periode van besluitvorming tot oplevering binnen 5 jaar te doorlopen. Het project is ruim binnen het beschikbare budget gerealiseerd.

Rijnbrug Rhenen
In het coalitieakkoord 2011 is het project Rijnbrug opgenomen. Doel is het verbeteren van de zuidelijke bereikbaarheid van de Regio Food Valley en het verbeteren van de leefbaarheid en verkeersveiligheid in Rhenen.
Het Project Rijnbrug in onderverdeeld in 3 deelprojecten:
- N233 Geertesteeg
- N233 Achterbergsestraatweg
- N233 Wisselstrook Rijnbrug

In 2015 zijn de volgende resultaten geboekt:
- Start met onderzoek, uitwerking en de bestekvoorbereiding van de rotonde N233 Geertesteeg.
- Start van toetsing (audit) van de reconstructieplannen voor het kruispunt N233 en aansluiting Achterbergse straatweg. Gereed begin 2016.
- Start met de onderhandelingen voor grondaankoop. In afrondende fase.
- Overeenstemming over het levensduurverlengend onderhoud van de bestaande Rijnbrug (mei 2015). Vervolgens is de realisatiefase gestart voor de wisselstrook. In totaal is in 2015 aan dit project € 134.497,86 besteed.

Voorbereiding ongelijkvloerse kruising Maarsbergen N226
In maart 2015 is er een samenwerkingsovereenkomst getekend door ProRail, de gemeente Utrechtse Heuvelrug en de Provincie Utrecht. Het gaat hier om een provinciaal inpassingsplan. In de verkenningsfase zijn meerdere oplossingsrichtingen onderzocht, waarna een beperkt aantal varianten via een getrechterde aanpak wordt teruggebracht tot één voorkeursvariant. Besluitvorming hierover wordt in de zomer van 2016 verwacht. Deze variant gaat de planuitwerkingsfase in en wordt richting realisatie gebracht. Vanuit VERDER wordt maximaal 5 mln. bijdrage geleverd.

Indicator*	Omschrijving	Streef-waarde	2013 werkelijk	2014 werkelijk	2015 begroot	2015 werkelijk
Door-stroming	Percentage trajecten gemiddelde snelheid > 40 km/uur*	100%	86,5%	niet gemeten	85%	niet gemeten

* Dit betreft een indicator die verouderd is. Voor het Mobiliteitsprogramma worden nieuwe indicatoren gebruikt. De metingen van deze indicatoren zijn nog niet gevalideerd.

Goederenvervoer
Er is helaas geen permanente oplossing gevonden voor de tijdelijke langshaven in Houten; wij zullen dit komend jaar opnieuw bekijken. Hiernaast hebben wij €5.000 bijgedragen aan het updaten van het haalbaarheidsonderzoek voor een nat bedrijventerrein Amstelhoek in De Ronde Venen. Hier was eerder een onderzoek gedaan maar door veranderde omstandigheden en een groter metrage hopen ondernemers en gemeente dat de aanleg nu wel haalbaar is. Het onderzoek wordt in 2016 afgerond waarna wij bekijken wat de mogelijkheden zijn.

Kwaliteit OV op behoorlijk niveau
Ondanks alle werkzaamheden en verstoringen hebben we de kwaliteit van het OV-netwerk redelijk op orde kunnen houden. Beide OV-concessies hebben in 2015 een forse reizigersgroei gerealiseerd van respectievelijk 7% (Streek) en 6% (U-OV), hiermee is het dal in de reizigersaantallen die zich sinds ongeveer 2013 aftekende vrijwel geheel achter de rug. Door de stijging van de mobiliteit en dus drukkere verkeer wordt de doorstroming in met name stedelijk gebied helaas steeds slechter. Dit heeft een drukkend effect op de stiptheid. Dankzij de inspanningen van Provincie Utrecht en de vervoerders zijn de stiptheidcijfers in 2015 toch goed op niveau gebleven. Een slechtere doorstroming zorgt echter ook voor hogere kosten. Het is noodzakelijk de samenwerking met de wegbeheerders te zoeken om de doorstroming te verbeteren.

Tunnels onder spoor maken Veenendaal leefbaarder

Twee tunnels onder het spoor in Veenendaal gaan zorgen voor een betere doorstroming, een veiligere doorgang en minder overlast voor omwonenden. Op woensdag 11 maart 2015 ondertekenden bestuurders van de gemeenten Ede, Veenendaal en Renswoude, provincies Utrecht en Gelderland en ProRail de overeenkomst om de twee tunnels te kunnen gaan aanleggen. Op 18 december 2015 is de Realisatie overeenkomst hiervoor getekend. Gevolg hiervan is dat gemeente Veenendaal nu voor de realisatie van de tunnels zorg draagt. Met het Programma Hoog Frequent Spoor (PHS) zorgt het ministerie van Infrastructuur en Milieu voor een groei van treinverkeer tussen Utrecht en Arnhem. Dit betekent dat er ook meer treinen naar en langs Veenendaal zullen komen. Goed voor de bereikbaarheid per trein, maar het levert ook knelpunten op. Bijvoorbeeld bij de spoorwegovergang in de Nieuweweg-noord, waar de spoorbomen vaker en langer dicht zullen zijn. Wij treden op als projectleider namens betrokken overheden (gemeenten Renswoude, Ede en Veenendaal en provincie Gelderland).

Schaalsprong OV: provinciale visie op ontwikkeling OV
Naast de brede gebiedsverkenning Utrecht-Oost is eind 2015 gestart met de opdracht Schaalsprong OV om te komen tot een provinciale visie op de ontwikkeling van het OV-netwerk in de provincie op middellange en lange termijn. Deze opdracht en de gebiedsverkenning zullen in nauwe samenhang worden uitgevoerd.

Aanbesteding stationsproject Driebergen-Zeist gestart
Betrokken partijen hebben op 28 april 2015 de realisatieovereenkomst voor het Stationsproject Driebergen-Zeist getekend. Het bestemmingsplan is op enkele kleine reparaties na, door de uitspraak van de Raad van State op 11 maart 2015, onherroepelijk geworden. De aanbesteding is medio december 2015 gestart. De overeenkomst geldt niet voor de bouw en exploitatie van de P+R-garage, die de NS zelf zal realiseren. De partijen streven er overigens naar om de garage al medio 2017 in gebruik te kunnen nemen, zodat deze tijdens de werkzaamheden gebruikt kan worden. Wij nemen naar verwachting in het voorjaar van 2016 een besluit over de plannen. Het nieuwe stationsgebied is eind 2020 gereed.

Koppeling twee tramlijnen
We streven ernaar om de bestaande SUNIJ-lijn naar Nieuwegein en IJsselstein en de nieuwe Uithoflijn omstreeks 2019/2020 aan elkaar te koppelen. In 2015 hebben wij het projectbesluit Vervoerkundige koppeling voorbereid. Het projectbesluit vindt, enigszins later dan gepland, plaats voorjaar 2016. Op dit moment vindt onderzoek plaats naar verschillende scenario's hoe de vervoerkundige koppeling het beste uitgevoerd kan worden.

Uithoflijn
Zodra de Uithoflijn gaat rijden zullen binnen het concessiecontract met de betreffende vervoerder (Qbuzz) deels opnieuw afspraken gemaakt moeten zijn over de financiële gevolgen van de exploitatie van de nieuwe lijn. Met het maken van deze afspraken is in 2015 een start gemaakt. De financiële gevolgen van deze hernieuwde afspraken zullen in de meerjarenraming verwerkt worden.

Onderzoek naar stadsbusstalling Europalaan
In 2015 hebben we samen met de gemeente Utrecht onderzoek gedaan naar een nieuwe locatie voor de stadsbusstalling aan de Europalaan. Na een uitgebreid onderzoek met analyse van een groot aantal locaties, is afgesproken om twee varianten verder uit te werken en te verkennen op haalbaarheid. We verwachten een definitieve locatiekeuze in 2016. De huidige locatie blijft in gebruik totdat een nieuwe locatie gereed is.

Afronding project levensduurverlengend onderhoud (LVO) trammaterieel
In 2015 is ook het project Levensduur verlengend onderhoud (LVO) afgerond. Dit betreft het renoveren van het bestaande trammaterieel voor de SUNIJ-lijn zodat deze nog in bedrijf kunnen blijven tot het moment dat op de SUNIJ-lijn ook nieuwe lage vloertrams gaan rijden (onderdeel van het project Vervoerkundige koppeling).

Wet Lokaal Spoor van kracht
Per 1 december 2015 is de Wet Lokaal Spoor in werking getreden. Ter voorbereiding daarop is door de betrokken afdelingen besluitvorming voorbereid die vastlegt hoe de provincie Utrecht te nieuwe wettelijke taken en verantwoordelijkheden met betrekking tot lokaal spoor (tram) organiseert. Hiertoe hebben in 2015 al audits plaatsgevonden die hebben geleid tot een plan van aanpak hoe de provincie per 1 december 2015 succesvol aan de nieuwe wet voldoet. In 2016 zullen vervolgaudits plaatsvinden om te controleren hoe de provincie in de praktijk die taken en verantwoordelijkheden uitvoert.

Regiotaxi-contracten
Regiotaxi: Provincie Utrecht is verantwoordelijk voor de Regiotaxi binnen de provincie en heeft hiervoor twee grote contracten lopen bestaande uit meerdere percelen. Bij Regiotaxi gaat het om vervoersdiensten vanuit de Wet Maatschappelijke Ondersteuning, met deels nog een stuk openbaar vervoer. De kwetsbaarheid van de doelgroep in combinatie met een markt die erg scherp op de concessies inschrijft, zorgt ervoor dat dit dossier een hoog afbreukrisico kent. Intensieve monitoring en actief beheer is dan ook essentieel. Na een door een vervoerder aangespannen rechtszaak in 2015 is besloten een deel van de contracten opnieuw aan te besteden in 2016.

Concessies
Streekvervoer en stadsdienst Amersfoort. Deze hebben wij in 2015 aanbesteed voor een periode tot en met 2023 en gegund aan de vervoerder Syntus. In het najaar van 2015 zijn de afdeling OV en Syntus samen gestart met de voorbereiding van de implementatie per 11 december 2016. De nieuwe vervoerder heeft een vernieuwende en vraaggerichte bieding gedaan. Dit moet leiden tot meer en tevreden reizigers.
OV-concessie stadsregio Utrecht. Belangrijkste werkzaamheden binnen deze concessie zijn - naast het regulier werk - de voorbereidingen voor de Uithoflijn. Samen met vervoerder Qbuzz hebben we diverse plannen opgesteld voor opleiding, testen, proefbedrijf en ingebruikname. Deze werkzaamheden lopen nog door in 2016. Provincie Utrecht is bij de concessie Stadsregio Utrecht (U-OV) mede-opbrengstenverantwoordelijk. Hierdoor zijn de risico's

op de lange termijn (meer dan twee jaar) voor de provincie en niet voor de vervoerder. Dit vereist een actieve aansturing van de concessie en een goed risicomanagement. Tevens is Provincie Utrecht eigenaar van het merk U-OV, dit merk bestaat sinds 2013 en is in 2015 verder uitgebouwd. De naamsbekendheid van U-OV wordt steeds beter.
Duurzame bussen Qbuzz. In het coalitieakkoord staat dat we streven naar Zero Emissie busvervoer in de provincie Utrecht in 2028. Dit willen we invullen door een gefaseerde aanpak. De komende jaren zullen we logische momenten aangrijpen voor verdere uitrol en realisatie. De vervanging van ruim 140 bussen uit de U-OV concessie eind 2019 is daar een voorbeeld van. Eind 2015 is er bestuurlijk overleg geweest met de gemeente Utrecht, provincie en vervoerder Qbuzz en is deze ambitie gedeeld. Er is een werkgroep opgericht die de mogelijkheden en consequenties van Zero Emissie busvervoer verder in beeld brengt. Er is contact met het ministerie van I&M om de financieringsmogelijkheden bij Rijk en Europa verder in beeld te brengen. Randvoorwaarden voor deze transitie zijn onder andere de betrouwbaarheid en de meerjarige betaalbaarheid van het OV-systeem. Primair is het de taak van provincie en vervoerder om reizigers op een betrouwbare, snelle en effectieve manier te vervoeren.
Nieuwe dienstregelingen. In 2016 vindt in het stationsgebied Utrecht een zogenaamde omklap plaats, waarbij de (eind)halte van veel buslijnen van de centrumzijde naar de Jaarbeurszijde worden verplaatst. Deze omklap gaat gepaard met dienstregelingswijzigingen en heeft consequenties voor alle routes, frequenties en vertrektijden van buslijnen die via Utrecht Centraal reizen. In 2015 zijn we gestart met de voorbereidingen van deze 'omklap' (Vervoerplan 2016-2). In december 2015 hebben we ter voorbereiding een tijdelijk busstation op het Jaarbeursplein ingericht en is de Leidseveertunnel, die grondig verbouwd is voor de komst van Uithoflijn, in gebruik genomen.

Tour de France
Een belangrijke gebeurtenis in 2015 was de Tour de France. Dit evenement heeft een grote impact gehad op de bereikbaarheid van alle modaliteiten in en rond Utrecht. Door grote inzet en creativiteit van zowel de Provincie als van de vervoerders hebben wij het voorzieningenniveau voor de reguliere reizigers en bezoekers op niveau kunnen houden. Hierdoor kunnen wij de Grand Depart ook vanuit OV-gezichtspunt een succes noemen.

Indicator	Omschrijving	Streef-waarde	2013 werkelijk	2014 werkelijk	2015 begroot	2015 werkelijk
OV	Gemiddelde (algemene) waardering reiziger m.b.t. alle aspecten OV	>7,5	7,3	7,5	>7,5	nog niet beschikbaar
	% bussen dat op tijd vertrekt. (minder dan 1 minuut te vroeg vertrekt en minder dan 3 minuten te laat aankomt)	85%	87%	89%	85%	nog niet beschikbaar

Ruimte voor fiets in planstudie A27 Houten-Hooipolder
In 2014 is het voorkeursalternatief voor de verbreding van de A27 tussen Houten en Hooipolder (Noord-Brabant 2014 vastgesteld. In 2016 wordt het Ontwerp Tracébesluit vastgesteld. Eind 2015 heeft de Tweede Kamer een motie aangenomen om een fietsverbinding te realiseren over de Lek tussen Vianen en Nieuwegein onder de voorwaarde dat de regio 50% van de kosten financiert. De fietsverbinding zal onderdeel uitmaken van het Tracébesluit.

Provinciaal hoofdfietsroutenetwerk weer verbeterd
Samen met gemeenten werken we aan de verbetering van de fietsinfrastructuur als onderdeel van het provinciale hoofdfietsroutenetwerk. In juli 2015 zijn wij gestart met een subsidieregeling Actieplan Fiets en Veiligheid gemeentelijke infrastructuur 2015-2018 (budget is €10 mln.). Met 5 gemeenten hebben we een concept uitvoeringsovereenkomst gesloten, met één gemeente een definitieve. Deze overeenkomsten staan voor twintig projecten ter verbetering van de fietsinfrastructuur en veiligheid.

Slim en snel op plek van bestemming
In het programma Beter Benutten werken we samen met I&M, Rijkswaterstaat en de gemeenten Utrecht, Amersfoort en Nieuwegein aan maatregelen voor reizigers om met de fiets op een slimme manier snel op de plek van bestemming te komen. In 2015 zijn de resultaten van het programma: 10.797 extra fietsparkeervoorzieningen

op 303 locaties (zoals treinstations en bus- en tramhaltes) en 2 nieuwe fietsroutes. PS hebben in 2015 ingestemd met 7 nieuwe fietsprojecten voor Beter Benutten Vervolg voor 2015-2017. Het gaat dan om projecten ter verbetering van de fietsinfrastructuur en beloningsprojecten om het fietsgebruik te stimuleren (een e-bike aanschafregeling en een beloningsactie).

Vergevingsgezind fietspad langs N229

Op een vergevingsgezind fietspad hebben fietsers, en vooral ouderen, minder risico op een eenzijdig ongeval. Bijvoorbeeld door ontbreken van obstakels op of langs het fietspad, bredere fietspaden, betere belijning, betere bermverharding en geen hoogteverschillen tussen stoeprand en fietspad. Op het fietspad langs de N229 (Werkhoven-Cothen) hebben we in 2015 verschillende soorten belijning en bermverhardingen aangebracht om ongevallen te voorkomen.
http://www.vergevingsgezindefietspad.nl/

Onderzoeksprojecten verbeteren fietsveiligheid
De provincie heeft in 2015 meegewerkt aan verschillende onderzoeksprojecten om de veiligheid voor de fietser te verbeteren.
TNO en Fietsersbond. In dit onderzoek is aandacht besteed aan ‘de intelligente fiets’ waarin aanpassingen aan de fiets centraal staan, zodat vooral ouderen veiliger kunnen fietsen.
Nationale Fietstelweek. In één week wordt het aantal fietsbewegingen in een regio geteld. In regio Utrecht namen 6.034 Utrechters deel, waarmee Utrecht ten opzichte van het aantal inwoners de meeste deelnemers van Nederland had. De informatie levert onder andere praktische gegevens op om een fietsverkeersmodel, waaraan wij werken, te verbeteren. In december 2015 is de betaversie van het fietsverkeersmodel opgeleverd.

Indicator*	Omschrijving	Streef-waarde	2013	2014 werkelijk	2015 begroot	2015 werkelijk
Fiets	Percentage gerealiseerd hoofdfiets-routenetwerk*	100%	80%	niet gemeten	onbekend	niet gemeten

* Dit betreft een indicator die verouderd is. Voor het Mobiliteitsprogramma worden nieuwe indicatoren gebruikt. De metingen van deze indicatoren zijn nog niet gevalideerd.

Vaststelling uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid
Samen met onze partners zetten wij in op een dubbele aanpak: veilige infrastructuur én gedragsbeïnvloeding, ieder vanuit zijn eigen rol. Dit is vastgelegd in het Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid 2015-2018 dat in 2015 is vastgesteld. Het vormt een onderdeel van het Mobiliteitsplan 2015-2028.

Lichte afname verkeersdoden op provinciale wegen
In 2015 zijn er in de provincie Utrecht in totaal 25 verkeersdoden te betreuren. Dit zijn er twee minder dan in 2014. Van het aantal verkeersdoden vielen er 17 op gemeentelijke wegen (ook 17 in 2014), 4 op provinciale wegen (5 in 2014) en 4 op rijkswegen (5 in 2014). Bovenstaande cijfers zijn indicatief, omdat de officiële ongevalcijfers medio 2016 worden gepubliceerd.

Verbetering van verkeersveiligheid infrastructuur
In de rol van wegbeheerder houden we in de provinciale planning voor onderhoud en reconstructies rekening met het verbeteren van de veiligheid. In 2015 zijn in totaal 16 projecten opgeleverd waarin de verkeersveiligheid verbeterd is. Zo hebben we in 2015 een rotonde aangebracht op de N806. Ook is er gewerkt aan verkeersveiligheid bij reconstructies van de N409 bij Houten en de N227 ten zuiden van Doorn. Bij alle maatregelen is een verkeersveilige uitvoering voorop gesteld en hebben we naast de bestaande methodiek voor het bepalen van de wegvakonveiligheid en de CROW-richtlijnen ook andere bronnen gebruikt. Denk aan de Road Protection Score van de ANWB en klachten en meldingen vanuit het Incident Management. In 2015 hebben we ook kleinschalige infrastructurele maatregelen uitgevoerd naar aanleiding van meldingen of ongevallen.

Stimuleren en ondersteunen projecten gedragsbeïnvloeding
In 2015 hebben we samen met 17 gemeenten (de voormalige BRU-gemeenten doen niet mee) meerdere verkeerseducatieproducten aangeboden aan scholen en kinderdagverblijven, waaronder het theoretisch verkeersexamen, faciliteiten voor verkeersouders en dodehoeklessen. Voor jonge automobilisten en oudere fietsers was een gericht aanbod beschikbaar. In interprovinciaal verband werkten we mee aan het ontwikkelen van een game voor jongeren om afleiding in het verkeer tegen te gaan. We hebben landelijke campagnes voor gedragsbeïnvloeding actief ondersteund en het BOB-team is ingezet bij alcoholcontroles van de politie. In buurten hebben we gerichte verkeerseducatieactiviteiten ondersteund.

Indicator	Omschrijving	Streef-waarde	2013 werkelijk	2014 werkelijk	2015 begroot	2015 werkelijk
Verkeers-veiligheid	Aantal onveilige locaties provinciale wegen (>6 letselongeval)	15	28	16*	24	11*
	Aantal opgeloste knelpunten oversteekbaarheid	40	25	31	32	31

*) Vanwege de lage registratiegraad van ongevallen ligt dit getal in werkelijkheid waarschijnlijk hoger. De locaties zijn berekend op basis van de periode 2009-2014.

Kwaliteit leefomgeving
Zie programma 3, Bodem, Water en Milieu.

Oprichting nieuwe afdeling OV
Per 1 januari 2015 zijn de verkeers- en vervoertaken van het voormalige Bestuur Regio Utrecht binnen de provincie ondergebracht in een aparte afdeling (BRU). We hebben onderzocht hoe de taken van het voormalige BRU het beste binnen de provincie georganiseerd kunnen worden. Dit heeft geleid tot het opzetten van een aparte uitvoerende afdeling OV. Alle uitvoerende OV-taken zijn ondergebracht bij de afdeling OV. Deze afdeling is verantwoordelijk voor beide OV-concessies (stadsregio-concessie en streekvervoer/Amersfoort-concessie), alle Regiotaxi-contracten en het beheer en onderhoud van de provinciale OV-bedrijfsmiddelen (voornamelijk alles rondom de tram). Per 1 oktober 2015 is deze nieuwe afdeling gestart en zijn de taken herverdeeld. De niet-OV taken en de strategische OV-beleidszaken van het voormalige BRU zijn ondergebracht bij de afdeling MEC.
Het proces om te komen tot deze organisatieverandering heeft van management en personeel veel inspanning gevraagd, vooral op het gebied van aansturing, taakverdeling, financiën en personeelszaken. In combinatie met het vertrek van een aantal medewerkers en de onbekendheid met de provinciale procedures, heeft dit ertoe geleid dat er minder capaciteit voor de reguliere OV taken beschikbaar was. Dit heeft geen invloed op de reiziger gehad maar is wel de oorzaak waarom de voorbereiding van een aantal projecten zoals de Vervoerkundige koppeling, vertraagd is.

5.4 Financiële verantwoording programma 5

Lasten en baten (X € 1.000,=

	Rekening 2014	Oorspronkelijke begroting 2015	Begroting na wijziging 2015	Rekening 2015	Saldo
Materiele lasten	170.589	319.752	352.314	232.327	119.987
Apparaatskosten	16.986	16.743	21.087	20.906	181
Totaal lasten	**187.574**	**336.495**	**373.401**	**253.233**	**120.168**
Baten	114.418	252.164	313.253	217.889	95.364
Saldo van dit programma	**73.157**	**84.331**	**60.148**	**35.344**	**24.804**
Storting in reserves	29.108	28.470	33.862	42.995	-9.133
Onttrekking aan reserves	42.400	51.764	33.930	18.585	15.345
Beslag op de algemene middelen	**59.865**	**61.037**	**60.080**	**59.754**	**326**

Overzicht uitgaven

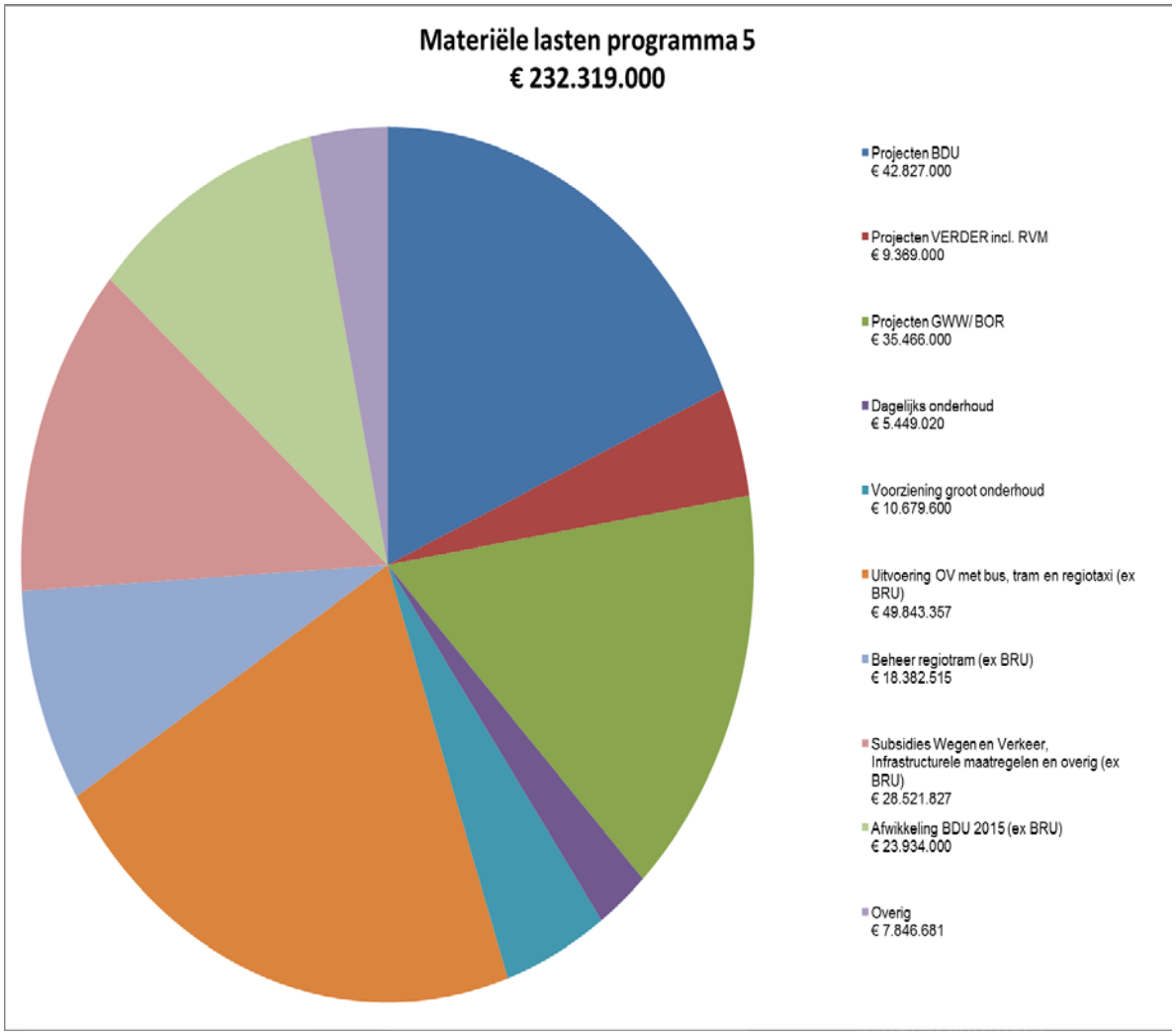

Verschillenanalyse			Bedragen x € 1.000
	Begroting na wijziging 2015	Rekening 2015	Saldo
Lasten			
Concessie beheer bus en tram (ex BRU) Het gerealiseerde saldo is grotendeels ontstaan doordat de manier van zowel begroten als administreren binnen de provincie afwijkt van wat gebruikelijk was binnen de BRU. Het hierdoor ontstane verschil is ca € 3 mln. Daarnaast zal naar verwachting de vaststelling van de concessie over 2015 (in 2016) een meevaller laten zien (ca € 1 mln) als gevolg van lagere kosten bij de vervoerder o.a. door de daling van de brandstofprijzen.	37.353	41.364	- 4.011
Regiotaxi (ex BRU) Het verschil, in zowel de lasten als de baten, wordt veroorzaakt doordat de raming uitgaat van de bruto lasten en de realisatie is opgenomen als nettolasten. Het verschil bestaat uit de inkomsten van de reizigers, die door de concessiehouders worden ontvangen	9.460	6.686	2.774
Regiotram De lagere lasten vallen uiteen in 3 grote verschillen, nl op kapitaallasten (€ 1.100.000), op organisatielasten (€ 1.400.000) en op beheer en onderhoud (€ 400.000). De lagere *kapitaallasten* worden vnl veroorzaakt doordat geprognosticeerde investeringen van 2014 pas in 2015 gerealiseerd zijn, waardoor de kapitaallasten pas later ingaan. Daarnaast is de ruimte tussen het gefixeerde % (16%) van de BDU en de werkbegroting van Regiotram niet ingevuld (ad € 722.000). De lagere *organisatielasten* vinden hun oorzaak in de invlechting van de BRU in de provinciale organisatie. Deze wijziging heeft geleid tot meer vacatures, bovendien stonden de vacatures langer open wat geresulteerd heeft in een lagere doorbelasting van € 900.000. Verder zijn de kosten van inhuur en advies € 500.000 lager dan begroot. De lasten voor beheer en onderhoud van het trammaterieel, traminfra, remise, haltes en telematica zijn per saldo € 400.000 lager dan geraamd.	20.909	18.046	2.863
Subsidies VERDER(ex BRU) Met de herprioritering van het VERDER-programma zijn ook de subsidiebijdragen voor projecten door wegbeheerders opnieuw geprogrammeerd. Daarnaast blijkt voor een aantal projecten de planvoorbereiding door wegbeheerders (en dus ook de subsidieaanvraag) langer te duren dan opgenomen in die programmering.	19.421	13.855	5.566
Subsidies Overige projecten Wegen en Verkeer(ex BRU) Conform de bestuurlijke afspraken is er vanuit BRU nog € 9 mln. opgenomen voor A12 Salto. Dit budget zal grotendeels niet nodig zijn en worden verrekend met de deelnemende partijen in dit project. De verwachting was dat dit in 2015 plaats kon vinden, maar dit is naar 2016 verschoven. Daarnaast kon vanwege de transitie(afspraken) BRU niet aan alle gebudgetteerde programmasubsidies invulling worden gegeven. Deze worden in 2016 alsnog opgepakt.	18.490	3.172	15.318
Subsidies Overige projecten OV-infrastructuur (ex BRU)	49.835	2.046	47.789

Verschillenanalyse			Bedragen x € 1.000
	Begroting na wijziging 2015	Rekening 2015	Saldo
Dit budget is voor 2015 ev verhoogd voor de gefaseerde uitbetaling van de subsidie uit 2013 voor HOV Leidsche Rijn (2015 ad € 9 mln.). Daarnaast duurt de planvoorbereiding van enkele projecten door wegbeheerders langer dan gepland, waardoor subsidiebudgetten doorschuiven van 2015 naar 2016. De meest omvangrijke hiervan zijn enkele AROV-maatregelen van in totaal € 15 mln. Verder zijn enkele interne verrekeningen niet verwerkt oa de bijdrage van € 8,6 mln. voor Stationsgebied Driebergen-Zeist. Tot slot kon vanwege de transitie(afspraken) BRU niet aan alle gebudgetteerde programmasubsidies invulling worden gegeven. Ook deze worden in 2016 alsnog opgepakt.			
BDU afwikkeling 2015 (Ex BRU) Ten opzichte van het geplande BDU-aandeel heeft onderbesteding op de onderdelen infrastructurele maatregelen, netwerkontwikkeling en Regiotram plaatsgevonden. Dit geld wordt in de algemene buffer van de tot 2019 afgescheiden BRU-financiën verwerkt.	-	23.934	-23.934
Uithoflijn Het genoemde bedrag is niet via de begroting uitgegeven, maar op de balans geplaatst. Dit is gedaan omdat de administratieve afwikkeling van meerjarige investeringen is aangepast (van de BRU-methode naar de binnen de Provincie gebruikelijke methode).	56.741	2.433	54.308
Overige kleine verschillen	12.111	11.578	533
Subtotaal lasten OV (ex BRU)	**224.320**	**123.114**	**101.206**
Projecten Brede Doeluitkering (BDU) Lagere uitgaven voornamelijk veroorzaakt door: • gemeenten hebben de begrote bijdragen voor de tijdelijke bijdrageregeling gemeentelijke infraprojecten nog niet bij ons in rekening gebracht ad € 3.985.000. • gemeenten hebben de door hun uitgevoerde Beter Benutten 1-projecten nog niet bij de provincie in rekening gebracht ad € 5.184.000.	56.254	47.827	8.427
VERDER Pakketstudie Lagere uitgaven ad 738.000 binnen het uitvoeringsprogramma pakketstudies, grotendeels verooorzaakt door nog niet in rekening gebrachte van de geraamde bijdrage in VERDER van het project Westelijke ontsluiting Amersfoort.	10.107	9.369	738
Diverse uitvoeringsprojecten bereikbaarheidsoffensief Randstad (BOR) Lagere uitgaven ontstaan in het project: • Universiteitsweg Uithof De Bilt ad € 1.010.000 Door vertraging bij de uitvoering is een deel van het werk over de winterperiode heen getild. Het gaat om met name om asfaltwerk (aanbrengen deklagen) en herstel van de busbaan. Er is nog geen definitieve overeenstemming met de eigenaar van een appartementencomplex over de uitvoering van de voorgestelde geluidsanering. Verwacht wordt dat de resterende maatregelen in 2016 daadwerkelijk kunnen worden uitgevoerd. Hogere uitgaven ontstaan in de de projecten:	7.205	6.643	562

Verschillenanalyse			Bedragen x € 1.000
	Begroting na wijziging 2015	Rekening 2015	Saldo
• N237 OV Utrecht-Amersfoort € 450.000 Tijdens de uitvoering van het deeltraject reconstructie N237 Panweg tm de kruising N238 zijn diverse meerwerken ontstaan die niet in het bestek waren voorzien.			
Verdiepte ligging Soesterberg N237 De uitgaven zijn in 2015 € 2.328.000 lager uitgevallen dan geraamd door een vertraging van de start van de realisatie van het werk ivm een onvoorzien flora- en faunaonderzoek door de gemeente Soest.	4.000	1.672	2.328
Diverse uitvoeringsprojecten UMP Lagere uitgaven vooral ontstaan door de projecten • Fietsbrug Nigtevecht € 2.260.000 Dit wordt met name veroorzaakt door de vertraging in het aanbestedingstraject en het ruimtelijke ordeningstraject. Oorspronkelijke planning gunning: januari 2015 is geworden december 2015 Oorspronkelijke datum vaststelling bestemmingsplan: oktober 2015 wordt maart 2016. • Bravo 3 € 1.400.000 Door de bestekswijziging van bestek 944 zand/kunstwerken en de langdurig onderhandeling met de aannemer daarover zijn de termijn betalingen opgeschort tot er overeenstemming was. November is er overeenstemming bereikt en in december zijn de werkzaamheden hervat. Hogere uitgaven ontstaan door het project: • P&R Hof van Breukelen € 155.000 In verband met onvoorziene vervuiling van perceel drie heeft er een bodemsanering plaatsgevonden en extra kosten door problemen met de afwatering van de grond.	30.632	27.151	3.481
Stationsgebied Driebergen-Zeist Lagere uitgaven door lagere declaraties van Prorail bij de provincie in verband met vertraging in de voorbereidingsfase van het project.	3.500	2.601	899
Op de Fiets Lagere uitgaven voornamelijk het gevolg van het niet doorgaan van twee subsidieprojecten en langdurige bestuurlijke besluitvorming rondom Let de Stigterpad.	252	-311	563
Versnelde aanpak knelpunten Hoevelaken, Eemnes en Rijnsweerd Verwacht werd dat de projecten Hogewegzone ad € 1.000.000 en Hogeweg binnen ad € 1.320.000 van de gemeente Amersfoort in 2015 gedeclareerd zouden worden. De gereedmelding en de daarbij behorende accountantsverklaring komen echter in 2016.	2.320	0	2.320
Overige kleine verschillen	34.811	35.160	-349
Totaal lasten	**373.401**	**253.226**	**120.175**
Baten			

Verschillenanalyse			Bedragen x € 1.000
	Begroting na wijziging 2015	Rekening 2015	Saldo
BDU 2015 (ex BRU) De raming van diverse subsidieregelingen voor 2015 is verhoogd met onderprogrammering uit voorgaande jaren. De bijdrage uit de BDU is voor die onderdelen eveneens hoger opgenomen dan de bijdrage 2015. De BDU 2015 bedraagt ca € 99 mln, de raming is verhoogd naar € 156 mln. Zoals bij de lasten al is toegelicht is in 2015 de onderprogrammering niet ingehaald. Voor de dekking van de totale lasten 2015 van de voormalige BRU is € 85 mln ingezet, het restant ten opzichte van de BDU 2015, ad € 13 mln, is toegevoegd aan de restantmiddelen van voorgaande jaren op de balans.	156.357	98.824	57.533
BDU afwikkeling 2015 (ex BRU) Dit betreft de overboeking van het saldo op de onderdelen Wegen en Verkeer (€ 8,0 mln) en OV Concessie (€ 2,7 mln) naar de balanspost BRU vooruitontvangen.	-	10.778	-10.778
Concessie beheer bus en tram (ex BRU) De subsidie over 2013 is in 2015 lager vastgesteld op een lager bedrag dan beschikt. Op basis hiervan is € 1.040 terug gevorderd. Daarnaast zijn enkele bijdragen van derden ontvangen die niet waren begroot	273	1.545	-1.272
Inkomsten Regiotaxi Zie toelichting bij de lasten.	4.900	2.691	2.209
Uithoflijn Zie toelichting bij de lasten.	56.741	2.433	54.308
Overige kleine verschillen Het verschil in overige baten is saldo van diverse verschillen. Uitspringers zijn de niet geraamde inkomsten inzake detacheringen (€ 200) en een lager vastgestelde subsidie Wegen en Verkeer (€ 634),	6.049	6.843	-794
Subtotaal baten OV (ex BRU)	**224.320**	**123.114**	**101.206**
Projecten Brede doeluitkering (BDU) De uitgaven (zie toelichting onder de lasten) zijn lager uitgevallen dan geraamd. Hierdoor wordt er ook minder aan de voorziening BDU onttrokken.	56.254	47.827	8.427
Diverse uitvoeringsprojecten UMP Hogere ontvangsten binnen de projecten: • N418 Voorpoort ad € 2.381.000. Dit betreft een niet geraamde vooruitontvangen bijdrage van het Rijk in het kader van het Randstadspoor. • Rotonde N806 Nijkerkerweg ad € 310.000. Dit betreft een niet geraamde onvtangen bijdrage van de gemeente Bunschoten. • N413 Aansluiting Apollo Noord ad € 300.000. Bij dit project is de financiële eindafrekening met de gemeente Soest vervroegd, waardoor er in 2015 extra inkomsten zijn opgetreden.	15.495	18.401	-2.906
Diverse uitvoeringsprojecten bereikbaarheidsoffensief Randstad (BOR) De lagere ontvangsten zijn voornamelijk het gevolg van de lagere uitgaven binnen het project N412 BOR Universiteitsweg Uithof De Bilt.	2.882	2.354	-528
Uitvoering pakketstudies Verder Bij de Verder-maatregelen is sprake van onvoorziene inkomsten	6.083	18.386	-12.303

Verschillenanalyse			Bedragen x € 1.000
	Begroting na wijziging 2015	Rekening 2015	Saldo
door het besluit tot overheveling van de middelen voor de RVM - Verder maatregelen fase II van het voormalig BRU naar de provincie.			
Stationsgebied Driebergen-Zeist Bij dit project is sprake van een lagere inkomsten, aangezien de laatste factuur van ProRail uit december nog niet aan alle regiopartijen is doorbelast.	6.930	6.471	459
Overige kleine verschillen	1.289	1.336	-47
Totaal baten	**313.253**	**217.889**	**95.364**
TOTAAL	**60.148**	**35.336**	**24.812**

	Begroting 2015		Rekening 2015	
Naam reserve	**Storting**	**Onttrekking**	**Storting**	**Onttrekking**
Reserve VERDER	8.672	4.000	17.734	0
Reserve Masterplan Soesterberg	0	4.000	0	1.672
Reserve GWW	17.990	19.460	17.990	13.040
Reserve projecten	6.400	5.670	6.471	2.819
Reserve ecoducten	0	0	0	253
Reserve gladheidsbestrijding	800	800	800	802
Totaal	**33.862**	**33.930**	**42.995**	**18.586**

Voor inzicht in de standen van de reserves wordt verwezen naar de toelichting op de balans.

Stortingen

Reserve Verder
Voor een onderbouwing hiervan verwijzen wij u naar de toelichting bij de verschillenanalyse bij de baten onder het kopje “Uitvoering Pakketstudies Verder”.

De overige stortingen wijken niet significant af van de begrote ramingen.

Onttrekkingen

Reserve Verder
Voor een onderbouwing voor het ontbreken van onttrekkingen verwijzen wij u naar de toelichting bij de verschillenanalyse bij de baten onder het kopje “Uitvoering Pakketstudies Verder”.

Reserve Masterplan Soesterberg
Voor de toelichting op de hogere onttrekking verwijzen wij u naar de toelichting bij de verschillenanalyse bij de lasten onder het kopje “Verdiepte ligging Soesterberg N237”.

Reserve GWW
Per saldo, lasten minus de baten, is er minder onttrokken dan begroot aan de reserve. Zie de toelichting hiervoor onder de lasten en baten bij de verschillenanalyse onder de kopjes “Diverse uitvoeringsprojecten UMP” en Diverse uitvoeringsprojecten bereikbaarheidsoffensief Randstad (BOR)

Reserve Projecten

Betreft de onttrekkingen voor:	Geraamd	Werkelijk
Op de Fiets	€ 252.000	€ 90.000
Basisregistratie Grootschalige Topografie	€ 128.000	€ 128.000
Stationsgebied Driebergen – Zeist	€ 2.970.000	€ 2.600.000
Versnelde aanpak knelpunten Hoevelaken	€ 2.320.000	€ 0
Totaal	€ 5.670.000	€ 2.819.000

Voor de toelichting op de begrote onttrekkingen en de werkelijke onttrekkingen bij de projecten Stationsgebied Driebergen – Zeist” en “Versnelde aanpak knelpunten Hoevelaken, Eemnes en Rijnsweerd” verwijzen wij naar de toelichting bij de verschillenanalyse onder de lasten en de baten.

Bij het project “Op de Fiets” is er sprake van een aframing van de reserve ad €90.000 in het kader van de Stofkam-operatie.

De overige onttrekkingen wijken niet significant af van de begrote ramingen.

6 Cultuur en erfgoed

Mw. A.M.A. Pennarts-Pouw

6.1 Inleiding

In het programma Cultuur en Erfgoed willen wij een waardevolle culturele omgeving behouden en versterken, zorg dragen voor een goed onderhouden en zichtbaar erfgoed en een hoogwaardige culturele basisinfrastructuur ontwikkelen. Wij hebben met cultuur en erfgoed de volgende ambities:

- Cultuur verrijkt: een betere en meer zichtbare cultuurhistorische kwaliteit van onze leefomgeving.
- Cultuur verbindt: een sterkere cultuur en rijker cultureel aanbod als regionaal profiel.
- Cultuur versterkt: een professionelere en economisch krachtige culturele sector.

In 2015 hebben we een start gemaakt met het vormen van een nieuwe Cultuurnota vanuit de wensen in het nieuwe coalitieakkoord. We hebben daarvoor rondetafelgesprekken gevoerd met het erfgoed en cultuurveld en met bestuurders en ambtenaren van gemeenten.

In de Cultuurnota 2012-2015 'Cultuur van U' staan de hoofdlijnen van het provinciale cultuurbeleid.

6.2 Belangrijkste resultaten

❈ ***Nieuwe Hollandse Waterlinie en Limes stap dichter bij UNESCO Werelderfgoedstatus***

Op 22 mei 2015 maakt het ministerie van OCW bekend dat de Nieuwe Hollandse Waterlinie is geselecteerd om in 2019 mogelijk te worden toegevoegd aan de Werelderfgoedlijst van UNESCO. Dit grootste Rijksmonument van Nederland wordt voorgedragen als een uitbreiding van de Stelling van Amsterdam (Werelderfgoed sinds 1996). Deze vormen samen een uniek en groots monument van wereldformaat. In januari 2018 zal de minister van OCW de uitbreidingsnominatie aan de UNESCO in Parijs overhandigen. In 2019 wordt bekend gemaakt of de Werelderfgoedstatus definitief wordt toegekend.
Samen met andere overheden hebben wij in 2015 verder gewerkt aan het nominatiedossier en het managementplan dat in 2017 aan de minister wordt aangeboden. Ook zijn we gestart met het nominatiedossier voor de Limes. Daarvan verwachten wij de voordracht bij UNESCO in 2020, waarna de Werelderfgoedconventie in 2021 een besluit kan nemen.

Nieuwe Hollandse waterlinie: erfgoed van wereldniveau
De Nieuwe Hollandse Waterlinie maakt onderdeel uit van een stelsel van waterlinies dat ooit is gebouwd om ons land in oorlogstijd te beschermen. In 2004 startte het Nationaal Project Waterlinie met als doel de Nieuwe Hollandse Waterlinie te behouden. In het afgelopen decennium is in totaal meer dan 120 miljoen geïnvesteerd. Veel onderdelen van de linies zijn gerestaureerd en tot ontwikkeling gebracht. Zo zijn forten en vestingsteden aangepakt, bunkers hersteld, infrastructuur aangelegd en recreatievoorzieningen gecreëerd. Met meer dan 1 miljoen bezoekers aan talloze evenementen en exposities vormen de waterlinie een grote cultuurhistorische attractie. Het Nationale Waterliniemuseum op het Fort bij Vechten opende in het weekend van 13 oktober haar deuren. Dat vormt de kroon op het project. Het Nationaal project wordt afgerond in 2020.

❈ ***Fonds Erfgoedparels draagt bij aan afname restauratieachterstand***

De Provincie Utrecht telt ruim 5.800 rijksmonumenten. Wij vinden deze rijkdom aan gebouwd erfgoed van grote waarde, omdat het de provincie aantrekkelijk maakt voor bewoners, bezoekers en bedrijven. In 2014 en 2015 hebben wij € 3,2 miljoen per jaar beschikbaar voor restauraties dankzij een extra bijdrage uit de Jaarrekening 2013 en Voorjaarsnota 2014. Gezien het extra beschikbare budget hebben we besloten om met ingang van 2014 ook urgente gevallen uit andere categorieën dan buitenplaatsen te subsidiëren. In 2014 hebben we 14 restauratieprojecten ondersteund, in 2015 17 projecten (zie tabel). In zomer 2015 heeft gedeputeerde aan alle eigenaren persoonlijk de subsidiebeschikking uitgereikt tijdens een feestelijke bijeenkomst in de Cunerakerk in Rhenen. De projecten uit 2015 ontvangen in het voorjaar van 2016 de toegekende subsidie.
De provinciale bijdrage aan de restauratieprojecten van 2014 is gemiddeld 26%. Voor de projecten van 2015 bedraagt de provinciale bijdrage 27,7%. Respectievelijk komt dit neer op een multiplieffect van 3.8 en 3.61 voor de beschikbare middelen. Hiermee voldoen wij aan één van de voorwaarden van het rijk, namelijk dat de

provincie (als gebiedsregisseur) geldstromen van publieke en private partijen in de regio genereert. Door meer kleinere projecten subsidie te verstrekken en door de hoge multiplier konden er meer projecten subsidie ontvangen dan ingeschat.

jaar	aantal	historische buitenplaatsen en overige restauratieprojecten
2014	14	▪ Eyckenstein, Remmerstein, Beukenrode, De Boom, Valkenheining, Zuylestein, Broekhuizen, Rijnoord, Walkartpark, Kasteel De Haar (10) o de Cuneratoren, de Augustinuskerk, de Sint Petrus Bandenkerk, het Belgenmonument (4)
2015	17	▪ Molenbosch, De Paltz, Sterreschans, Broekbergen, Hydepark, Sterkenburg, Linschoten, De Treek, Wickenburgh, de Broekhuizerlaan (10) o Fort de Gagel, orgel van de Oude Kerk Soest, de Johannes de Doperkerk Montfoort, Andriestoren, Cuneratoren, Cunerakerk, de Domkerk (7)

Tabel 1 Overzicht restauratieprojecten 2014-2015

Indicator	omschrijving	Streef-waarde	2013 werkelijk	2014 werkelijk	2015 begroot	2015 werkelijk
Monumentenzorg	Aantal verleende subsidies uit Parelfonds	5	7	14	5	17

❋ **Cultuurpacten versterken samenwerking provincie en gemeenten**

In een cultuurpact leggen gemeente en provincie gezamenlijke ambities en afspraken op het gebied van cultuur en erfgoed vast. Het pact bestaat uit een convenant en concrete afspraken. Deze afspraken gaan bijvoorbeeld over stimuleren van cultureel ondernemerschap, samenwerken en co-financieren van projecten en ondersteunen van lokale bibliotheken. De pacten zijn bedoeld om cultuur en erfgoed blijvend op de lokale en provinciale agenda te houden, en de samenwerking tussen provincie en gemeenten te versterken.
In 2104 zijn 5 pacten met gemeenten gesloten.
In 2015 hebben wij 7 cultuurpacten met gemeenten afgesloten met de gemeenten Veenendaal, Utrechtse Heuvelrug, Soest, Zeist, Stichtse Vecht, Bunschoten en Renswoude. De pacten kunnen helpen om de profilering van een gemeente of streek te versterken door gezamenlijk op te trekken. Ook geven partners aan dat kennisdeling op regionaal niveau voor hen van groot belang is. In 2016 starten we met het actualiseren van bestaande pacten en afsluiten van nieuwe pacten.

1 Cultuurpact Bunschoten, 16 maart 2015

Oudewater en provincie geven glans aan cultureel erfgoed
De aantrekkelijkheid van Oudewater als toeristenstad vergroten door nog meer glans te geven aan het cultureel erfgoed van de stad. Dat willen de gemeente Oudewater en de provincie Utrecht samen bereiken. Dat staat in het cultuurpact dat de twee partijen met elkaar hebben afgesloten op afgesloten op 19 juni 2014. In Oudewater wordt erfgoed, zoals de beroemde schilder Gerard David, de Heksenwaag en het Touwmuseum, ingezet om (water)recreatie en toerisme te stimuleren. Met en binnen het cultuurtoeristisch platform is nauwe samenwerking. Als provincie kiezen wij vooral voor een faciliterende rol: wij zetten onze mensen in om bijvoorbeeld een gemeente te ondersteunen.

❋ **Verbinden erfgoed aan recreatie en toerisme vergroot publieksbereik**

Provinciale Staten hebben op 7 juli 2014 ingestemd met de uitvoering van 'Utrecht Verhaalt': een project om de verhalen te vertellen van het rijke aanbod aan cultuur en erfgoed in Utrecht. Hiermee worden de verschillende erfgoedlocaties van Utrecht met elkaar verbonden. Zowel fysiek als digitaal.
In 2015 hebben we een aantal activiteiten uitgevoerd om de relatie tussen erfgoed en recreatie en toerisme te versterken. Dit heeft geleid tot een versterking en verbreding van de samenwerking tussen verschillende partijen in erfgoed, recreatie en toerisme. We hebben het volgende bereikt:

- het plaatsen van fysieke gevelstenen op monumenten die verwijzen naar een landelijke mobiele website
- het informeren van touroperators om meer aandacht te schenken aan Utrechts erfgoed

- het laten plaatsen van ANWB-informatieborden bij monumenten
- erfgoed beter ontsluiten door het plaatsen van bushalten nabij het monument
- het opnemen van erfgoedlocaties op plattegronden van Utrechtse fietsknooppunten
- het opstellen van een marketingplan voor de Samenwerkende Kasteelmusea. Voor de uitvoering hebben wij een budget verstrekt.
- het intensiveren van de persbenadering voor evenementen bij kasteelmusea en militair erfgoed. Zo leverde de opening van het Waterliniemuseum op Fort Vechten veel publiciteit op.

Utrecht Verhaalt bevat ook een subsidieregeling voor projecten van derden. In 2015 hebben goedbezochte tentoonstellingen op Fort Nieuwersluis (Gimme Shelter) en Paleis Soestdijk (Palace in Wonderland) een subsidie ontvangen. Tot slot hebben we in 2015 bijgedragen aan de eerste Nationale Archeologiedagen, De Utrechtse Archeo Hotspot, erfgoed games en een provinciebrede erfgoedwebsite (UtrechtAltijd.nl).

2015 TOPjaar Utrechtse musea
Nergens in Nederland is het aantal museumbezoeken zo sterk gestegen als in de provincie Utrecht. Dit komt vooral door de opening van het Nationaal Militair Museum in Soesterberg. Het aantal museumbezoeken steeg met 53 procent, van 1 miljoen naar 1,6 miljoen. Landelijk ligt de stijging op 8 procent. Het Nationaal Militair Museum trok dit jaar bijna een half miljoen mensen. Daarmee is het op vijf na bes bezochte museum van Nederland. Maar ook andere Utrechtse musea deden het goed, zoals Kasteel de Haar in Haarzuilens (+ 20%), het Catharijneconvent, Centraal Museum, Speelklok en DOMunder deden het goed, evenals Amersfoortse musea als Flehite, KAdE en het Mondriaanhuis. Museum Veenendaal en Dorestad (Wijk bij Duurstede) hadden in 2015 eveneens aanzienlijk meer bezoekers.

6.3 Overige resultaten

De Utrechtse erfgoedmonitor maakt de kwaliteit van rijksmonumenten inzichtelijk

De “Utrechtse erfgoedmonitor 2014” beschrijft de staat van alle rijksbeschermde objecten, niet zijnde woonhuis, in de provincie Utrecht. Als eerste provincie in Nederland hebben we ons erfgoed zo duidelijk in beeld gebracht. In het najaar 2014 zijn alle gegevens openbaar gemaakt. De monitor is bedoeld om eigenaren en gemeenten bewust te maken van hun rol en verantwoordelijkheid bij het in stand houden van erfgoed. Verder kunnen we met de erfgoedmonitor een betere selectie maken om restauratieprojecten te ondersteunen. In 2015 hebben opdracht verleend om de Utrechtse erfgoedmonitor uit te breiden met archeologische monumenten en industrieel erfgoed.

Castellum Fectio

Castellum Fectio is onderdeel van de Limes en een van de belangrijkste archeologische vindplaatsen van Nederland. Het zichtbaar en beleefbaar maken van Castellum Fectio (in het kader van beleidsprioriteit Romeinse Limes) is een belangrijke beleidsprioriteit. Op woensdagmiddag 4 februari 2015 is in Bunnik de eerste steen gelegd van de visualisatie van Castellum Fectio. Gedeputeerde Mariëtte Pennarts legde de eerste steen van een betonnen plint waarmee met de bouw van dit kunstwerk van dit fort is begonnen. De bouw is in de zomer 2015 afgerond. De constructie betreft een van de grootste verbeeldende kunstwerken van Nederland met een totale lengte van 640 meter.

embedded Art maakt erfgoed zichtbaar

In december 2014 is Park Vliegbasis Soesterberg voor publiek geopend. Om het erfgoed op de vliegbasis zichtbaar te maken hebben we in 2015 Embedded Art georganiseerd, waarvoor 4 nieuwe kunstwerken zijn ontwikkeld. Tijdens Embedded Art kon het publiek in drie weekenden in de shelters en andere monumenten alle kunstwerken bekijken. Er waren in totaal 3000 bezoekers. De provincie heeft daarnaast ook fietsen ter beschikking gesteld om een ronde van 10 km te kunnen maken over het gehele park. Reactie van een bezoeker: “Het is een indrukwekkende tentoonstelling, veel grootser dan ik had gedacht”.

Agenda Historische Buitenplaatsen 2012-2015

In 2015 sloten we de Agenda Historische Buitenplaatsen af. Met deze agenda hadden we het doel om te investeren in kwalitatief en duurzaam behoud van buitenplaatsen en daarmee in de hoge kwaliteit van het Utrechtse cultuurlandschap. Op 23 februari 2015 wordt Koos Janssen, burgemeester van Zeist, de nieuwe voorzitter van het Platform Utrechtse Buitenplaatsen. Onder leiding van de nieuwe voorzitter wordt de

aankomende jaren samen gewerkt met o.a. beleidsmakers, organisaties en de eigenaren aan het behoud en onderhoud van de prachtige Utrechtse Buitenplaatsen. In 2015 hebben wij op gebieden als ruimtelijke kwaliteit, restauratie, publieksbereik, samenwerking en kennisuitwisseling een kleine 40 projecten ondersteund, waaronder:

- een aantal buitenplaatssymposia, die goed werden bezocht
- publicatie van een buitenplaatsbiotoop (een voor ieder toegankelijk digitaal kaartbestand) voor negen buitenplaatszones uit de PRS
- publicatie van een Leidraad die eigenaren en gemeenten behulpzaam is bij planontwikkeling en bestemmingsplanprocedures
- de oprichting van een Platform Utrechtse Buitenplaatsen waarin alle Utrechtse en landelijke betrokken partijen vertegenwoordigd zijn.

Voor deze projecten hebben wij uit het erfgoedbudget in de afgelopen 4 jaar ongeveer 1,5 miljoen euro ter beschikbaar gesteld. In 2016 vindt een externe evaluatie van de Uitvoerinsgagenda plaats. Verder hebben wij de restauratie van een aantal historische buitenplaatsen mede ondersteund vanuit het Parelfonds (zie elders in dit programma).

Indicator	omschrijving	Streef waarde	2012 werke-lijk	2013 werke-lijk	2014 Werke-lijk	2015 begroot	2015 werke-lijk	2012 - 2015
Uitvoerings-agenda historische buitenplaatsen	Aantal nieuw gestarte projecten	20 projecten in 2012-2015	4	10	4	2	7	25

Stichting Samenwerkende Kasteelmusea

In 2012 hebben wij een onderzoek gestart naar de kansen en bedreigingen voor kasteelmusea. Het onderzoeksrapport 'Kastelen aan Zet' uit 2013 leidde in 2015 tot de oprichting van de Stichting Samenwerkende Kasteelmusea (SSK). In deze stichting werken Kasteel Amerongen, Slot Zuylen, Museum Oud-Amelisweerd, Kasteel de Haar en Huis Doorn nauw samenwerken. Inmiddels is de Stichting gestart met de uitvoering van een meerjarig plan voor het vergroten van de gezamenlijke publiciteit van de kasteelmusea. Daarnaast hebben wij in 2015 individuele positionerings-onderzoeken van elke museum laten uitvoeren. We hebben bezoekersonderzoeken uitgevoerd en veel aandacht besteed aan het benaderen van de media en de touroperatormarkt met hulp van Hendrik Beerda en Toerisme Utrecht. Hiermee kunnen we de profilering per kasteelmuseum versterken en de marketing gerichter inzetten.

Programma cultuur onderneemt afgesloten

Het programma Cultuur Onderneemt hebben wij in 2015 afgesloten. Met het programma hebben wij vanaf 2012 ingezet op het stimuleren van ondernemerschap van culturele instellingen. We hebben onder andere alternatieve financieringsvormen ontwikkeld en de samenwerking in het culturele veld bevorderd. Dit heeft ertoe bijgedragen dat veel instellingen meer handvatten hebben om cultureel ondernemerschap. Zij zoeken meer naar samenwerking en partnerschappen en ook de inzet en het aantal vrijwilligers is flink gestegen. Een belangrijkste verdienste van het programma is dat de bewustwording over ondernemerschap bij partners is toegenomen. Onze opstelling als netwerkpartner en verbinder het in te spelen op de behoeften in een sterk veranderende samenleving hebben bijgedragen aan het succes. Het programma heeft zich ontwikkeld van een losstaand programma tot een integrale aanpak. In 2015 hebben we onder andere de volgende activiteiten ondernomen:

2 Voorbeeld revolverend fonds

- In 2015 hebben tien organisaties het Business Model Canvas traject doorlopen. In totaal hebben 26 organisaties hier nu aan meegedaan.
- 20 vrijwilligersorganisaties hebben professioneel advies ontvangen via Advies op Maat dat voor een totaal zorgt van 60 vrijwilligersorganisaties die advies hebben ontvangen.
- We zijn een onderzoek gestart naar cross overs, een verkenning naar de inzet van de culturele en creatieve sector bij (complexe) maatschappelijke vraagstukken en de rol die de provincie hierbij speelt.

De resultaten van het programma zetten we voort onder de noemer 'Onderzoeken en Ontwikkelingen' in de nieuwe cultuurnota.

Indicator	omschrijving	Streef-waarde	2013 werkelijk	2014 werkelijk	2015 begroot	2015 werkelijk	2012-2015
Cultuur en ondernemerschap (Business Model Canvas)	Aantal organisaties met doorgelichte bedrijfsvoering	18 (2012-2015)	6 (pilot)	10	6	10	26

Bibliotheken
De provincie heeft een wettelijke taak voor bibliotheken om een netwerk in de provincie in stand te houden. Dat betekent dat we de backoffice taken voor bibliotheken organiseren via het Bibliotheek Service Centrum (BISC). Dat gaat om ICT, transport, één provinciale pas en toegang tot de collectie voor de hele provincie. Onze focus ligt verder op innovatie en ondernemerschap. In 2015 zijn 5 projecten en 2 trajecten gerealiseerd, zoals een Fablab in Veenendaal, een plek waar leerlingen leren om te gaan met de nieuwste media, zoals 3D-printen en de ontwikkeling van lesmateriaal. Om de stevige bezuinigingen van gemeenten het hoofd te bieden hebben we in 2015 bijgedragen aan een toekomstbestendig businessmodel van de bibliotheek Het Groene Hart.

Indicator	omschrijving	Streef-waarde	2013 werkelijk	2014 werkelijk	2015 begroot	2015 werkelijk
Bibliotheken	Aantal innovatieve projecten	3 per jaar	4	3	3	5

cultuureducatie brengt leerlingen in contact met (professionele) kunst
Kunst Centraal en Landschap Erfgoed Utrecht bieden basisscholen via twee programma's een pakket voor cultuureducatie via het Kunst- en Cultuurmenu en het landelijke programma Cultuureducatie met Kwaliteit. Het Kunst en Cultuurmenu is een basisprogramma, waarbij leerlingen via de lokale culturele omgeving in aanraking komen met professionele kunst. (2015: 304 scholen, uit 22 gemeenten). Cultuureducatie met Kwaliteit is gericht op verdieping, door cultuureducatie te integreren in de leerlijnen, deskundige leerkrachten en de verankering van de lokale culturele omgeving en de scholen (2015: 65 scholen, uit 8 gemeenten). Wij hebben beide programma's in 2015 gesubsidieerd.

Indicator	omschrijving	Streef-waarde	2013 werkelijk	2014 werkelijk	2015 begroot	2015 werkelijk
Cultuureducatie	% leerlingen po dat via programma's van KC en LEU in aanraking komt met cultuureducatie	75%	83%	75%	75%	75%

festivals gaan slimmer en beter samenwerken
Naast de vierjarige subsidiering van 2013-2016 van de grootschalige festivals (Festival Oude Muziek, het Nederlands Filmfestival, Tweetakt Festival, en het Spring festival) zijn in 2015, via de subsidieregeling voorde kleinschalige festivals, de volgende festivals ondersteund: Amersfoort Jazz, Café Theater Festival, City2Cities – Internationale Literatuurdagen, Holland Animation Film Festival en Spoffin Festival. Aanvullend, buiten het formele festivalbeleid om, hebben we ook het Internationaal Kamermuziekfestival Utrecht en het Liszt Concours ondersteund. Naast onze financiële bijdrage hebben we gewerkt aan het stimuleren van samenwerking en ondernemerschap. Resultaat is dat zestien festivals samenwerken in het Utrechts Festival Overleg, met als doel om samen te werken aan marktonderzoek, inkoopvoordelen en een relatiemanagementsysteem.

zorg- en welzijnstaken provincie overgedragen aan gemeenten
De provincie Utrecht heeft de zorg en welzijnstaken binnen de Wet maatschappelijke ondersteuning in 2015 overgedragen aan gemeenten. Met Cliëntenbelang Utrecht en Sensoor West Midden is sinds 2011 toegewerkt naar de overdracht naar gemeenten. Aan de subsidie aan deze twee instellingen is daardoor een einde gekomen. Cliëntenbelang heeft voor de transitie van de WMO geholpen om de samenwerking te verbeteren tussen Gemeente, zorgverzekeraar en cliëntenraden. Dat hebben zij onder andere gedaan door concrete voorbeelden van cliënten te bespreken met gemeenten, zorgverzekeraars en cliëntenraden. Met de vaststelling van de "Visie

hulp op afstand" heeft het rijk de verantwoordelijkheid genomen met het oog op het beschikbaar blijven van anonieme hulp op afstand. Daarbij is Sensoor nu aan zet om aan een reorganisatie vorm te geven waarmee ze zichzelf kan positioneren als landelijke aanbieder in deze vorm van dienstverlening

6.4 Financiële verantwoording programma 6

Lasten en baten (x € 1.000,=)

	Rekening 2014	Oorspronkelijke begroting 2015	Begroting na wijziging 2015	Rekening 2015	Saldo
Materiele lasten	12.333	14.326	15.162	13.704	1.458
Apparaatskosten	1.994	2.016	2.016	2.016	0
Totaal lasten	**14.327**	**16.342**	**17.178**	**15.720**	**1.458**
Baten	2.477	1.539	2.164	2.300	-136
Saldo van dit programma	**11.851**	**14.803**	**15.014**	**13.420**	**1.594**
Storting in reserves	1.479	0	4.000	4.018	-18
Onttrekking aan reserves	904	2.300	2.855	1.694	1.161
Beslag op de algemene middelen	**12.426**	**12.503**	**16.159**	**15.744**	**415**

Overzicht uitgaven

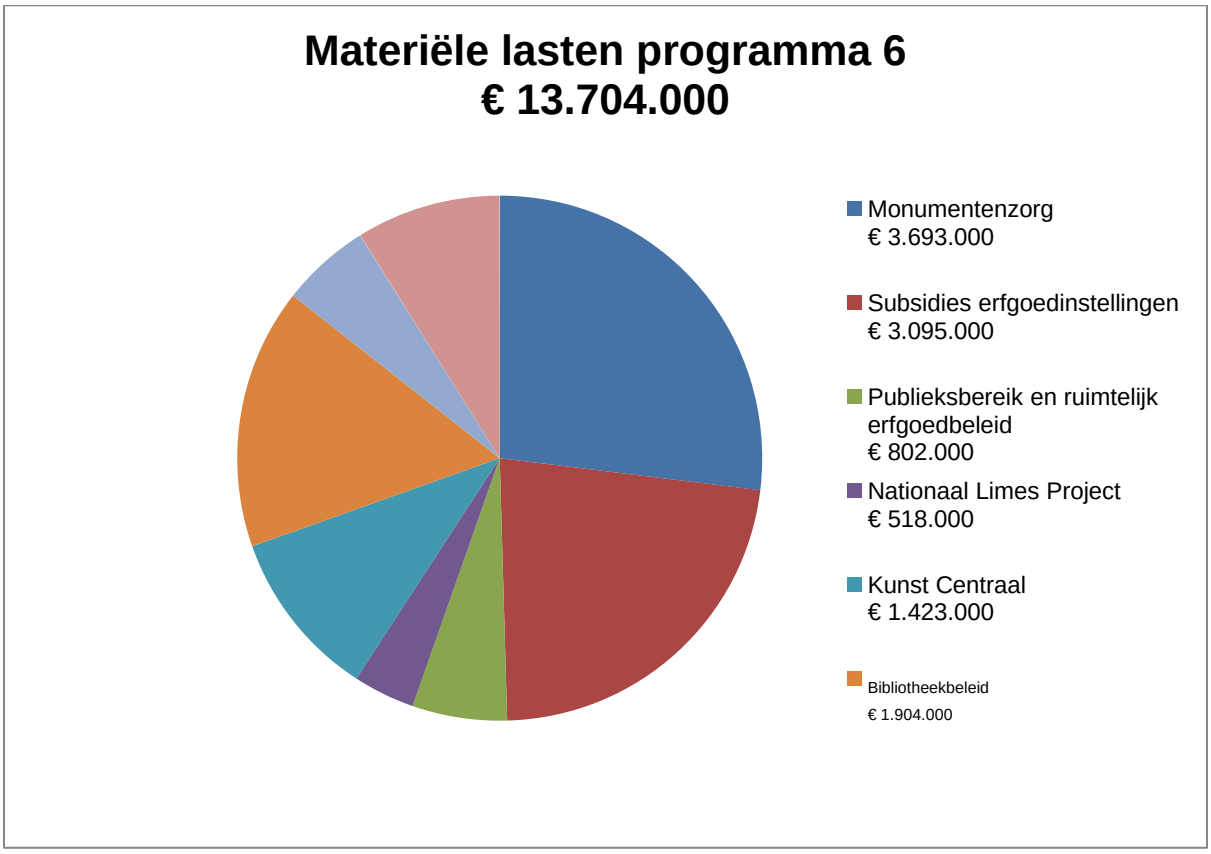

Verschillenanalyse			Bedragen x € 1.000
	Begroting na wijziging 2015	Rekening 2015	Saldo
Lasten			
Monumentenzorg Voordeel voornamelijk ontstaan omdat gedeelte van het beschikbare budget over 2014, waarvan de beschikkingen in 2015 zijn afgegeven, nog niet verdeeld is.	4.327	3.693	634
Intensivering cultuur Lagere uitgaven voornamelijk ontstaan omdat de gereserveerde gelden voor achterstallig onderhoud aan onder andere de shelters en de bunkers in het Park vliegbasis Soesterberg, doorgeschoven zijn naar 2016.	635	349	286
Cultureel ondernemerschap De transitie van de instellingen naar cultureel ondernemerschap duurt langer dan verwacht. Hierdoor hebben ook een aantal voorgenomen projecten, bijvoorbeeld casussen gemeenten naar aanleiding cultuurpacts, vertraging opgelopen. Deze projecten zijn daarom doorgeschoven naar 2016.	718	462	256
Innovatieve projecten bibliotheken De aanvragen voor projecten bleef in 2015 achter bij de verwachting door de uitloop van de eerste fase, actief stimuleren van het innovatieproces door middel van procesbegeleiding.	330	209	121
Overige kleine verschillen	11.168	11.007	161
Totaal lasten	**17.178**	**15.720**	**1.458**
Baten			
Cliëntenbelang Het liquidatiesaldo van de stichting is naar de provincie overgemaakt.	0	113	-113
Overige kleine verschillen	2.164	2.187	-23
Totaal Baten	**2.164**	**2.300**	**-136**
TOTAAL	**15.014**	**13.420**	**1.594**

	Begroting 2015		Rekening 2015	
Naam reserve	**Storting**	**Onttrekking**	**Storting**	**Onttrekking**
Reserve CHS	0	250	18	311
Investeringsfonds Provinciaal Erfgoed	0	1.300	0	652
Nieuwe Hollandse Waterlinie	4.000	0	4.000	
Reserve Projecten	0	1.305	0	731
Totaal	**4.000**	**2.855**	**4.018**	**1.694**

Voor inzicht in de standen van de reserves wordt verwezen naar de toelichting op de balans.

Stortingen

De stortingen zijn conform of geven een kleine afwijking op de begrote ramingen.

Onttrekkingen

Investeringsfonds Provinciaal erfgoed
Voor de toelichting van deze lagere onttrekking verwijzen wij u naar de verschillenanalyse bij de lasten onder het kopje “Monumentenzorg”.

Reserve projecten	Raming	Werkelijk
Cultureel ondernemerschap	€ 718.000	€ 462.000
Cultuurprogramma	€ 25.000	€ 25.000
Bibliotheekvernieuwing	€ 147.000	€ 120.000

Intensivering cultuur	€ 415.000	€ 124.000
Totaal	€ 1.305.000	€ 731.000

Voor de toelichting op de lagere onttrekkingen bij de projecten cultureel ondernemerschap, bibliotheekvernieuwing, en intensivering cultuur verwijzen wij u naar de toelichting bij de verschillenanalyse onder de lasten bij de kopjes “Cultureel ondernemerschap”, “innovatieve prohjecten bibliotheken” en “Intensivering cultuur”.

7 Jeugdzorg

Mw. A.M.A. Pennarts-Pouw

7.1 Inleiding

In 2015 ligt de focus op een zorgvuldige afronding van het transitieproces en het programma jeugdzorg per 1 juli 2015.

7.2 Afsluiting programma Jeugdzorg

In 2015 hebben we de lijn, die in voorgaande jaren ingezet is, doorgetrokken en zorgvuldig afgehecht. Tot 1 juli 2015 hebben we de bovenregionale samenwerking in de provincie gefaciliteerd en ondersteund door:
het organiseren van de breedwethoudersoverleggen en de overleggen tussen gemeenten, BJU en aanbieders van J&O;
in te gaan op verzoeken om kennisuitwisseling en informatievoorziening: onder regie van het Bovenregionaal Platform heeft de provincie subsidie verleend aan de Hogeschool Utrecht voor het instellen van een 4-jarige Lectoraat Jeugd, met als doel bij te dragen aan de kwaliteit van de lokale jeugdhulp door onderzoek te doen naar de effectiviteit van de nieuwe professionals, interventies en allianties.
bijstand te verlenen aan gemeenten en regio's bij het verder vormgeven van de nieuwe structuur. Een subsidieaanvraag van het Bovenregionaal Platform, waarmee de samenwerkende gemeenten een vervolgslag kunnen maken in de verdere transformatie van de zorg voor de jeugd, is gehonoreerd.

Omdat per 1 januari 2015 de wettelijke taak Jeugdzorg voor de provincie vervalt zijn er geen indicatoren opgenomen.

7.3 Financiele verantwoording

Lasten en baten programma 1 (x € 1.000,=)

	Rekening 2014	Primitieve begroting 2015	Begroting na wijziging 2015	Rekening 2015	Saldo
Materiele lasten	123.287	1.465	1.142	999	143
Apparaatskosten	1.990	1.084	1.084	1.084	0
Totaal lasten	**125.277**	**2.549**	**2.226**	**2.083**	**143**
Baten	118.184	0	0	383	-383
Saldo van dit programma	**7.093**	**2.549**	**2.226**	**1.701**	**525**
Storting in reserves	1.000	0	0	0	0
Onttrekking aan reserves	2.701	1.000	2.177	2.177	0
Beslag op de algemene middelen	**5.392**	**1.549**	**49**	**-476**	**525**

Verschillenanalyse			Bedragen x € 1.000
	Begroting na wijziging 2015	Rekening 2015	Saldo
Lasten			
Jeugdzorg, afwikkeling subsidies 2014	0	99	-99
Overige materiele budgetten	1.142	900	242
Totaal lasten	**1.142**	**999**	**143**
Baten			
Jeugdzorg, bijdrage uit doeluitkering rijk voor afwikkeling van subsidies 2014	0	99	99
Afwikkeling subsidies 2014 Weg met de Wachtlijsten	0	284	284
Totaal Baten	**0**	**383**	**383**
Apparaatskosten	**1.084**	**1.084**	**0**
TOTAAL	**2.226**	**1.701**	**525**

	Begroting 2015		Rekening 2015	
Naam reserve	Storting	Onttrekking	Storting	Onttrekking
Reserve projecten		2.177		2.177
Totaal		**2.177**		**2.177**

Voor inzicht in de standen van de reserves wordt verwezen naar de toelichting op de balans.

Toelichting

Reserves

Storting
Niet van toepassing.

Onttrekking
De begrote en gerealiseerde onttrekking is € 1,176 mln. Met deze onttrekking zijn alle aan Jeugdzorg gerelateerde middelen onttrokken aan de Projectreserve.

8 Bestuur en middelen

Dhr. W.I.I. van Beek, Mw. J. Verbeek-Nijhof, Dhr. P. van den Berg, Dhr. R.W. Krol, Mw. A.M.A. Pennarts-Pouw

8.1 Inleiding

Met het programma Bestuur en Middelen werken wij aan een toekomstbestendig en daadkrachtig bestuur dat inspeelt op de behoeften van andere overheden, inwoners, instellingen en bedrijven en een kwalitatief hoogwaardig en integer bestuur. Met maatschappelijke partners werken wij samen aan een levenskrachtige en aantrekkelijke provincie.
Wij staan voor de volgende ambities:

- Optimale en actievere benutting van instrumentaria voor het ontwikkelen en realiseren van beleid door Provinciale Staten.
- Verdiepen van de ondersteuning van de cvdK bij de uitoefening van zijn rijkstaken en zijn functioneren als boegbeeld van de provincie, evenals bij de advisering over woordvoering en toespraken.
- Met de partners invulling geven aan voldoende uitvoeringskracht in de regio om samen krachtig en op een effectieve en efficiënte wijze te kunnen werken aan een blijvend aantrekkelijk woon-, werk- en leefklimaat.
- Optimaal interbestuurlijk toezicht op lokale overheden volgens de afgesproken principes: risicogericht, proportioneel, op afstand waar het kan, ingrijpen waar het moet.
- Het optimaal laten bijdragen van Europees beleid, Europees geld en Europese netwerken aan de provinciale beleidsdoelstellingen en het Europa-proof houden van de provinciale organisatie.
- Een omgevingsgerichter en interactiever communicerende organisatie.
- Een goed werkende procesorganisatie conform de vastgestelde organisatieprincipes waarbij de kwaliteitsborging & control is ingericht en functioneert conform het Controllerstatuut en het 'systeem van control'.

8.2 Belangrijkste resultaten

❋ netwerksamenleving hoog op onze agenda

De provincie wil als modern middenbestuur meegroeien met de veranderende samenleving. In de huidige ‘netwerksamenleving’ zijn veel partijen op verschillende schaalniveaus betrokken in opgaven, belangen en invloed. De provinciale bijdrage in het oplossen van vraagstukken maakt steeds vaker onderdeel uit van het grotere samenspel in die netwerksamenleving. Het Coalitieakkoord 2015-2019 “In verbinding!” zet daarom nog sterker in op het in verbinding zijn met de omgeving.

Vanuit de gedeelde opgaven richten wij ons meer op de gezamenlijke belangen van de provincie Utrecht als regio en leggen niet alleen de nadruk op de belangen van de provincie als bestuurlijke eenheid. Dit vraagt om het vroegtijdig betrekken van de juiste partijen op de juiste momenten en het bewust en op maat communiceren met (netwerken en partners in) de omgeving. Zo kan de dialoog worden aangegaan met partijen in de samenleving op onderwerpen waar de provincie het verschil kan maken. En zo kan de kennis en kunde aanwezig in de samenleving worden aangeboord en benut. De eerste stappen in de oriëntatie hebben we in 2015 gezet. Met als leidraad het Strategisch Kader 2015-2019 en implementatie-document (vastgesteld door GS op 1-12-2015) werken we dit verder uit in 2016.

inwonerparticipatie stevig op de agenda
In mei en september 2015 hebben we twee sessies met Statenleden en Job Cohen (Hoogleraar Thorbecke-leerstoel en onderzoeksleider) georganiseerd over inwonerbetrokkenheid (participatie en initiatieven). Belangrijk onderwerp van gesprek was het G1000-initiatief (Platform voor democratische innovatie, http://www.g1000.org/nl) en welke elementen daarvan bruikbaar zijn op regionaal niveau voor inwonerparticipatie en –initiatieven. PS hebben aangeven wat zij belangrijk vinden bij dit

vraagstuk. PS hebben zelf het BOB-model (Beeldvorming-Oordeelsvorming-Besluitvorming) ontwikkeld, waarin vooral in de eerste fase ruimte is voor het ophalen van kennis en geluiden bij inwoners en andere stakeholders.

❋ **vernieuwd interbestuurlijk toezicht (IBT) gestart**

Begin 2014 trad de Verordening systematische toezichtinformatie in werking en is gestart met de uitvoering van het vernieuwd interbestuurlijk toezicht (IBT). In 2015 hebben wij het IBT uitgevoerd zoals afgesproken met gemeenten en waterschappen (Beleidsplan IBT 2014-2015).
De eerste helft van 2015 hebben we gewerkt aan het afronden van beoordelingen uit de vorige toezichtcyclus en het inrichten van het centrale IBT-team voor omgevingsrecht. Ook zijn wij gestart met het op gang krijgen van de toezichtinformatiestroom vanuit gemeenten en waterschappen. Wij hebben veel voorlichting gegeven aan gemeenten over het belang van de versterking van horizontale verantwoording en het tijdig aanleveren van toezichtinformatie. Dit heeft zijn vruchten afgeworpen. Medio 2015 hebben de meeste gemeenten, waterschappen en enkele gemeenschappelijke regelingen de nodige toezichtinformatie aangeleverd.
In de tweede helft van 2015 hebben we voor de verschillende IBT-terreinen een groot deel van de beoordelingen uitgevoerd en in enkele gevallen ook volgende stappen op de interventieladder ingezet. We voeren de beoordelingen uit volgens de afgesproken systematiek: risicogericht en proportioneel, en met beoordelingsinstrumenten die in provinciaal randstadverband worden gehanteerd. We verwachten alle beoordelingen af te ronden in het eerste kwartaal van 2016.
Eind 2015 hebben we een nieuw Uitvoeringsprogramma IBT 2016-2019 opgesteld dat in de eerste maanden van 2016 zal worden vastgesteld. Verder zijn we samen met gemeenten gestart met het actualiseren van de Verordening systematische toezichtinformatie, waarbij we de ervaringen uit voorgaande jaren nadrukkelijk meenemen.

❋ **huisvesting van vergunninghouders in teken van vluchtelingenproblematiek**

Het toezicht op de huisvesting van vergunninghouders (asielzoekers met verblijfsvergunning) is in 2015 sterk beïnvloed door de vluchtelingenproblematiek. De urgentie van dit internationale vraagstuk leidde ertoe dat GS, naast de rol als toezichthouder, zich ook meer zijn gaan richten op de ondersteuning van gemeenten. Zo hebben we vooral ingezet op het delen van kennis en expertise over de woningmarkt en kantorentransformatie voor de opvang en huisvesting van vluchtelingen en vergunninghouders. Ons IBT-team heeft veel geïnvesteerd in het versterken van onze relatie met gemeenten en Rijk. In dit proces hebben we het behalen van de taakstelling van gemeenten om vergunninghouders te huisvesten getoetst en tegelijkertijd verschillende oplossingsrichtingen met gemeenten besproken. Het toezicht op de huisvesting van vergunninghouders is onderdeel van de gehele ‘asielketen’ en heeft daarom een duidelijke samenhang met de problematiek van de vluchtelingenopvang. Wij hebben onze kennis en expertise als toezichthouder ingebracht om GS te adviseren over hun ondersteuningstaak bij de vluchtelingenopvang. We hebben verbinding gelegd met andere beleidsterreinen zoals ruimtelijke ordening en het programma wonen en binnenstedelijke ontwikkeling (WBO).
Zoals in het eind 2015 ondertekende Bestuursakkoord verhoogde asielinstroom is verwoord, blijft de provincie toezichthouder voor de huisvesting van vergunninghouders. Omdat we verwachten dat de vluchtelingenproblematiek in 2016 (even) groot blijft, zal deze toezichtstaak meer aandacht vergen.

❋ **preventieve status Amersfoort per 1 juli 2015 opgeheven**

Bij ons financieel toezicht lag in het eerste halfjaar de nadruk op de begeleiding van de gemeente Amersfoort, gelet op hun preventieve status voor 2015. De gemeente beschikte naar het oordeel van de toezichthouder niet over een sluitende begroting 2015-2018 en bovendien waren er diverse kwalitatieve tekortkomingen in de begroting die het begrotingsbeeld vertroebelde. Tussen januari en juni 2015 hebben wij een intensief begeleidingstraject uitgevoerd met de gemeente. In het bestuurlijke overleg hebben we vooral aandacht besteed aan de noodzakelijke verbeteringen om de begroting weer in lijn te brengen met de wettelijke verplichtingen. Eind juni 2015 hebben wij de Amersfoortse herstelbegroting goedgekeurd omdat de nieuwe begroting structureel en reëel was. We hebben per 1 juli 2015 de tussentijds preventieve status voor de gemeente Amersfoort opgeheven.

❋ **nieuwe Europastrategie in wording**

Om Europa optimaal te laten bijdragen aan Utrechtse doelen hebben we in 2015 een nieuwe Europastrategie 2016 – 2019 opgesteld. In deze strategie identificeren wij Europese kansen voor lobby, profilering, financiering, kennisuitwisseling en netwerken. Ook hebben wij samen met de overige Randstadprovincies de contouren van een Europese samenwerkingsstrategie geformuleerd, gericht op het versterken van de gezamenlijke lobby en een verbetering van de kennisuitwisseling. De portefeuillehouder Europa heeft in 2015 bestuurlijke posities

ingevuld in relevante Europese netwerken als lid van de commissie ENVE (milieu, klimaatverandering en energie) van het Comité van de Regio's, voorzitter van de Randstadsamenwerking, vicevoorzitter en dossierhouder luchtkwaliteit van het Huis van de Nederlandse Provincies in Brussel.

8.3 Lopende zaken

8.3.1 Provinciale Staten

verkiezingen nieuwe Provinciale Staten
Het jaar 2015 stond in het teken van de verkiezingen van de nieuwe Provinciale Staten. Naast de door de politieke partijen zelf gevoerde campagne hebben Provinciale Staten een ondersteunende campagne gevoerd, die de opkomst zou moeten vergroten. Dit heeft ertoe geleid dat voorafgaand aan de verkiezingen veel uitingen om te gaan stemmen zichtbaar waren. Het Provinciehuis is van lichtprojecties voorzien om de kiezer op te roepen te gaan stemmen. PS hebben ook een aantal verkiezingsdebatten georganiseerd.

meer verbinding met samenleving
De nieuwe Provinciale Staten onderschrijven het belang van het zoeken van de verbinding met de burger, maatschappelijke organisaties, instellingen en medeoverheden. Hiermee willen PS inspelen op een sterk veranderende samenleving, die steeds vaker vanuit een eigen verantwoordelijkheidsgevoel initiatieven ontplooit. Als PS willen we nadrukkelijk participeren door onze rol goed in te vullen en onze uitvoering daadkrachtig op te pakken. Het accent komt steeds vaker te liggen op onderwerpen die leven in de samenleving en deze zo goed als mogelijk te honoreren. Om dit nieuwe beleid handen en voeten te geven hebben PS in het najaar van 2015 een aantal activiteiten ontplooid:

- In een tweedaagse werkconferentie is gesproken over de mogelijkheden om de burger en belanghebbenden meer te betrekken bij de besluitvorming.
- PS hebben het BOB-model (Beeldvorming-Oordeelsvorming-Besluitvorming) ingevuld met belangrijke maatschappelijke onderwerpen.
- PS hebben het vergader- en besluitvormingsproces aangepast op meer effectiviteit en efficiëntie, zodat meer tijd overblijft om contacten te leggen met inwoners en maatschappelijke partners en inwoners.
- PS hebben het aantal Statencommissies teruggebracht van vier naar drie.

Bij de volgende onderwerpen zijn PS nadrukkelijk betrokken geweest:

- de transitie van het BRU
- de concessie van het OV
- statushouders en de vluchtelingenproblematiek
- de Grand Depart van de Tour de France
- Kasteel Amerongen
- fusie Vijfheerenlanden
- inpassingsplan geluidswal Veldhuizen
- windmolens
- benoeming van een nieuwe Provinciale Commissie Leefomgeving
- initiatiefvoorstel glasvezel kleine kernen
- vaststelling BWM/plan.

nieuwe Provinciale Commissie Leefomgeving ingesteld
De Provinciale Commissie Leefomgeving (PCL) is een onafhankelijke adviescommissie en adviseert Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten gevraagd en ongevraagd over onderwerpen die de kwaliteit van de leefomgeving (ruimtelijke ordening, mobiliteit, milieu, water, groen, duurzaamheid, stedelijke ontwikkeling en ontwikkeling van het landelijk gebied) raken. De PCL adviseert integraal en op hoofdlijnen en richt zich op de samenhang tussen de verschillende beleidsterreinen. De PCL adviseert in een vroeg stadium van de beleidsontwikkeling, wanneer de provincie nog beleidskeuzes moet maken.
In september 2015 hebben Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten acht nieuwe leden en een voorzitter benoemd. De positie van het 10e lid wordt ingezet als een zogenaamde 'wildcard' voor een student, die in Utrecht vernieuwend onderzoek verricht op één van de relevante vakgebieden van de PCL. De nieuwe leden zijn: mevrouw T.H.M. de Wit (voorzitter), de heren W.C. Verbaan, F.J. Vos, H.J. van der Steenhoven, R. van Etteger, J.S. van de Griendt en P.H. Renooy en de dames A. Tigchelhoff en M.H.A. van den Ham.

8.3.2 Commissaris van de Koning

In 2015 heeft de commissaris veel aandacht geschonken aan zijn rol als boegbeeld van de provincie. Zo was hij gastheer bij de grote netwerkbijeenkomst op de dag van de Grand Départ van de Tour de France, waarbij bestuurders en relaties uit de economische, culturele en wetenschappelijke netwerken aanwezig waren. Ook heeft hij deelgenomen aan de Chinamissie en intensief geparticipeerd in bijeenkomsten met een internationaal karakter zoals de 'Duitslanddag' en verschillende werkbezoeken van buitenlandse ambassadeurs. Met de Utrechtse burgemeesters is een werksessie georganiseerd over de aanpak van ondermijnende criminaliteit. Voorts bracht de commissaris vorig jaar werkbezoeken aan 16 gemeenten in de provincie. Op het gebied van de Rijkstaken, onder meer OOV (vluchtelingenproblematiek), heeft intensivering van de werkzaamheden plaatsgevonden. Daarnaast is het PCC (provinciaal crisiscentrum) verder geoptimaliseerd.

8.3.3 Bestuurlijke zaken

werkbezoeken succesvol bij versterken relaties

Belangrijk instrument om te investeren in relaties zijn de werkbezoeken van GS. In 2015 hebben GS 10 bezoeken gebracht aan gemeenten, provincies, onderwijs- en kennisinstellingen en bedrijven. De bezoeken zijn in het algemeen positief gewaardeerd. GS hebben in 2015 onder andere werkbezoeken gebracht aan de Economic Board Utrecht (EBU), ASR, ROC Midden Nederland, de Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD), gemeente Utrecht, Universiteit Utrecht, provincie Noord-Brabant en de gemeenten Bunschoten en Stichtse Vecht. Het bezoek aan de provincie Noord-Brabant was bijvoorbeeld succesvol vanwege afspraken over het gezamenlijk benutten van kansen voor economische ontwikkeling, cultuur en mobiliteit.
De ambities in het nieuwe Coalitieakkoord zorgen voor een aanpassing in de opzet van de bezoeken. De maatschappelijke opgave staat nog meer centraal dan voorheen. Die opgave bepaalt het onderwerp en de locatie van het bezoek en er worden meer betrokken partijen uitgenodigd om optimaal verbinding te kunnen leggen.

lobby-inzet en –activiteiten herijkt

Belangrijk instrument voor onze belangenbehartiging en beïnvloeding is lobby. Wij hebben ons lobbyproces in 2015 geëvalueerd. Uit deze evaluatie blijkt dat zowel de departementen als de Tweede Kamer de lobby van de provincie Utrecht kenmerken als betrouwbaar en solide maar bescheiden. Ook blijkt dat regionale belangenbehartiging en de onderlinge afstemming verbeterd kan worden. Op grond van de resultaten van de evaluatie willen we onze lobby-inzet en -prioriteiten aanpassen, zowel richting Den Haag als Brussel. In 2015 hebben we al een start gemaakt met het verbeteren van de regionale belangenbehartiging samen met andere overheden en stakeholders. Wij leggen onze aanbevelingen over de herijking van onze lobbyactiviteiten begin 2016 aan PS voor.

versterken bestuurlijke kracht in regio
De bestuurlijke kracht van de provincie wordt gevormd door het provinciaal bestuur en de medeoverheden samen. Het regionale schaalniveau wordt steeds meer het middelpunt voor economische ontwikkeling, al is dit niet gebonden aan de provinciale grenzen. Het is belangrijk de (bestuurlijke) samenwerkings- en uitvoeringskracht van de regio te versterken. Niet alleen tussen provincie, gemeenten en waterschappen in de regio, maar ook met maatschappelijke partners in omliggende regio's, zoals Brainport en Regio FoodValley. In 2015 hebben we gesprekken over regionale uitvoeringskracht gevoerd met de VNG (afdeling Utrecht) met als basis het nieuwe Coalitieakkoord.
In 2015 hebben de volgende ontwikkelingen plaatsgevonden, waar wij in 2016 actief op zullen inzetten.
Gooi en Vechtstreek Stichtse Vecht is partner in de samenwerking met Weesp en Wijdemeren. Wijdemeren heeft besloten zich te oriënteren op een fusie met Hilversum. De uitvoering van bestaande samenwerkingstaken wordt voortgezet tot uiterlijk 1-1-2018.
BEL-gemeenten De BEL-gemeenten (Blaricum, Eemnes en Laren) en Huizen verkennen de mogelijkheden om de samenwerking te intensiveren. Fusie vormt een te onderzoeken optie.

Nieuwe gemeente Vijfheerenlanden in provincie Utrecht of Zuid -Holland?

De gemeenteraad van Vianen heeft begin 2015 geconcludeerd dat een zelfstandig Vianen op termijn geen verantwoorde of haalbare optie meer is. Samen met twee andere gemeenten (in Zuid-Holland) hebben zij de haalbaarheid van een nieuwe gemeente Vijfheerenlanden onderzocht. Voor dit onderzoek hebben wij een eenmalige bijdrage van €25.000 en noodzakelijke informatie beschikbaar gesteld. Samen met de provincie Zuid-Holland hebben wij de effecten van deze fusie voor regionale opgaven en samenwerkingsverbanden onderzocht. Op 10 november 2015 hebben de drie gemeenteraden besloten te fuseren tot één nieuwe gemeente Vijfheerenlanden met een beoogde fusiedatum van 1 januari 2018. Leerdam en Vianen hebben de voorkeur uitgesproken voor aansluiting bij de provincie Utrecht, Zederik heeft een voorkeur voor Zuid-Holland. Op 8 december 2015 hebben de drie gemeenten aan GS van Zuid-Holland en Utrecht gevraagd om een herindelingsprocedure te starten.

tijdige beoordeling financiën gemeenten voorkomt problemen
Tussen maart en november 2015 hebben wij de Planning &Control-producten van alle gemeenten beoordeeld. Van een aantal gemeenten hebben we de producten intensief met hen besproken met als gevolg dat de gemeenten in 2016 niet in de problemen zullen komen. Het is gebleken dat de financiële positie van een aantal gemeenten merkbaar onder druk staat, vooral door de ontwikkelingen in het sociale domein. In september 2015 hebben we op een speciaal georganiseerde wethoudersbijeenkomst veel aandacht besteed aan risicomanagement in het sociale domein. Onze inzet heeft er mede aan bijgedragen dat voor 2016 geen enkele gemeente onder financieel preventief toezicht is gesteld. De gemeente Amersfoort heeft de lijn vanuit de herstelbegroting 2015-2018 doorgetrokken in de begroting 2016-2019 met een sluitende begroting. Dit is mede een gevolg van een omvangrijk ombuigingstraject en het extra verhogen van de belastinginkomsten.

toezicht op gemeenschappelijke regelingen en waterschappen
Bij het financieel toezicht op de gemeenschappelijke regelingen hebben we vooral aandacht besteed aan de regelingen over de uitvoering van het sociaal domein. Bij het financieel toezicht op de waterschappen in onze regio, dat we samen met Noord-Holland en Gelderland hebben uitgevoerd, was een belangrijk aandachtspunt de omvang van schuldenpositie in relatie tot de omvangrijke investeringen. In 2015 heeft het rijk een richtlijnenkader opgesteld voor een uniforme beoordeling van de begroting en jaarrekening van de waterschappen.

Naam	Omschrijving	2015 begroot	2015 werkelijk
Overzicht kwaliteit naleving mede-bewindstaken	% gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen dat onder IBT valt en toezichtinformatie verstrekt	75%	100%
Beoordelen en interveniëren	% gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen waarbij, indien nodig, de passende toezichtinstrumenten worden ingezet	100%	100% financieel toezicht 65% IBT

Verbetering kwaliteit naleving medebewindstaken	% gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen dat opvolging geeft aan vereiste verbetering medebewindstaken	50%	50%

8.3.4 Europa

internationale profilering en lobby
Op 24 september 2015 hebben we samen met onze regionale partners de Eurocommissaris voor regionaal beleid en steden, Corina Creţu, in Utrecht ontvangen. Op het programma stond een bezoek aan het Utrecht Science Park, de Utrecht Biofabrication Facility en de Dutch Game Garden. Dankzij een geslaagde lobby samen met de Universiteit Utrecht, het Utrecht Science Park en de stad Utrecht hebben we een bezoek aan Utrecht van het Comité van Permanente Vertegenwoordigers (*Comité des représentants permanents*: *COREPER*) binnengehaald. Het bezoek zal plaatsvinden op 20 mei 2016 ter gelegenheid van het Nederlandse voorzitterschap van de Europese Raad. Ze zullen een interactief programma aangeboden krijgen over serious gaming. Deze twee bezoeken dragen bij aan de Europese naamsbekendheid van Utrecht.
Via het netwerk AIR hebben wij brieven opgesteld over het Europese label voor autobanden en tests voor de Euro 6 emissiestandaard voor dieselvoertuigen, gericht op een toekomstige verbetering van onze luchtkwaliteit. Op deze manier hebben we bijgedragen aan betere Europese regelgeving.

nieuw regionaal ontwikkelingsprogramma (EFRO) opgesteld
Op het gebied van Europese financiering hebben wij samen met de overige Randstadprovincies en de vier grote steden het EFRO-programma Kansen voor West II (2015-2020) voorbereid en opengesteld. Aanvragers uit de provincie Utrecht kunnen binnen dit programma aanspraak maken op in totaal € 18,7 mln. uit het Europees Fonds voor regionale Ontwikkeling (EFRO) en € 3,8 mln. cofinanciering van het Rijk voor projecten over innovatie en koolstofarme economie. Samen met de Economic Board Utrecht hebben we eerste EFRO-projecten voorbereid.

nieuw plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3) door Europese Commissie goedgekeurd
In februari 2015 heeft de Europese Commissie het nieuwe Plattelandsontwikkelingsprogramma POP3 (2015-2020) goedgekeurd, dat wij samen met de overige provincies en het Rijk hebben voorbereid. Aanvragers uit de provincie Utrecht kunnen binnen dit programma aanspraak maken op in totaal € 38,98 mln. uit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO).
Het Nederlandse POP3-programma hebben we vertaald en uitgewerkt in provinciale regelingen en ingebed in het meerjarenprogramma voor het landelijk gebied (Agenda Vitaal Platteland - AVP). Als onderdeel hiervan hebben wij twee LEADER-gebieden[1] Weidse Veenweiden (Utrecht-West) en Utrecht-Oost vastgesteld, gericht op een uitvoeringsstrategie voor stad-land relaties. We hebben tot en met 2015 70 projecten gerealiseerd met een totale investering van € 15 mln. met ruim 4 mln. aan EU-subsidies. Ook ondersteunen we vanuit POP-3 zeven beheerplannen voor collectief agrarisch natuurbeheer in het kader van ons natuurbeleid. In deze beheerplannen zijn met betrokken partijen duidelijke afspraken gemaakt over het beheer van weidevogels, landschapselementen en boerensloten voor de komende zes jaar.

succesvolle Europese aanvragen voor cultuur en recreatie
In 2015 hebben we bij de Europese programma's Erasmus+ en Cosme drie aanvragen ingediend. In twee van deze projecten werken we aan digitale innovatie in het cultuur- en erfgoedonderwijs en aan het verbeteren van cultureel ondernemerschap om tot een groter publieksbereik te komen (Erasmus+). Het derde project, 'Linking the lines' van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, richt zich op de promotie van verdedigingswerken als kwalitatief hoogwaardige toeristische bestemming met Werelderfgoed status. Daarmee brengen we de Europese geschiedenis 'van oorlog tot vrede' onder de aandacht van een groot publiek (Cosme). Alle aanvragen zijn gehonoreerd met een totaalbedrag van € 312.000 aan EU-bijdrage.
Verder hebben we samen met de Zweedse regio Östergötland een aanvraag ingediend bij het programma Interreg Europe voor het project Supporting eco-innovations towards international markets (SUPER). Dit project is gericht op de ondersteuning van MKB's bij duurzaamheidsinnovaties (EU-bijdrage: € 203.427). Deze aanvraag is nog in behandeling.

[1] Leader is een Europees subsidieprogramma voor plattelandsontwikkeling speciaal bedoeld is voor kleinschalige projecten die van belang zijn voor de regio.

staatsteun en Europese regelgeving nader verkend
In 2015 hebben wij samen met CMS advocaten een workshop georganiseerd over staatssteun en de Wet markt en overheid, en samen met de overige Randstadprovincies hebben we een basiscursus staatssteun voor medewerkers van de vier Randstadprovincies ontwikkeld. Deze cursus is zeer goed bezocht en gewaardeerd. Met beide workshops verbeteren we de naleving van Europese regelgeving (dat is zorgen dat onze organisatie Europa-proof blijft).

8.3.5 Bedrijfsvoering, concern control en communicatie

versterken functioneren van de organisatie
In 2015 hebben we een aantal onderzoeken uitgevoerd die bijdragen aan het beter functioneren van de interne organisatie. We hebben onder andere aandacht besteed aan de relatie opdrachtgever-opdrachtnemerschap bij bestuursopdrachten en het risicomanagement van grote projecten. Beide onderwerpen zijn belangrijke voorwaarden voor de beheersing van werkprocessen (in control zijn).De bevindingen en adviezen zullen leiden tot meer risicobewustzijn en eigenaarschap van het management.
In 2015 hebben we aantal activiteiten uitgevoerd om de control in de organisatie te versterken.

- We hebben proceseigenaarschap expliciet als verantwoordelijkheid van het teammanagement vastgesteld. Daarmee willen we een basis leggen voor en verbetering van de kwaliteitsborging en control.
- In 2015 hebben we een systeem ingevoerd (PRESTO) waarmee we alle financiële- en projectenadministratie kunnen koppelen. PRESTO vervangt vijf oude systemen. Met PRESTO kunnen we ook een koppeling maken tussen producten en diensten en budgetten.
- Businesscontrollers ondersteunen concernmanagers in hun controlverantwoordelijkheid. Met hen hebben we in 2015 een professionaliseringstraject doorlopen voor vaktechnische vaardigheden en rolbewust handelen. Deze vaardigheden en een onafhankelijk rolinvulling wordt steeds belangrijker door zwaardere eisen van de accountant aan de Verbijzonderde Interne Controles binnen de afdelingen.
- We hebben samen met een aantal medewerkers die actief zijn in netwerken een onderzoek laten uitvoeren naar effectief netwerken. In 2015 is het rapport gepubliceerd en aan PS gestuurd. De resultaten van dit onderzoek dragen ook bij aan het in verbinding staan met onze omgeving.

aanpak communicatie omgevingsgericht
In 2015 hebben we meerdere projecten communicatief op een omgevingsgerichte aanpak ondersteund. Voorbeelden zijn het dorpsplein Maarsbergen, het project Hertenkop/ Schutterhoeflaan en de kantorenaanpak. We hebben voor deze projecten samen met de beleidsteams gerichte omgevingsanalyses opgesteld, waarmee we onze kernboodschappen veel scherper konden opstellen.

corporate website ook geschikt voor telefoon en tablet
De corporate website hebben we in 2015 aangepast, zodat deze ook via telefoon en tablet goed is te raadplegen. Ook hebben we een gebruikersonderzoek uitgevoerd om de wensen en informatiebehoefte van bezoekers in kaart te brengen. De resultaten daarvan worden begin 2016 opgeleverd en leiden tot verdere aanpassing van de website.

Provincie Utrecht Magazine nog aantrekkelijker
Het digitale Provincie Utrecht Magazine (PUM) is het afgelopen jaar vijf keer verschenen. Daarnaast is twee keer een papieren editie uitgebracht in 2015. We hebben de aantrekkelijkheid van het magazine verbeterd, we hebben ons meer gericht op onze stakeholders en we hebben gewerkt aan de bekendheid en toegankelijkheid van het PUM. We richten ons niet niet alleen op meer abonnees, maar ook op het aantal gelezen artikelen door relevante stakeholders.

monitoren social media waardevol
Social media worden steeds vaker ingezet als integraal onderdeel van een communicatiemix. Belangrijk is om een goed inzicht te hebben in het gebruik en de waarde van social media. In 2015 hebben we een aanbesteding gestart om een nieuwe social media monitoring tool aan te schaffen. Deze tool wordt begin 2016 in gebruik genomen.

Bedrijfsvoering
In 2015 is de provincie de eerste fairtrade provincie van Nederland geworden. Op 22 juni heeft PS een motie aangenomen om voor het huis van de provincie *energielabel C* te realiseren (nu D++) en om te inventariseren wat

nodig is voor label B. Het onderzoek naar waar de beste kansen liggen om het Provinciehuis te verduurzamen richting een labelsprong is ondertussen gestart. Er zijn voorbereidingen getroffen om ons eigen wagenpark, aan het einde van de bestaande contracten, te verduurzamen middels elektrische en/of hybride auto's. Op 2 juni was de Kick-off/start van het programma *Circulair inkopen Utrecht* (CIU). Dit is een initiatief van de provincie Utrecht samen met de gemeenten Utrecht, Amersfoort en Woerden, EBU, MVO Nederland en Pianoo. Doel is om circulaire economie binnen onze regio een impuls te geven. De provincie is penvoerder voor de overeenkomst. Er is in 2015 1 project circulair aanbesteed. Momenteel zijn er 4 circulaire aanbestedingen in voorbereiding. Op 6 oktober is er voor het derde jaar op rij een Dag van de Duurzaamheid georganiseerd in het Provinciehuis met inspiratiesessies, workshops en een markt.

netwerken
Na de succesvolle 2014 editie van de Staat van Utrecht heeft 2015 in het teken gestaan van het borgen van de Staat. De provincie gaat samen met de gemeenten Utrecht en Amersfoort de Staat van Utrecht eenmaal per 2 jaar uitgeven. Voor het netwerk Utrecht2040 heeft de Natuur- en Milieufederatie Utrecht (NMU) een business model opgesteld om het netwerk zelfvoorzienend te maken.
De meeste projecten die vanuit het rijksprogramma Duurzaam Door worden gefinancierd, zijn in de laatste fase van de uitvoering. Eén van de projecten is het door scholieren opgezette EnergyXplorelab. Hiermee stimuleren en ondersteunen zij lokale duurzaamheidsinitiatieven. De provincie neemt actief deel in het aanjaagteam Cirkelregio. Dit moet resulteren in een gedragen regionale ambitie en (beginnende) samenwerking op belangrijke grondstofstromen.

8.4 Financiele verantwoording programma 8

Lasten en baten (x € 1.000,=)

	Rekening 2014	Primitieve begroting 2015	Begroting na wijziging 2015	Rekening 2015	Saldo
Materiele lasten	12.596	14.180	26.853	24.128	2.726
Apparaatskosten	11.447	11.166	11.204	11.204	0
Totaal lasten	**24.042**	**25.346**	**38.057**	**35.332**	**2.725**
Baten	6.592	5.858	5.828	6.259	-431
Saldo van dit programma	**17.451**	**19.488**	**32.229**	**29.072**	**3.157**
Storting in reserves	7.006	6.455	7.080	7.133	-53
Onttrekking aan reserves	9.061	8.930	15.601	11.858	3.743
Beslag op de algemene middelen	**15.395**	**17.013**	**23.708**	**24.348**	**-640**

Overzicht uitgaven

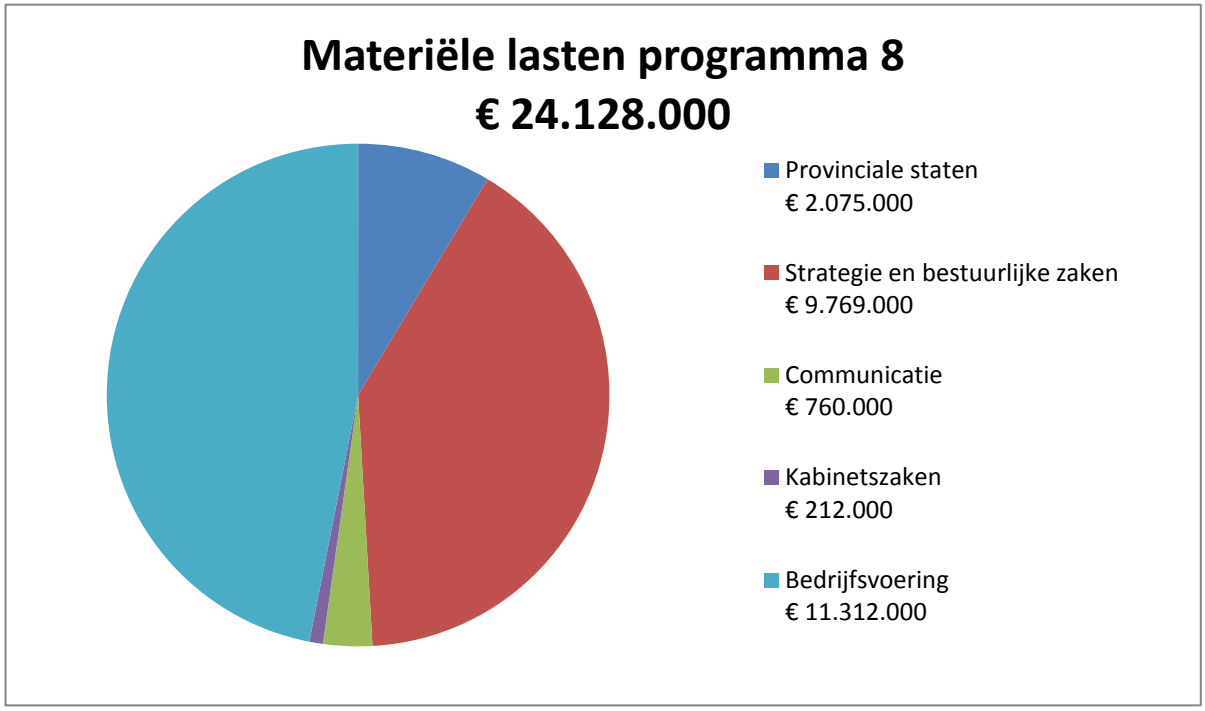

Verschillenanalyse			Bedragen x € 1.000
	Begroting na wijziging 2015	Rekening 2015	Saldo
Lasten			
Frictiekosten personeel Voor het opvangen van de frictiekosten personeel wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de beschikbare personeelsbudgetten, hierdoor is minder gebruik gemaakt van het budget uit de reserve Frictiekosten. Daarnaast vallen, door het mobiliteitsmaatwerk, de WW kosten lager uit.	2.486	1.419	1.067
ICT uit reserve De voorgenomen vervanging van het serversysteem in 2015 is niet gerealiseerd vanwege het grote tijd- en capaciteitsbeslag door Presto. Evenals in 2014 wordt de noodzakelijke vervanging van de servers doorgeschoven naar het volgend jaar, inclusief alle hiermee samenhangende (implementatie)kosten.	2.137	435	1.702
Wachtgelden en pensioenen Het APG heeft de actuariële berekeningen van de pensioenaanspraken geactualiseerd. Het betreft pensioenaanspraken van actieve bestuurders, voormalige bestuurders en gepensioneerden. De berekeningen zijn gebaseerd op de grondslagen die het ABP gebruikt voor het vaststellen van de waarde van de verplichtingen. Die waarde is met name afhankelijk van de levensverwachting en de rente. De uitkomst maakt –conform BBV-regelgeving- een verhoging van de voorziening pensioenen GS in 2015 met € 2,1 mln. noodzakelijk. Daarvan is € 0,6 mln. opgevangen binnen het reguliere budget. Het verschil van € 1,5 mln. leidt tot een overschrijding op programma 8.	520	2.123	-1.603
Programmabureau HvdH In 2015 heeft er een voorlopige afrekening van het project ecoduct Boele Staal plaatsgevonden. Een aantal afrondende werkzaamheden rond dat ecoduct lopen echter door in 2016. Daardoor is er € 0,6 mln minder uitgegeven dan begroot.	4.630	4.014	616

Verschillenanalyse			Bedragen x € 1.000
	Begroting na wijziging 2015	Rekening 2015	Saldo
Voorgesteld wordt de resterende middelen uit 2015 in 2016 weer beschikbaar te stellen voor het afronden van de werkzaamheden (via de reserve projecten).			
PRESTO In het najaar 2015 is gestart met de volgende fase van PRESTO waarin onder meer de personeelsadministratie wordt overgezet. Deze fase loopt door in 2016. Voorgesteld wordt de niet bestede middelen 2015 – € 0,3 mln.- via de reserve projecten over te hevelen naar 2016.	1.226	905	321
Poortwoningen Door langdurige besluitvormingsprocessen bij het realiseren van de verpachtingsovereenkomst, zal de daadwerkelijke overdracht pas in 2016 tot uitgaven leiden. Voorgesteld wordt de niet bestede middelen 2015 – € 0,15 mln.- over te hevelen naar 2016.	150	0	150
Staten verkiezingen: Ter ondersteuning van de campagnes van de politieke partijen zijn er voorafgaand aan het verkiezingsjaar en in het verkiezingsjaar tal van extra activiteiten georganiseerd. Het gaat hierbij om extra media-aandacht, de sociale media, debatten en de verkiezingsavond als sluitstuk. De kosten hiervoor zijn lager uitgevallen dan begroot.	150	66	84
Bedrijfsvoering De bedrijfsvoering laat een voordelig balans afwikkelingsverschil zien door onder andere lagere energiekosten en uitkeringslasten dan verwacht werden eind 2014 (zie ook najaarsrapportage).	0	-230	230
Overige kleine verschillen	26.758	26.600	158
Totaal lasten	**38.057**	**35.332**	**2.725**
Baten			
Bijdrage fractievergoedingen: Eens per 4 jaar vindt een afrekening plaats van de niet bestede fractievergoedingen over de afgelopen Statenperiode. Er is een bedrag van € 0,315 mln. aan niet bestede vergoedingen teruggevorderd wat niet begroot was.	0	315	-315
Overige kleine verschillen	5.828	5.944	-116
Totaal Baten	**5.828**	**6.259**	**-431**
Centrale overhead	**0**	**0**	**0**
TOTAAL	**32.229**	**29.073**	**3.156**

	Begroting 2015		Rekening 2015	
Naam reserve	Storting	Onttrekking	Storting	Onttrekking
Reserve Frictiekosten personeel	750	2.486	750	1.384
Reserve ICT	1.186	2.137	1.186	435
Reserve Huisvesting	4.349	4.936	4.402	4.936
Reserve projecten	795	6.042	795	5.103
Totaal	**7.080**	**15.601**	**7.133**	**11.858**

Voor inzicht in de standen van de reserves wordt verwezen naar de toelichting op de balans.

Stortingen

Reserve Huisvesting
De huuropbrengsten Archimedeslaan worden in de reserve Huisvesting gestort. Door indexatie van de huren is de huuropbrengst hoger en is er meer gestort.

Onttrekkingen
Reserve Frictiekosten
Zie de verschillenanalyse Frictiekosten personeel. Daarnaast is er een ontvangst geweest waardoor de onttrekking iets lager is.

Reserve ICT
Zie de verschillenanalyse ICT uit reserve.

Reserve Projecten

Betreft de onttrekking voor:	geraamd	werkelijk
Programmabureau Hart van de Heuvelrug	€ 4.701.000	€ 4.083.000
Presto	€ 1.226.000	€ 917.000
Utrecht 2040	€ 109.000	€ 97.000
Strategische communicatie en Huisstijl	€ 6.000	€ 6.000
	€ 6.042.000	€ 5.103.000

Programmabureau Hart van de Heuvelrug
Voorgesteld wordt de niet onttrokken middelen uit 2015 in 2016 weer beschikbaar te stellen via de reserve. Zie ook de verschillenanalyse bij de lasten.

Presto
Voorgesteld wordt de niet onttrokken middelen via de reserve over te hevelen naar 2016. Zie ook de verschillenanalyse bij de lasten.

4. Projecten

Inleiding projecten

Op verzoek van provinciale staten wordt in dit deel van de jaarrekening aandacht besteed aan belangrijke en risicovolle projecten binnen de provincie. In overleg met de subcommissie van de Jaarrekening is voorgesteld om voor de jaarrekening 2015 de projecten Hart van de Heuvelrug, Presto en Uithoflijn op te nemen. Daarbij wordt alle informatie over het project op een plaats gepresenteerd om zo een volledig mogelijk beeld te geven over het project. Op andere plaatsen in de jaarrekening wordt dan ook verwezen naar dit hoofdstuk.

Project	Portefeuillehouder:
HART VAN DE HEUVELRUG	Dhr. drs. R.W. Krol

Inleiding / historisch perspectief

Het programma Hart van de Heuvelrug is een grootschalig gebiedsontwikkelingsprogramma voor het gebied in de driehoek Soest-Zeist-Amersfoort. Doel van het programma is het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit, waarbij het realiseren van twee ecologische corridors voorop staat. Daarnaast richt het programma zich op ruimtelijke kwaliteitswinst voor wonen, werken, zorg en recreatie. Twee belangrijke uitgangspunten voor de uitvoering van het programma zijn:

- financiële verevening tussen de rode projecten (ontwikkelen woon- en werklocaties) en groene projecten (ontwikkeling natuur en recreatie);
- de rood/groenbalans (de oppervlakte van nieuwe rode bestemmingen moet ten minste in evenwicht zijn met de oppervlakte van nieuwe groene bestemmingen).

Het is een programma van 17 partijen. Die partijen hebben in 2004 een Raamovereenkomst ondertekend. Het programma omvat ca 25 projecten, gegroepeerd in 4 clusters, Soest I en Zeist I, II, en III. Inmiddels zijn 9, voornamelijk groene projecten, gerealiseerd. De in 2004 afgesloten Raamovereenkomst is in 2014 verlopen. Door de situatie op de woning- en vastgoedmarkt afgelopen jaren, en de ontstane tekorten daardoor, bleken bovendien nieuwe afspraken nodig.

In juni 2013 hebben de colleges van de gemeenten Soest en Zeist en de provincie ingestemd met het 'Afsprakenkader verdere samenwerking Hart van de Heuvelrug'. Dit afsprakenkader is richtinggevend voor de te maken nieuwe samenwerkingsafspraken. Onderdeel van het afsprakenkader is dat de provincie geen rente meer in rekening brengt op de voorfinanciering van het programma Hart van de Heuvelrug en het project Vliegbasis Soesterberg. Deze inkomstenderving binnen de provinciale treasury wordt gedekt uit het IGP.

De herinrichting Vliegbasis Soesterberg maakt geen onderdeel uit van het programma Hart van de Heuvelrug, maar is daar wel nauw mee verbonden.

Wat is er gerealiseerd bij de provinciale projecten in 2015

De provincie is trekker van de volgende projecten:

Binnen cluster Soest I:

- *Herinrichting Oostelijke corridor*
  De bouw van het ecoduct Boele Staal is gestart in het najaar van 2014 met de aanleg van de landhoofden. In maart 2015 zijn de betonnen liggers aangebracht. Vanaf begin 2015 is gestart met grondaanvoer t.b.v. de realisatie van de toelopen. De opstallen van de percelen Amersfoortsestraat en de Sauna zijn gesloopt zodat de aanleg van de toelopen begin 2016 kan worden afgerond. Er loopt een gerechtelijke onteigeningsprocedure t.b.v. het verwerven van een klein deel van het Jachthuis. De verwachting is dat medio 2016 eigendomsoverdracht plaats kan vinden.
- *Bedrijventerrein Richelleweg (gezamenlijk met gemeente Soest)*
  Er zijn thans drie bedrijven gevestigd die hun nieuwe locaties inmiddels volledig in gebruik hebben genomen. Een vierde bedrijf is in aanbouw. Er is een overeenkomst om een bedrijfsverzamelgebouw te realiseren bij voldoende belangstelling. Verder vinden er gesprekken plaats met potentiële klanten. Op het bedrijventerrein is in totaal ca 10 ha beschikbaar voor uitgifte, waarvan momenteel ca 2 ha is uitgegeven.

Binnen cluster Zeist I, II en III:

- *Herinrichting Westelijke corridor/Ericaterrein*
  Dit jaar zijn 4 percelen verworven. Hiermee is ca. 98 % van de oppervlakte verworven. Er loopt een gerechtelijke onteigeningsprocedure voor de verwerving van de laatste vier percelen. Naar verwachting

is de eigendomsoverdracht voorjaar 2016 en kan de eind inrichting plaats vinden, waarmee het project kan worden afgerond.

Niet in cluster opgenomen:

- *Dorrestein*
  Dit is aangekocht door de provincie in verband met het realiseren van een ontsluitingsweg voor de woonwijk Vliegbasis, de Westelijke Ontsluitingsweg (WOS). Mogelijkheden voor de verdere invulling worden onderzocht, over de uitvoering moeten nog nadere afspraken worden gemaakt.

De projecten Kodakterrein, Ecoduct Beukbergen, Jessurunkamp en Harlanterrein zijn al voor 2014 afgerond. De projecten Kodakterrein en Jesserunkamp, Soesterveen en Sterrenberg zijn financieel afgesloten en verrekend met het Beheerfonds, het Ecoduct Beukbergen is door de provincie bekostigd.

Vliegbasis Soesterberg
Eind 2014 is het Park Vliegbasis Soesterberg, gelijktijdig met de opening van het Nationaal Militair Museum, opengesteld. In het eerste jaar 2015 is het museum een enorm succes met ca 500.000 bezoekers. Ook het park lift hier in mee en wordt goed bezocht. Juli 2015 is er een kunstroute georganiseerd (Embedded Art) die veel publiek heeft getrokken in het park: op de fiets langs de kunst op Park Vliegbasis Soesterberg.
Voor de woonwijk Vliegbasis is een globaal ontwerp-stedenbouwkundig plan (schetsontwerp) gereed. Op basis hiervan is een plan van aanpak in voorbereiding voor het verdere proces tot en met de realisatie.

Financieel

Verschillenanalyse			**Bedragen x € 1.000**
	Begroting na wijziging 2015	**Rekening 2015**	**Saldo**
Lasten			
Oostelijke Corridor	6.669	3.984	2.685
Richelleweg	901	150	751
Harlanterrein		16	-16
Erica terreinen	86	91	-5
Dorrestein	5.774	5.080	694
Storting baten in grondexploitatie	1.500	2.352	-852
Totaal Hart van de Heuvelrug	***14.930***	***11.673***	***3.257***
Vliegbasis	15.468	1.494	13.974
Totale lasten	**30.398**	**13.167**	**17.231**
Baten			
Oostelijke Corridor	0	767	-767
Richelleweg	0	85	-85
Kamp van Zeist	1.500	1.500	0
Opname lasten uit grondexploitatie	28.898	10.815	18.203
Totale baten	**30.398**	**13.167**	**17.231**

Toelichting op bovenstaande afwijkingen

Oostelijke Corridor
Er is een onteigeningstitel voor de laatste aankopen in het project. Het is niet gelukt om alle aankopen af te ronden in 2015. De verwachting is dat dit in 2016 zal gebeuren. Het realiseren van het ecoduct Boele Staal is gekoppeld aan de grondexploitatie Oostelijke Corridor en hier ook op begroot.

Richelleweg
Het grootste deel van het woonrijp maken is niet uitgevoerd in 2015, maar zal in 2016 gedaan worden. Het hieraan gekoppelde onvoorzien is ook doorgeschoven naar 2016.

Harlanterrein
In verband met het nog in eigendom hebben van de grond, zijn er extra kosten gemaakt voor beheer en onderhoud.

Dorrestein
Het verschil met de begroting wordt veroorzaakt, doordat de planvorming naar achter is geschoven. Voor de ontwikkeling moeten de uitgangspunten (o.a. bestemmingsplan) nog worden gedefinieerd.

Vliegbasis
De ontwikkeling van de woonwijk wordt later gerealiseerd dan gepland en daarmee zijn de verwachte investeringen later gefaseerd. De afdracht vanuit de grondexploitatie vliegbasis aan programma Hart van de Heuvelrug van tien miljoen is nog niet geeffectueerd, in verband met mogelijke financiële gevolgen door invoering van de vennootschapsbelasting welke nog niet in volledig in beeld zijn.

Huidige boekwaarde:
De totale boekwaarde van de provinciale projecten in Hart van de Heuvelrug bedraagt per 31-10-2015 € 26,0 mln. Daarnaast zijn de projecten Jessurunkamp en Kodakterrein met het Beheerfonds verrekend. De boekwaarde van het Beheerfonds bedraagt € 10,4 mln.

Wat is de stand van zaken bij het project Hart van de Heuvelrug, inclusief onze partners

Met de gemeenten Soest en Zeist is gewerkt aan het maken van nieuwe samenwerkingsoverkomsten voor zowel het programma Hart van de Heuvelrug als Vliegbasis Soesterberg. Beide samenwerkingsovereenkomsten zijn ondertekend door de drie partijen op 5 juni 2015. Deze overeenkomsten bevatten eenduidige afspraken over de wijze van samenwerking, gericht op succesvolle uitvoering van de resterende projecten in de komende jaren.
De herinrichting Vliegbasis Soesterberg maakt geen onderdeel uit van het programma Hart van de Heuvelrug, maar is daar wel nauw mee verbonden.

Gezien de veranderingen op het gebied van de zorg en het wegvallen van draagvlak voor woningbouw in Den Dolder bij de gemeente Zeist zijn de afspraken voor wat betreft de zogenaamde ‘zorgpilot’ bijgesteld. De Stuurgroep Hart van de Heuvelrug heeft hierover vorig jaar overleg gevoerd met de betrokken partners. Dat heeft geleid tot de afspraak dat de totale ontwikkeling ‘zorgpilot’ Den Dolder noordoost een vaste bijdrage levert aan het programma Hart van de Heuvelrug.

De samenwerkingsovereenkomst voor de eerste fase van de herinrichting van Vliegbasis Soesterberg is met de openstelling en het bereiken van een investeringsvolume van € 18 miljoen afgerond. In de samenwerkings-overeenkomst is opgenomen dat vanuit het project Vliegbasis Soesterberg € 10 miljoen zal worden bijgedragen ter dekking van het programmatekort op Hart van de Heuvelrug.
De stand van de boekwaarde per januari 2015 was € 20,2 mln. In 2015 is daar € 1,5 mln. bijgekomen, zodat de stand boekwaarde per 31 december 2015 uitkomt op € 21,7 mln.

Financieel
Het nominale saldo van de mastergrondexploitatie (financiële resultaat van het programma) Hart van de Heuvelrug per 1 januari 2016 is € 11,5 mln. negatief. Ter vergelijking: het nominale saldo van de mastergrondexploitatie per 1 januari 2015 bedroeg € 12,2 mln. negatief. Het verwachte exploitatie tekort op programma Hart van de Heuvelrug ad. € 11,5 mln. wordt voor € 10 mln. afgedekt door een begrote bijdrage vanuit de exploitatie van de Vliegbasis. Voor het resterende tekort van € 1,5 mln. is een voorziening getroffen. Het is namelijk onderdeel van de voorziening Hart van de Heuvelrug van in totaal € 7,9 mln.

De verklaring van de verbetering van het saldo is onder andere:
- Het project Den Dolder Noordoost is geen actieve grondexploitatie meer, maar een privaat project waarop de gemeente Zeist faciliterend grondbeleid voert. De grondeigenaar van het ontwikkelgebied Den Dolder Noordoost doet een vaste afdracht (kostenverhaal).

- In het project Apollo-Noord Kontakt der Kontinenten zijn met de ontwikkelende partij hernieuwde afspraken gemaakt, waardoor de gemeente de gronden niet meer bouw- en woonrijp maakt.
- In het project Apollo-Noord Oude Tempel zijn nieuwe afspraken gemaakt over de ontwikkeling, wat een gunstig effect heeft op het financiële resultaat van het project en de mastergrex.

Het samengevatte totaalresultaat (inclusief projecten van gem. Soest en Zeist) per 1 januari 2016 van de herziene mastergrondexploitatie ziet er als volgt uit:

(bedragen x € 1.000)

Totaal Hvdh	Totaal nominaal	t/m 2015	Nog te realiseren
Beheerfonds	-10.463		
Kosten	100.332	42.834	57.498
Opbrengsten	99.237	6.785	92.452
Saldo	**-11.558**		

Bovenstaande tabel betreffen de totale kosten en opbrengsten van alle projecten binnen het programma Hart van de Heuvelrug van de gemeente Soest, gemeente Zeist en de provincie Utrecht.

Wat zijn de risico's? Wat is beïnvloedbaar?

Bandbreedte geconsolideerd exploitatieresultaat bij meeweging geïnventariseerde risico's.
Voor negen projecten is een risico analyse uitgevoerd: Oostelijke Corridor, Westelijke Corridor, Huis ter Heide West, Richelleweg, Apollo Noord Kontakt der Kontinenten, Apollo Noord Oude Tempel, Apollo Noord Sauna, Dorrestein en Kamp van Zeist. De risico analyse is net als vorig jaar gebaseerd op een zogenaamde Monte Carlo analyse; hierbij worden 5.000 scenario's doorgerekend, waardoor een statistisch berekende bandbreedte ontstaat die voor de totale mastergrondexploitatie met een bepaalde waarschijnlijkheid € 4,61 mln. afwijkt van het berekende saldo op netto contante waarde. Het huidige risicoprofiel op contante waarde per 1 januari 2016 wordt voor de negen projecten becijferd op € 4,61 mln. en is als volgt opgebouwd:

Project	Trekker	Risicoprofiel/buffer	
Oostelijke Corridor	Prov.Utrecht	0,32	mln.
Westelijke Corridor	Prov.Utrecht	0,03	mln.
Richelleweg	Prov.Utrecht	1,24	mln.
Dorrestein	Prov.Utrecht	1,43	mln.
Kamp van Zeist	Prov.Utrecht	0,15	mln.
Totaal prov. Utrecht		**3,17**	**mln.**

Huis ter Heide West	Gem. Zeist	0,10	mln.
Apollo Noord	Gem. Soest	1,33	mln.
Totaal Zeist en Soest		**1,43**	**mln.**

Totaal	**4,61**	**mln.**

Het grootste verschil met het risicoprofiel van vorig jaar (1 januari 2015, € 3,81 mln.) is de toevoeging van de risico's m.b.t. de vennootschapsbelasting. Per 1 januari 2016 is het wetsvoorstel Wet Modernisering Vennootschapsbelastingplicht Overheidsondernemingen in werking getreden. Het uitgangspunt van deze wet is dat overheden, voor zover zij ondernemingsactiviteiten uitvoeren, net als bedrijven belastingplichtig zijn om zo oneerlijke concurrentie tegen te kunnen gaan. Dit wetsvoorstel kan consequenties hebben voor het programma Hart van de Heuvelrug en de Vliegbasis. Er is nog veel onzeker over de implicaties van de wet in de praktijk. Vanuit de 'Samenwerking Vennootschapsbelasting Lokale Overheden (SVLO) werken de verschillende overheden samen aan goede implementatie van de Vennootschapsbelasting voor overheden. Vanuit dit samenwerkingsverband worden handreikingen en praktische hulpmiddelen aangereikt.

Project	Portefeuillehouder:
PRESTO	Mw. J. Verbeek-Nijhof

Inleiding / historisch perspectief

Om de bedrijfsvoeringsprocessen te standaardiseren en de stuurinformatie voor bestuur en management te verbeteren, wordt een Enterprise Resource Planning pakket (ERP) geïmplementeerd.

Daartoe is de provincie project PRESTO gestart. PRESTO staat voor Proces, Efficiency, Sturing en Organisatie. Project PRESTO streeft naar invoering van een geïntegreerd oplossing, die de bedrijfsvoering van de provincie ondersteunt. De gekozen aanpak voor dit project en de bijbehorende aanbesteding is risicomijdend. De invoering van het pakket verloopt stapsgewijs.

Project Presto bestaat uit twee onderdelen

1. Deelproject Sturingscycli en Dashboards: Dit gedeelte omvat het in lijn brengen van de afspraken in de P&C cyclus met die in de managementcontracten en de medewerkersbeoordelingen. Het onderdeel Sturingscycli is eind 2013 succesvol afgerond en in de organisatie gezet.
   Binnen dit deelproject worden ook dashboards gerealiseerd, waarmee de voortgang op bovengenoemde afspraken bewaakt kan worden. De management dashboards zijn gedurende 2014 ontwikkeld. De organisatie gebruikt deze om de wensen voor haar stuurinformatie te formuleren in voorbereiding op één geïntegreerd administratief systeem. Tijdens de implementatie van het ERP-systeem wordt het onderdeel rapportage meegenomen. Gedurende de loop van het project worden rapportages gefinetuned en/of ontwikkeld. Dit gebeurt op basis van behoefte vanuit de organisatie.
2. Deelproject ERP: Het deelproject ERP voorziet in de invoering van een systeem, met als doel de administratie te vereenvoudigen en de kwaliteit van stuurinformatie te verbeteren. In dit traject valt het aanschaffen en inrichten van een ERP systeem om onderliggende processen te standaardiseren binnen één geïntegreerd administratie voor onder meer projecten, financiën en Human Resources (HR).

Wat is er gerealiseerd bij de provinciale projecten in 2015

Omdat de eerste aanbestedingsprocedure, in 2014, geen geschikte aanbieder had opgeleverd, is de aanschaf en implementatie van het integrale bedrijfsvoeringssysteem opnieuw aanbesteed. Gevolg hiervan is o.a. een langere doorlooptijd en hogere kosten voor de aanbestedingsfase van het project PRESTO. De definitieve gunning heeft in april 2015 plaatsgevonden.

Op maandag 1 januari 2016 is het eerste deel van Presto (projecten en financiën) live gegaan. Alle provinciemedewerkers werken vanaf die dag in één geïntegreerd systeem voor zaken als verplichtingen, facturen en projectenbeheer.

Hiervoor hebben er in een relatief korttijdbestek een aantal cruciale activiteiten plaats gevonden, zoals de Europese Aanbesteding, het opstellen van de blauwdruk, de installatie van de omgeving, het uitvoeren van een Fit-Gap analyse, de conversie van stamgegevens, de acceptatie test en het opleiden van alle provinciemedewerkers.

Wat is de stand van zaken bij het project Presto

(bedragen x € 1.000)

Totaal Presto	Totaal budget	t/m 2014	2015 werkelijk	Restant
Deelproject ERP implementatie	1.875	125	917	833
Deelproject Sturingscycli	365	390		-25
Totaal project Presto	2.240	515	917	808

Ultimo 2015 is overgegaan tot aanschaf van de licenties SAP (€0,5mln.) waarvan de lasten gelijkmatig verdeeld worden over een periode van 5 jaar vanaf 2016.

Wat zijn de risico's? Wat is beïnvloedbaar?

Risicobeheersing heeft speciale aandacht gekregen binnen project Presto. Begin 2015 heeft er een Gateway review plaatsgevonden. Tijdens deze review is niet alleen het project doorgenomen, maar ook de rol van de opdrachtgevers. In de Gateway rapportage staan aanbevelingen, die gedurende het project zijn toegepast.
Verder kunnen de geïdentificeerde risico's voor project PRESTO worden opgedeeld in twee categorieën: technische risico's en procesmatige risico's.
Technische risico's waren onder meer de doorlooptijd van zowel de technische installatie als de proof of concept (de fase waarin we de inschrijvingen verifiëren). Deze twee onderdelen zijn binnen de gestelde tijd voltooid.
Procesmatige risico's betreft onder meer de besluitvorming rondom fasering. In december 2015 heeft de stuurgroep besloten modules HRM en facilitair door te schuiven naar januari 2016. Hiermee voorkomt de provincie het risico dat de werkdruk binnen de organisatie en het projectteam te groot wordt.
Een risico bij ICT-projecten is over het algemeen dat er veel maatwerk wordt ontwikkeld. Om dit in te dammen is bij de PRESTO modules financiën en projecten gekozen voor een 'template' dat ook bij andere overheidsorganisaties wordt gebruikt. Er is slechts op onderdelen aanvullende programmatuur ontwikkeld.
Door te kiezen voor een gefaseerd aanpak is de complexiteit gereduceerd. De totale doorlooptijd van de invoering van het ERP-systeem is en wordt hierop aangepast.

Presto 2 en 2016

In 2016 wordt project PRESTO vervolgd.
De modules financiën en projecten worden afgerond en het beheer wordt overgebracht naar de lijnorganisatie.
Het project PRESTO gaat verder als PRESTO II en betreft de modules facilitair management en HR. Op basis van de ervaringen met de implementatie van de modules financiën en projecten, zullen de investeringen en de implementatiekosten voor PRESTO II nader in beeld gebracht worden.

Project	Portefeuillehouder:
UITHOFLIJN	Mw. J. Verbeek-Nijhof

Inleiding / historisch perspectief

Het project Uithoflijn is in 2008 door de gemeente Utrecht gestart als HOV busbaan. Begin 2010 hebben de gemeente Utrecht en BRU een Samenwerkingsovereenkomst gesloten, waarin zij hebben afgesproken om toe te werken naar een projectbesluit (go/ no go besluit) in 2011. Dit projectbesluit ziet op het realiseren van een tramsysteem tussen Utrecht Centraal en De Uithof. In de eerste helft van 2011 heeft de minister van Infrastructuur en Milieu op grond van een Maatschappelijke Kosten en Baten Analyse (MKBA) een financiële bijdrage toegezegd, waarmee de vertramde Uithoflijn in zicht kwam.

Na de toezegging van de minister zijn de gemeente Utrecht en BRU de casus verder gaan onderzoeken en dat heeft uiteindelijk geleid tot de vaststelling van het Uitvoeringsbesluit en de Bestuursovereenkomst op 20 juni 2012. Met de vaststelling hiervan hebben zij de uitvoering van het project belegd bij de Projectorganisatie Uithoflijn (POUHL). Op basis van de zekerstelling van de financiering (Rijks- en VERDER-subsidies) en de vaststelling van het DO in juni 2013 kon begonnen worden met de aanbestedingen van de traminfrastructuur en het trammaterieel. De aanbesteding van de traminfrastructuur is eind december 2014 afgerond, de aanbesteding van het materieel eind januari 2015.

Oorspronkelijk betrof de opdracht: realiseer, conform de uitgangspunten in de boven vermelde overeenkomst, in samenwerking met alle belanghebbende partijen op projectmatige wijze een werkend tramsysteem tussen Utrecht CS en De Uithof, dat kwalitatief goed is, voldoende veilig en goed ingepast is in de stedelijke omgeving. Daarbij behoort ook de aanschaf van het juiste trammaterieel.

Met de toevoeging van de coördinatie van het proefbedrijf aan de opdracht dient aangetoond te worden dat er sprake is van een werkend tramvervoersysteem Uithoflijn. De Uithoflijn dient volgens de vigerende planning operationeel te zijn in 2018.

Wat is er gerealiseerd bij de Uithoflijn in 2015

Het tracé van de Uithoflijn loopt van het Stationsgebied, waar zich de begin-/eindhalte Utrecht Centrumzijde bevindt (tracédeel OVT). Vervolgens over de Adema van Scheltemabaan (Tracédeel S) waarna het tracé parallel loopt aan het spoor vanaf Halte Vaartsche Rijn om ter hoogte van de Laan van Maarschalkerweerd af te buigen (Tracédeel A). Daarna vanaf de kruising met de Koningsweg over de Laan van Maarschalkerweerd via halte Galgenwaard verder over de Weg tot de Wetenschap met halte Kromme Rijn (Tracédeel B) onder de A27 door de Uithof langs het Universitair Medisch Centrum (Tracédeel U), toekomstig Princes Maxima Centrum en het Wilhelmina Kinder Ziekenhuis naar P+R de Uithof (Tracédeel T). Achter P+R de Uithof is het opstelterrein voorzien (Tracédeel O).

De door gemeente Utrecht in 2008 gestarte werkzaamheden m.b.t. de aanleg van de HOV busbaan Uithoflijn zijn als gevolg van de bovenvermelde overeenkomsten gemodelleerd tot de onderbouw van de traminfrastructuur.

Deze onderbouw tracés zijn in 2015 opgeleverd en ter beschikking gesteld aan de POUHL.
Het rand voorwaardelijke project busbaan Dichtersbaan is eveneens opgeleverd en zal medio 2016 in gebruik worden genomen. De aanleg van deze busbaan is noodzakelijk teneinde het huidige bus corridor over de Adema van Scheltemabaan geschikt te kunnen maken voor de Uithoflijn.

De door POUHL gecontracteerde aannemer verzorgt de realisatie van de bovenbouw (spoorconstructie, tractievoeding, bovenleiding, beveiliging etc.) alsmede de systeemtesten. Eind 2015 is het Definitief Ontwerp van deze opdrachtnemer vastgesteld.

De leverancier van het trammaterieel heeft, conform contract, de Mock-UP, model op ware grootte, in de tram Remise te Nieuwegein tentoongesteld zodat alle betrokken partijen zich een oordeel konden vormen van hoe het tramvoertuig er uit komt te zien en inspraak te hebben in de keuze van diverse componenten van het interieur. Inmiddels is de leverancier gestart met de bouw van de voertuigen. In december 2016 wordt naar verwachting het eerste voertuig geleverd.

Wat is de stand van zaken bij de Uithoflijn

Onderstaand een overzicht ten opzichte van hetgeen in het programma Bereikbaarheid uit de programmabegroting PU 2015 is opgenomen.

Analyse						Bedragen x € 1.000
lasten	Totaal raminig = actueel budget (p.p.) *	Realisatie t/m 2014	Prognose voor 2015 begroting	Realisatie 2015	Totaal realisatie	Restant aangegane verplichtingen
Tram infrastructuur	341.470	133.075	56.741	30.684	163.759	97.142
materieel	94.935	1.079		16.306	17.385	46.914
Baten						
Totaal Tram infrastructuur	341.655	134.309	0	2.433	136.742	

- Het budget ten behoeve van de realisatie van de traminfrastructuur is samengesteld uit dekking van zowel provincie als gemeente Utrecht (respectievelijk ca 70% - 30%)

Toelichting op de afwijkingen

Traminfrastructuur
De financiële afronding van de onderbouwcontracten, welke in belangrijke mate zijn afgerond, met de gemeente Utrecht en diens contract partners is in de afrondende fase. Hiermee is een bedrag van circa € 17 mln. gemoeid. De door de bovenbouw aannemer ingediende prognose wijkt circa € 9 mln. af met hetgeen in het verleden is ingeschat.

Materieel
Er is in de begroting 2015 geen rekening gehouden met Materieel. De kosten dienen te worden gedekt uit de toekomstige reizigersopbrengsten.

Wat zijn de risico's? Wat is beïnvloedbaar?

Er wordt een actief risicomanagement beleid gevoerd.
Periodiek wordt voor zowel Traminfrastructuur als Materieel het risicoprofiel geëvalueerd, zo nodig aangepast en per kwartaal financieel vertaald. Majeure wijzigingen worden tussentijds gemeld.
Voor Traminfrastructuur bedraagt het gewogen risicoprofiel € 26,4 mln. Hier tegen over staat een budget project onvoorzien van € 27,1 mln.
Het gewogen risicoprofiel voor Materieel bedraagt € 6,6 mln. Dit ten opzichte van een budget project onvoorzien ad € 6,9 mln.

Tracédelen Uithoflijn

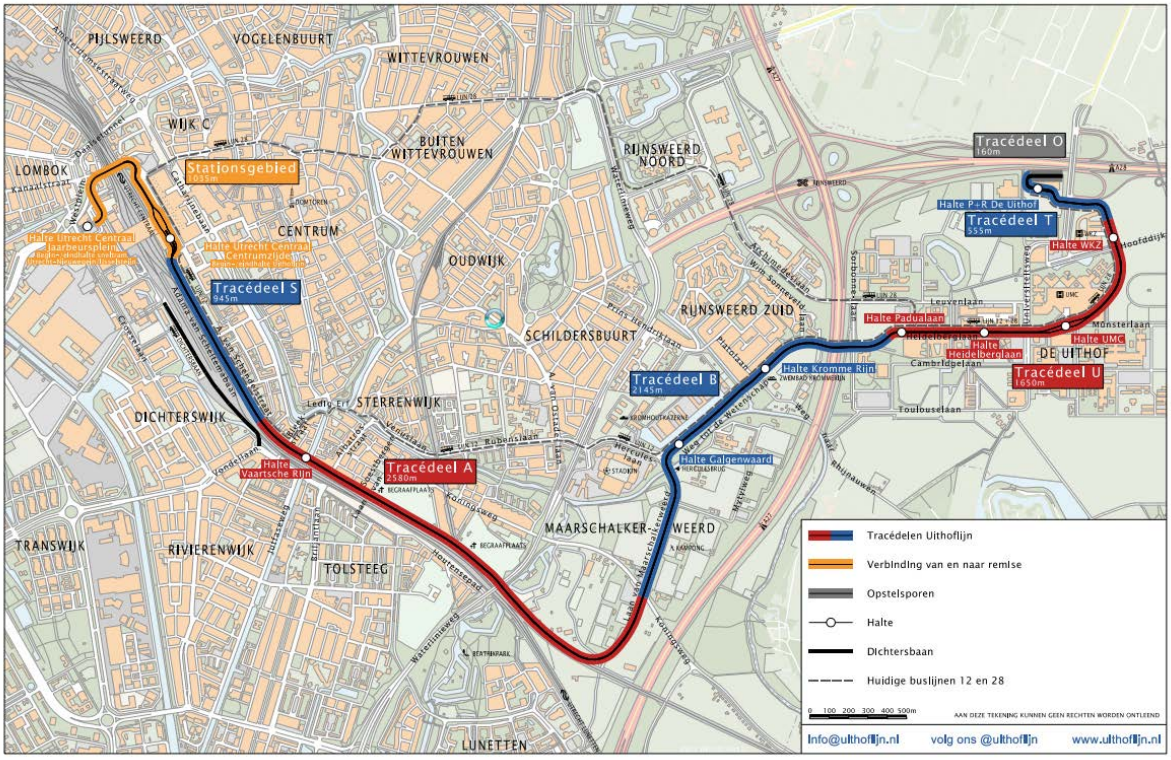

5. Paragrafen

5.1 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

5.1.1 Inleiding

Het weerstandsvermogen is de capaciteit waarin de provincie Utrecht in staat is om op langere termijn aan haar verplichtingen te voldoen en financiële risico's - oftewel tegenvallers - op te vangen. Van belang is de mate waarin de provincie risico's wil nemen en de hoogte van de reserve weerstandsvermogen.
Als provincie willen wij risico's niet uit de weg gaan. Het openbaar bestuur speelt zich meer en meer af in een open markt, waarin het aankomt op interactief besturen en actieve participatie. Exponenten hiervan zijn garantstellingen, voorfinancieringen en grondaankopen. Hierdoor kunnen grote projecten van maatschappelijk belang worden uitgevoerd of versneld. Het tijdig signaleren en beheersen van risico's is hierbij essentieel, waardoor risicomanagement een steeds belangrijker plaats inneemt binnen onze beleidsuitvoering.
Actualiteiten rondom het risicomanagement worden beschreven in paragraaf 1.2. De risicoanalyse is opgenomen in paragraaf 1.3. Het uit de risico-inventarisatie voortvloeiende risicoprofiel is opgenomen in paragraaf 1.4, waarna in paragraaf 1.5 het vereiste weerstandsvermogen wordt afgezet tegen de aanwezige weerstandscapaciteit. Paragraaf 1.6 tenslotte, bevat de - op grond van het (gewijzigde) BBV - verplichte basisset van vijf financiële kengetallen.

5.1.2 Risicomanagementactualiteiten

A. <u>Herijking beleids- en uitvoeringskader risicomanagement en weerstandsvermogen</u>
In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing van de begroting 2016 staat vermeld dat ons beleids- en uitvoeringskader risicomanagement en weerstandsvermogen wordt herijkt. Naar verwachting wordt de herijkte kaderstelling ter vaststelling door PS aangeboden bij de Kadernota 2016. Voorafgaand aan deze vaststelling zijn in de voorliggende paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing al twee vernieuwingen meegenomen, die volgen uit de concept herijkte kaders. Deze vernieuwingen betreffen:

1. Het relateren van de omvang van de reserve weerstandsvermogen aan de ratio weerstandsvermogen
   <u>Toelichting;</u> door de omvang van de reserve weerstandsvermogen te relateren aan een ratio tussen 1 en 1,4 (hetgeen neerkomt op een waardering 'voldoende') is snel inzichtelijk of de reserve weerstandsvermogen alleen voldoende is om te voldoen aan de minimaal benodigde weerstandscapaciteit. Voor de stap naar 'ruim voldoende' wordt de overige incidentele beschikbare weerstandscapaciteit beschouwd (i.c. de saldireserve).
2. Normering financiële kengetallen
   <u>Toelichting;</u> in de begroting 2016 is de basisset van vijf financiële kengetallen voor de eerste maal opgenomen, volgend uit de meicirculaire provinciefonds 2015. Om deze kengetallen beter richting mee te geven is gewerkt aan een normering hiervan.

B. <u>Claims ten laste van de reserve weerstandsvermogen</u>
Behoudens de toevoeging aan de voorziening Hart van de Heuvelrug (voorstel jaarrekening 2014, verwerkt in de kadernota 2015) ad € 2,6 mln. hebben er in 2015 geen onttrekkingen aan de reserve weerstandsvermogen plaatsgevonden.

C. <u>Belangrijke wijzigingen van risico's</u>

1. Verlaging kredietwaardigheid financiële instelling waarop wij debiteurenrisico lopen
   Door de (geleidelijke) afbouw van onze beleggingsportefeuille (mede als gevolg van het schatkistbankieren) is waardevermindering van onze effectenportefeuille niet langer ons belangrijkste risico. Zie verder de paragraaf treasury.
2. Projecten gelieerd aan Hart van de Heuvelrug (Vliegbasis)
   De risico-inschatting (kans van optreden risico) is gelijkgesteld aan het risico voor het 'overkoepelende' project Hart van de Heuvelrug. De risico-inschatting voor de vliegbasis is verhoogd, onder meer gelet op de risico's die voortvloeien uit de Wet vennootschapsbelastingplicht voor overheidsbedrijven. Door het verhogen van de risico-inschatting weegt dit project aanzienlijk zwaarder mee in het weerstandsvermogen dan bij de begroting 2016.

5.1.3 Risicoanalyse

De tabel op de volgende pagina bevat de tien belangrijkste risico's van de provincie Utrecht. Samen zijn deze risico's goed voor ruim 60% van de berekende omvang van het vereiste weerstandsvermogen, voor geïdentificeerde risico's binnen het risicoprofiel. De getoonde risico's zijn aflopend gesorteerd op hun

‘invloed’ op de omvang van het vereiste weerstandsvermogen. Voor het overzicht van alle geïdentificeerde risico’s wordt verwezen naar onze website: Concernrisicoprofiel provincie Utrecht, jaarrekening 2015

N.B. de berekende invloed van een ongewijzigd risico (bijvoorbeeld t.o.v. de begroting 2016) op de omvang van het vereiste weerstandsvermogen is bij iedere analyse (in beperkte mate) verschillend. Dit is juist en hangt samen met de simulatietechniek van de toegepaste Monte Carlo-analyse.

Concernrisicoprofiel provincie Utrecht - Jaarrekening 2015					
No.	**Risico**	**Gevolgen**	**Kans**	**Financieel gevolg**	**Invloed**
01 R41	Hart van de Heuvelrug	Financieel Inkomsten (verkopen)	33%	max.€ 4.600.000	8.55%
02 R175	De concessiehouders Openbaar vervoer en Regio taxi gaan failliet	Financieel Er moet een andere vervoerder worden ingehuurd	30%	max.€ 5.000.000	8.44%
03 R42	Projecten gelieerd aan Hart van de Heuvelrug (Vliegbasis)	Financieel Inkomsten (verkopen)	33%	max.€ 4.400.000	8.14%
04 R172	Frictiekosten omtrent de volledige integratie van het BRU en overige risico’s BRU	Financieel Transitiekosten	14%	max.€ 10.000.000	7.88%
05 R35	Verlaging kredietwaardigheid financiële instelling waarop wij debiteurenrisico lopen	Financieel Waardevermindering van onze effectenportefeuille (beleggingsverliezen)	2%	max.€ 60.043.000	6.80%
06 R71	Uitlekken van vertrouwelijke informatie	Financieel Claims in geval van misbruik gegevens en identiteitsfraude Imago Imagoschade	10%	max.€ 10.000.000	5.72%
07 R206	Onvoorzien nader bodemonderzoek en -sanering (onbekende locaties)	Financieel	25%	max.€ 3.000.000	4.21%
08 R196	Bestuurlijk besluit om buiten de kaders van de Wet Bodembescherming (Wbb) een bijdrage te doen	Financieel	25%	max.€ 2.500.000	4.18%
09 R20	Aanspraak op de borgstelling voor de convenantsleningen van het Nationaal Groenfonds	Financieel Kosten (a.g.v. de aanspraak op de borgstelling)	10%	max.€ 7.000.000	3.95%
010 R198	Hoger uitvallende kosten voor bodemsanering dan o.b.v. onderzoeken is vastgesteld bij bekende locaties	Financieel	30%	max.€ 1.790.000	3.02%

Totaal geïdentificeerde risico’s binnen het risicoprofiel : € 156 mln.

Buiten het risicoprofiel aangehouden reserveringen : € 15 mln.
Deze reserveringen worden niet meegenomen in de NARIS-berekening voor de omvang van het vereiste weerstandsvermogen, maar tellen hiervoor voor de volle 100% mee.

A. Bedrijfsvoeringsrisico’s (€ 12,5 mln.)
Gedoeld wordt op onvoorziene risico’s waarop geen invloed kan worden uitgeoefend.
We onderscheiden twee typen risico’s: 1.) risico’s zoals calamiteiten, aansprakelijkheidsclaims etc., waarvoor geen verzekering bestaat of de verzekeringsdekking ontoereikend blijkt en 2.) risico’s zoals een verlaging van de uitkeringen uit het provinciefonds, gevolgen van loon- en prijsstijging, renteontwikkelingen en lagere opbrengst uit deelnemingen.

B. Risico’s bij projecten met (voor)financiering uit het eigen vermogen (€ 2,5 mln.)
Er lopen meerdere grote projecten die worden (voor)gefinancierd uit het eigen vermogen. Voor alle projecten geldt dat ze duurder of goedkoper kunnen uitvallen, door hogere/lagere grondprijzen, wel of niet meebetalen door derden, hogere of lagere projectkosten en meer/minder vervuiling van water of bodem.

Voor al deze projecten geldt dat er naar maatregelen wordt gezocht om de risico's te verkleinen maar hierover is nog geen zekerheid.

5.1.4 Risicoprofiel

De onderstaande grafiek geeft de spreiding weer van de geïdentificeerde risico's. De grafiek leest als volgt: de '3' in de cel linksboven geeft aan dat er 3 risico's zijn geïdentificeerd met een kans van voorkomen tot en met 10%, met een maximaal schadebedrag van meer dan € 5 mln. Idealiter bevinden risico's zich zoveel mogelijk linksonder in de tabel (lage kans van voorkomen, laag maximaal schadebedrag).

Financieel	**Netto**				
x > € 5.000.000	3	1			
€ 2.500.000 < x < € 5.000.000	2	2	2		
€ 1.000.000 < x < € 2.500.000	5	3			
€ 250.000 < x < € 1.000.000	16	10	3		
x < € 250.000	9	10	6		
Geen financiële gevolgen	5	3	5		
Kans	10%	30%	50%	70%	90%

5.1.5 Conclusie

Weerstandsvermogen

Het totaalbedrag waarover de provincie risico loopt (momentopname), bedraagt € 156 mln., exclusief de bedrijfsvoeringsrisico's (€ 12,5 mln.) en de risico's die wij lopen bij projecten die in de komende jaren worden gefinancierd uit het eigen vermogen (€ 2,5 mln.). Het is echter niet waarschijnlijk dat alle opgenomen risico's zich (tegelijkertijd) voordoen. Met behulp van het statistische systeem NARIS (Monte Carlo-analyse) is berekend dat met een zekerheid van 90 procent (landelijke norm) een weerstandsvermogen van € 14,7 mln. voldoende is om alle risico's op te vangen. Inclusief de bedrijfsvoeringsrisico's en de risico's die wij lopen bij projecten die gefinancierd worden uit het eigen vermogen bedraagt het vereiste weerstandsvermogen derhalve € 29,7[1] mln. (€ 14,7 + € 12,5 + € 2,5).

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit zijn de middelen die de provincie heeft om de risico's die zich voordoen op te vangen. Wij maken onderscheid tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit. De incidentele weerstandscapaciteit is het bedrag dat de provincie eenmalig beschikbaar heeft om te gebruiken voor het opvangen van risico's, zonder dat hiervoor beleid hoeft te worden gewijzigd. De structurele weerstandscapaciteit is het bedrag dat de provincie jaarlijks kan gebruiken voor het opvangen van risico's, zonder inhoudelijke beleidswijzigingen. Het doorvoeren van bezuinigingen behoort op zich ook tot de structurele weerstandscapaciteit, maar dat is meestal alleen mogelijk na een inhoudelijke beleidswijziging. In de onderstaande tabel zijn de bedragen weergegeven per ultimo 2015.

Categorie (Balans per 31 dec. 2015)	**Incidentele weerstandscapaciteit**	**Structurele weerstandscapaciteit**
Saldireserve	€ 20,57 mln.	
Reserve Weerstandsvermogen	€ 31,92 mln.	
Verhogen opcenten MRB*		€ 55 mln.
Totaal incidenteel	**€ 52,49 mln.**	

[1] Bij een zekerheid van 95% zou het vereiste weerstandsvermogen € 32,5 mln. bedragen.
Bij een zekerheid van 85% zou het vereiste weerstandsvermogen € 28,1 mln. bedragen.
Bij een zekerheid van 80% zou het vereiste weerstandsvermogen € 26,9 mln. bedragen.

* Jaarlijks kunnen wij de opcenten op de motorrijtuigenbelasting verhogen. Het maximaal toegestane aantal te heffen opcenten wordt jaarlijks vastgesteld door het Rijk. Het huidige maximum bedraagt ten hoogste 109,1 opcenten. De provincie heft met ingang van 1 april 2008 72,6 opcenten. De onbenutte belastingcapaciteit bedraagt per 1 april 2013 dus 36,5 opcenten. Eén opcent correspondeert met een jaarlijkse opbrengst van ongeveer € 1,5 miljoen. Op dit moment bedraagt de onbenutte belastingcapaciteit dus bijna € 55 miljoen structureel.

Stille reserves
Stille reserves betreffen de meerwaarde van activa die (te) laag of tegen nul zijn gewaardeerd, maar verkoopbaar zijn indien men dat zou willen. Gedacht kan worden aan kapitaalgoederen die op de balans staan, maar die in het economisch verkeer een hogere waarde vertegenwoordigen dan de balanswaarde. Hiertoe behoren ook aandelen die een lagere verkrijgingsprijs hebben dan de marktwaarde. Omdat het aanhouden van stille reserves gelieerd is aan een maatschappelijke doel of omdat voor deze goederen moeilijk een private partij kan worden gevonden, worden deze zaken niet tot de weerstandscapaciteit gerekend.

Het beleid omtrent de aanwending van de weerstandscapaciteit
Wanneer risico's geëffectueerd worden voor rekening van de provincie dan heeft dit gevolgen voor de financiële positie en moeten er maatregelen worden getroffen om het gewenste weerstandsvermogen weer te bereiken. Het volgende is van toepassing met betrekking tot risicobeheer:

1. Allereerst worden tijdig beheersingsmaatregelen genomen, zoals het op orde krijgen van processen, de inzet van gekwalificeerd personeel en het verzekeren tegen bepaalde risico's;
2. Indien (genomen) beheersmaatregelen niet werken, dan wordt gekeken of de schade uit de daarvoor bedoelde programmabudgetten kan worden betaald;
3. Als dat niet mogelijk of bestuurlijk ongewenst is, dan zal de reserve Weerstandsvermogen worden aangesproken. Uit de Algemene Reserves wordt voor de reserve Weerstandsvermogen € 31,92 mln. gereserveerd om risico's uit de paragraaf Weerstandsvermogen af te dekken.
4. Indien de € 31,92 mln. uit de reserve Weerstandsvermogen niet toereikend is, zal een beroep worden gedaan op de Saldi Reserve en de Bestemmingsreserves;
5. In het geval de Saldi Reserve en de Bestemmingsreserves tekort schieten, zullen wij een voorstel uitwerken om te bezuinigen.

Conclusie: weerstandsvermogen is (ruim) voldoende
De relatie tussen de weerstandscapaciteit en de omvang van de risico's kan worden uitgedrukt via de 'ratio weerstandsvermogen'. Hiertoe wordt de beschikbare incidentele weerstandscapaciteit gedeeld door het vereiste weerstandsvermogen, volgend uit het risicoprofiel. Als deze ratio (tenminste) 1 bedraagt, dan kunnen wij er vanuit gaan dat wij onze risico's voldoende hebben afgedekt.

1. Reserve weerstandsvermogen in relatie tot vereist weerstandsvermogen
€ 31,92 mln. / 29,7 mln. = 1,07

Conclusie: de omvang van de reserve weerstandsvermogen is voldoende (ratio ≥ 1,0 ≤ 1,4) om de risico's die we lopen op te kunnen vangen.

2. Incidentele weerstandscapaciteit in relatie tot vereist weerstandsvermogen
€ 52,49 mln. / € 29,7 mln. = 1,76 = ratio weerstandsvermogen

Conclusie: de incidentele weerstandscapacteit is ruim voldoende (ratio ≥ 1,4 ≤ 2,0) om de risico's die we lopen op te kunnen vangen.
Verloop van de ratio weerstandvermogen (jaarrekening) in de afgelopen 5 jaar:

Jaar	2015	2014	2013	2012	2011
Ratio	1,76	1,61	1,39	2,10	2,26

5.1.6 Financiële kengetallen

In deze paragraaf is de set van vijf financiële kengetallen opgenomen.
Het betreft de volgende onderwerpen: netto schuldquote, solvabiliteit, grondexploitatie, exploitatieruimte en belastingcapaciteit. Deze kengetallen beogen statenleden op eenvoudige wijze inzicht te verschaffen over de financiële positie van hun provincie. Ook kunnen provincies ten aanzien van deze onderwerpen onderling op uniforme wijze worden vergeleken (benchmark).

1. De netto schuldquote

De netto-schuldquote bevindt zich normaal gesproken tussen 0 en 100%. Een negatieve uitkomst betekent dat er geen netto-schuld is, een situatie die de provincie Utrecht als wenselijk stelt.

1A Netto schuldquote		Rekening 2014	Oorspronkelijke Begroting 2015	Rekening 2015
A	Vaste schulden	3.750	4.525	3.750
B	Netto vlottende schulden	6.353	13.485	3.543
C	Overlopende passiva	11.401	257.641	445.278
D	Financiele activa art 36d,e,f *Stt vaste activa, niet de Balans*	116.322	68.083	25.000
E	Uitzettingen < 1jaar	320.807	503.242	536.867
F	Liquide middelen	2.355	15.820	3.392
G	Overlopende activa	94.547	112.131	145.313
H	Totale baten (excl mutaties reserves)	432.098	626.575	437.893
	Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%	-118,614%	-67,610%	-58,92%

1B. Netto schuldquota gecorrigeerd voor verstrekte geldleningen		Rekening 2014	Oorspronkelijke Begroting 2015	Rekening 2015
A	Vaste schulden	3.750	3.750	3.750
B	Netto vlottende schuld	6.353	13.485	3.543
C	Overlopende passiva	177.825	257.641	445.278
D	Financiele activa art 36b,c,d,e,f *Stt vaste activa, niet de Balan*	121.528	73.239	32.366
E	Uitzettingen < 1jaar	320.807	503.242	536.867
F	Liquide middelen	2.355	15.820	3.392
G	Overlopende activa	94.547	112.131	145.313
H	Totale baten (excl mutaties reserves)	432.098	626.575	437.893
	Netto schuldquote (A+B+C-D-E-F-G)/H x 100%	-81,303%	-68,556%	-60,60%

2. Solvabiliteitsratio

Een organisatie is solvabel als zij in staat is om al haar schulden of betalingsverplichtingen te voldoen. Feitelijk is dat zo als het eigen vermogen minimaal gelijk is aan het vreemd vermogen, dan komt de ratio uit op 50%.

2. Solvabiliteitsratio		Rekening 2014	Oorspronkelijke Begroting 2015	Rekening 2015
A	Eigen vermogen	411.618	343.646	434.693
B	Balanstotaal	643.526	610.000	934.911
	Solvabiliteit	63,963%	56,335%	46,50%

3. Kengetal grondexploitatie

Omdat de provincie Utrecht, behoudens Hart van de Heuvelrug, in beperkte mate actief grondbeleid voert, is een normering van dit kengetal, op dit moment, niet aan de orde.

3. Kengetal grondexploitatie		Rekening 2014	Oorspronkelijke Begroting 2015	Rekening 2015
A	Niet in exploitatie opgenomen bouwgronden	20.382	43.694	21.740
B	Bouwgronden in exploitatie	-	-	-
C	Totale baten (cf art.17 lid c BBV dus excl. mutat.reserves	432.098	626.575	437.893
	Grondexploitatie (A+B)/C x 100%	4,717%	6,973%	4,96%

4. Structurele exploitatieruimte

De ratio Structurele exploitatieruimte geeft aan welke structurele ruimte de provincie heeft om de eigen lasten te dragen. Structurele baten en lasten zijn die baten en lasten die in beginsel jaarlijks in de begroting, meerjarenraming en jaarrekening zijn opgenomen. Bij incidentele baten en lasten gaat het om eenmalige

baten en lasten die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Indien de structurele lasten worden gedekt door structurele baten is er sprake van materieel begrotingsevenwicht. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten biedt uiteraard meer flexibiliteit dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn. De provincie Utrecht streeft voor dit kengetal veiligheidshalve een ratio na van ten minste 5%.

4. Structurele exploitatieruimte		Rekening 2014	Oorspronkelijke Begroting 2015	Rekening 2015
A	Totaal structurele lasten	561.574	151.518	496.249
B	Totaal structurele baten	571.279	189.898	514.441
C	Totale structurele toevoegingen aan reserves	74.482	13.205	75.286
D	Totaal structurele onttrekkingen aan reserves	112.946	11.728	76.548
E	Totale baten	571.279	537.024	514.441
	Ratio ((B-A) + (D-C)) / (E) x 100%	8,432%	6,872%	3,78%

5. Belastingcapaciteit opcenten MRB

Deze ratio geeft aan hoe de belastingdruk in de provincie zich verhoudt ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Een provincie heeft de mogelijkheid de opcenten te verhogen tot het maximum zoals dat door het Rijk wordt bepaald. Dit kengetal zegt niets over de beschikbaarheid van de structurele weerstandscapaciteit. De provincie Utrecht wil zich met het opcententarief positief onderscheiden ten opzichte van andere provincies. Voor de ratio belastingcapaciteit streven wij 90% na, zodat de lasten van de Utrechtse autobezitter lager uitkomen dan gemiddeld in Nederland.

5. Belastingcapaciteit: opcenten MRB		Rekening 2014	Oorspronkelijke Begroting 2015	Rekening 2015
A	A Aantal opcenten MRB	72,6	72,6	72,6
B	B Landelijk gemiddelde aantal opcenten in jaar er voor	80,6	81,3	80,0
	Ratio (A/B) x 100%	**90,074%**	**89,299%**	**90,703%**

5.2 Onderhoud kapitaalgoederen

5.2.1 Wat zijn kapitaalgoederen?

"Kapitaalgoederen" zijn goederen in eigendom van de provincie die de provincie meerjarig ten dienste staan. Deze goederen vragen bij aanschaf (of vervaardiging) veelal substantiële investeringen en vergen daarna regelmatig onderhoud. Het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) noemt in dit kader gebouwen, wegen, water, groen en riolering.

De belangrijkste kapitaalgoederen van de provincie Utrecht zijn:

- Provinciale wegen;
- Traminfrastructuur;
- Provinciale vaarwegen;
- Provinciale gebouwen;
- Grond (zie hiervoor de paragraaf Grondbeleid).

Hierna wordt met betrekking tot deze kapitaalgoederen ingegaan op de volgende aspecten:

a. ambitie en gehanteerde normen voor beheer en onderhoud;
b. uitwerking in beheerplan;
c. eventueel belangrijke ontwikkelingen;
d. eventuele achterstanden in onderhoud;
e. uit beheerplan voortvloeiende lasten met meerjarenperspectief en verloop van voorziening.

5.2.2 Provinciale wegen

Tot het onderhoud van wegen behoort het onderhoud aan de assets verharding, kunstwerken (inclusief ecoducten en faunapassages), verkeersregelinstallaties, wegverlichting en groen (o.a. bermen en beplanting). Assetmanagement is het optimaal beheren van kapitaalgoederen. De invulling van 'optimaal' wordt ingegeven door de doelen van de organisatie en de balans tussen prestaties, risico's en kosten
Doelen zijn: duurzaam veilig en doorstroming bevorderen. Subdoel is een leefbare omgeving.

5.2.2.1 Verharding

38 provinciale wegen	
Specificatie	***Lengte***
Hoofdrijbaan	301 km
Fietspaden	226 km
Parallelwegen	82 km

stand dec 2015

a. Ambitie
Voor de onderhoudsnormen wordt de CROW- methode gebruikt, een landelijke systematiek voor rationeel wegbeheer. In 2012 heeft PS het beleid voor onderhoud van verhardingen vastgesteld voor de periode 2013 – 2017. Ambitie: kwaliteitsniveau bij 95% van het wegennet voldoende volgens CROW.

b. Beheerplan
Het beheerplan is de uitwerking van het beleidsplan en wordt elk jaar opgesteld. Het geeft informatie over de kwaliteit van het voorgaande jaar en de planning voor de komende 5 jaar. Conform dit beheerplan is in 2015 groot onderhoud gepleegd aan 22 km hoofdrijbaan, 10 km fietspaden en 3 km parallelwegen.
Het kwaliteitsniveau was eind 2015 voor 92% van het wegennet voldoende. Dit is lager dan voorzien. Storende factor is het meten van de kwaliteit in 2013 en 2014 met laserdetectie. De techniek is nog niet voldoende uitontwikkeld en geeft een te positief schadebeeld. In 2015 is daarom de meting uitgevoerd door het menselijke oog op basis van hoog resoluut (HR) beeldmateriaal.
In 2016 wordt de kwaliteit van de verharding gemeten met een combinatie van laserdetectie en HR beeldmateriaal. Dit leidt tot betere gegevens over de kwaliteit.

c. Belangrijke ontwikkelingen
Bij het uitvoeren van het groot onderhoud in 2015 bleek bij de projecten N224, N227, N413 en N458 meer nodig dan alleen groot onderhoud. Gevolg: hogere uitgaven op de voorziening "renovatie verhardingen" dan verwacht.
Dit kan worden opgevangen binnen de voorziening renovatie verhardingen. Deze is bedoeld om deze extra werkzaamheden op te vangen, omdat een deel van ons wegennetwerk aan het einde van zijn levensduur komt.

d. Achterstanden in onderhoud
Uit de verbeterde kwaliteitsmeting blijkt dat de technische kwaliteit 3% lager is dan de streefwaarde van 95%.
Voor 2016 wordt verwacht dat als gevolg van de verbeterde kwaliteitsmeting 95% wordt gehaald.

5.2.2.2 Kunstwerken

Kunstwerken	
Specificatie	***Aantal***
Bruggen	39
Beweegbare bruggen	7
Viaducten	21
Tunnels	37
Fietsbruggen	16
Ecoducten	3
Duikerbruggen	76
Diverse	2

a. Ambitie
Doelstelling is het in goede staat houden van de kunstwerken: functioneel, veilig en schoon. Hoe dit gebeurt, staat in het beleidsplan “beheer en onderhoud kunstwerken 2011”.

b. Beheerplan
De technische kwaliteitsniveaus worden bepaald via NEN 2767-4. Bij een conditiescore van 4, 5 of 6 is onderhoud nodig.
Het einde van de levensduur van een kunstwerk wordt zichtbaar in de inspectierapportages (eens per 5 jaar). Bij een restlevensduur van 5 jaar of minder wordt een voorbereidingsplan opgesteld voor vervanging. Het definitieve besluit hangt af van de urgentie.

De uitgevoerde inspecties (december 2015) geven de volgende resultaten:
Conditiescore 1 (uitstekend): 151 kunstwerken
Conditiescore 2 (goed): 34 kunstwerken
Conditiescore 3 (redelijk): 11 kunstwerken
Conditiescore 4 (matig): 4 kunstwerken
Conditiescore 5 (slecht): 1 kunstwerk
Conditiescore 6 (zeer slecht): 0 kunstwerken

c. Belangrijke ontwikkelingen
-

d. Achterstanden in onderhoud
Er is geen achterstallig onderhoud.
Het kunstwerk met score 5 (houten voetbrug) wordt in 2016 vervangen.
De 4 kunstwerken met score 4 zullen een hogere score krijgen door het uitvoeren van klein onderhoud in 2016.

5.2.2.3 Verkeerregelinstallaties

Verkeersregelinstallaties	
Specificatie	***Aantal***
VRI’s op kruispunten	106 st
RDI’s op rotondes	5 st
Toename VRI’s in 2015 door overname of aanleg	2 st
Afname VRI’s in 2015 door overdracht en vervallen	1 st
Uitvoering functioneel beheer VRI andere wegbeheerder (RWS, gemeenten)	1 st

Stand dec 2015

a. Ambitie
Het onderliggende bewijsstuk ‘Geregelde Kwaliteit’ wordt gevolgd. Een belangrijk onderdeel van het beheer betreft de koppeling van de VRI’s aan het voor - en door - de regio partners aangeschafte Verkeersregelinstallatie-Beheer-Centrale (VRI-BC) en het Netwerk Management Systeem (NMS) voor het uitvoeren van doorstromingsscenario’s in het regionale netwerk. Deze scenario’s zijn vastgelegd door de regiopartners. Het contractmanagement van deze systemen ligt bij de provincie Utrecht.

b. Beheerplan
Het groot onderhoud aan de VRI’s bestaat vooral uit vervanging na het einde van de technische en functionele levensduur, de reconstructie van kruispunten en de opname plus inregeling binnen het regionale netwerk. Voor het plannen van het groot onderhoud wordt gebruik gemaakt van een dynamische VRI calculatie en planningsprogramma. Op basis van deze planning is in 2015 op drie locaties onderhoud uitgevoerd. Er wordt rekening gehouden met de uitgangspunten van de zogenaamde Traject aanpak.

c. Belangrijke ontwikkelingen.
Op basis van de dynamische VRI planning wordt in de periode na 2020 een vervangingspiek verwacht. Met de huidige middelen is het niet mogelijk deze piek op te vangen. In de begroting 2017 wordt hierop teruggekomen.
In 2015 is de (VRI-BC) voor de regio Midden Nederland aangeschaft. De Provincie gaat deze VRI-BC beheren. Inmiddels zijn er naast 111 VRI's van de provincie Utrecht circa 350 VRI's van de regio partners aangesloten op de VRI-BC. De verwachting is dat er in 2016 nog ongeveer 30 VRI's van de regio partners worden aangesloten op de VRI-BC.
In 2014 zijn in diverse regelingen Bijzondere Realisaties Intelligente Koppelingen (BRIK) geïmplementeerd. De eerste cijfers geven een aanmerkelijke verbetering van de doorstroming te zien. In het 1e kwartaal 2016 wordt de rapportage hierover verwacht.
In 2016 wordt gestart met de PoC (proof of concept) voor de intelligente VRI (C-ITS VRI architectuur). Dit maakt onderdeel uit van Beter Benutten project waarbij het tijk, regio en het bedrijfsleven samenwerken.

d. Achterstanden in onderhoud
-

5.2.2.4 Wegverlichting

Wegverlichting	
Specificatie	***Aantal***
Lichtmasten	8.500 st
Armaturen	10.200 st
Bewegwijzeringsvlaggen met verlichting	1.450 st
Leds in bermen of asfalt	290 st
Schakel – en verdeelkasten	132 st

Stand na overname OVL van gemeenten

a. Ambitie
De ambitie is volgens de nota "Duurzaam en verantwoord verlichten 2007-2015": zuinig energieverbruik gecombineerd met sociale- en verkeersveiligheid (rekening houdend met wet en regelgeving). Technische vernieuwingen met bewezen effectiviteit worden waar mogelijk toegepast. In 2016 zullen we de technische- (LED armaturen), maatschappelijke (energie akkoord) en provinciale (mobiliteitsvisie en mobiliteitsprogramma) ontwikkelingen samenbrengen in een nieuw beleidsplan openbare verlichting. Het aantal lichtpunten langs de provinciale wegen zal naar verwachting in 2016 groeien tot 10.500, een gevolg van het overnemen van verlichting van gemeentes en het aanbrengen van verlichting langs fietspaden.

b. Beheerplan
Beheer en onderhoud zijn in 2015 uitgevoerd volgens de vastgestelde verlichtingsplannen conform "Duurzaam en verantwoord verlichten 2007-2015". Groot onderhoud betreft vervanging na het einde van de technische levensduur en uit reconstructie van wegvakken.
In 2016 wordt het beleidsplan herzien.

c. Belangrijke ontwikkelingen
In 2015 zijn 710 lichtmasten overgenomen van de volgende gemeentes: Soest, Stichtse Vecht, Renswoude, Leusden, Zeist en Nieuwegein. Voor diverse gemeentes lopen nog onderhandelingen. Utrechtse Heuvelrug gat niet door, de gemeente is niet akkoord gegaan met het overname voorstel.
Vanaf 2016 wordt de traject aanpak ten uitvoer gebracht en zullen steeds meer gecombineerde projecten worden gerealiseerd.

d. Achterstanden in onderhoud
De lichtmasten die van gemeenten zijn overgenomen zijn over het algemeen verouderd en zullen in de komende jaren vervangen moeten worden.
De investeringskosten zulllen worden voor 50 % worden opgevangen door de provincie en voor 50 % door de gemeenten. De voorziening beheer en onderhoud wegen en de kwaliteitsimpuls bieden voldoende mogelijkheid om dit op te vangen.

5.2.2.5 Onderhoud groen

Groenbeheer	
Specificatie	***Omvang – Lengte – Aantal***
Gras	ca. 425 hectare
Sloten	185 km
Beschoeiing	16,5 km
Hagen	57 km
Bomen	ca. 40.000 bomen

a1. Ambitie: bermen
Bij de meeste wegen wordt ecologisch wegbermbeheer toegepast. (conform het Strategisch mobiliteitsplan provincie Utrecht 2004 – 2020). Bovendien is voldoende en tijdig rekening houden met aanwezige flora en fauna vastgelegd in de algemene gedragscode (GS maart 2015). Bij het groenonderhoud mag de verkeersveiligheid niet in gevaar komen.

a2. Ambitie boomcontrole
De provincie streeft naar een duurzaam bomenbestand rekening houdend met verkeersveiligheid, natuur, cultuurhistorie en landschap. Hiervoor is in 2012 een afwegingskader opgesteld. Per situatie wordt bekeken hoe dit ingevuld kan worden. Deze werkwijze is opgenomen in het Mobiliteitsprogramma.

b. *Beheerplan*
Op basis van het ecologisch wegbermbeheer wordt 1 of 2 keer per jaar gemaaid. Uitgedrukt in cijfers is in 2015 ca. 425 hectare gras, 185 km1 sloot, 16,5 km1 beschoeiing onderhouden, 25 km1 hagen geknipt en zijn ca. 40.000 bomen onderhouden (jaarlijks wordt 1/3) gesnoeid. Bij dit onderhoud komt ca. 7.600 ton maaisel vrij en wordt in het najaar ca. 800 ton aan blad afgevoerd.

c. Belangrijke ontwikkelingen.
In 2015 is bij EMVI-aanbesteding ingezet op een duurzame verwerking van het vrijkomend gras. Dit leverde een aanbestedingsvoordeel op terwijl duurzame verwerkingstechnieken door bonus/-malusregelingen worden gestimuleerd. Verwerking tot groen gas is hierbij als hoogste doelstelling gekozen. Dit kon in 2015 nog niet voor 100% waargemaakt worden. Naar verwachting lukt dit wel in 2016.

d. Achterstanden in onderhoud.
-

e. Uit beheerplannen voortvloeiende lasten meerjarenperspectief en verloop van voorziening

Ter dekking van bovenstaande beheerplannen is de voorziening Beheer en Onderhoud Wegen ingesteld

Verloop van de voorziening Beheer en onderhoud wegen 2015

(x €1.000)	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening 2015	Saldo
Beginsaldo	3.767	3.767	8.211	4.444
Storting	9.434	9.435	9.436	1
Onttrekking	9.751	8.812	9.243	- 431
Eindsaldo	**3.450**	**4.390**	**8.404**	**4.014**

Categorie (x €1.000)	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening 2015	Saldo
1. Onderhoud verhardingen en Algemeen	4.671	4.490	4.287	203
2. Renovatie wegverhardingen	2.500	1.965	3.391	-1.426
3. Kunstwerken	161	496	174	322
4. Vervanging verkeersregelinstallaties en RVM	635	162	-201	363
5. Groot onderhoud wegverlichting	450	325	286	39
6. Onderhoud groenvoorziening en ecopassages	1.334	1.375	1.306	69
Totaal uitgaven	**9.751**	**8.812**	**9.243**	**-431**

Verloop van de voorziening Beheer en onderhoud wegen 2015 – 2018

(x €1.000)	2015	2016	2017	2018
Beginsaldo	8.211	8.404	9.075	9.361
Storting	9.436	9.485	9.552	9.610
Onttrekking	9.243	8.814	9.266	9.124
Eindsaldo	**8.404**	**9.075**	**9.361**	**9.847**

Categorie (x €1.000)	2015	2016	2017	2018
1. Onderhoud verhardingen en Algemeen	4.271	4.551	4.618	4.646

2. Renovatie wegverhardingen	3.391	1.950	1.950	1.950
3. Onderhoud beweegbare bruggen	174	350	255	185
4. Vervanging verkeersregelinstallaties en RVM	-201	260	740	640
5. Groot onderhoud wegverlichting	286	328	328	3258
6. Onderhoud groenvoorziening en ecopassages	1.306	1.375	1.375	1.375
Totaal uitgaven	**9.243**	**8.814**	**9.266**	**9.124**

In 2015 is assetmanagement verder geïmplementeerd. In de detaillering van de onderhoudsplanningen voor verkeersregelinstallaties, openbare verlichting en verhardingen zijn belangrijke stappen gezet. De benodigde financiële middelen kunnen daardoor vanaf 2017 nog nauwkeuriger in beeld gebracht worden.

5.2.3 Traminfrastructuur

De provincie Utrecht is verantwoordelijk voor de instandhouding en verbetering van de gehele traminfrastructuur. Deze traminfrastructuur bestaat uit de arealen (type assets) rijdend materieel (de SIG trams), (rail)infrastructuur, haltevoorzieningen, telematica en de remise.

Traminfrastructuur	
Specificatie	***volume***
SIG trams	26 stuks
Km dubbelspoor	23 km
Haltes	23 stuks
DRIS panelen op tram- bushaltes	430 stuks

a. *Ambitie*
De veilige exploitatie van het tramsysteem staat voorop en is bepalend voor de beheer en onderhoud uitgangspunten van de traminfrastructuur. Daarnaast bepalen de beschikbaarheidseisen de beheer- en onderhoudsambitie.

b. Wet Lokaal Spoor (WLS)
Op 1 december 2015 is de Wet Lokaal Spoor (WLS) in werking getreden. Doel van de nieuwe wet is om wetgeving over lokaal spoor te vernieuwen en bestuurlijke verantwoordelijkheden te verhelderen. Gedeputeerde Staten (GS) heeft Regiotram Utrecht (RU) aangewezen als beheerder voor het lokaal spoor. Regiotram is daarmee verantwoordelijk voor het jaarlijks opstellen van een Beheerplan wat weer uitvoering geeft aan de Beheervisie, dit in overleg met de vervoerder en andere rechthebbenden op het lokaal spoor. In december 2015 heeft GS het Beheerplan 2016 vastgesteld.

c. Vertaling beleid naar Assetmanagement
De kaders en topeisen voor onderhoudsniveau zijn beschreven in het Integrale plan van Eisen tramsysteem regio Utrecht (IPvE).
In het IPvE worden de kwaliteitseisen van het tramsysteem beschreven. De te leveren prestaties zijn opgenomen in een Service Level Agreement (SLA). De prestaties hebben betrekking op Veiligheid Beschikbaarheid, Betrouwbaarheid, Kwaliteit, Duurzaamheid en Omgevingsbeleving. Het IPvE en de SLA dienen als basis voor het Asset Management Plan en worden gedetailleerder uitgewerkt in beheerplannen per areaal (type) van de assets. De beheerplannen vormen ook de basis voor het Meerjaren investerings- en onderhoudsplan (MIP, MJO). Dit plan is in belangrijke mate bepalend voor het meerjarenbeslag op de middelen.

Door toepassen van Assetmanagement is het mogelijk om de risico's, prestaties en financiële aspecten van haar bedrijfsmiddelen gedurende de gehele levensduur te beheersen en waarde te laten generen, zodanig dat het optimaal bijdraagt aan het realiseren van de organisatiedoelstellingen. Regiotram doet Assetmanagement volgens een internationale standaard, PAS 55, waarvoor Regiotram in 2014 is gecertificeerd.

d. Onderhoudsstrategie
De assets van Regiotram worden risicogestuurd onderhouden. Met een op risicogestuurd onderhoudsmodel wordt bedoeld dat risico's, prestaties en kosten worden geoptimaliseerd. Hierna wordt per areaal de onderhoudsstrategie toegelicht.

Infrastructuur
De infrastructuur van de SUNIJ-lijn is in tweeën op te delen: het oude spoor en het nieuwe, recent gerenoveerde spoor. RU kiest voor het nieuwe spoor voor een toestandsafhankelijk onderhoud strategie: conditie monitoren, data verzamelen en klein preventief onderhoud. Groot onderhoud was afgelopen jaar niet aan de orde, daar de infrastructuur door de reconstructie nu weer helemaal bij de tijd is.
Voor het oude spoor kiest RU voor instandhouding middels storingsafhankelijk onderhoud: onderhoud op basis van storingen aangevuld met intensieve bewaking van het areaal op falende assets. Het oude spoor heeft zijn einde-levensduur bereikt en is binnen enkele jaren aan vernieuwing toe. Zo blijft RU in control en worden geen grote onnodige kosten gemaakt tot aan de reconstructie. De reconstructie wordt uitgevoerd in het vernieuwingsprogramma Grootschalige Vervangingsinvesteringen (GVI 2).

Trammaterieel
Op de SUNIJ-lijn rijden 26 trams van fabrikant SIG uit Neuhausen (CH). De SIG trams dateren uit 1982 en hebben van begin af aan op de SUNIJ-lijn gereden. De trams zijn binnen enkele jaren aan vervanging toe.
In de periode 2013-2015 is levensduur verlengend onderhoud uitgevoerd. RU houdt de trams goed en veilig in stand middels enkel noodzakelijk regulier preventief en storingsafhankelijk onderhoud.

Locaties (Haltes en Remise)
Voor de locaties is een risico gestuurd onderhoudsprogramma opgesteld. RU voert voor de objecten met beperkte technische complexiteit regelmatige inspecties uit.
Voor de remise legt RU de focus vanwege de korte levensduur van de huidige remise op storingsafhankelijk onderhoud en wettelijk verplichte keuringen. Veel risico's worden afgedekt door wettelijke keuringen, zoals brandweer en milieu.
Bijzonder onderdeel vormt de ruimte voor de verkeersleiding met bijbehorende technische ruimte die meer eisen stelt aan beschikbaarheid. Hiertoe is noodstroomvoorziening aanwezig, welke regelmatig wordt getest op functioneren als onderdeel van de reguliere inspecties op de remise

Telematica
Telematica behelst een beheerareaal welke met de andere drie arealen (infra, materieel en locaties) overlapt. Het omvat onder andere camera's op de haltes en in de trams, reizigersinformatiesystemen (DRIS) en een datanetwerk. Ook het beheerareaal Telematica kent een risico gestuurd onderhoudsprogramma. In 2015 is een nieuw datanetwerk gereed gekomen.

e. Beheer- en Onderhoudslasten 2015

Categorie (x €1.000)	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening 2015	Saldo
1. Algemeen	1.765	1.565	1.773	-208
2. Infrastructuur	3.468	3.468	3.073	395
3. Trammaterieel	3.406	3.141	3.519	-378
4. Haltes	1.135	805	473	332
5. Remise	570	570	584	-14
6. Telematica	390	1.185	817	368
Totaal uitgaven	**10.734**	**10.734**	**10.239**	**495**

5.2.4 Provinciale vaarwegen

3 Provinciale vaarwegen	
Specificatie	***Lengte***
Eem (vanaf Amersfoort tot aan het Eemmeer)	18,0 km
Gedeelte Merwedekanaal (vanaf de provinciegrens tot aan de Lek)	ca. 6,0 km
Gedeelte Oude Rijn (vanaf de provinciegrens tot aan de gemeentegrens van Woerden)	ca. 2,5 km

a. Ambitie
Uitgangspunt is het voldoen aan de normen voor vaardiepten conform diverse klassenindelingen en richtlijnen. Het kwaliteitsniveau voor de Eem is uitgewerkt in de "Eemvisie". Onderhoud en beheer van het Merwedekanaal zijn uitbesteed aan de provincie Zuid-Holland tegen een jaarlijkse vergoeding van € 649.000 (om de 4 jaar te herzien).

b. Beheerplan
In nauw overleg met het Waterschap en de gemeente Amersfoort is een beheerplan vastgesteld voor de Eem voor periodiek onderhoud, vervanging beschoeiingen en baggeren. In 2015 is 154.000 m^3 gebaggerd en is 2.843 meter aan beschoeiingen vervangen.

c. Belangrijke ontwikkelingen
In 2016 worden nieuwe afspraken gemaakt met de provincie Zuid-Holland over de hoogte van de jaarlijkse vergoeding. De vorming van de gemeente Vijfheerenlanden kan betekenen dat het beheer en onderhoud terug komt naar de provincie Utrecht.

d. Achterstanden in onderhoud
Geen.

e. Uit het beheerplan voortvloeiende lasten meerjarenperspectief en verloop van voorziening
Ter dekking van de kosten is de voorziening Beheer en onderhoud vaarwegen ingesteld.

Verloop van de voorziening Beheer en onderhoud vaarwegen 2015

(x €1.000)	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening 2015	Saldo
Beginsaldo	18.703	15.494	16.583	1.089
Stortingen	1.602	1.327	1.244	-83
Onttrekkingen	920	920	711	209
Eindsaldo	**19.385**	**15.901**	**17.116**	**1.215**

Verloop van de voorziening Beheer en onderhoud vaarwegen 2015 – 2018

(x €1.000)	2015	2016	2017	2018
Beginsaldo	16.583	17.116	16.750	17.177
Stortingen	1.244	1.327	1.327	1.327
Onttrekkingen	711	1.693	900	900
Eindsaldo	**17.116**	**16.750**	**17.177**	**17.604**

5.2.5 Provinciale gebouwen

De provincie beheert en onderhoudt het Provinciehuis Archimedeslaan 6, het monumentale pand Paushuize als representatieve ruimte voor de provincie inclusief twee dienstwoningen en steunpunten in De Meern en in Huis ter Heide.

Provinciehuis
a. Ambitieniveau en gehanteerde normen (beleidsmatige ontwikkelingen)
Het provinciehuis bestaat uit 18 verdiepingen en een entreepartij met receptie, koffiecorner, diverse zitcorners en een restaurant. In het gebouw is ook een ondergrondse parkeergarage aanwezig en een centraal vergadercentrum. Het ambitieniveau voor het onderhoud van het 18 verdiepingen tellende gebouw uit 1996 ligt op conditieniveau 3 en 4 volgens de NEN 2767. De conditiescore van bouw- en installatiedelen wordt weergegeven op een zespuntsschaal. Conditiescore 1 representeert de nieuwbouwstaat en conditiescore 6 de slechtst aan te treffen conditie. Conditiescore 3 en 4 (in verband met levensduurveroudering) wordt gedefinieerd als: redelijke conditie met plaatselijk zichtbare veroudering. De functievervulling van bouw- en installatiedelen zijn niet in gevaar. Hiermee wordt voldaan aan het uitgangspunt voor sober en doelmatig onderhoud.

b. Beheerplan
Voor het gebouwbeheer is een LTOP gemaakt en deze wordt jaarlijks geactualiseerd. .Aan de hand hiervan zal preventief onderhoud plaatsvinden. De verantwoordelijkheid voor het bouwkundig en installatietechnisch onderhoud is aanbesteed aan een, in 2015 gecontracteerde, leverancier. Afdeling facilitair ziet toe op een correcte uitvoering van de werkzaamheden.

c. Uit beheerplan voortvloeiende lasten meerjarenperspectief en verloop van de voorziening
De lasten vanuit het beheerplan worden deels ten laste gebracht van de Voorziening Groot onderhoud Provinciehuis en Paushuize.

Voorziening Groot Onderhoud Provinciehuis en Paushuize 2015

	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening 2015	Saldo
Beginsaldo	270	270	270	0
Stortingen	183	523	523	0
Onttrekkingen	442	434	445	11
Eindsaldo	**11**	**359**	**349**	**11**

Verloop van de voorziening Groot Onderhoud provinciehuis en Paushuize 2015 – 2018

	2015	2016	2017	2018
Beginsaldo	270	349	243	163
Stortingen	523	183	183	183
Onttrekkingen	445	289	262	230
Eindsaldo	**348**	**243**	**164**	**117**

Naast het onderhoud wat via de voorziening groot Onderhoud loopt, wordt er ook rekening gehouden met vervangingsinvestingeringen. Onderstaande tabel geeft het verwachte investeringsbedrag voor de komende jaren weer.

Vervangingsinvesteringen Provinciehuis 2015

	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening 2015	Saldo
Investeringsplan Huisvesting 2015	0	0	656	656

In 2015 zijn diverse grootschalige werkzaamheden uitgevoerd. Diverse liften zijn gereviseerd, alsmede de zonweringsinstallatie, dakgevelinstallatie en deels de keukenapparatuur. Er is gestart met het verbeteren en actualiseren van de audiovisuele techniek in de Statenzaal en de Foyer. Doel is het in stand houden van de veiligheid, behaaglijkheid en conditie van het gebouw en haar installaties.
Deze investeringen worden geactiveerd en de daaruit voortvloeiende kapitaallasten worden ten laste van de reserve Huisvesting gebracht. Voor verloop van deze reserve zie in de bijlage de staat van reserves.

d. Belangrijke ontwikkelingen
Naast de instandhoudingsactiviteiten worden er continue activiteiten ontplooid voor het realiseren van energiebesparing. Het doel is de komende jaren het gebouwlabel te verbeteren van een D naar een C label. Een eerste stap is een mogelijke aansluiting op de koudebron van ASR. Er is gestart met het onderzoek naar de uitfasering van de noodstroomvoorziening.

e. Eventuele achterstanden in onderhoud
Er zijn geen achterstanden in het onderhoud.

<u>Paushuize en dienstwoningen</u>
a. Ambitie
Paushuize behoort tot de meest duurzame monumentale gebouwen van Nederland en is als cultureel erfgoed door renovatie behouden. Het gebouw heeft voor de provincie een representatieve functie en vormt de ceremoniële werkplek van de Commissaris van de Koning. Paushuize heeft ook een maatschappelijke functie. Er wordt door een conservator, voor het publiek periodiek rondleidingen verzorgd en er is een exploitant gecontracteerd voor het verzorgen van vergaderingen, bijeenkomsten en trouwerijen.

Het ambitieniveau voor het onderhoud van het monumentale pand ligt op conditieniveau 3 en 4 volgens de NEN 2767. De conditiescore van bouw en installatiedelen wordt weergegeven op een zespuntsschaal. Conditiescore 1 representeert de nieuwbouwstaat en conditiescore 6 de slechtst aan te treffen conditie. Conditiescore 3 en 4 (in verband met levensduurveroudering) wordt gedefinieerd als: redelijke conditie met plaatselijk zichtbare veroudering. De functievervulling van bouw en installatiedelen zijn niet in gevaar. Hiermee wordt voldaan aan het uitgangspunt voor sober en doelmatig onderhoud.

b. Beheerplan
Het onderhoud voor Paushuize voor de komende jaren is vastgelegd in een LTOP. De verantwoording voor het onderhoud ligt afzonderlijk voor het bouwkundig deel als installatietechnisch deel bij twee leveranciers. Afdeling facilitair ziet toe op de juiste uitvoering.

c. Uit beheerplan voortvloeiende lasten meerjarenperspectief en verloop van de voorziening
Ten behoeve van het onderhoud van het provinciehuis en Paushuize is een voorziening aanwezig.

Zie hiervoor het kopje Provinciehuis.

d. Belangrijke ontwikkelingen
De dienstwoningen worden voor de komende 30 jaar verpacht. Op deze wijzen worden de risico's van de renovatie en de exploitatie van de woningen voor lange termijn ondergebracht bij de Utrechtse Maatschappij tot Stadsherstel. Hun doelstelling is het restaureren en behouden van monumentale gebouwen. Om de renovatiekosten te kunnen dekken worden de dienstwoningen door Stadsherstel aan particulieren verhuurd.

e. Eventuele achterstanden in onderhoud
Er zijn geen achterstanden in het onderhoud.

Steunpunten in De Meern en Huis ter Heide
a. Ambitie
Vanuit het steunpunt Veenweide in De Meern beheert de provincie haar wegen in het westelijk deel van de provincie Utrecht. Op de locatie Huis ter Heide is de Regionale Verkeersmanagement Centrale van de provincie gehuisvest. De Verkeersmanagement Centrale bundelt alle kennis en informatie over verkeer in de provincie Utrecht. Vanuit Huis ter Heide onderhoudt de provincie ook haar wegen in het oostelijk deel van de provincie.
Ook voor de steunpunten geldt een conditieniveau 3 en 4 (in verband met levensduurveroudering) conform de NEN 2767.

b. Beheerplan
Voor het gebouwbeheer van de steunpunten is een LTOP gemaakt en deze wordt jaarlijks geactualiseerd. Aan de hand hiervan zal preventief onderhoud plaatsvinden. Ook het onderhoud van de steunpunten is aanbesteed bij een externe leverancier.
Locatie De Meern bestaat naast het kantoorgedeelte onder andere ook uit een zoutopslagloods. Zout heeft een negatieve invloed op de levensduur van de in de loods aanwezige installaties. Dit heeft geleidt tot het feit dat er onvoorzien installatiedelen moesten worden vervangen om de veiligheid en de functionaliteit te kunnen blijven waarborgen en het conditieniveau te handhaven.

c. Uit beheerplan voortvloeiende lasten meerjarenperspectief en verloop van de voorziening
Ten behoeve van het onderhoud van de steunpunten is een voorziening aanwezig.

Voorziening Groot onderhoud Kantons 2015

	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening 2015	Saldo
Beginsaldo	116	116	116	0
Stortingen	60	60	60	0
Onttrekkingen	12	12	64	52
Eindsaldo	**164**	**164**	**112**	**52**

Verloop van de voorziening Groot Onderhoud Kantons 2015 – 2018

	2015	2016	2017	2018
Beginsaldo	116	112	45	0
Stortingen	60	60	60	60
Onttrekkingen	64	127	105	50
Eindsaldo	**112**	**45**	**0**	**10**

d. Belangrijke ontwikkelingen
Er zijn geen ontwikkelingen.

e. Eventuele achterstanden in onderhoud
Er zijn geen achterstanden in het onderhoud.

5.3 Financiering en treasury

5.3.1 Provinciale ontwikkelingen

Het uitstaande kapitaal is toegenomen tot € 510 mln. (stand 31 december 2015). Deze gelden zijn uitgezet conform de wet FIDO en de bepalingen in de Verordening interne zaken provincie Utrecht 2004. Daarbij gaat het voor een steeds minder groot deel om middelen uit de oude portefeuille op de kapitaalmarkt. Zo hebben we in 2015 geen obligaties meer en is in 2015 € 56 mln. aan garantieproducten uitgekeerd. Dit bedrag is toegevoegd aan het schatkistbankieren. Het uitgezette bedrag voor de oude portefeuille op de kapitaalmarkt komt daarmede per 31 december 2015 op € 60 mln.
In de schatkist is per 31 december 2015 € 450 mln. uitgezet. Ten opzichte van 31 december 2014 is dit een toename van bijna € 200 mln. Oorzaken zijn de komst van de BRU en de uitkering van garantieproducten.

Uitstaand kapitaal per 31 december 2015			Bedragen x € 1.000
	Bedrag 31-12-2014	Bedrag 31-12-2015	Mutatie in 2015
Kapitaalmarkt			
Obligaties	0	0	0
Garantieproducten	116.234	60.043	-56.191
Totaal kapitaalmarkt	**116.234**	**60.043**	**-56.191**
Geldmarkt			
Rekening-courant	0	3.392	-3.392
Saldo bij de schatkist	250.420	446.693	196.273
Totaal geldmarkt	**250.420**	**450.085**	**199.665**
Totaal kapitaal- en geldmarkt	**366.654**	**510.128**	**143.474**

5.3.2 Marktontwikkelingen, rendementen en treasuryresultaat

Marktontwikkelingen
De vooruitzichten voor Nederland en de provincie Utrecht zijn positief. Voor het eerst sinds het uitbreken van de crisis komt de groei in 2015 en 2016 uit boven de 2%, neemt de consumptie flink toe en daalt de werkloosheid licht. De rente is wel onveranderd laag gebleven. De rente van de schatkist was in 2015 0%. Deze lage rente is door de afloop van garantieproducten en de daarmee behaalde rendementen niet terug te zien in het treasuryresultaat.

Risico analyse met betrekking tot de resterende portefeuille op de kapitaalmarkt
In de resterende, nog niet bij de schatkist ondergebrachte, portefeuille zitten alleen nog producten waarbij het risico zeer gering en acceptabel is.

Rendementen en treasuryresultaat
Het treasuryresultaat bedraagt over 2015 11,8 mln. Dat is aanzienlijk hoger dan de geraamde 4,1 mln in de najaarsrapportage 2015. Dit komt door de opbrengsten uit de garantieproducten (begroot 0,9 mln., realisatie 8,5 mln.) en de opbrengsten uit de interne verrekenrente van de BRU (begroot 1,3 mln., realisatie 1,9 mln.).
De opbrengsten uit garantieproducten zijn veel hoger door de rendementen bovenop het garantiebedrag bij einde looptijd. Deze rendementen waren bewust niet geraamd (voorzichtigheidprincipe). In 2015 hebben we deze rendementen geïncasseerd (4,2 mln. + 3,4 mln.), omdat een belangrijk deel van deze garantieproducten afliep. Daarnaast was de interne rekenrente uit de OV-projecten van de voormalige BRU in de Kadernota 2015 voorzichtig begroot. Deze pakt bij realisatie veel hoger uit door een toename van de investeringenportefeuille. Gelet op dit laatste wordt vanaf 2016 in de begroting rekening gehouden met een jaarlijkse toename van de investeringenportefeuille van 15%.

Bedragen berekend per 31 december 2015	Bedragen x € 1.000
Renteopbrengsten	
Obligaties	0
Garantieproducten	8.585
Schatkistbankieren	0
Saldo intern verrekende rente	1.362
Saldo intern verrekende rente OV	1.846
Totaal renteopbrengsten	**11.793**

5.3.3. Treasurybeleid

De provincie Utrecht is een bestedingshuishouding. Hoofddoel is niet het aanhouden van middelen om daar rendementen uit te halen. Echter voor de te verwachten (beleids)verplichtingen en voorzieningen zullen altijd middelen aangehouden moeten worden. Zolang deze middelen niet zijn aangewend (er rusten uiteraard wel claims op), zullen deze via de treasury worden belegd. Het treasurybeleid bepaald hoe we dit doen. Het treasurybeleid wordt vormgegeven en uitgevoerd *binnen de wettelijke en* de door de *staten uitgezette kaders.*

Kasgeldlimiet
De vlottende middelen overtreffen de vlottende schulden ruimschoots. De provincie blijft daarmee royaal binnen de gestelde norm ten aanzien van de kasgeldlimiet.

Renterisiconorm
Aangezien er geen sprake is van ingeleend geld, wordt er zonder meer aan de renterisiconorm voldaan.

Rentebaten en –lasten
Wij hebben door onze liquiditeitspositie geen rentelasten naar aanleiding van geleend geld.

Kredietrisico
De oude portefeuilles op de kapitaalmarkt zal in 2016 verder worden afgebouwd en toegevoegd aan de schatkist conform wet FIDO. Wij lopen hierdoor geen bijzonder kredietrisico.

5.4 Bedrijfsvoering

5.4.1 Inleiding

De provincie Utrecht is een organisatie die haar bedrijfsvoering zo inricht dat de toegevoegde waarde voor het primair proces maximaal is en de overhead minimaal. We hebben toegewerkt naar een compacte, efficiënte en dienstverlenende organisatie waarin het realiseren van onze inhoudelijke doelen centraal staat.
Onze focus als organisatie ligt op 'buiten het verschil maken'. Om dat goed te kunnen doen moeten we onze personele capaciteit zoveel mogelijk voor ons primair proces inzetten en het 'binnen' op orde hebben. Als organisatie hebben we daarom gekozen voor de verkleining van de ondersteuning en de overhead. Omdat het primaire proces een kwalitatief goede ondersteuning nodig heeft die de uitvoering versterkt werken we tegelijkertijd aan een kwaliteitsimpuls voor de bedrijfsvoering.
In 2015 zijn wij verder gegaan met het verbeteren van de bedrijfsprocessen en het inhoudelijk richting geven aan belangrijkste domeinen binnen de bedrijfsvoering.

5.4.2 Wat is er gedaan in 2015

- In opdracht van de commissarissen van de koning van Flevoland, Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht is er een onderzoek gedaan naar een P4-samenwerking. Dit heeft geresulteerd in een rapportage per discipline en wordt in 2016 verder voortgezet. Op het gebied van de Bedrijfsvoering is afgesproken dat de samenwerking geïntensiveerd kan worden op de Treasurybeleid, informatievoorziening, Inkoop en op juridische verkenning.
- In 2015 is de lijn vanuit de strategische personeelsplanning (SPP), gekoppeld aan het sturen op personeelskosten doorgezet. Dit houdt enerzijds in dat ingezet wordt op de ontwikkeling en doorstroom van medewerkers om de medewerkers vanuit hun kracht en talent in te zetten en anderzijds willen we als organisatie flexibeler worden en kunnen inspelen op de ontwikkelingen in de maatschappij. De krimpopgave is afgerond, de organisatieomvang is teruggebracht naar 655 fte.

De invlechting van BRU en DLG is, samen met de transitie Jeugdzorg, zonder extra middelen en formatie afgerond. Dit heeft een grote impact gehad, met als gevolg dat de SPP pas eind 2015 is gestart. Dit loopt het eerst half jaar van 2016 door.

In het najaar is er een grote personeelsbijeenkomst geweest, De Expeditie, waarin ideeën voor de organisatie voor de korte en lange termijn geformuleerd zijn. Hieraan wordt nu verder vormgegeven wat het worden van een Great Place to Work weer een stap dichterbij brengt.

- De afgelopen jaren hebben we in het kader van artikel 217a van de Provinciewet drie onderzoeken laten uitvoeren naar het handelingsrepertoire van de provincie op de volgende onderwerpen:
  - ✓ sturing van instellingen met een subsidierelatie (2013)
  - ✓ de rol van opdrachtgever en eigenaar van verbonden partijen (2014)
  - ✓ netwerken (2015).

Het onderzoek in 2015 naar een handelingsrepertoire in netwerken heeft geleid tot een zinvolle en herkenbare typologie van zes typen netwerken met verschillende vormen van regie en onderscheid tussen opgave-gerichte en interactie-gerichte netwerken. Per netwerk hebben we in beeld gebracht welke factoren bijdragen aan het succes van het netwerk. Voor ieder type netwerk hebben we een passend handelingsrepertoire voor de provincie ontwikkeld op basis van vijf kenmerken (identiteit, spelregels, regie/leiderschap, organisatie, coalities). We hebben praktijkcases onderzocht en nagegaan hoe de provincie opereert in de verschillende typen netwerken. In het rapport staan aanbevelingen die goed aansluiten bij de ambitie van bestuur en organisatie om in verbinding met de netwerksamenleving beter te presteren. In 2016 ontwikkelen we een praktische uitwerking. Het rapport is in zijn geheel ter informatie naar Provinciale Staten gezonden.

Zie voor processen en procesmatigwerken programma 8: Bestuur en middelen

- In het najaar van 2015 zijn de resultaten opgeleverd van de meting naar de capaciteit van Warmte-koude-opslag (WKO) van a.s.r. De capaciteit van de opslag is alleen groot genoeg is voor koeling van het Huis voor de provincie. In 2016 wordt mede met deze uitkomst, een integraal plan van aanpak gemaakt om het Huis voor de provincie te verduurzamen.
- De provincie verbetert haar sturingsinformatie door een integraal informatiesysteem voor de bedrijfsvoering (project Presto) in te voeren. Op 1 januari 2016 zijn de eerste twee modulen van Presto in gebruik genomen. Het

systeem wordt in fases verder geïmplementeerd. In het projectblad voor PRESTO staat een aparte verantwoording van het project,

Naar aanleiding van de Archiefvisie 2020 is samen met Het Utrechts Archief een pilot uitgevoerd voor het vervroegd overdragen van afgesloten dossiers naar het landelijk elektronisch archiefdepot.
Om digitale dossiers vollediger te krijgen is een onderzoek naar de gebruiksvriendelijkheid van het documentair systeem gedaan. Door het beleggen van het eigenaarschap van systemen en gegevens, verbeteren we de kwaliteit van de informatie. Duidelijk eigenaarschap draagt ook bij aan een efficiënte samenwerking met partners.

Met andere provincies werken we samen aan de Digitale Overheid. Het convenant Informatiebeveiliging is hiervan een vertaling

Samen met de gemeentes Utrecht, IJsselstein en Montfoort is een plan van aanpak gemaakt om te komen tot een contourenschets voor een intensievere samenwerking op het gebied van ICT-infrastructuur. De snelle ontwikkelingen in de techniek en de hogere eisen die aan de overheidsdienstverlening worden gesteld, vragen onder andere om deze slimme manier van samenwerken. Door de ICT-infrastructuur via samenwerking in eigen hand te houden, kan beter gegarandeerd worden dat aan deze nieuwe eisen wordt voldaan.

5.4.3 Bedrijfsvoeringsindicatoren

Naast de specifiek voor de huidige coalitieperiode geldende indicatoren met betrekking tot de (afbouw van de) formatie, zowel in aantallen als in geld, heeft u bij de Voorjaarsnota 2012 ook ingestemd met de opname van een aantal universele indicatoren:

Indicatoren voor provinciale prestaties								
Naam indicatoren	Omschrijving	Streef waarde	2013 werkelijk	2014	2015	2016	2017	2018
Financiën	Repressief toezicht BZK (toezicht achteraf)	Ja	Ja	Ja	**Ja**	Ja	Ja	Ja
Financiën	Jaarrekening voor 1 mei gereed met goedkeurende controle-verklaring	Ja	Ja	Ja	**Ja**	Ja	Ja	Ja
Financiën	Percentage facturen binnen 30 dagen betaald	90%	95,6%	90%	**86%**	90%	90%	90%
Telefonische bereikbaar-heid	Percentage bellers algemeen provincie nummer dat door KCC binnen 30 seconden wordt opgenomen	90%	90%	90%	**90%**	90%	90%	90%

Centrale overhead
Vanaf 2014 worden de kosten voor personeel en van centrale overhead integraal via één provinciaal uurtarief begroot en verdeeld over de programma's op basis van de verdeling van de productieve uren. Bij de jaarrekening is de realisatie gelijk aan de begroting. Eventuele afwijkingen op personeelsbudgetten komen ten laste/gunste van de algemene middelen. De totale begroting voor personeel en centrale overhead bedraagt € 57,094 mln. in 2015.

5.5 Paragraaf verbonden partijen

5.5.1 Inleiding

De provincie Utrecht heeft bestuurlijke en financiële belangen in gemeenschappelijke regelingen en stichtingen. Daarnaast wordt deelgenomen in diverse vennootschappen. Deze worden in deze paragraaf toegelicht.

Verbonden partijen zijn samenwerkingsverbanden van de provincie Utrecht en externe partijen waarin de provincie Utrecht zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft en die de status van publiek- of privaatrechtelijk rechtspersoon hebben. Er is sprake van een bestuurlijk belang indien namens de provincie Utrecht iemand zitting heeft in het bestuur, dan wel de provincie Utrecht stemrecht heeft. Van een financieel belang is sprake zodra de provincie Utrecht middelen ter beschikking stelt, waarover risico wordt gelopen in geval van financiële problemen bij de verbonden partij. Het aangaan van banden met (verbonden) derde partijen komt voort uit het publieke belang.

Uit intern onderzoek is gebleken dat de financiële risico's in veel gevallen gelijk zijn aan de omvang van het directe financiële belang. In bepaalde gevallen is er sprake van een potentieel financieel risico dat die omvang aanzienlijk kan overstijgen. In dat verband is met name te noemen het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Utrecht. Hoewel technische maatregelen zijn genomen om die risico's zoveel mogelijk te beperken, kunnen calamiteiten niet volledig worden uitgesloten.

5.5.2 Verbonden partijen provincie Utrecht

Verbonden partijen voeren beleid dat de provincie Utrecht (gedeeltelijk) ook zelf had kunnen uitvoeren. De provincie Utrecht draagt de verantwoordelijkheid voor het bereiken van de doelstellingen die worden beoogd door het aangaan van de samenwerking met de verbonden partijen. Hieronder volgt een overzicht van alle met de provincie Utrecht verbonden partijen:

Publiekrechtelijk	Privaatrechtelijk
1. Fonds nazorg gesloten stortplaatsen	9. Vitens N.V.
2. Randstedelijke Rekenkamer	10. NV Bank Nederlandse gemeenten
3. Recreatie Midden Nederland (voorheen FDUR)	11. Nederlandse Waterschapsbank NV
4. Recreatieschap Utrechtse Heuvelrug	12. NV Remu Houdstermaatschappij
5. Recreatieschap Stichtse Groenlanden	13. Vereniging Interprovinciaal overleg
6. Recreatieschap Vinkeveenseplassen	14. Vereniging Huis der Nederlandse provincies
7. Plassenschap Loosdrecht e.o.	15. Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht
8. Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD)	

Naast deze partijen heeft de provincie Utrecht in de afvalverwijdering Utrecht (AVU) en de Vereniging Deltametropool enkel een bestuurlijk belang, zodat deze niet onder de definitie van verbonden partijen vallen. Dit geldt ook voor de stichting Vrede van Utrecht, waarin de provincie enkel een financieel belang kent. Het totaal van veertien verbonden partijen is beperkt in vergelijking met andere provincies, zo kende de provincie Zuid Holland 41 verbonden partijen in 2012 (bron: begroting 2013).

5.5.3 Beleidskaders Verbonden Partijen

In 2009 is de beleidsnota Verbonden Partijen provincie Utrecht vastgesteld (PS2009BEM12). Hierin wordt het thema verbonden partijen in een meer integraal afwegingskader beschouwd. Het oprichten van een verbonden partij is bij het uitvoeren van provinciaal beleid immers slechts één van de opties. De nota concludeert dat de huidige praktijk ten aanzien van verbonden partijen binnen de provincie geen aanpassing behoeft. Als nieuw element is opgenomen dat alle verbonden partijen binnen een collegeperiode worden geëvalueerd. Bij een eerstvolgende evaluatie zal hierbij speciaal gekeken worden naar de toegevoegde waarde van de deelnemingen voor de provincie Utrecht.

Momenteel wordt aan de beleidsnota Verbonden Partijen provincie Utrecht een juridisch kader toegevoegd. Hierin wordt aandacht geschonken aan de juridische aspecten bij het deelnemen in besturen van verbonden partijen en hoe daar meer waarborgen aan kunnen worden gegeven. Tevens zal hierin een nadere uitwerking worden gegeven aan het aandachtspunt van de toegevoegde waarde van verbonden partijen, met de nadruk op deelnemingen, zowel op bestuurlijk als op financieel gebied. In dit kader zal ook aandacht worden besteed aan de standpunten van de leden van gedeputeerde staten die in het bestuur van verbonden partijen zijn vertegenwoordigd.

5.5.4 Bestuursdeelname
Voor een overzicht van de bestuursdeelname van de provincie Utrecht en overige deelnemers in de verschillende verbonden partijen is navolgend een overzicht opgenomen.

Verbonden partij	Bestuursdeelname	Overige deelnemers
Publiekrechtelijk		
1. Fonds nazorg gesloten stortplaatsen	GS is het bestuur	Er worden bedragen geïnd t.g.v. het fonds. PU beheert het fonds.
2. Randstedelijke Rekenkamer	PS (ab) GS (ab, db), amb	3 provincies (ZH, Fl & NH)
3. Recreatie Midden Nederland	PS (bv) GS (ab, db), amb	Recreatieschappen Utrechtse heuvelrug, Vallei en Kromme Rijn, Stichtse Groenlanden, Vinkeveense Plassen en het Plassenschap Loosdrecht
4. Recreatieschap Utrechtse Heuvelrug	GS	11 gemeenten uit de provincie Utrecht
5. Recreatieschap Stichtse Groenlanden	PS (bv) GS (ab, db), amb	8 gemeenten uit de provincie Utrecht
6. Recreatieschap Vinkeveenseplassen	PS (bv) GS (ab, db), amb	Gemeenten De Ronde Venen en Amsterdam
7. Plassenschap Loosdrecht e.o.	PS (bv) GS (ab, db), amb	Gemeenten Wijdemeren, Stichtse Vecht, Utrecht en provincie Noord-Holland
8. Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD)	GS (ab, db)	11 gemeenten uit de provincie Utrecht
Privaatrechtelijk		
9. Vitens NV	Ava	Provincies en gemeenten
10. NV Bank Nederlandse gemeenten	Ava	Provincies en gemeenten
11. Nederlandse Waterschapsbank NV	Ava	Provincies en gemeenten
12. NV Remu Houdstermaatschappij	Ava	Provincies en gemeenten
13. Vereniging Interprovinciaal overleg	PS (alv) GS (db)	Alle provincies
14. Vereniging Huis der Nederlandse provincies	Alv	Alle provincies en het IPO
15. NV Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht	Ava	n.v.t.

Verklaring afkortingen:
Alv: algemene ledenvergadering
Ab: algemeen bestuur
Amb: ambtenaren bestuurlijk verbonden
Ava: algemene vergaderingen van aandeelhouders
Db: dagelijks bestuur

3.5.5 Beschrijving verbonden partijen
Hierna volgt een beschrijving van elk van de verbonden partijen, welk openbaar belang (visie) middels deze verbonden partij wordt gediend en de aard van de relatie met de provincie. Tevens wordt de financiële participatie toegelicht. Voor inzicht in financiële gegevens wordt waar mogelijk gebruik gemaakt van gegevens over 2015. Indien deze nog niet bekend waren op het moment van opstellen van deze paragraaf, wordt gebruik gemaakt van de meest recent gepubliceerde gegevens.

PUBLIEKRECHTELIJK

1 Fonds nazorg gesloten stortplaatsen		
	1 januari 2015	31 december 2015
Eigen vermogen	€ 699.661	€ 1.046.320
Vreemd vermogen	€ 3.002.152	€ 2.784.304
Begroot resultaat	NVT	
Vestigingsplaats:	Utrecht	
Doel:	Beheren van de middelen voor de nazorg van stortplaats Smink om de eeuwigdurende nazorg van deze stortplaats na sluiting te kunnen bekostigen	
Kerntaken:	Het bekostigen van de nazorgkosten en een zodanig beheer van de fondsmiddelen dat voldoende rendement wordt gegenereerd voor de eeuwigdurende nazorg.	
Overig:	Onder zorg wordt verstaan: het treffen van zodanige maatregelen dat wordt gewaarborgd dat de stortplaats geen nadelige gevolgen voor het milieu met zich meebrengt, dan wel, voor zover dat redelijkerwijs niet kan worden gevergd, de grootst mogelijke bescherming wordt geboden tegen die nadelige gevolgen.	
Openbaar belang	De provincie kent zowel een bestuurlijk als een financieel belang in het nazorgfonds. Ons college van Gedeputeerde Staten is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Nazorgregeling Wet milieubeheer en vormt het bestuur van het nazorgfonds. Ook verzorgt de provincie het financieel beheer van het nazorgfonds.	
Wijziging belang gedurende 2015	Het belang zal gedurende 2015, niet veranderen.	
Risico's provincie	Volgens de huidige regels neemt de provincie de nazorg van de stortplaats Smink over in 2040. Om een eventueel financieel risico, dat het doelvermogen niet toereikend is, te voorkomen wordt elke drie jaar onderzocht of het nazorgplan moet worden aangepast. Op basis van dit plan wordt het doelvermogen opnieuw vastgesteld en kan de provincie een aangepaste heffing opleggen. Hierdoor wordt een eventueel financieel risico voor de provincie verkleind.	
Belangrijkste prestaties	Het geactualiseerde Nazorgplan	
Iinhoudelijke en/of financiële vraagstuk-ken (voorzover dit speelt)	In 2015 is het doelvermogen € 9,975 mln (was € 7,225 mln) en de eindtijd naar 2040 (was 2032) aangepast, Dit betekent een verschuiving in de balans positie van Vreemdvermogen naar Eigen vermogen.	
2 Randstedelijke Rekenkamer (voorlopige cijfers 2015)		
	1 januari 2015	31 december 2015
Eigen vermogen	€ 232.500	€ 215.000
Vreemd vermogen	€ 513.000	€ 703.500
Resultaat	€ 17.500	
Vestigingsplaats:	Amsterdam	
Doel:	Het doel van de Randstedelijke Rekenkamer is om de rechtmatigheid, de doelmatigheid en de doeltreffendheid van de provincies te verbeteren. Zij verricht hiervoor onafhankelijk onderzoek naar de provincies en de daarmee verbonden organen. De rekenkamer informeert primair Provinciale Staten over haar onderzoeksbevindingen, oordelen en aanbevelingen.	
Kerntaken:	De taken en bevoegdheden van de Randstedelijke Rekenkamer zijn in de Provinciewet vastgelegd. De onafhankelijke positie wordt gewaarborgd door onder meer de vrijheid van onderzoek, de toegang tot personen en gegevens en openbaarheid van rapportage. De Rekenkamer doet onderzoek op basis van een eigen onderzoeksprogramma, dat wordt vastgesteld na overleg met de programmaraad. Deze programmaraad bestaat uit leden van de Provinciale Staten van de vier provincies.	
Overig:	De Randstedelijke Rekenkamer is een zogenaamde gemeenschappelijke regeling tussen de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland.	
Openbaar belang	De Randstedelijke Rekenkamer heeft, ter voldoening aan de Provinciewet, een Reglement van Orde opgesteld. Het Reglement van Orde bevat regels over de organisatie en werkwijze van de Rekenkamer.	
Wijziging belang gedurende 2015	Het belang zal gedurende 2015, naar verwachting, niet veranderen.	
Risico's provincie	Als gevolg van activiteiten die meer kosten dan begroot, is er een risico dat uiteindelijk een bedrag aan contributie moet worden nabetaald. Dit risico wordt op dit moment verwaarloosbaar geacht, gezien de ervaring in de afgelopen jaren. De provinciale bijdrage aan de begroting van de Randstedelijke Rekenkamer wordt als volgt berekend: • voor de helft van de begroting dragen de provincies evenveel bij; • voor de andere helft van de begroting is de omvang van de bijdrage naar rato van de som van de belastingcapaciteit en de uitkering uit het provinciefonds.	
Belangrijkste prestaties	In 2015 heeft de RR provincie vergelijkende onderzoeken gedaan naar Verbonden	

	Partijen, Financieel Toezicht op gemeenschappelijke regelingen en Doorwerking aanbevelingen. In het najaar zijn vergelijkende onderzoeken gestart naar Geluidhinder provinciale wegen, Provinciaal opdrachtgeverschap voor VTH-taken bij majeure risicobedrijven en Informatieveiligheid. Deze drie onderzoeken worden gepubliceerd in 2016.	
Inhoudelijke en/of financiële vraag-stukken (voor zover dit speelt)	geen	
3 Recreatie Midden Nederland		
	1 januari 2014	31 december 2014
Eigen vermogen	€ 0,00 mln.	€ 0,00 mln.
Vreemd vermogen	€ 0,02 mln.	€ 0,00 mln.
Begroot resultaat 2015	€ 0,00 mln.	
Vestigingsplaats:	Utrecht	
Doel:	Zo goed mogelijk faciliteren van de deelnemende recreatieschappen op het gebied van, onderhoud , financiën en personeelszaken..	
Kerntaken:	Recreatie Midden Nederland is een samenwerkingsverband van de deelnemende recreatieschappen. Recreatie Midden Nederland is het gemeenschappelijk facilitair bedrijf van de recreatieschappen en ondersteunt de deelnemende schappen.	
Overig:	Gemeenschappelijke regeling tussen de recreatieschappen Utrechtse Heuvelrug, Vallei en Kromme Rijngebied, Stichtse Groenlanden, Vinkeveense Plassen, Plassenschap Loosdrecht en Omstreken.	
Openbaar belang	De provincie is vertegenwoordigd in het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur en draagt indirect bij via de bijdragen aan de deelnemende recreatieschappen..	
Wijziging belang gedurende 2015	In 2015 is onderzocht of de GR RMN omgezet kan worden naar een bedrijfvoeringsorganisatie. De algemene besturen van de recreatieschappen en RMN hebben hier mee ingestemd. Daarnaast is er een implementatieplan vastgesteld, waarmee de bedrijfsvoering van de organisatie op de orde gebracht kan worden.	
Risico's provincie	De provincie Utrecht is als deelnemende partij indirect - via de recreatieschappen en het plassenschap Loosdrecht e.o. - aanspreekbaar voor tekorten. De financiële reserves zijn de afgelopen jaren flink geslonken. Zie hiervoor ook de toelichting in de paragraaf Weerstandsvermogen.	
Belangrijkste prestaties	Taken uitgevoerd conform begroting	
Inhoudelijke en/of financiële vraagstuk-ken (voorzover dit speelt)	Niet van toepassing	
4 Recreatieschap Utrechtse Heuvelrug		
	1 januari 2015	31 december 2015
Eigen vermogen	€ 0,99 mln.	€ 0,90 mln.(raming)
Vreemd vermogen	€ 1,16 mln.	€ 1,10 mln(raming).
Begroot resultaat 2015	€ 0,01 mln.	
Vestigingsplaats:	Utrecht	
Doel:	Dit recreatieschap ontwikkelt, beheert en onderhoudt terreinen voor dagrecreatie en routenetwerken voor wandelen/varen/fietsen in opdracht van provincie en gemeenten.	
Kerntaken:	De kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkeling van recreatieruimte en recreatievoorzieningen voor de deelnemende gemeenten en de provincie.	
Overig:	Gemeenschappelijke regeling tussen de provincie Utrecht en de gemeenten De Bilt, Utrechtse Heuvelrug, Bunnik, Zeist, Wijk bij Duurstede, Rhenen, Veenendaal, Leusden, Woudenberg, Amersfoort en Renswoude.	
Openbaar belang	De provincie is vertegenwoordigd in het dagelijks en algemeen bestuur en draagt voor 2015 41% van de deelnemersbijdragen bij, oftewel € 485.520.	
Wijziging belang gedurende 2015	Niet van toepassing. Jaar heeft in teken gestaan van de ontmanteling van het schap, maar dit zal pas de komende jaren geëffectueerd worden.	
Risico's provincie	n.v.t.	
Belangrijkste prestaties	Beheer conform begroting en afspraken	
Inhoudelijke en/of financiële vraagstuk-ken (voorzover dit speelt)	Omdat het recreatieschap wordt opgeheven moet er hoogstwaarschijnlijk een afkoopsom betaald worden. Provincie Utrecht is hiervoor naar rato van de deelnemersbijdrage verantwoordelijk.	
5 Recreatieschap Stichtse Groenlanden		
	1 januari 2015	31 december 2015
Eigen vermogen	€ 5,99 mln.	€ 6,00 mln.

Vreemd vermogen	€ 4,29 mln.	€ 3,90 mln.
Begroot resultaat 2015	€ 0,10 mln(raming).	
Vestigingsplaats:	Utrecht	
Doel:	Dit recreatieschap ontwikkelt, beheert en onderhoudt terreinen voor dagrecreatie en routenetwerken voor wandelen/varen/fietsen in opdracht van provincie en gemeenten.	
Kerntaken:	De kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkeling van recreatieruimte en recreatievoorzieningen voor de deelnemende gemeenten en de provincie.	
Overig:	Gemeenschappelijke regeling tussen de provincie Utrecht en de gemeenten Utrecht, Nieuwegein, Houten, IJsselstein, Lopik, Woerden, Maarssen en De Bilt.	
Openbaar belang	De provincie is vertegenwoordigd in het dagelijks en algemeen bestuur en draagt voor 2015 32,21% van de deelnemersbijdragen bij, oftewel € 764.358.	
Wijziging belang gedurende 2015	Dit recreatieschap zal blijven bestaan, waarbij de provincie de voorwaarde heeft gesteld dat er binnen de geldende gemeenschappelijke regeling een betere sturing op doelen mogelijk wordt. Gedurende 2015 zullen ontwikkelplannen voor recreatieterreinen nader vorm krijgen.	
Risico's provincie	zie de toelichting bij Recreatie Midden Nederland.	
Belangrijkste prestaties	- beheer conform begroting en afspraken	
Inhoudelijke en/of financiële vraagstukken (voorzover dit speelt)	- start gemaakt met ontwikkelkader - inschrijving Cattenbroekerplas - ontwikkeling Ruijgenhoek	
6 Recreatieschap Vinkeveense Plassen		
	1 januari 2015	31 december 2015
Eigen vermogen	€ 1,96 mln.	€ 1,75 mln.(raming)
Vreemd vermogen	€ 0,79 mln.	€ 0,85 mln.(raming)
Begroot resultaat 2015	€ 0,01 mln.(raming)	
Vestigingsplaats:	Utrecht	
Doel:	Dit recreatieschap ontwikkelt, beheert en onderhoudt terreinen voor dagrecreatie en routenetwerken voor wandelen/varen/fietsen in opdracht van provincie en gemeenten.	
Kerntaken:	De kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkeling van recreatieruimte en recreatievoorzieningen voor de deelnemende gemeenten en de provincie.	
Overig:	Gemeenschappelijke regeling tussen de gemeenten De Ronde Venen en Amsterdam.	
Openbaar belang	De provincie is vertegenwoordigd in het dagelijks bestuur en draagt voor 2015 36% en 50% van de deelnemersbijdragen voor respectievelijk programma A en B, oftewel € 515.800.	
Wijziging belang gedurende 2015	De provincie is geen deelnemer maar subsidiënt in dit schap. Het recreatieschap wordt momenteel geliquideerd. Gedurende het liquidatieproces moet ook de vraag worden beantwoord: 'wat te doen met de eigendommen'. In 2015 is het liquidatieproces in volle gang en zal er meer duidelijkheid komen. In 2015 is er een oplossing gekomen voor het onderhoud aan de beschoeiingen van de legakkers en zandeilanden. De provincie heeft een bijdrage toegezegd voor de komende 4 jaar	
Risico's provincie	zie de toelichting bij Recreatie Midden Nederland.	
Belangrijkste prestaties	Beheer conform begroting en afspraken	
Inhoudelijke en/of financiële vraagstukken (voorzover dit speelt)	- Uitvoering Toekomstplan - voorbereidingen achterstallig onderhoud Legakkers en zandeilanden - gesprekken met Amsterdam over uittreding	
7 Plassenschap Loosdrecht e.o.		
	1 januari 2015	31 december 2015
Eigen vermogen	€ 1,56 mln.	€ 1,60 mln.(raming)
Vreemd vermogen	€ 2,40 mln.	€ 2,20 mln.(raming)
Begroot resultaat	€ 0,10 mln.(raming)	
Vestigingsplaats:	Utrecht	
Doel:	Dit recreatieschap ontwikkelt, beheert en onderhoudt terreinen voor dagrecreatie en routenetwerken voor wandelen/varen/fietsen in opdracht van provincie en gemeenten.	
Kerntaken:	De kwalitatieve en kwantitatieve ontwikkeling van recreatieruimte en recreatievoorzieningen voor de deelnemende gemeenten en de provincies.	
Overig:	Gemeenschappelijke regeling tussen de gemeenten Wijdemeren, Stichtse Vecht en de provincies Utrecht en Noord Holland.	
Openbaar belang	De provincie is vertegenwoordigd in het dagelijks en algemeen bestuur en draagt voor 2015 15% van de deelnemersbijdragen bij, oftewel € 166.600.	
Wijziging belang gedurende 2015	De gebiedspilot mini-economie Loosdrechtse Plassen is in verwachting in 2015 afgerond. Hierover zal gedurende 2015 meer bekend worden.	
Risico's provincie	zie de toelichting bij Recreatie Midden Nederland.	

Belangrijkste prestaties	Beheer conform begroting en afspraken	
Inhoudelijke en/of financiële vraagstukken (voorzover dit speelt)	Niet van toepassing	
8 Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD)		
	1 januari 2015	31 december 2015
Eigen vermogen	€ 0,72 mln.	€ 1,91 mln.
Vreemd vermogen	€ 2,47 mln.	€ 3,86 mln.
Resultaat	€ 0,99 mln.	
Vestigingsplaats:	Utrecht	
Doel:	De Regionale Uitvoeringsdienst behartigt de belangen van de deelnemers tezamen en van iedere deelnemer afzonderlijk op het gebied van fysieke leefomgeving, voor zover de bevoegdheid daartoe de deelnemer toekomt en voor zover deze aan de Regionale Uitvoeringsdienst is gemandateerd.	
Kerntaken:	Namens de provincie en gemeenten vergunningverlenende, handhavende en toezichthoudende taken uitvoeren op het milieu- en omgevingsdomein. Elke deelnemer bepaalt het voor hem uit te voeren beleid zelf.	
Overig:	De Regionale Uitvoeringsdienst 2.0 is een tussenstap naar een Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht 2.1 met daarin de provincie Utrecht en alle Utrechtse gemeenten.	
Openbaar belang	Het waarborgen en ontwikkelen van een gezonde, veilige en duurzame leefomgeving.	
Wijziging belang gedurende 2015	n.v.t.	
Risico's provincie	De risico's richten zich op het leveren van uniforme kwaliteit passend bij de eisen en de mogelijk veranderde regelgeving. Dit kan extra kosten met zich meebrengen. Sturing op de bijdrages en het budget via het DB is noodzakelijk.	
Belangrijkste prestaties		
Inhoudelijke en/of financiële vraagstukken (voor zover dit speelt)		

PRIVAATRECHTELIJK

De privaatrechtelijke organisaties zijn te verdelen in deelnemingen en overige publiekrechtelijke organisaties.
Het saldo van de deelnemingen per 31 december 2014 (of indien van toepassing o.b.v. halfjaarcijfers 2015) is als volgt te specificeren (bedragen x € 1.000):

	Deelnemingen	Aandelen		Nominaal	Volgestort	Belang (%)
9	Vitens N.V.		285.869 à €1	286	286	5,7
10	N.V. Bank Nederlandse Gemeenten		87.750 à € 2,50	219	219	0,158
11	N.V. Nederlandse Waterschapsbank	A	43 à €115	5	5	0,17
		B	60 à € 460	2,8	0,7	
12	N.V. REMU Houdstermaatschappij		95 à € 500	47,5	47,5	47,5
15	N.V. Ontwikkelmaatschappij Utrecht		150.000 à € 100	15.000	7.500	100

9 Vitens NV		
	31 december 2013	31 december 2014
Eigen vermogen	€ 438,3	421,2
Vreemd vermogen	€ 1.296,5 mln.	€ 1.273,5 mln.
Begroot resultaat	N.B.	
Vestigingsplaats:	Utrecht	
Doel:	Het publiek op een duurzame wijze voorzien van schoon drinkwater.	
Kerntaken:		
Overig:	Op 30 augustus 2006 hebben de aandeelhouders ingestemd met een fusie van drie waterbedrijven om te komen tot één waterbedrijf.	
Openbaar belang	Het belang van de provincie Utrecht bedraagt 5,692%. Jaarlijks wordt dividend uitgekeerd. In 2014 bedroeg dit € 777.000.	
Wijziging belang gedurende 2015	Het belang zal gedurende 2015, naar verwachting, niet veranderen.	
Risico's provincie	n.v.t.	

Belangrijkste prestaties		
Iinhoudelijke en/of financiële vraagstuk-ken (voorzover dit speelt)	geeft geen cijfers vrij	
10 N.V. Bank Nederlandse Gemeenten		
	1 januari 2015	30 juni 2015
Eigen vermogen	€ 3.582 mln.	€ 3.715 mln.
Vreemd vermogen	€149.923 mln.	€ 149.892 mln.
Resultaat 1e halfj. 2015	€ 155 mln.	
Vestigingsplaats:	Den Haag	
Doel:	Het bankieren ten dienste van overheden - waaronder provincies - en met overheden verbonden instellingen en bedrijven op het terrein van volkshuisvesting, openbaar nut, onderwijs en gezondheidszorg.	
Kerntaken:	De NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) is de bank voor de overheid en voor het maatschappelijk belang.	
Overig:		
Openbaar belang	Bron BNG jaarrekening 2014: De provincie heeft een belang van 0,16% in de BNG. Het is niet zonder meer mogelijk een marktwaarde voor deze aandelen te bepalen, omdat deze niet vrij verhandelbaar zijn.	
Wijziging belang gedurende 2015	n.v.t.	
Risico's provincie	Bron BNG halfjaarcijfers 2015. De kapitaalratio's zijn verder versterkt. Bij een vrijwel stabiel balanstotaal is de solvabiliteit van BNG Bank in de verslagperiode verbeterd. De tier 1-ratio van de bank stijgt naar 25,2%. De leverage ratio neemt toe tot 2,1%. De minimaal verplichte hoogte van de leverage ratio is nog niet vastgesteld. BNG Bank gaat ervan uit door winstinhouding en de uitgifte van een hybride lening te kunnen voldoen aan de verwachte Europese minimumeis van 3% per einde 2017. De uitgifte van deze hybride lening is later dit jaar gepland. Kredietbeoordelaar Fitch heeft in mei 2015 de rating van BNG Bank met één stap verlaagd ten opzichte van de rating van de Nederlandse staat naar AA+ met stabiel vooruitzicht. . In tegenstelling tot Fitch heeft Moody's eind mei de Aaa-rating van de bank bevestigd en het vooruitzicht verhoogd naar stabiel. Ten slotte heeft Standard & Poor's in juni het vooruitzicht voor de rating van de Staat en BNG Bank verhoogd naar positief bij een rating van AA+,	
Belangrijkste prestaties	Bron BNG halfjaarcijfers 2015. Het marktaandeel van de bank bij decentrale overheden, woningcorporaties en zorginstellingen bleef in de verslagperiode 1e halfj. 2015 hoog. Vooral dankzij de toename van herfinancieringen door decentrale overheden steeg de omvang van de nieuw verstrekte langlopende leningen met 9% ten opzichte van het eerste halfjaar van 2014 tot EUR 5,1 miljard. Verder heeft de bank het voornemen om duurzaamheid de komende jaren een nog grotere rol in haar kredietverlening te laten spelen.	
Iinhoudelijke en/of financiële vraagstukken	Bron BNG halfjaarcijfers 2015. De nettowinst is negatief beïnvloed door bijzondere afwaarderingen van in totaal EUR 68 miljoen, in het bijzonder op een obligatie van de voormalige Oostenrijkse bank Hypo Alpe Adria, onder garantie van de deelstaat Karinthië. De Oostenrijkse toezichthouder is van mening dat obligatiehouders moeten bijdragen aan de afwikkeling. BNG Bank is van mening dat de deelstaat Karinthië contractueel aansprakelijk is voor verliezen op de obligaties in het bezit van de bank. Om de belangen van de bank veilig te stellen en eventuele (juridische) acties voor te bereiden heeft de bank zich aangesloten bij een belangengroep van beleggers.	
11 N.V. Nederlandse Waterschapsbank		
	1 januari 2015	30 juni 2015
Eigen vermogen	€ 1.303 mln.	€1.367 mln.
Vreemd vermogen	€ 86.946 mln.	€ 88.861 mln.
Resultaat 1e halfj. 2015	€ 63 mln.	
Vestigingsplaats:	's-Gravenhage	
Doel:	Voor gemeenten, provincies, gezondheidszorg, onderwijs en activiteiten op het gebied van water en milieu, arrangeert de bank korte en langlopende kredieten.	
Kerntaken:	De Nederlandse Waterschapsbank (NWB) is een financiële dienstverlener voor de overheidssector.	
Overig:	n.v.t.	
Openbaar belang	Bron NWB jaarrekening 2014: De provincie heeft een belang van 0,17% in de NWB. Ook de aandelen van de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) kennen geen marktwaarde.	
Wijziging belang	n.v.t.	

gedurende 2015		
Risico's provincie	Bron NWB halfjaarcijfers 2015. De NWB Bank heeft in 2014 aan alle van buitenaf opgelegde en interne kapitaalvereisten voldaan. Het eigen vermogen bestaat geheel uit Tier 1-kapitaal. De Tier 1 ratio van de bank bedraagt per ultimo juni 75,3%, iets hoger dan per jaareinde 2014 (73%). De leverage ratio bedraagt net als ultimo 2014 1,8%. De bank gaat vooralsnog uit van een leverage ratio norm van 3% per 1 januari 2018. Teneinde te kunnen voldoen aan deze norm is de bank in 2015 gestart met het aantrekken van hybride kapitaal bij vier provincies. In september zal de storting van de eerste tranche van € 200 miljoen plaatsvinden, waarmee de leverage ratio met circa 0,25 procentpunt zal toenemen. Met dergelijke leningen alsmede reservering van de jaarwinsten heeft de bank er alle vertrouwen in te kunnen voldoen aan de veronderstelde toekomstige norm voor de leverage ratio. De credit ratings die de bank heeft van Moody's (Aaa) en Standard & Poor's (AA+) zijn gelijk aan die van de Nederlandse Staat.	
Belangrijkste prestaties	Bron NWB jaarrekening 2014: In 2014 heeft de NWB Bank haar eerste 'groene obligatie', de Waterobligatie, uitgegeven met een omvang van €500 miljoen. Met deze Waterobligatie heeft de NWB Bank nieuwe investeerders aangetrokken en het marktbereik voor groene obligaties vergroot. In aanvulling op de traditionele investeringsafwegingen zoals investeringsveiligheid en op risico afgestemde opbrengsten, is 69% van de obligaties door investeerders gekocht omdat zij er belang aan hechten binnen hun investeringsmandaat klimaatvriendelijke projecten te steunen.	
Iinhoudelijke en/of financiële vraagstukken	N.v.t.	
12 N.V. REMU Houdstermaatschappij		
	1 januari 2014	31 december 2014
Eigen vermogen	€1,45 mln	€1,44 mln
Vreemd vermogen	€0,00 mln	€0,00 mln
Resultaat 2014	€0,00 mln	
Vestigingsplaats:	Utrecht	
Doel:	De activiteiten van N.V. REMU Houdstermaatschappij beperken zich thans tot die van belangenbehartiger in het kader van een eventueel nog van ENECO te ontvangen vergoeding indien dat bedrijf zelf zou worden verkocht.	
Kerntaken:	Houdstermaatschappij.	
Overig:	n.v.t.	
Openbaar belang	De provincie is voor 47,5% aandeelhouder in de houdstermaatschappij. De vennootschap heeft een eigen vermogen van € 1,5 mln. en wordt in stand gehouden in verband met een eventueel nog te ontvangen vergoeding van ENECO. Deze vergoeding bedraagt 4,66% van de totale waarde bij verkoop voor 31 december 2010 van meer dan 50% van ENECO (privatiseringsvergoeding). Zoals oorspronkelijk overeengekomen, vervalt het recht op deze vergoeding na 31 december 2010, echter vanwege het verzet dat ENECO heeft gepleegd tegen de Wet Onafhankelijk Netbeheerder (zgn. splitsingswetgeving), komt ENECO, naar het standpunt van de voormalige aandeelhouders, geen beroep meer toe op de vervaldatum van de privatiseringsvergoeding.	
Wijziging belang gedurende 2015	n.v.t.	
Risico's provincie	n.b.	
Belangrijkste prestaties	n.v.t.	
Iinhoudelijke en/of financiële vraagstukken	Zie openbaar belang m.b.t. de privatiseringsvergoeding.	
13 Vereniging Interprovinciaal Overleg		
	1 januari 2014	31 december 2014
Eigen vermogen	0,26 mln.	4,48 mln.
Vreemd vermogen	7,69 mln.	14,97 mln.
Resultaat	Niet bekend	
Vestigingsplaats:	's-Gravenhage	
Doel:	Het optimaliseren van de condities waaronder provincies werken en provinciale vernieuwingsprocessen stimuleren. Verder zijn er geen budgetten voor de (extra kosten van) extern ingehuurde deskundigen. Deze kosten worden veelal (na-calculatorisch) doorbelast aan de deelnemende provincies. Dit kan tot nu toe op incidentele basis door de inhoudelijke beleidsvelden worden opgevangen, maar zou in de toekomst mogelijk problemen op kunnen leveren.	
Kerntaken:	Het IPO is actief op dezelfde terreinen als de provincies, zoals milieu, landelijk gebied, sociaal beleid, ruimtelijke ordening, wonen, economie en mobiliteit. De kernfuncties van het IPO zijn belangenbehartiging en platform. De belangenbehartiging geeft het IPO vorm	

	door regelmatig te overleggen met onder andere de verschillende overheden en maatschappelijke organisaties. De platformfunctie wordt ingevuld door gelegenheden te creëren om kennis en ervaringen uit te wisselen, gezamenlijke standpunten te bepalen en initiatieven te ontplooien. Daarnaast ondersteunt het IPO de provincies bij het uitvoeren van taken.
Overig:	De vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO) heeft twaalf leden: de Nederlandse provincies. De kosten van de vereniging worden door de provincies gedragen volgens een maatstaf, waarbij de ene helft van de kosten gelijkelijk over de provincies wordt verdeeld, en de andere helft over de provincies wordt verdeeld naar rato van de som van de totale uitkeringen uit het provinciefonds en de belastingcapaciteit
Openbaar belang	Het IPO is een vereniging, waarvan alle Nederlandse provincies lid zijn. Deze zijn vertegenwoordigd in het verenigingsbestuur en de algemene vergadering. Het bestuur bestaat uit dertien leden, uit elke provincie één gedeputeerde. Elk heeft een eigen portefeuille waarvan hij of zij ook woordvoerder is. Een commissaris van de Koning is voorzitter. De algemene vergadering bestaat uit 24 Statenleden; uit elke provincie twee.
Wijziging belang gedurende 2015	Het belang zal gedurende 2015, naar verwachting, niet veranderen.
Risico's provincie	Als gevolg van activiteiten die meer kosten dan begroot, is er een risico dat uiteindelijk een bedrag aan contributie moet worden nabetaald. Daarnaast ligt er een risico bij het werken met projectmedewerkers, die een tijdelijke arbeidsovereenkomst hebben waarbij bij beëindiging van de arbeidsovereenkomst WW-rechten ontstaan die door het IPO als eigen risicodrager volledig worden gedragen. De risico's worden beperkt door waar mogelijk te werken met uitzendconstructies, detacheringsovereenkomsten en het begeleiden van medewerkers in het zoeken naar een volgende baan.
Belangrijkste prestaties	
Iinhoudelijke en/of financiële vraagstuk-ken (voorzover dit speelt)	Jaarrekening 2014 is nog niet vastgesteld

14 Vereniging Huis der Nederlandse provincies		
	1 januari 2014	31 december 2014
Eigen vermogen	€ 0,19 mln.	€ 0,20 mln.
Vreemd vermogen	€ 0,24 mln.	€ 0,27 mln.
Resultaat	Niet bekend	
Vestigingsplaats:	Brussel	
Doel:	De algemene doelstelling van de Vereniging Huis van de Nederlandse Provincies (HNP) is het verkrijgen van een effectieve positionering en vertegenwoordiging van de provincies in Brussel.	
Kerntaken:	Het HNP behartigt de provinciale belangen op het Brusselse speelveld en is daarmee de lobbyorganisatie van de provincies. Het HNP richt zich op de kennis- en netwerkanalyse van een beperkt aantal dossiers. Het HNP treedt proactief op als verbindende schakel tussen Brussel en de achterban (provincies en IPO) en coördineert de strategie en het netwerk voor de Europese lobbydossiers. Het HNP draagt bij aan de gehele Europese beleidscyclus door vanuit de provinciale belangenbehartiging te 'brengen' en te 'halen'. 'Brengen' door het delen van kennis, bijdragen aan de ontwikkeling en uitvoering van Europees beleid dat de provincies raakt en aangaat, en het tonen van goede provinciale voorbeelden die passen binnen de Europese doelstellingen. 'Halen" is het gebruiken van Europese programma's en structuurfondsen, en samenwerken in Europese netwerken.	
Overig:	De provincie Utrecht is lid van het HNP en betaalt daarvoor een bijdrage voor huisvestings- en apparaatskosten. Het HNP is een vereniging volgens Belgisch recht (Internationale non-profit organisatie).	
Openbaar belang	Vertegenwoordigers van de twaalf provincies en het IPO werken in opdracht van het HNP-bestuur vanuit het Huis als liaison tussen de provincies en Europese instellingen en netwerken. De EU-lobbyprioriteiten van het IPO gelden hierbij als basis, naast landsdelige en provinciale agenda's. Namens de provincie Utrecht is gedeputeerde De Vries lid van het Bestuur van het HNP.	
Wijziging belang gedurende 2015	Het belang zal gedurende 2015, naar verwachting, niet veranderen.	
Risico's provincie	Indien het HNP in financiële problemen komt, loopt de provincie het risico dat er een claim wordt gelegd.	
Belangrijkste prestaties		
Iinhoudelijke en/of financiële vraagstuk-	Jaarrekening 2014 is nog niet vastgesteld	

ken (voorzover dit speelt)		
15 Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht		
	1 januari 2015	31 december 2015
Eigen vermogen	€ 13,77 mln.	€ 13,33 mln.(raming)
Vreemd vermogen	€ 0,09	€ 0,09 mln.(raming)
Begroot resultaat 2015	-€ 0,44 mln.(raming)	
Vestigingsplaats:	Utrecht	
Doel:	Doel van de N.V. is het investeren in de private delen (lege delen van terreinen, verouderde bedrijfsbebouwingen) ten einde deze met andere participanten (zoals gemeenten en/of private ontwikkelaars) te her-ontwikkelen en opnieuw in de markt te zetten.	
Kerntaken:	Het gaat om projecten die zonder ingrijpen van de overheid niet of ernstig vertraagd van de grond zouden komen en die een bijdrage leveren aan het vestigingsklimaat op bedrijventerreinen.	
Overig:	N.V. is in 2011 opgericht voor het investeren in private kavels op verouderde bedrijventerreinen in de provincie Utrecht.	
Openbaar belang	De provincie Utrecht is voor 100% aandeelhouder van de N.V. oftewel per 31 december 2015 hebben we in bezit 75.000 aandelen van nominaal € 100,00.	
Wijziging belang gedurende 2015	Geen.	
Risico's provincie	Als aandeelhouder loopt de provincie geen financiële risico's ten gevolge van het handelen van de N.V. Voorwaarde is wel dat de provincie zich niet bezig houdt met het bestuur van de N.V. Een ander risico is dat de N.V. gebonden is aan de Europese regels voor staatssteun en dat de daarvoor geldende regels moeten worden gevolgd.	
Belangrijkste prestaties	In 2015 is ondersteuning verleend aan de herontwikkeling van ca.5 ha. verouderde bedrijventerreinen.	
Inhoudelijke en/of financiële vraagstuk-ken (voorzover dit speelt)	Niet van toepassing	

5.6 Grondbeleid

5.6.1 Inleiding

In het coalitieakkoord 2015-2019 blijft de ingezette focus op de kerntaken van belang, met een omslag van beleidsvorming naar uitvoering. Wij werken samen met mede-overheden, bedrijven, instellingen en maatschappelijke organisaties om de regionale kerntaken uit te voeren: de taken waarbij de toegevoegde waarde van het middenbestuur het verschil kan maken. Wij streven naar een sterke regio met een aantrekkelijke leefomgeving en een goed vestigingsklimaat. Daarom hebben onze provinciale kerntaken en de hiervan afgeleide beleidsdoelstellingen vooral betrekking op het fysieke domein. Bij de provinciale beleidsdoelstellingen kan bijvoorbeeld gedacht worden aan gebiedsontwikkelingsprojecten, natuur, water, recreatie, bedrijventerreinen, infrastructuur en (binnenstedelijke) woningbouw.

Voor het verwezenlijken van provinciale beleidsdoelstellingen in het fysieke domein kan het grondbeleid faciliterend en actief worden ingezet.

1. Faciliterend grondbeleid

Bij faciliterend grondbeleid wordt de verwezenlijking van onze beleidsdoelstellingen zoveel mogelijk overgelaten aan andere partijen, zoals gemeenten en marktpartijen. Bij faciliterend grondbeleid is dus geen sprake van het voeren van eigen grondexploitaties, al dan niet samen met gemeenten. Bij faciliterend grondbeleid hoeft er minder te worden geïnvesteerd en is er dus minder risico.

2. Actief grondbeleid

Als wij als private partij, alleen of in samenwerkingsverband met één of meerdere gemeenten, zelf grond aankopen om op die grond de gewenste bestemming te realiseren, is er sprake van actief grondbeleid. Bij het actieve grondbeleid zijn er verschillende categorieën, zoals taakgebonden verwervingen, anticiperende, strategische en exploiterende aankopen, te onderscheiden. De categorieën staan in oplopende volgorde qua activiteit en risico.

Bij taakgebonden verwervingen vindt grondaankoop plaats als de noodzaak zich voordoet, bijvoorbeeld in het kader van de aanleg of verbetering van wegen of bij de realisatie van kunstwerken of bijvoorbeeld ecoducten en bruggen. Ook is er sprake van taakgebonden (anticiperende) grondaankopen als de provincie gronden aankoopt met een oorspronkelijk agrarische bestemming die na aankoop een nieuwe functie, bijvoorbeeld natuur, krijgen. Hierbij zijn de risico’s beperkt tot die risico's die gepaard gaan met de normale bedrijfsvoering. De aankopen zijn functioneel voor de aanleg van een weggedeelte of ecoduct of de realisatie van nieuwe natuurgebieden. Eventuele restpercelen worden weer verkocht.

Bij de strategische grondaankopen zijn de risico’s groter. Bij de provincie betreft het de aankoop van zogenaamde ruilgronden. Ruilgronden zijn gronden met een strategische ligging, die in de toekomst mogelijk kunnen worden geruild. Het risico bestaat hierbij dat ruil niet of veel later dan gedacht plaats kan vinden en de waarde van de grond tussentijds daalt. Ook is er in dat geval langer sprake van een vermogensbeslag.
Er is sprake van exploiterende aankopen, of grondexploitatie, als de provincie alleen of samen met gemeenten of andere partijen gronden aankoopt, zorg draagt voor het bouw- en woonrijp maken en vervolgens de grond uitgeeft aan bijvoorbeeld een aannemingsbedrijf. Zoals uit de crisis op de woningmarkt is gebleken, zijn de risico’s op verlies hierbij veel groter, aangezien ook de investeringen veel groter zijn en deze verminderd kunnen worden terugverdiend of zelfs geheel verloren kunnen gaan, als de woningmarkt stagneert.
Hierna wordt ingegaan op het actieve grondbeleid binnen de provincie Utrecht, de ontwikkelingen in 2015 en op de mogelijke risico’s en genomen beheersingsmaatregelen.

5.6.2 Grondverwerving in het kader van het UMP

Tot 2007 hield de provincie Utrecht zich naast faciliterend grondbeleid voornamelijk bezig met de minst actieve vormen van actief grondbeleid. Er werden voornamelijk gronden verworven voor aanleg en verbetering van infrastructuur. Dit gebeurt ook nog altijd ten behoeve van projecten uit het Uitvoeringsprogramma Mobiliteitsplan (UMP). Zoals gezegd zijn de risico’s hierbij beperkt tot de risico's die gepaard gaan met de normale bedrijfsvoering. De aankopen zijn functioneel voor de aanleg van een weggedeelte of ecoduct. Alleen eventuele restpercelen worden weer verkocht. Eén en ander verloopt via de bestemmingsreserve Grote Wegenwerken, die is bestemd voor de uitvoering van het het Mobiliteitsplan 2014-2028. Aankopen afgerond in 2015 waren:

- Fietsbrug Nigtevecht:
  - gronden aangekocht van Noord-Holland voor € 448.000,-
  - gronden aangekocht van particulier voor € 151.000,- en gronden verkocht aan particulier voor € 151.000,- (wat heeft geleid tot een ruiling met bijbetaling door de particulier van € 1,-)
- N226 Rotonde Mof, totaal aangekocht voor € 542.000,-.
- N204 rotonde Blokland, totaal aangekocht voor € 40.000,-.

- Bravo 7/9, gronden verkocht aan de gemeente Utrecht voor € 775.000,- (i.v.m. doortrekken geluidswal t.b.v. de wijk Veldhuizen in Leidsche Rijn).

5.6.3 Grondtransacties in het kader van de Agenda Vitaal Platteland

Opgave
Grondtransacties in het kader van de Agenda Vitaal Platteland vinden (naast enkele verwerving voor recreatie in kader van RodS) plaats ten behoeve van de natuurrealisatie. Natuurrealisatie kan doordat de Provincie agrarische gronden aankoopt binnen de opgave voor nieuwe natuur, deze inricht of laat inrichten en vervolgens verkoopt aan een eindbeheerder of doordat een derde agrarische grond (of al in eigendom of na verwerving) omvormt (inricht) naar natuur (functieverandering).

De opgave natuurrealisatie is in het Akkoord van Utrecht vastgelegd, dat met de gebiedspartners in 2011 gemaakt is, vooruitlopend op de discussies met het Rijk. In dit akkoord hebben partijen afspraken gemaakt over een afgeslankte ecologische hoofdstructuur (EHS), inmiddels Natuurnetwerk Nederland (NNN) genoemd. Er is afgesproken dat nog 1.506 hectare nieuwe natuur verworven of omgevormd zal worden. Tevens is realisatie van de natuur gedecentraliseerd naar de provincies. Het Rijk draagt alleen nog bij aan de realisatie van het NNN als daarmee internationale verplichtingen worden gediend, te weten Kader Richtlijn Water (KRW), Natura 2000 en Programma Aanpak Stikstof (PAS). Voor het deel niet-internationale verplichtingen binnen de bovengenoemde 1506 ha uit het Akkoord van Utrecht is structureel € 2,5 miljoen per jaar beschikbaar gesteld door ons college. Via onder meer de zogenaamde Lenteakkoord-middelen heeft het Rijk eveneens middelen beschikbaar gesteld die vanaf 2016 t/m 2027 beschikbaar komen (totaal ca. € 72 miljoen).

Met het vaststellen van de Nota Uitvoering Grondstrategie in januari 2014 is de verwerving (of functiewijziging) van natuurgronden weer voortvarend opgepakt. Omdat het grootste deel van de rijksmiddelen in de vorm van grond aan de provincie is toegewezen (grond-voor-grond principe), is er de afgelopen twee jaar ook hard gewerkt aan verkoop van gronden (in ons eigendom). Met de inkomsten hiervan kunnen nieuwe gronden worden aangekocht of omgevormd tot natuur en ingericht. Tevens zorgen deze inkomsten voor dekking van de betaling aan het rijk van ca. €27 mln. voor de zogenaamde ILG-oud gronden.

Voortgang
Onderstaand is de voortgang grondverwerving, functieverandering én inrichting voor natuurrealisatie binnen het programma Agenda Vitaal Platteland in 2015 weergegeven. In de tabel is een vergelijking gemaakt met de te behalen opgave.

Tabel 1: Aantal ha. natuurrealisatie en bezit op basis van NOK (Natuur op Kaart)

Doelrealisatie	Streefwaarde	Werkelijk cumulatief 31-12-2014	Begroot cumulatief 31-12-2015	Werkelijk cumulatief 31-12-2015
Verwerving/functieverandering nieuwe natuur cumulatief in ha.	1.506	291[1]	325	480[2]
Inrichting nieuwe natuur cumulatief in ha.	4.506	375[3]	820	566
Aantal ha. grond in bezit[4]	0	1.567	1.301	1.538[5]

De verwerving en functieverandering is goed op gang gekomen. Begroot is gemiddeld 125 ha. per jaar en in 2014 en 2015 is dat ook ruim gerealiseerd. Daarmee wordt de in 2013 opgelopen achterstand langzaam ingelopen. In totaal is 566 ha nieuwe natuur inmiddels ook ingericht. Daarmee lopen we achter op de begrootte 820 ha. Voor een verdere verklaring van deze cijfers en het tempo van inrichting wordt verwezen naar hoofdstuk 3 van deze jaarrekening in de paragraaf over het programma Landelijk Gebied.

Revolverend Fonds
In 2009 is een Revolverend Fonds ingesteld ter (voor)financiering van de aankoop van (ruil)grond en het houden van gronden en gebouwen op voorraad. In onderstaande tabel staan de aan- en verkopen per ijkdatum 31-12-2015 aangegeven.

---

[1] Op basis van de op 18/8/2015 door GS vastgestelde Voortgangsrapportage Natuurnetwerk Nederland (kortweg VRN 2015) en het achterliggende GIS-bestand is dit getal bijgesteld van 230 (volgens de jaarrekening 2014) naar 291 ha.
[2] Het aantal ha's van 480 is als volgt opgebouwd: 291 ha uit de VRN plus 189 ha aankoop en functieverandering in 2015.
[3] Op basis van de op 18/8/2015 door GS vastgestelde Voortgangsrapportage Natuurnetwerk Nederland is dit getal bijgesteld van 320 (volgens de jaarrekening 2014) naar 375 ha
[4] Het is beleid van de ProvincieUtrecht om gronden waar natuur is gerealiseerd niet in eigendom te houden maar deze te verkopen aan een eindbeheerder (veelal een terreinbeherende organisatie of een particulier).
[5] Bezit op basis van het bestand Bezit Landelijk Gebied per 1/1/2016 van de GIS-afdeling op basis van bezit volgens het kadaster exclusief Hart van de Heuvelrug.

Om de beheersing van de aan- en verkopen van gronden te versterken is in de VJN 2014 besloten om:

- Het plafond van het Revolverend Fonds stapsgewijs terug te laten lopen van € 50 mln, naar nul euro eind 2027 omdat dan de doelstellingen moeten zijn bereikt:
    - tot € 45 mln. met ingang van 2016
    - tot € 40 mln. met ingang van 2018
    - tot € 35 mln. met ingang van 2020
    - tot € 30 mln. met ingang van 2022
    - tot € 20 mln. met ingang van 2024
    - tot € 10 mln. met ingang van 2026
    - tot € 0 met ingang van 2028
- En de inzet van het Revolverend Fonds te beperken tot aankopen die direct of indirect bijdragen aan de realisatie EHS (Akkoord van Utrecht). In de Grondstrategie zijn hiervoor nog nadere randvoorwaarden meegegeven.

Tabel 2: Aan- en verkopen in Revolverend Fonds

Bedragen x € 1.000				
	Werkelijk 2014	Begroot 2015	Werkelijk 2015	Verschil Begroot 2015 Werkelijk 2015
Stand 1-1	31.437	48.350	48.350	0
Verkopen RF	2.102	3.350	10.557	-7.207
Aankopen RF	19.015	0	0	0
Stand 31-12	48.350	45.000	37.793	-7.207

De begrote verkopen waren gebaseerd op het verschil tussen de stand van het Revolverend Fonds per 31-12-2014 en het gewenste plafond van € 45 mln. met ingang van 2016. De afgesproken geleidelijke afbouw van het Revolverend Fonds ligt daarmee op dit moment goed op schema. Er zijn het afgelopen jaar geen nieuwe aankopen meer gedaan met middelen uit het Revolverend Fonds.

Totale verkopen

We verkopen zowel ruilgronden (buiten begrenzing van de NNN, voorheen EHS) als natuurgronden. Voor de nieuwe natuurgronden willen we niet zelf de eindbeheerder zijn. Deze worden dus openbaar verkocht aan een partij die de natuur daar in stand kan houden en eventueel kan ontwikkelen.
De ruilgronden proberen we te ruilen met partijen die gronden binnen de NNN hebben. Als uitruilen naar de NNN niet aan de orde is, worden de gronden openbaar verkocht, waarbij de opbrengst enerzijds wordt gebruikt om de natuurgronden aan te kopen, om te vormen of in te richten. Anderzijds worden de inkomsten gebruikt om de voorfinanciering uit het Revolverend Fonds af te lossen voor de betaling aan het rijk van ca. € 27 mln. voor overname van de zogenaamde ILG-oud gronden.
Verkoop van gronden is zodoende zeer belangrijk. Vandaar dat wij begin 2014 met de programmabureaus AVP een verkooptaakstelling van € 7 mln. per jaar hebben afgesproken, gedurende vier jaar. In de jaarrekening rapporteren we over de voortgang van deze verkooptaakstelling, zie tabel 3. Bij de evaluatie van de Nota Uitvoering Grondstrategie, die in 2016 gepland staat, worden nieuwe afspraken gemaakt over de verkooptaakstelling.
In totaal is in 2015 voor € 14,3 mln. verkocht aan gronden en opstallen. Daarmee is de verkooptaakstelling voor 2015 van € 7,0 mln. opnieuw ruim behaald.

Tabel 3: Totaal verkopen

Bedragen x € 1.000				
	Werkelijk 2014	Begroot 2015	Werkelijk 2015	Verschil Begroot 2015 Werkelijk 2015
Revolverend Fonds + overige	13.500	7.000	14.334	7.334

Boekwaarde BBL-gronden

Een deel van de BBL-gronden is voorgefinancierd uit het Revolverend Fonds en heeft daardoor een boekwaarde, die is opgenomen onder “Ruilgrond” in tabel 4.

Tabel 4: Boekwaarde bezit gronden in het landelijk gebied

Bezit landelijk gebied d.d. 31 december 2015				
Categorie	Aantal hectare	Boekwaarde bij aanschaf x €1.000	Boekwaarde op jaareinde x €1.000	Waarde vermindering x €1.000
EHS	365[6]	0	0	0
Rods	178[7]	0	0	0
Ruilgrond	995[8]	39.538	37.793	1.745
Totaal	1.538[9]	39.538	37.793	1.745

De 995 ha ruilgrond (incl. opstallen) staat nu voor € 37.793.000 op de balans, dit komt neer op ca. € 38.000 per ha. De gemiddelde grondprijs voor agrarische grond in Utrecht lag in 2015 rond de € 55.000 per ha[10]. Als alle ruilgronden en opstallen verkocht worden, is de verwachting dat hier meer waarde tegenover staat dan het bedrag dat nu op de balans geactiveerd is. Daar komt nog bij dat de opstallen niet apart geactiveerd zijn en dat ook de EHS en RodS-gronden in beperkte mate opbrengsten met zich meebrengen bij verkoop. Het gaat dan om ca. 15% van de agrarische waarde.
De opbrengsten die bovenop de geactiveerde waarde worden binnengehaald, worden gebruikt voor realisatie van de nieuwe natuur (verwerving, functieverandering en inrichting) in het kader van grond voor grond.

Financiële risico's bij grondverwerving AVP
Het financiële risico bij grondverwerving voor de inrichting van het landelijk gebied is over het algemeen beperkt, omdat grond relatief waardevast is. Zo uitte het effect van de financiële crisis zich de afgelopen jaren bijvoorbeeld vooral in een daling in de huizenprijzen en veel minder in de agrarische grondprijzen (bron: Grondprijsmonitor DLG).

In 2013 hebben wij de Bestuursovereenkomst Grond met het rijk gesloten. Daarmee hebben wij per 1 januari 2014 het economisch eigendom en daarmee ook de volledige verantwoordelijkheid over het beheer (onderhoud, pacht en uitgifte in gebruik) gekregen van de zogenaamde BBL-oud gronden (gronden verworven voor 2007). Over de zogenaamde BBL-nieuw gronden (verworven na 2007) was dat al het geval. In 2015 is in het kader van DLG-transitie (definitief 1 maart 2015) onze organisatie zodanig ingericht dat de verantwoordelijkheid voor het beheer van deze gronden nu geheel in eigen huis neergelegd is. Via een handboek wordt de werkwijze komend jaar vastgelegd om de eventuele risico's te ondervangen.

Risicofonds Revolverend Fonds	***In mln. euro's***
Begin saldo	***€ 5,000 mln.***
afboeking 2015	***€ 1,745 mln. -/-***
Eind saldo	***€ 3,255 mln.***

Het Revolverend Fonds kent een risicofonds om eventuele risico's op te vangen. Conform het beleid voor risicomanagement is het totale risicofonds (benodigd voor verwachte verliezen; risico van optreden > 50%) omgezet in een voorziening. De storting in de voorziening is als kosten opgenomen en onttrokken uit de reserve, dit wordt u ter besluitvorming voorgelegd bij deze jaarrekening. De bovengenoemde afboeking van € 1,745 is direct ten laste gebracht van deze voorziening.
Het afgelopen jaar zijn er diverse gronden en opstallen verkocht, die waren voorgefinancierd uit het Revolverend Fonds. Vanwege een tegenvallende opbrengst op één van de verkopen/grondruil leiden we verlies ten opzichte van de aankoopwaarde. Betreffend verlies is opgetreden omdat de aankoop destijds in gang is gezet ter realisatie van een grotere natuuropgave (i.c. Robuuste Ecologische Verbindingszone Heuvelrug-Vallei); met de herijking door Kabinet Rutte1 is deze opgave weggevallen en het bijbehorende budget gereduceerd waardoor deze aankoop niet meer ten laste van het natuurbudget gebracht kon worden. In de jaarrekening over 2014 is al aangekondigd dat het risicofonds, de voorziening om risico's op te vangen, in 2015 aangesproken moest gaan worden. Daarmee resteert nu een saldo van € 3,255 mln. dat voldoende is om de risico's binnen het Revolverend Fonds in de toekomst op te kunnen vangen.

[6] Bron: bestand Bezit landelijk gebied, A-gronden binnen begrenzing (543 ha) minus RodS-gronden (178 ha).
[7] Bron: bestand Bezit landelijk gebied, A-gronden binnen RodS-begrenzing.
[8] Bron: bestand Bezit landelijk gebied, alle gronden met uitzondering van de A-gronden binnen begrenzing.
[9] Bron: bestand Bezit landelijk gebied, met uitzondering van de gronden binnen Hart van de Heuvelrug.
[10] Bronnen: asrvastgoedvermogensbeheer.nl/landelijk-vastgoed/grondprijzen; landprijzen.nl/landbouwgrond; www.boerderij.nl/home/grondmarkt/grondprijzen

5.6.4 Hart van de Heuvelrug

De informatie over Hart van de Heuvelrug is in deze jaarrekening opgenomen in een apart projectblad.

5.7 Provinciale belastingen en heffingen

5.7.1 Inleiding
Een deel van onze inkomsten bestaat uit provinciale belastingen en lokale heffingen. Daarvan is de belangrijkste de opcenten op de Motorrijtuigenbelasting, een provinciale belasting.

De provinciale heffingen mogen niet hoger dan kostendekkend zijn. Wij kennen de volgende heffingen:
- precariobelasting en leges;
- ontgrondingenheffing;
- grondwaterheffing.

5.7.2 Opcenten motorrijtuigenbelasting
Grondslag voor het heffen van opcenten is de Verordening op de heffing van opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting provincie Utrecht (vastgesteld door PS op 27 juni 2011),
In de Begroting 2015 is voor de opcenten een opbrengst geraamd van € 112,6 mln. In de Kadernota 2015 is de raming verhoogd naar € 114,2 mln. Reden hiervoor was de opbrengst 2014. Deze laat ondanks het teruglopende auto- en motorbezit een duidelijke verhoging van de opbrengst zien, wat een gevolg is van het vanaf 2014 belasten van de zeer zuinige auto's.

Uit de eindejaarsopgave van de Belastingdienst blijkt nu dat de werkelijke opbrengst over het jaar 2015
€ 115,3 mln. bedraagt. Zoals verwacht is deze hogere opbrengst vooral het gevolg van het sinds 2014 belasten van de zeer zuinige auto's. Daarnaast is sprake van een lichte stijging van het autobezit in de provincie. Deze toename zit vooral in het segment zeer zuinige auto's.

5.7.3 Precariobelasting en leges
De precariobelasting en leges vinden hun grondslag in de Precariobelasting- en legesverordening provincie Utrecht 2012.

De opbrengst is jaarlijks sterk wisselend, doordat deze sterk wordt beïnvloed door het aantal ingediende aanvragen. Daarom is in de Begroting 2015 hetzelfde bedrag geraamd als in 2014: € 259.000.
De werkelijke opbrengst bedroeg in 2015 € 271.346.

5.7.4 Ontgrondingenheffing
De ontgrondingenheffing is een directe belasting waaruit ten hoogste de helft van de provinciale kosten gedekt wordt. Het betreft kosten van werkzaamheden voor onderzoek en planning in verband met ontgrondingen en van werkzaamheden, voortvloeiende uit de toepassing van artikel 7b van de Ontgrondingenwet (artikel 2 van de heffingsverordening). De heffing vindt haar grondslag in de Heffingsverordening ontgrondingen provincie Utrecht 2002, in werking vanaf 1 mei 2002.

De opbrengst is jaarlijks sterk wisselend, afhankelijk van de omvang van de ontgrondingenr. In de Begroting 2015 is daarom uitgegaan van de gemiddelde opbrengst in de laatste 5 jaar: € 32.000.
De werkelijke opbrengst bedroeg in 2015 € 92.648.

5.7.5 Grondwaterheffing
Onder de naam grondwaterheffing is een heffing voor het onttrekken van grondwater ingesteld als bedoeld in artikel 7.7 van de Waterwet. De heffing vindt haar grondslag in de Grondwaterheffingsverordening provincie Utrecht 2012.

In de Begroting 2015 is de opbrengst geraamd op € 1.160.000.
De werkelijke opbrengst was in 2015 € 1.083.574.

5.7.6 Kwijtscheldingsbeleid
Voor de provinciale heffingen is geen kwijtscheldingsbeleid ontwikkeld.

Bedragen x € 1.000

Samenvatting opbrengsten provinciale belastingen en heffingen	2014	2015
Motorrijtuigenbelasting	114.185	115.301
Precario en leges	134	271
Ontgrondingenheffing	5	93
Grondwaterheffing	1.102	1.084
TOTAAL	**115.426**	**116.749**

Financiële jaarrekening

Grondslagen van de financiële verslaggeving

Grondslagen van de financiële verslaggeving

1. Algemeen
De jaarrekening is samengesteld met inachtneming van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Onderstaande samenvatting van de grondslagen is bedoeld als leidraad voor een juiste interpretatie van de financiële overzichten.

2. Balans – Activa
Vaste activa
De vaste activa zijn nader te verdelen in immateriële vaste activa, materiële vaste activa en financiële vaste activa.

Immateriële vaste activa
Onder immateriële vaste activa wordt opgenomen het saldo van (dis)agio. Deze activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs verminderd met lineaire (vast bedrag per jaar) afschrijvingen. Afgeschreven wordt op basis van de looptijd van de uitzettingen.

Materiële vaste activa
Het BBV onderscheidt 2 categorieën investeringen:
a) Investeringen met een economisch nut
b) Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut

Investeringen met een economisch nut groter dan € 100.000 worden gewaardeerd op de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, verminderd met lineaire afschrijvingen, op basis van de geschatte levensduur. Investeringen met een economisch nut of maatschappelijk nut met een reeds genomen (principe)besluit op de ingangsdatum van deze verordening of herziening van de verordening kunnen worden afgeschreven op basis van de annuitaire methode tot het einde looptijd.
Investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut, zoals in het kader van het provinciaal wegenbeheer (wegen en wegenbouwkundige werken), worden in één keer ten laste van de exploitatie gebracht. Een uitzondering hierop vormen de beschoeiingen aan provinciale vaarwegen en de uitvoeringsprojecten Hart van de Heuvelrug. De beschoeiingen worden gewaardeerd op vervaardigingsprijs minus lineaire afschrijvingen op basis van de geschatte levensduur.
In overleg met onze huisaccountant hebben wij vanaf 2013 de uitvoeringsprojecten Hart van de Heuvelrug in de balans opgenomen als “Materiële vaste activa met een maatschappelijk nut” in plaats van als “Gronden niet in exploitatie”. Dit omdat het in feite uitgaven betreft voor het realiseren van activa met een meerjarig maatschappelijk nut. Hierdoor wijkt de beginbalans 2013 af van de jaarrekening 2012 (verschuiving).
De uitvoeringsprojecten worden gebaseerd op hun vervaardigingsprijs, hierop wordt niet afgeschreven.

De materiële vaste activa worden als volgt afgeschreven:

• bedrijfsgebouwen	40 jaar
• Traminfra en materieel	30 jaar
• waterbouwkundige werken	10 - 25 jaar
• Parkeren (dak en gevel)	30 jaar
• Installaties (niet Technische) en inbouwpakket	20 jaar
• Technische installaties in bedrijfsgebouwen	15 jaar
• Inventaris	10 jaar
• bekabeling ICT	10 jaar
• duurzame bedrijfsmiddelen	5 jaar
• software (incl. data)	5 jaar
• hardware	3 - 5 jaar
• Grond	geen afschrijving

Financiële vaste activa
Deelnemingen worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde.
Langlopende leningen worden gewaardeerd op de nominale waarde.
De overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer bestaan uit garantieproducten, obligaties en deposito’s. Garantieproducten worden gewaardeerd op de gegarandeerde eindwaarde bestaande uit de hoofdsom en het aan de looptijd toegerekende, eveneens gegarandeerde, (extra) rendement. Obligaties en deposito’s worden gewaardeerd op nominale waarde. Activa in eigendom van derden worden afgeschreven over maximaal de periode, waarvoor ze voor die derden geacht worden van nut zijn.

Naar verwachting duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden in aanmerking genomen.

Vlottende activa

Gronden (niet) in exploitatie
Gronden (niet) in exploitatie worden gewaardeerd op de verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde.

Vorderingen
Vorderingen worden gewaardeerd op de nominale waarde, verminderd met een eventuele voorziening voor oninbaarheid.

Overige vlottende activa
De overige vlottende worden gewaardeerd op de nominale waarde.

3. Balans – Passiva

Eigen vermogen
De algemene reserves en bestemmingsreserves worden gewaardeerd op nominale waarde.

Bestemmingsreserves zijn reserves waaraan Provinciale Staten een bepaalde bestemming hebben gegeven. Deze bestemming kan door PS nog gewijzigd worden.

Voorzieningen
Onder de voorzieningen zijn opgenomen:

- verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op het moment van opstellen van de jaarrekening onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten;
- op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten;
- kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.

Tot de voorzieningen worden ook gerekend van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden, met uitzondering van voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren die van de Europese en Nederlandse overheidslichamen zijn ontvangen.

Voorzieningen worden gewaardeerd op contante waarde. Aan de voorziening Pensioenen gedeputeerden ligt een actuariële berekening ten grondslag. De gehanteerde rekenrente bedraagt 2,432% (voorheen 3,0%). De voorziening Nazorg stortplaatsen is opgenomen tegen contante waarde, conform de wettelijke verplichting.

Conform het hierover bepaalde in het BBV worden geen voorzieningen gevormd voor jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen (zoals: ziektekosten, pensioenen, wachtgelden en vakantierechten) van vergelijkbare volume.

Vaste schulden met een looptijd van één jaar of langer
De langlopende schulden worden gewaardeerd op nominale waarde.

Vlottende passiva
De vlottende passiva worden gewaardeerd op nominale waarde.

4. Niet uit de balans blijkende verplichtingen
Niet uit de balans blijkende verplichtingen zoals financiële risico's gebonden aan de exploitatie waarvoor geen voorziening kan of mag worden getroffen omdat de omvang redelijkerwijs niet kan worden geraamd, treft u aan in de paragraaf weerstandsvermogen.

5. Programmarekening
De baten en lasten worden opgenomen voor zover aan het verslagjaar toe te rekenen, inclusief rente, afschrijving, toegerekende overhead en overige apparaatskosten (op basis van werkelijke uren).

Afschrijving
De afschrijving van activa start per 1 januari van het jaar na het jaar van investeren of wordt gestart op het moment van ingebruikname, uitgezonderd agio en disagio. Deze wordt geamortiseerd over de precieze looptijd van de betreffende geldlening.

Rente en rendement
Onderdeel van de uitzettingen zijn garantieproducten. Een aantal daarvan kent een gegarandeerd jaarlijks rendement. Sommige zijn voorzien van “clicks” waarbij een hogere eindwaarde en dus een hoger rendement kan worden “vastgezet”. Met ingang van 2005 wordt jaarlijks een aan de looptijden evenredig deel van de rendementen als treasuryresultaat genomen.

De rentevergoeding aan het BOR-fonds bedraagt het rekenkundig twaalf-maands gemiddelde over de rekening-courantverhouding van de provincie met de Rabobank.

Balans per 31 december 2015

BALANS PER

Activa	31-12-2015	1-1-2015 incl BRU	31-12-2014
VASTE ACTIVA	**263.492**	**313.686**	**261.441**
Immateriële vaste activa	**0**	**0**	**0**
Kosten verbonden aan sluiten van geldleningen en saldo van agio/disagio	0	0	
Materiële vaste activa	**195.128**	**192.078**	**139.833**
Investeringen met economisch nut	160.745	161.285	109.040
Investeringen met maatschappelijk nut	34.383	30.793	30.793
Financiële vaste activa	**68.364**	**121.608**	**121.608**
Kapitaalverstrekkingen aan: deelnemingen	80	80	80
Overige langlopende leningen	7.366	5.206	5.206
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer	60.918	116.322	116.322
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	0	0	
VLOTTENDE ACTIVA	**592.859**	**561.887**	**382.085**
Voorraden	**21.765**	**20.382**	**20.382**
Gronden niet in exploitatie	21.740	20.382	20.382
Voorraad onderhandenwerk	25	0	
Uitzettingen met rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	**501.264**	**439.599**	**264.802**
Vorderingen openbare lichamen	27.538	23.406	23.406
uitzettingen in 's Rijks schatkist	446.693	394.078	219.281
Rek.crt. niet financiële instellingen	10.451	11.401	11.401
Overige vorderingen	16.582	10.714	10.714
Overige uitzettingen	0	0	0
Overlopende activa	**66.438**	**94.547**	**94.547**
Liquide middelen	**3.392**	**7.360**	**2.355**
TOTAAL ACTIVA	**856.351**	**875.573**	**643.526**

31 DECEMBER 2015

Passiva	31-12-2015	1-1-2015 incl BRU	31-12-2014
EIGEN VERMOGEN	**433.192**	**419.218**	**411.619**
Algemene reserve	**52.482**	**45.585**	**45.585**
Bestemmingsreserves	**364.019**	**362.473**	**356.329**
Bestemmingsreserves ivm egalisatie	1.585	1.668	1.668
Overige bestemmingsreserves	362.434	360.805	354.660
Saldo programmarekening	**16.692**	**11.160**	**9.705**
VOORZIENINGEN	**49.147**	**43.980**	**43.980**
VASTE SCHULDEN MET LOOPTIJD VAN 1 JAAR OF LANGER	**3.750**	**3.750**	**3.750**
Vaste schulden met een rentetypische looptijd langer dan 1 jaar	0	0	0
Te verwerven aandelen OMU	3.750	3.750	3.750
VLOTTENDE PASSIVA	**370.262**	**408.810**	**184.177**
Netto-vlottende schulden met rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	**3.543**	**26.747**	**6.353**
Overige schulden	3.543	26.747	6.353
Lening met vervaldatum binnen 1 jaar	0	0	0
Overlopende passiva	**366.719**	**382.063**	**177.825**
Rek.crt. niet financiële instellingen	0	0	0
Overige overlopende passiva	116.828	187.884	61.759
Vooruitontvangen specifieke uitkeringen	249.890	194.179	116.065
TOTAAL PASSIVA	**856.351**	**875.757**	**643.526**
Gewaarborgde geldleningen	15.186	21.511	

Toelichting op de Balans

BALANSMUTATIES

De balans per 31 december 2015 sluit met een totaal van € 856,3 miljoen. Dit betekent een toename ten opzichte van 2014 van € 212,8 miljoen. De belangrijkste oorzaak hiervan is de integratie van het BRU binnen de provincie. De lopende mutaties in 2015 worden hierna toegelicht. Hierbij wordt achtereenvolgens ingegaan op de vaste activa, vlottende activa, vaste passiva, vlottende passiva en verplichtingen. Vervolgens wordt ingegaan op de borgstellingen en de niet uit de balans blijkende verplichtingen.

Mutaties ivm de integratie van de beginbalans BRU

Balansposten	Provincie	BRU	Tot. per 01-01-2015
Materiële vaste activa	139.833	52.429	192.262
Financiële vaste activa	121.608	0	121.608
Vorderingen	264.802	174.797	439.599
Overlopende activa	114.929		114.929
Liquide middelen	3.338	4.022	7.360
Reserves	-401.914	-6.144	-408.058
Saldo rekening	-9.705	-1.455	-11.160
Voorzieningen	-43.980		-43.980
Langlopende schulden	-3.750		-3.750
Kortlopende schulden	-6.353	-20.394	-26.747
Overlopende passiva	-177.824	-204.238	-382.062
	984	**-984**	**0**

VASTE ACTIVA — Saldo 2015 € 263.492 — Saldo 2014 € 261.441

Materiële vaste activa — Saldo 2015 € 195.128 — Saldo 2014 € 139.833

	2015	2014
Boekwaarde 1 januari	109.041	113.842
Boekwaarde investeringen BRU per 1 januari	52.429	
Overboeking van nog niet in exploitatie genomen gronden	30.792	28.882
Bij: investeringen met economisch nut	12.459	689
Bij: investeringen met maatschappelijk nut	4.443	2.598
AF: investeringen met economisch nut	-6.000	-687
AF: investeringen met maatschappelijk nut	-852	
AF: terugboeking diverse aanschafwaarden	-1.212	-495
	201.100	144.828
AF: afschrijvingen	7.184	5.490
AF: terugboeking diverse afschrijvingen	-1.212	-495
Boekwaarde 31 december	195.128	139.833

De materiële vaste activa zijn duurzame investeringen van stoffelijke aard. Het grootste deel hiervan, € 109,0 mln. per 31 december 2014, betreft investeringen met een economisch nut. Hiertoe behoren vooral gebouwen (onder meer het provinciekantoor en steunpunt Huis ter Heide) en automatiseringsapparatuur.
Met ingang van 2015 zijn ook de investeringen van het voormalig BRU op de balans gepresenteerd onder de “Materiele vaste activa”. Deze wijziging is ingevolg de wet afschaffing Wgr-plusregio's die op 1 januari 2015 in werking treed.

Financiële vaste activa	Saldo 2015 € 68.364	Saldo 2014 € 121.608

Deelnemingen	Nominaal	Vol- gestort	Belang in perc.	Intrinsieke waarde 1)	Balans 31-12-2015
Vitens NV					
285.896 aandelen van € 1	286	286	6	19.465	48
NV Bank Nederlandse Gemeenten					
87.750 aandelen van € 2,50	219	219	0	3.119	25
NV Nederlandse Waterschapsbank					
43 aandelen A van € 115	5	5			0
60 aandelen B van € 460	28	28	0	1.047	7
NV REMU Houdstermaatschappij					
95 aandelen van € 500	0	0	48	673	PM
				24.304	80

1) De aandelen zijn niet vrij verhandelbaar. Om een indicatie te krijgen van de reële waarde is het belang in de intrinsieke waarde van de deelneming volgens de meest recente jaarrekening weergegeven.

Vitens N.V.
De aandelen worden gewaardeerd op de oorspronkelijke boekwaarde ad € 48.000. In 2015 is € 831.957 dividend ontvangen over 2014, in 2014 was € 777.637 ontvangen over 2013.

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten
De aandelen worden gewaardeerd op de oorspronkelijke boekwaarde ad € 25.000. In 2015 is € 50.017 dividend ontvangen over 2014, in 2014 was € 111.442 over 2013.

Nederlandse Waterschapsbank N.V.
De aandelen worden gewaardeerd op de oorspronkelijke boekwaarde ad € 7.000. in 2015 is er, evenals in 2014, geen dividend uitkering geweest.

N.V. REMU Houdstermaatschappij
De aandelen in de N.V. REMU Houdstermaatschappij zijn in 2003 afgeboekt in verband met de verkoop van de aandelen REMU N.V. Sindsdien zijn de aandelen pro memorie gewaardeerd. De provincie heeft nog aanspraken bij een eventuele verkoop van REMU N.V. Zoals oorspronkelijk overeengekomen, zou het recht op deze vergoeding na 31 december 2010 zijn vervallen, echter vanwege het verzet dat Eneco heeft gepleegd tegen de Wet Onafhankelijk Netbeheerder (zgn. splitsingswetgeving), wordt nu bezien of het recht op deze eventuele privatiseringsvergoeding kan worden verlengd. Er staat nog een klein bedrag open, dat mogelijk bij liquidatie zal worden uitgekeerd. Totdat er duidelijkheid is omtrent de mogelijke verlenging van het recht op een privatiseringsvergoeding wordt de vennootschap in stand gehouden.

OMU
De aandelen OMU zijn in 2011 verkregen en gewaardeerd op nul, aangezien de NV verliesgevend is. Om die reden is deze waardering niet in bovenstaande tabel opgenomen.
Zie ook de toelichting op de deelnemingen in de paragraaf Verbonden partijen.

Overige langlopende leningen	Saldo 2015 € 7.366	Saldo 2014 € 5.206

Geldnemer	Rente %	Saldo 31-12-14	Opname	Aflossing	Saldo 31-12-15
Stichting Statenjacht Utrecht		333	0	0	333
Startersfonds		3.349	134	610	2.873
St OrangeGas Nederland, Utrecht, Amersfoort		270	0	0	270
Aardgasvulpunt Autobedrijf de Rooij		100	0	0	100
CNG net Harmelen, Maarssen,Veenendaal		300	0	-25	275
CNGnet,		100	0	-25	75
Orange Gas Briljantlaan Utrecht		100	0	0	100
Orange Gas De Kronkels Bunschoten		100	0	0	100
Coöperatieve Kredietunie Midden-Nede		50	0	0	50
lening Interne Technologies BV		287	583	0	870
Lening Somantix B.V		167	0	-83	83
Overige langlop. Leningen: (fietsplan)		50	16	33	33
Lening Het Lokaal		0	63	0	63
Lening Museum Oud Amelisweerd		0	160	0	160
Lening Kasteel Amerongen		0	1.130	0	1.130
Aankoop woning gemeente Utrechtse Heuvelrug		0	850	0	850
		5.206	**2.937**	**510**	**7.366**

Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd langer dan 1 jaar	Saldo 2015 € 60.918	Saldo 2014 € 116.322

Garantieproducten	Saldo 2015 € 60.918	Saldo 2014 € 116.322

Garantieproducten naar garantiegever en aflossingsjaar		Hoofdsom	Te ontvangen rente	Totaal 31-12-2015
Depfa Bank SA	2016	30.000	5.918	35.918
BNP Paribas Fortis	2022	25.000	0	25.000
		55.000	5.918	60.918

Obligaties	Saldo 2015 € 0	Saldo 2014 € 0

Bijdragen aan activa in eigendom derden	Saldo 2015 € 0	Saldo 2014 € 0

VLOTTENDE ACTIVA	Saldo 2015 € 592.859	Saldo 2014 € 382.085

Gronden (niet) in exploitatie	Saldo 2015 € 21.740	Saldo 2014 € 20.382

Omschrijving	Balans 31-12-14	Investeringen	Desinvesteringen	Balans 31-12-15
In exploitatie genomen grond				
Vliegbasis Soesterberg	20.246	1.494	0	21.740
	20.246	1.494	0	21.740
Niet in exploitatie genomen grond				
Woonschepen en ligplaatsen **	136	0	-136	0
	136	0	-136	0
	20.382	1.494	-136	21.740

Voor de in exploitatie genomen gronden, te weten Hart van de Heuvelrug en Vliegbasis Soesterberg: wordt verwezen naar het projectblad Hart van de Heuvelrug.
** Woonschepen en ligplaatsen: Per 31 december 2014 betreft dit één woonschip met bijbehorende ligplaats. In 2015 heeft er een desinvestering plaatsgevonden.

Uitzettingen rentetypische looptijd < 1 jaar	Saldo 2015 € 501.264	Saldo 2014 € 264.802

Vorderingen openbare lichamen	Saldo 2015 € 27.853	Saldo 2014 € 23.406

Belastingdienst: BTW-compensatiefonds en BTW	26.767	23.211
Vorderingen ingevolge NHW nationaal	0	-576
Vordering ingevolge de Reconstructiewet veehouderij	771	771
	27.538	23.406

Uitzettingen in 's Rijks schatkist	Saldo 2015 € 446.693	Saldo 2014 € 219.281

Uitzettingen bij het Rijk	446.693	394.078
	446.693	394.078

Met ingang van 2015 zijn ook de uitzettingen van het voormalig BRU bij het Rijk opgenomen. Deze wijziging is ingevolg de wet afschaffing Wgr-plusregio's die op 1 januari 2015 in werking treed. Het gaat hierbij om het bedag van € 174,7 mln.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1000)					
		Verslagjaar			
(1)	**Drempelbedrag**	**3.821**			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	**Kwartaalcijfer op dagbasis**	**2.478**	**4.268**	**4.704**	**21.703**
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het	1.343	-	-	-
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het	-	447	883	17.883
(1) Berekening drempelbedrag					
		Verslagjaar			
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	535.350			
(4b)	Het deel van het	500.000			
(4c)	Het deel van het	35.350			
(1) = (4b)*0,0075 + (4c)*0,002 met een minimum van €250.000	Drempelbedrag	3.821			
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's	222.991	388.397	432.764	1.996.699
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis	2.478	4.268	4.704	21.703

Rekening-courant niet financiële instellingen

Saldo 2015 € 10.451 Saldo 2014 € 11.401

Omschrijving	31-12-2015	31-12-2014
RC OLM	0	-31
Gemeensch. Regio Randstad	0	-127
RC Stg Monumentenwacht Utrecht	0	-60
RC Stg Monumentenwacht Limburg	0	-40
Stg. Leenheren van t Sticht	-31	-31
Nazorgfonds open stortplaats	4	0
Beheerfonds Hart van de Heuvelrug	10.464	11.677
RC RUD 2.0	14	14
	10.451	**11.401**

Overige vorderingen

Saldo 2015 € 16.582 Saldo 2014 € 10.714

Externe debiteuren	16.261	10.665
Debiteuren belastingen	270	40
Overige	51	8
	16.582	**10.714**
Af:dubieuze debiteuren	0	0
	16.582	**10.714**

Het debiteurensaldo per 31 december 2015 is toegenomen ten opzichte van het saldo per 31 december 2014. Hierbij is er ten opzichte van 2014 een verschuiving in de mate van ouderdom van de vorderingen en dan een stijging in het aantal vastgelegde vorderingen aan het eind van het boekjaar 2015.

In de volgende tabel is de ouderdom van de debiteuren weergegeven:

Ouderdom vorderingen	31-12-2015	31-12-2014
0-30 dagen	7.014	1.015
31-60 dagen	1.287	8.491
61-90 dagen	422	194
91-180 dagen	4.397	251
>180 dagen	3.411	754
	16.531	**10.706**

De vorderingen ouder dan 180 dagen hebben voornamelijk betrekking op een tweetal vordering van respectievelijk € 3.114.000 en € 289.000

Overlopende activa	Saldo 2015 € 66.438	Saldo 2014 € 94.547

Omschrijving	31-12-2015	31-12-2014
Revolverend fonds	37.793	48.350
Nog te ontvangen opcenten motorrijtuigenbelasting	9.825	9.883
BBL- gronden oud	-	8.134
Voorfinanciering RUD	1.614	-
Nog te ontvangen BCF	-	3.620
vooruitbetaalde subsidies	450	-
nog te ontvangen Pacht / huur	5.934	-
WMO gemeenten	1.845	1.171
nog te ontvange ivm detachering /uitleen personeel	260	-
Voorfinanciering bedrijvenregeling Bodemsanering	583	470
Vooruitbetaalden verzekeringspremies	18	231
NTO Min Infrastr. En Milieu inzake boscompensatie	-	872
Nog te ontvangen dividend belasting	-	338
Nog af te wikkelen subsidie JHV	-	283
Nog te ontvangen bijdrage Regiotax gemeenten	451	-
Nog te ontvangen bijdrage Vervoer gemeenten etc	429	-
Voorschot SNL	-	314
Nog te ontvangen leningen	-	20.000
Voorschot DLG		328-
Nog te ontvangen afwikkelingen verkoop	661	-
Overige	6.576	1.208
Totaal	66.438	50.363

Liquide middelen	Saldo 2015 € 3.392	Saldo 2014 € 2.355

Rabobank	3.392	2.358
Rekening-courant Groenfonds	0	0
Schretlen & Co	0	-3
Kas	0	0
	3.392	2.355

ALGEMENE RESERVES

Omschrijving	Balans 31-12-2014	AF	BIJ	Balans 31-12-2015
1 Saldireserve	13.669	3.736	10.633	20.566
3 Weerstandsvermogen	31.916	-	-	31.916
	45.585	3.736	10.633	52.482

De algemene reserve dient primair als buffer voor de financiële risico's die voortvloeien uit de taakuitoefening van de provincie. Deze risico's hebben veelal betrekking op specifieke dossiers en activiteiten van de provincie maar zijn deels ook inherent aan de bedrijfsvoering.

BESTEMMINGSRESERVES				
Omschrijving	Balans 31-12-2014	AF	BIJ	Balans 31-12-2015
Reserve Frictiekosten Veranderopgave	4.106	1.384	750	3.472
Reserve Stimuleringsfonds	1.567	-	-	1.567
Reserve kosten desintegratie RUD	51-	-	104	53
Reserve Ecoducten	11.470	253	-	11.218
Reserve Expl.verschillen grondwtrbeh	1.668	1.167	1.084	1.585
Reserve Programma landelijk gebied	105.895	15.911	9.503	99.488
Reserve projecten	26.609	12.106	7.867	22.370
Res Coll Particulier Opdrachtgevers.	80	30	-	49
Egalisatiereserve Bodemsanering	1.680	1.031	2.259	2.908
Res. Won/Binnensted. Ontw.	12.595	4.225	-	8.370
Reserve Nieuwe Hollandse Waterlinie	-	-	4.000	4.000
N.T.V.A. provincie utrecht	389	389	-	-
Reserve Huisvesting	26.516	4.936	4.402	25.982
Reserve egal.ISV/Bod.sanering	2.923	2.923	-	-
Reserve PUEV	910	544	312	677
Reserve IGP/RAP	6.993	3.770	2.951	6.174
Reserve Cofinancieringsfonds	16.130	1.142	2.498	17.487
Investeringsfonds Provinciaal Erfgoed	4.812	652	-	4.160
Aanvulling ISV Wonen	394	394	-	-
Reserve dek fin risico's grondbeleid	5.000	5.000	-	-
Reserve concessieverlening EEVv	440	220	-	220
Reserve Grote wegenwerken	46.169	13.040	17.990	51.119
Reserve Masterplan Soesterberg	12.474	1.672	-	10.802
Reserve VERDER	62.186	-	17.734	79.920
Reserve gladheidsbestrijding	422	801	800	420
Reserve Toeristische ontwikkeling	791	478	900	1.213
Reserve CHS	312	311	18	18
Reserve ICT	3.851	435	1.186	4.602
Saldo 31-12-2014	**356.329**			
BRU Best.-reserve BDU (rente)	6.144	-	-	6.144
Totaal	**362.473**	**72.812**	**74.358**	**364.019**

Bestemmingsreserves zijn reserves waaraan door provinciale staten een bepaalde bestemming gegeven is. Middelen die zijn vastgelegd in een bestemmingsreserve kunnen niet voor een ander doel worden uitgegeven, tenzij provinciale staten met een besluit de bestemming wijzigt. Vigerend beleid is dat de provincie Utrecht er naar streeft om het aantal bestemmingsreserves tot een minimum te beperken. Bestemmingsreserves worden bij voorkeur slechts ingesteld voor tijdelijke en bijzondere doel-einden. Bestemmingsreserves onderscheiden zich van de algemene reserve doordat er sprake is van een vastgelegde toekomstige aanwending, maar er bestaat nog geen wettelijke of feitelijke verplichting ten opzichte van derden. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld een voorziening.

VOORZIENINGEN				
Programmnummer / Omschrijving	Balans 31-12-2014	Onttrekking	Storting	Balans 31-12-2015
Nazorg stortpl. Maarsbergen	642	-	51	693
Voorz. Garantst. Vathorst	1.039	503	-	536
Voorziening Pensioenen GS	7.645	442	2.056	9.259
Voorz. Hart van de Heuvelrug	7.900	-	-	7.900
Voorz. Nazorg stortplaatsen	1.084	24	87	1.147
voorziening Onderhoud Vaarwegen	16.583	996	1.529	17.117
Voorz Beheer en onderhoud wegen	8.211	9.726	9.919	8.404
Voorz. Frictiekst en Wachtge Alleato	490	114	-	376
Voorz Groot onderhoud/verv.huisv.	270	445	523	349
VZ GO Kantons	116	64	60	112
Vrz Dek.Fin.Ris.Grb	-	1.745	5.000	3.255
	43.980	14.058	19.224	49.147

Vaste schulden met een looptijd van 1 jaar of langer

Saldo 2015 € 3.750 Saldo 2014 € 3.750

Te verwerven aandelen OMU	3.750	3.750

Het betreft 75.000 nog te kopen aandelen van de N.V. Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht. De provincie Utrecht is voor 100% eigenaar van deze N.V.
In 2014 heeft er een agiostorting plaatsgevonden. Het voornemen is om in 2017 het restant agiostorting van € 3.75 mln door de provincie te laten plaatsvinden. Voor meer informatie zie de paragraaf Verbonden Partijen in deze jaarrekening.

VLOTTENDE PASSIVA

Saldo 2015 € 370.262 Saldo 2014 € 184.177

De vlottende passiva bestaan uit de netto vlottende schulden < 1 jaar en de overlopende passiva

Netto vlottende schulden korter dan 1 jaar

Saldo 2015 € 3.543 Saldo 2014 € 6.353

Het saldo van de netto vlottende schulden is in vergelijking tot 2014 € 2,8 mln. Lager. Dit is het gevolg van een lager saldo op Crediteuren.

Overlopende passiva	Saldo 2015 € 366.719	Saldo 2014 € 177.825

Overige overlopende passiva	Saldo 2015 € 116.828	Saldo 2014 € 61.759
Nog te betalen:		
- Subsidieverplichtingen	21.702	11.609
- Verplichtingen	71.060	27.073
Nog te betalen kosten Subsidies	270	896
Nog te betalen randwegen	859	859
Nog te betalen Connexion	2.739	2.729
Nog te betalen ISV	0	3.800
Nog te betalen Regiotax	0	510
Nog te betalen Muziekpaleis	0	300
Overige nog te betalen bedragen	11.560	3.724
Nog te betalen Natuur Beheer	3.233	3.460
Nog te betalen loonheffing en premie ABP en Belasting	-20	3.046
Nog te betalen energie lasten	1.096	0
Nog te betalen bedragen BRU	444	0
Frictiekosten Kunst centraal	446	0
Ministerie LNV subsidie PAS (Progr.aanpak stikstof)	0	0
Vorderingen ingevolge NHW nationaal	314	0
Totaal nog te betalen	113.703	58.006
Vooruit ontvangen:		
subsidies	448	0
Huur	1.047	1.030
Frictiekosten Kunst centraal	0	594
Ministerie LNV subsidie PAS (Progr.aanpak stikstof)	0	539
Groene Hart	386	319
Natuurbeheer	0	568
Rijksmiddelen Limes	253	546
Vooruitontvangen bijdragen BDU	0	0
Overige vooruitontvangen bedragen	991	156
Totaal vooruit ontvangen	3.125	3.753
Totaal	116.828	61.759

VOORSCHOTTEN SPECIFIEKE UITKERINGEN	Saldo 2015 € 249.890		Saldo 2014 € 116.065
Programmanummer / Omschrijving	**Balans 31-12-2014**	**Mutaties**	**Balans 31-12-2015**
Rijksbijdrage natuur, bos en landschap	90	0	90
Uitv Wet op de Jeugdzorg	1.273	-48	1.225
Brede doeluitkering	109.294	18.085	127.379
Bereikbaarheidsoffensief	1.517	-1.517	-
Vooruitontvangen WBB gelden	1.176	-1	1.175
Wet op de bodemsanering	2.347	-433	1.914
Cultuurparticipatie	265	-112	153
Vooruitontvangen Quick wins 1 en 2 B	104	-50	53
Saldo 31-12-2014	**116.065**		
BRU vooruitontvangen technische ass./luchtkwal.	3.211	7	3.204
BRU vooruitontvangen bijdrage BOR U	1.681	0	1.681
BRU vooruitontvangen bijdrage Quick-	654	0	654
BRU vooruitontv bijdr beter benutten	1.115	0	1.115
BRU bijdrage BDU	98.089	13.156	111.245
	220.816	29.088	249.890

Jaarlijks worden conform artikel 49 lid b BBV de van het Rijk ontvangen voorschotbedragen voor specifieke uitkeringen die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren opgenomen op de balans.

De Brede doeluitkering van de Provincie Utrecht en de BRU bijdrage BDU zijn samengevoegd in de Sisa bijlage E27

Staat van gewaarborgde geldleningen

Bedragen x € 1.000

Geldnemer	Oorspronke-lijk bedrag van de	Restant lening(en) per 31-12-2014	Restant lening(en) per	Waarvan gewaarborgd door Utrecht	Einde waar-borging
ZORGSECTOR					
St. De Opbouw (vh. André Stichting)	4.267	407	297	297	2020
Stichting AVEANT	18.191	1.452	1.225	1.225	2026
Subtotaal	**22.458**	**1.860**	**1.522**	**1.522**	
OVERIGE SECTOREN					
Nationaal Groenfonds	166.643	87.204	79.404	6.432	Doorlopend
Provincie-ambtenaren (hypotheken)	0	2.798	1.682	1.682	Aflopend
Hooghveen BV	1.295	1.295	0	0	2015
Bouwbedrijf Zegers Ede BV	565	565	0	0	2015
V.O.F. De Paladijn	804	804	0	0	2015
Latei Projectontwikkeling BV	780	780	0	0	2015
Vereniging Ecowijk Houten	1.400	0	0	0	2015
Woonstichting Jutphaas	197	0	197	197	2015
Berg & Boschschool Houten	369	369	369	369	2025
S.S.P.O.M.N. (RTV-Utrecht)	5.335	3.683	3.572	3.572	2034
Garantiefonds Energie	2.264	1.595	1.412	1.412	2024
Staatsbosbeheer	1.500	1.347	0	0	2015
Subtotaal	**181.152**	**100.440**	**86.636**	**13.664**	
TOTAAL	**203.610**	**102.299**	**88.159**	**15.186**	

Toelichting

Zorgsector

Voor de zorgsector worden geen nieuwe borgstellingen verstrekt. Het bedrag waarvoor we borg staan voor deze sector vermindert geleidelijk.

Overige sectoren

Ten opzichte van het overzicht in de Begroting 2015 constateren we de volgende verschillen:

• Op 31 januari 2012 is besloten de Financieringsregeling huisvesting provinciale ambtenaren met onmiddellijke ingang in te trekken met dien verstande dat bestaande garanties blijven gelden. Reden hiervoor is dat uit de Memorie van Toelichting bij de wijziging van de Wet Fido per 1 januari 2009 is gebleken dat het verstrekken van garantie op een hypothecaire geldlening door overheidswerkgevers is verboden. Met het intrekken van de financieringsregeling conformeren wij ons derhalve aan de bepalingen van de Wet Fido. Het bedrag voor gegarandeerde personeelshypotheken per 31 december 2014 betreft het bedrag zoals dit ook reeds in de Jaarrekening 2014 was vermeld. Bij de totstandkoming van de Begroting 2015 was namelijk nog niet het definitieve bedrag bekend per 31 december 2014. Daarin is ten onrechte een gegarandeerd bedrag van € 3.127.155 vermeld.

• In het kader van de Uitvoeringsverordening Subsidie Wonen en Binnenstedelijke Ontwikkeling Provincie Utrecht zijn in 2014 en 2015 garantstellingen afgegeven voor zes nieuwbouwprojecten in Veenendaal, Maarsbergen, Houten, Amersfoort en Nieuwegein. Bij de totstandkoming van de Begroting 2015 was de informatie hierover nog niet voor handen. Om deze reden zijn de projecten nu eerst in deze jaarrekening vermeld. De verkoop van de woningen van de projecten in Veenendaal, Maarsbergen, Houten en Amersfoort is dermate voorspoedig verlopen dat deze garantstellingen in 2015 konden worden beëindigd.

• Zoals reeds vermeld in de Kadernota 2015 is na langdurige onderhandelingen met Staatsbosbeheer overeengekomen de garantstelling in 2015 af te kopen. Om deze reden kan de garantstelling per 31 december 2015 als beëindigd worden beschouwd.

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

Er zijn transacties die niet blijken uit de balans of exploitatierekening, zoals borgstellingen, garanties, de looptijd van huurcontracten of erfpacht, (latente) geschillen/gedingen, lopende bestellingen en operationele leasecontracten. Is hiervan sprake, dan is een kort overzicht noodzakelijk van de desbetreffende post, het financiële belang ervan alsmede de looptijd. In de jaarrekening 2014 staat het overzicht van niet uit de balans blijkende verplichtingen per ultimo vorig boekjaar.

Tevens is opgenomen de verplichting van € 8.332.000 voor de komende jaren met betrekking tot de Non Activiteiten Regeling (NAR). Met de NAR is er niet sprake van een beëindiging van de voor de werkgever te verrichten taken maar van opschorting van de arbeidsplicht in combinatie met een non-activiteitskorting op de bezoldiging. De NAR is van toepassing op medewerkers (48 personen) die na de reorganisatie de status van herplaatsingskandidaat hebben verworden. Contractueel is met de medewerkers in de regeling vastgelegd dat zij kunnen worden opgeroepen voor het verrichten van werkzaamheden al dan niet op projectbasis. Alsdan wordt de periode van non-activiteit opgeschort. De provincie heeft als gevolg van de individuele maatwerkafspraken thans geen compleet inzicht in de totale mobiliteitsverplichting en de hardheid van de onderliggende afspraken met de betrokken medewerkers. Daarnaast is de kans op het daadwerkelijk effectueren van de verplichting jegens de betrokken medewerkers of het mogelijk oproepen voor het verrichten van werkzaamheden op dit moment redelijkerwijs niet in te schatten. Aangezien er op dit moment geen betrouwbare inschatting kan worden gemaakt van de aard en omvang van de verplichtingen is per 31 december 2015 op de balans geen voorziening getroffen. In 2016 zal er een inhoudelijke beoordeling en financiële vertaling plaatsvinden om vast te stellen in hoeverre en voor welke omvang sprake is van harde verplichtingen en of het mogelijk is een betrouwbare schatting te maken van de zachte verplichtingen die in totaal als voorziening op de balans gepresenteerd moeten worden.

Lease- en huurverplichtingen (x € 1.000)	0	
Meerjarige subsidie- en overige verplichtingen:		
Regiotram Utrecht	155.524	
VERDER	70.431	
Subsidieverpl. RVO Functieverandering en Natuurbeheer	62.856	
GWW	50.309	
AVP	22.856	
Beter Benutten	17.004	
Non Activiteiten Regeling (NAR)	8.332	
BDU	8.786	
Versnelde aanpak knelpunt Hoevelaken, Eemnes e.a.	7.320	
BOR	4.298	
Co-financieringsfonds	4.061	
Onderhoud Wegen	3.271	
Programma Binnestedelijke Ontwikkeling	2.924	
RVM	2.358	
Hart van de Heuvelrug. Incl. Vliegbasis	1.289	
Bodemsanering	1.227	
Voorfinanciering bedrijvenreg. Bodemsanering	1.214	
Nieuw wonen Venendaal	1.000	
Uithoflijn	931	
Facilitaire kosten	612	
Frictiekosten cultuur	479	
Zonnepanelen asbestdaken	300	
Overige onderwerpen	3.809	
	431.191	
Totaal Niet uit de balans blijkende verplichtingen		431.191

Overzicht van baten en lasten

OVERZICHT BATEN EN LASTEN PER PROGRAMMA										
bedragen x € 1.000		LASTEN			BATEN			SALDO		
Progr.	**Omschrijving**	Prim.Begroting	Begroting na	Rekening	Prim.Begroting	Begroting na	Rekening	Begroting na	Saldo Rekening	Verschil
1	Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en binnenstedelijke ontwikkeling	20.322	51.318	26.441	8.778	30.398	13.697	20.920	12.744	8.176
2	Landelijk gebied	54.264	76.769	61.884	11.517	24.966	24.084	51.803	37.800	14.003
3	Bodem, water en milieu	18.481	23.054	18.100	1.466	4.125	4.943	18.929	13.158	5.771
4	Economische zaken en recreatie	8.004	10.997	9.669	36	36	1.430	10.961	8.239	2.722
5	Mobiliteit	336.495	373.401	253.233	252.164	313.253	217.889	60.148	35.344	24.804
6	Cultuur en samenleving	16.342	17.178	15.720	1.539	2.164	2.300	15.014	13.420	1.594
7	Jeugdzorg	2.549	2.226	2.083	0	0	383	2.226	1.701	525
8	Bestuur en middelen	25.346	38.057	35.332	5.858	5.828	6.259	32.229	29.072	3.157
Totaal programma's incl. Centrale Overhead		**481.803**	**593.000**	**422.463**	**281.358**	**380.770**	**270.984**	**212.230**	**151.479**	**60.751**
	Algemene middelen en stelposten	4.329	400	0	157.668	156.710	166.909	-156.310	-166.909	10.599
Saldo rekening (bruto)		**486.132**	**593.400**	**422.463**	**439.026**	**537.480**	**437.893**	**55.920**	**-15.430**	**71.350**
	Reserves via programma's	48.918	63.735	74.358	97.975	116.816	72.812	-53.081	1.546	-54.627
	Reserves via algemene middelen	300	928	928	23	3.736	3.736	-2.808	-2.808	0
Saldo rekening (netto)		**535.350**	**658.063**	**497.749**	**537.024**	**658.032**	**514.441**	**31**	**-16.692**	**16.723**

Verplichte bijlagen

STAAT VAN VASTE ACTIVA 2015

Omschrijving	Aansch. waarde 1-1-2015	Investeringen 2015	Desinvester-ingen / Ontv. van derden 2015	Geheel afgeschreven 2015	Aansch.waarde 31-12-2015 (1+2-3-4)	Afgeschre-ven tot en met 2014	Extra Afschrijving 2015	Boekwaarde 1-1-2015 (1-6-8)	Afschrijving 2015	Boekwaarde 31-12-2015 (5-6-8-10+7)
	1	2	3	4	5	6	8	9	10	11
A. Immateriele Vaste Activa										
Kst. sluiten geldleningen, agio en disagio										
(Dis)agio obligaties	0				0	0		0	0	0
TOTAAL IMMATERIELE ACTIVA	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
B. Materiële Vaste Activa										
Investeringen met economisch nut										
a. bedrijfsgebouwen										
Huisvesting Archimedeslaan	113.862	656		174	114.344	12.436		101.426	4.571	97.510
Renovatie Paushuize	2.690				2.690	354		2.336	90	2.246
Steunpunt Huis ter Heide (30 j. t/m 2042)	3.292				3.292	974		2.318	113	2.205
Bedrijfsgebouw Veenweide (30 j. t/m 2034)	3.089				3.089	1.033		2.056	103	1.953
Remise gebouw (oud)	10.485				10.485	10.485		0		0
Tram remise gebouw (nieuw)	2.400	2.419	6.000		-1.181	0		2.400	0	-1.181
Renovatie tram remise	242	-242			0	0		242	0	0
Benzineverkooppunt	221			0	221	37		184	7	177
Subtotaal	136.281	2.833	6.000	174	132.940	25.319	0	110.962	4884	102.910
b. Overige materiële vaste activa										
Automatisering algemeen	1.500	995		1.038	1.457	877		623	438	1.180
Presto (ERP)	0	494			494	0		0	0	494
Datanetwerken	238	929			1.167	0		238		1.167
Utrechts Regionaal Tramsysteem	1.634	303			1.938	0		1.634	0	1.938
Haltes	2.258	67			2.325	1.718		540	51	557
Tijdelijke eind halte	969				969	0		969	311	659
Wagenpark	97				97	0		97	24	73
Tram (Weense)	2.401				2.401	2.401		0		0
Tram (Sunij)	6.220				6.220	6.220		0		0
LVO fase 1 t/m 3 (levens verlengend ondrhoud)	7.525	2.038			9.563	824		6.701	741	7.999
Rail	0				0	0		0		0
Onderstations	246	3.041			3.287	0		246	0	3.287
GVI 1 en 2(vervanging infra structuur)	38.669	1.486			40.155	755		37.914	720	38.680
Overweg beveiliging	40	273			313	0		40		313
Overweg bevloering	475				475	0		475	16	459
Subtotaal	62.272	9.626	0	1.038	70.861	12.794	0	49.478	2299	56.805
d. Grond en Terreinen										
Remise terrein	1.028				1.028	0		1.028	0	1.028
Subtotaal Invest. met economisch nut	**199.581**	**12.459**	**6.000**	**1.212**	**204.828**	**38.113**	**0**	**161.469**	**7.184**	**160.744**
Investeringen met maatschappelijk nut										
c. Grond-, weg- en waterbouwkundige werken										
Hart vd Heuvelrug (HVH)	25.752	-637	852		24.263	0		25.752	0	24.263
Hart vd Heuvelrug (HVH) Richelleweg	4.902				4.902	0		4.902	0	4.902
Hart vd Heuvelrug (HVH) Dorrestein	138	5.080			5.218	0		138	0	5.218
Subtotaal invest. Met maatschappelijk nut	**30.792**	**4.443**	**852**	**0**	**34.383**	**0**	**0**	**30.792**	**0**	**34.383**
TOTAAL MATERIELE ACTIVA	**230.374**	**16.902**	**6.852**	**1.212**	**239.211**	**38.113**	**0**	**192.260**	**7.184**	**195.127**
B. Financiële Vaste Activa										
Overige uitzettingen looptijd > 1 jaar.										
Obligaties	0				0	0		0	0	0
Garantieproducten	116.322	1.329	56.733		60.918	0		116.322	0	60.918
BOR Provincie Utrecht	1.666		1.666		0	0		1.666	0	0
Dep. BNG 0,518% (30-04-2014)	4.022		4.022		0	0		4.022	0	0
Subtotaal	**122.010**	**1.329**	**62.421**	**0**	**60.918**	**0**	**0**	**122.010**	**0**	**60.918**
Overige langlopende leningen										
Leningen u/g waterschappen	0				0	0		0	0	0
Lening u/g Statenjacht	333				333	0		333	0	333
Lening GNG net	100		25		75	0		100	0	75
Lening OrangeGas Ned. BV	70				70	0		70	0	70
Lening Aardgasvulpunt Harmelen/CNG Net	100		25		75	0		100	0	75
Lening Orange Gas Utrecht / Lage Weide	100				100	0		100	0	100
Lening Orange Gas Amersfoort Stuwdam	100				100	0		100	0	100
Aardgasvulp.autober.De Rooij	100				100	0		100	0	100
Net BV GNG station Maarssen	100				100	0		100	0	100
GNG Net Veenendaal	100				100	0		100	0	100
Lening OrangeGas Utrecht	100				100	0		100	0	100
Lening OrangeGas Bunschoten	100				100	0		100	0	100
Cooperatieven Kredietunie Midden-Ned.	50				50	0		50	0	50
Lening Interne Technologies BV	287	583			870	0		287	0	870
Lening Somantix BV	167		83		83	0		167	0	83
Lening Het Lokaal	0	63			63	0		0	0	63
Lening Museum Oud Amelisweerd	0	160			160	0		0	0	160
Lening Kasteel Amerongen	0	1130			1.130	0		0	0	1.130
Aank. Woningen Gem. Utr. Heuvelrug	0	850			850	0		0	0	850
Startersfonds	3.349	134	610		2.873	0		3.349	0	2.873
Leningen Fietsplan	50	16	33		33	0		50	0	33
Subtotaal	**5.206**	**2.937**	**777**	**0**	**7.366**	**0**	**0**	**5.206**	**0**	**7.366**
Kapitaalverstrekking aan deelnemingen										
Aandelen Hydron (WMN)	48				48	0		48	0	48
Aandelen NWB	7				7	0		7	0	7
Aandelen BNG	28				28	3		25	0	25
Subtotaal	**84**	**0**	**0**	**0**	**84**	**3**	**0**	**80**	**0**	**80**
TOTAAL FINANCIELE ACTIVA	**127.299**	**4.266**	**63.198**	**0**	**68.368**	**3**	**0**	**127.296**	**0**	**68.364**
TOTAAL VASTE ACTIVA	**357.673**	**21.168**	**70.050**	**1.212**	**307.579**	**38.116**	**0**	**319.556**	**7.184**	**263.491**

INCIDENTELE LASTEN EN BATEN 2015

PROGRAMMA'S	2015		
	lasten	baten	saldo
01 RUIMTELIJKE ONTWIKKELING			
Begroting 2015			
Uitvoeringsprojecten Hart van de Heuvelrug	7.871	1.500	6.371
IGP-projecten	1.770		1.770
Kadernota wonen en binnenstedelijke ontwikkeling	4.574	343	4.231
Voorjaarsnota 2015			
Collectief particulier opdrachtgeverschap	30	0	30
Woningbouwproductie	22	0	22
ISV wonen	-233	8	-241
			0
			0
			0
			0
			0
Overige mutaties			
Balansafwikkelingen	-45		-45
Ruimtelijk Actieprogramma 2012 – 2015: Stimulering Gebruik Kwaliteitsgidsen Utrechtse Landschappen	74		74
			0
Subtotaal	14.063	1.851	12.212
Mutaties reserve	2.834	15.997	-13.163
Totaal programma 1	16.897	17.848	-951
02 LANDELIJK GEBIED			
Begroting 2015			
Programma AVP (Incl. rijksmiddelen)	20.580	12.756	7.824
			0
Voorjaarsnota 2015			
Natuurbeheer	527	3.020	-2.493
Groene Hart	937	937	0
Ganzenakkoord	93	0	93
Woonschepen knelpunten	463	451	12
			0
Overige mutaties			
Balansafwikkelingen	234		234
Natura 2000	45		45
Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)	49		49
Greendeal zonnepanelen	200		200
			0
Subtotaal	23.128	17.164	5.964
Mutaties reserve	10.437	35.667	-25.230
Totaal programma 2	33.565	52.831	-19.266

PROGRAMMA'S	2015		
	lasten	baten	saldo
03 BODEM, WATER EN MILIEU			
Begroting 2015			
Rijden op aardgas	39		39
Concessie OV	220		220
Grondwaterbeheer	1.167		1.167
Kwaliteit zwemwater	50	50	0
Duurzaamheidseconomie en energie	35		35
Duurzaamheid algemeen	75		75
Handhaving		31	-31
ISV bodemsanering	761	433	328
Bodemsanering (PUC)	632	2.297	-1.665
Taken in relatie tot grondwaterheffing	109	0	109
			0
Voorjaarsnota 2015			0
Externe veiligheid (PUEV)	394	312	82
Regelgeving Burger- en Militaire luchthavens (RBML)		42	-42
Fonds uitplaatsing hinderlijke bedrijven	49		49
			0
Overige mutaties			
Balansafwikkelingen	-314	10	-324
			0
			0
Subtotaal	3.217	3.175	42
Mutatie reserves	2.124	6.510	-4.386
Totaal programma 3	5.341	9.685	-4.344
04 ECONOMISCHE ZAKEN EN RECREATIE			
Begroting 2015			0
Cofinancieringsfonds	2.368	1.227	1.141
Bijdragen projecten toeristische ontwikkeling	13		13
Toekomst recreatieschappen	413		413
Green Deal collectieve energie proj.	287		287
Herstructurering bedrijventerreinen	500		500
CP Economisch beleidsplan	550		550
			0
Voorjaarsnota 2015			0
			0
			0
Overige mutaties			
Balansafwikkelingen	-712		-712
Kantorenaanpak inpassingsplannen	100		100
Subtotaal	3.519	1.227	2.292
Mutaties reserves	3.398	4.079	-681
Totaal programma 4	6.917	5.306	1.611

PROGRAMMA'S	2015		
	lasten	baten	saldo
05 MOBILITEIT			
Begroting 2015			
Basisregistratie Grootschalige Topografie	0	0	0
BOR Projecten	6.507	2.354	4.153
Brede doeluitkering	47.827	47.827	0
Grote Wegenwerken	26.600	17.710	8.890
Herinrichting Stationsgebied Driebergen-Zeist	112	128	-16
Mobiliteitsmanagement RVM	7.015	7.015	0
Uitvoeringsprogramma pakketstudies	1.059	1.059	0
VERDER pakketstudies	1.286	10.301	-9.015
Verdiepte ligging N237 Soesterberg	1.672		1.672
Op de fiets	-311		-311
Gladheidsbestrijding	934	132	802
Integratie BRU	101.206	101.206	0
Aanleg ecoducten N226/N227	253		253
Interreg Project CCP21	16	21	-5
Programmabureau Uitvoeringsfase Verder	11	11	0
Stationsgebied Driebergen-Zeist	2.601	6.471	-3.870
Voorjaarsnota 2015			0
			0
Overige mutaties			
Balansafwikkelingen	-40		-40
Subtotaal	196.748	194.235	2.513
Mutatie reserves	33.862	33.930	-68
Totaal programma 5	230.610	228.165	2.445
06 CULTUUR EN SAMENLEVING			
Begroting 2015			
Innovatieve projecten Bibliotheken	49		49
Cultureel ondernemerschap	462		462
Erfgoedparels/monumentenzorg	2.893	1.541	1.352
Intensivering cultuur	349	5	344
Nationaal Limes-project	518	518	0
PCP Cultuurparticipatie	0	100	-100
Kunst centraal	73	12	61
Publieksbereik	250		250
Festivals	150		150
Kleinschalige festivals	100		100
Balansafwikkelingen samenleving	-73	9	-82
Voorjaarsnota 2015			
Telefonische hulpdienst	20		20
Cliëntenbelang Utrecht	251	113	138
			0
			0
Overige mutaties			
Balansafwikkelingen cultuur	-49		-49
Subtotaal	4.993	2.298	2.695
Mutatie reserves	4.000	2.855	1.145
Totaal programma 6	8.993	5.153	3.840

PROGRAMMA'S	2015		
	lasten	baten	saldo
07 JEUGDZORG			
Begroting 2015			0
Jeugdzorg, uitgaven	530		530
Transitie Jeugdzorg	1.000		1.000
			0
Voorjaarsnota 2015			0
Subtotaal	1.530	0	1.530
Mutatie reserves	0	2.177	-2.177
Totaal programma 7	1.530	2.177	-647
08 BESTUUR EN MIDDELEN			
Begroting 2015			0
Huis aan Huis bladen	195		195
Medewerkers tevredenheidsonderzoek elke 2 jr	53		53
P4 Brussel	546	546	0
Presto	917		917
Samen voor Utrecht	90		90
Veranderopgave en WW kosten	2.486		2.486
Verkiezingen provinciale staten	150		150
Vorming RUD		319	-319
ICT investeringen	1.153		1.153
Strategische communicatie en huisstijl	6		6
			0
Voorjaarsnota 2015			
Poortwoningen	150		150
Voordelige balansafwikkelingsverschillen	-230		-230
			0
Najaarsrapportage 2015			
Aansprakelijkheidsstellingen Asbest	100		100
			0
Subtotaal	**5.616**	**865**	4.751
Overige mutaties			
Balansafwikkelingen			
Mutatie reserves	7.080	15.601	-8.521
Totaal programma 8	12.696	16.466	-3.770
Subtotaal programma's	**252.814**	**220.815**	**31.999**
Mutatie reserves programma's	**63.735**	**116.816**	**-53.081**
Eindtotaal	**316.549**	**337.631**	**-21.082**

Wet normering bezoldiging topfunctionarissen (WNT)

Met ingang van 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) in werking getreden. De nieuwe wet vervangt de Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens (WOPT). Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op de Provincie Utrecht van toepassing zijnde regelgeving: het algemeen WNT-maximum.

Het bezoldigingsmaximum in 2015 voor de Provincie Utrecht is € 178.000. Het weergegeven individuele WNT-maximum is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte.

Bezoldiging topfunctionarissen

Bedragen x € 1	Dhr. H. Goedhart	Dhr. L.C.A.W. Graafhuis
Functie(s)	**Provinciesecretaris/algemeen directeur**	**Statengriffier**
Duur dienstverband in 2015	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	111,11% (40 uur p/w)	100% (36 uur p/w)
Gewezen topfunctionaris[1]	Nee	Nee
(Fictieve) dienstbetrekking?[2]	Ja	ja
Zo niet, langer dan 6 maanden binnen 18 maanden werkzaam?		
Individueel WNT-maximum[3]	**178.000**	**178.000**
Bezoldiging		
Beloning	164.588	119.696
Belastbare onkostenvergoedingen	-	1.065
Beloningen betaalbaar op termijn	16.087	14.908
Subtotaal	**180.675**	**135.669**
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	nihil	nihil
Totaal bezoldiging	**180.675**	**135.669**
Motivering indien overschrijding: zie	**1)**	Niet van toepassing, omdat geen sprake is van een overschrijding.
Gegevens 2014		
Duur dienstverband in 2014	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband 2014 (in fte)	111,11% (40 uur p/w)	100% (36 uur p/w)

1 Van een gewezen functionaris is sprake indien de functionaris in het verleden - maar na 1 januari 2013 - een functie als topfunctionaris heeft bekleed, en bij beëindiging van deze functievervulling bij dezelfde instelling of rechtspersoon een functie als niet-topfunctionaris is gaan vervullen. Gedurende deze periode van functievervulling in de andere functie kwalificeert de functionaris als 'gewezen topfunctionaris'.

2 Indien 'ja': afzonderlijke looncomponenten verplicht vermelden; indien 'nee': alleen totaal honorarium (excl. BTW) vermelden bij Totaal bezoldiging (het gaat om een extern ingehuurde functionaris).

3 $y = \frac{x \cdot a \cdot b}{365}$ waarbij: x = voor instelling geldend WNT-bezoldigingsmaximum, a = deeltijdfactor (maximaal 1,0 fte) en b = functieduur in kalenderdagen.

Bedragen x € 1	Dhr. H. Goedhart	Dhr. L.C.A.W. Graafhuis
Bezoldiging 2014 **2)**		
Beloning	152.458	111.478
Belastbare onkostenvergoedingen	-	861
Beloningen betaalbaar op termijn	26.331	17.553
Totaal bezoldiging 2014	**178.790**	**129.892**
Individueel WNT-maximum 2014	230.474	230.474

1)
De overschrijding van het WNT-maximum wordt veroorzaakt door een aanpassing in de arbeidsvoorwaarden voor provincieambtenaren per 1 januari 2015. De aanpassing heeft betrekking op de invoering van het individueel keuzebudget. Geld uit diverse regelingen, waaronder het vakantiegeld en eindejaarsuitkering, worden in het keuzebudget opgenomen en de ambtenaar kan zelf bepalen hoe het budget wordt ingezet cq. uitbetaald. De invoering betekent dat per saldo eenmalig 19 maanden vakantiegeld in 2015 zijn uitbetaald, zijnde de periode juni 2014 tot en met december 2015. Op de overschrijding zijn de overgangsbepalingen uit de WNT van toepassing. Dit betekent dat de totale bezoldiging binnen de overgangstermijn beneden het WNT-maximum zal worden gebracht.

2)
Interpretatieverschillen met betrekking tot de wet- en regelgeving hebben ertoe geleid, dat de vergelijkende cijfers van 2014 zijn aangepast. De aanpassing heeft geen gevolgen, omdat het WNT-maximum 2014 niet wordt overschreden. De aanpassing leidt niet tot onverschuldigde betalingen. Tot slot heeft de aanpassing geen effect op het gepresenteerde vermogen en resultaat over 2015.
In onderstaande tabel zijn de verschillen nader geduid.

Bedragen x € 1	Dhr. H. Goedhart		Dhr. L.C.A.W. Graafhuis	
	Aangepaste bezoldiging 2014	Gepubliceerd in de jaarrekening 2014	Aangepaste bezoldiging 2014	Gepubliceerd in de jaarrekening 2014
Bezoldiging 2014				
Beloning	152.458	160.414	111.478	119.872
Belastbare onkostenvergoedingen	-	-	861	1.733
Beloningen betaalbaar op termijn	26.331	26.331	17.553	17.553
Totaal bezoldiging 2014	**178.790**	**186.745**	**129.892**	**139.158**
Individueel WNT-maximum 2014	230.474	230.474	230.474	230.474

Uitkeringen wegens beëindiging dienstverband aan topfunctionarissen
In 2015 zijn geen dienstverbanden aan topfunctionarissen beëindigd.

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT
Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen die in 2015 een bezoldiging boven het individuele WNT-maximum hebben ontvangen. Er zijn in 2015 geen ontslaguitkeringen betaald aan overige functionarissen die op grond van de WNT dienen te worden vermeld, of die in eerdere jaren op grond van de WOPT of de WNT vermeld zijn op hadden moeten worden.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2015 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 11 januari 2016 DEFINITIEF

I&M	**E11**	**Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL)** **Subsidieregeling programmafinanciering lokale**	Besteding (jaar T) door provincie ten laste van rijksmiddelen (exclusief besteding uit ontvangen rente opbrengsten) *Aard controle R* *Indicatornummer: E11 / 01*	Doorgeleide middelen door provincie naar medeoverheden (jaar T) ten laste van rijksmiddelen (exclusief besteding uit ontvangen rente opbrengsten) *Aard controle R* *Indicatornummer: E11 / 02*	Besteding (jaar T) ten laste van eigen bijdrage provincie zoals beschreven in artikel 9 lid 2 van de subsidieregeling NSL *Aard controle R* *Indicatornummer: E11 / 03*	Besteding (jaar T) ten laste van bijdragen door derden = contractpartners van provincie (niet rijk, provincie of medeoverheid) *Aard controle R* *Indicatornummer: E11 / 04*	Besteding (jaar T) ten laste van rentebaten provincie op door rijk verstrekte bijdrage NSL *Aard controle R* *Indicatornummer: E11 / 05*	Teruggestort/verrekend in (jaar T) in verband met niet uitgevoerde maatregelen door provincie *Aard controle R* *Indicatornummer: E11 / 06*
			€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E11 / 07*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) door provincie ten laste van rijksmiddelen (exclusief besteding uit ontvangen rente opbrengsten) *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E11 / 08*	Cumulatieve doorgeleide middelen door provincie naar medeoverheden (t/m jaar T) ten laste van rijksmiddelen (exclusief besteding uit ontvangen rente opbrengsten) *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E11 / 09*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van eigen middelen (provincie) *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E11 / 10*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van bijdragen door derden =contractpartners van provincie (niet rijk, provincie of medeoverheid) *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E11 / 11*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van rentebaten provincie op door rijk verstrekte bijdrage NSL *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E11 / 12*
			Nee	€ 1.238.000	€ 51.395.000	€ 494.073	€ 0	€ 0
			Cumulatieve terugstorting (t/m jaar T) in verband met niet uitgevoerde maatregelen door provincie *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E11 / 13*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T-1) ten laste van provinciale middelen (exclusief besteding uit ontvangen rente opbrengsten) door medeoverheden *Aard controle D1* *Indicatornummer: E11 / 14*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T-1) ten laste van eigen bijdrage medeoverheden zoals beschreven in artikel 9 lid 2 van de subsidieregeling NSL *Aard controle D1* *Indicatornummer: E11 / 15*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T-1) ten laste van bijdragen door derden = contractpartners van medeoverheid (niet rijk, provincie of medeoverheid) *Aard controle D1* *Indicatornummer: E11 / 16*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T-1) ten laste van rentebaten medeoverheden op door provincie verstrekte bijdrage NSL *Aard controle D1* *Indicatornummer: E11 / 17*	
			€ 0	€ 33.124.348	€ 38.164.964	€ 2.511.797	€ 3.526.344	
I&M	**E27**	**Brede doeluitkering verkeer en vervoer** **Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10)**	Eindsaldo/-reservering (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27 / 01*	Rentebaten (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27 / 02*	Ontvangen BDU-bijdrage I&M (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27 / 03*	Terugbetaling door derden vanuit BDU-bijdrage verstrekte middelen in (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27 / 04*	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27 / 05*	Correctie over besteding (T-1) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27 / 06*
			€ 207.382.802	€ 0	€ 149.887.469	€ 13.281.439	€ 133.966.442	€ 1.095.043
		Provincies	Eindsaldo/-reservering (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E27 / 07*					
			€ 238.624.301					
			Individuele bestedingen (jaar T) die meer dan 20% van de totaal ontvangen BDU bedragen Omschrijving *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E27 / 08*	Individuele bestedingen (jaar T) die meer dan 20% van de totaal ontvangen BDU bedragen Bedrag *Aard controle R* *Indicatornummer: E27 / 09*				
		1	Exploitatie OV	€ 27.262.258				

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2015 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 11 januari 2016 DEFINITIEF								
I&M	**E28**	**Regionale mobiliteitsfondsen** **Besluit Infrastructuurfonds** **Provincies en Wgr+ regio's**	Eindsaldo (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 01*	Dotatie regio in (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 02*	Dotatie rijk in (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 03*	Rentebaten (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 04*	Besteding (jaar T) uit het fonds (onderscheid herkomst middelen niet nodig) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 05*	Eindsaldo (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: E28 / 06*
			€ 4.001.334	€ 0	€ 0	€ 0	€ 1.567.046	€ 2.434.287
			Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: E28 / 07*					
			Nee					
VWS	**H8**	**Doeluitkering jeugdzorg (Bureau Jeugdzorg + Zorgkosten Jeugdzorg)**	Aantal Onder toezichtstelling (OTS), (jaar T-1) *Aard controle D1* *Indicatornummer: H8 / 01*	Aantal OTS (jaar T-1), overig *Aard controle D1* *Indicatornummer: H8 / 02*	Aantal voorlopige voogdij (jaar T-1) *Aard controle D1* *Indicatornummer: H8 / 03*	Aantal voogdij (jaar T-1) *Aard controle D1* *Indicatornummer: H8 / 04*	Aantal jeugdreclassering (jaar T-1) *Aard controle D1* *Indicatornummer: H8 / 05*	Aantal samenloop (jaar T-1) *Aard controle D1* *Indicatornummer: H8 / 06*
			628	1.367	0	489	351	59
			Aantal Individuele Traject Begeleiding (jaar T-1) (ITB), harde kern *Aard controle D1* *Indicatornummer: H8 / 07*	Aantal ITB (jaar T-1), Criem *Aard controle D1* *Indicatornummer: H8 / 08*	Aantal scholing- en trainingsprogramma's (STP) (jaar T-1) *Aard controle D1* *Indicatornummer: H8 / 09*	Besteding (jaar T) aan stichting die een bureau jeugdzorg in stand houdt -deel justitietaken *Aard controle R* *Indicatornummer: H8 / 10*	Besteding (jaar T) aan stichting, die een bureau jeugdzorg in stand houdt - deel taken bureau jeugdzorg en subsidie bureau jeugdzorg *Aard controle R* *Indicatornummer: H8 / 11*	Besteding (jaar T) aan zorgaanbod *Aard controle R* *Indicatornummer: H8 / 12*
			225	119	0	€ 0	€ 0	€ 99.016
			Aantal aanmeldingen (jaar T-1) aan het LBIO door bureau jeugdzorg *Aard controle D2* *Indicatornummer: H8 / 13*	Aantal afmeldingen (jaar T-1) aan het LBIO door bureau jeugdzorg *Aard controle D2* *Indicatornummer: H8 / 14*	Omvang egalisatiereserve jeugdzorg per 31 december (jaar T) *Aard controle R* *Indicatornummer: H8 / 15*	Eindverantwoording Ja/Nee *Aard controle n.v.t.* *Indicatornummer: H8 / 16*		
			541	683	€ 1.225.144	Ja		

Controleverklaring

Overige bijlagen

Samenvatting Jaarrapportage PUEV 2015

Het externe veiligheidsbeleid heeft als doel het beperken van risico's op calamiteiten met gevaarlijke stoffen waarbij dodelijke slachtoffers vallen. De risicobronnen zijn voornamelijk: Inrichtingen en transport van gevaarlijke stoffen over weg, water, spoor en door buisleidingen.

Door het Rijk, de provincies, de VNG en de Veiligheidsregio's zijn in het kader van het programma Impuls Omgevingsveiligheid de volgende deelprogramma's ontwikkeld voor de periode 2015-2018:

- Het deelprogramma voor de realisatie van lokaal externe veiligheidsbeleid. Dit bestaat uit de provinciale uitvoeringsprogramma's externe veiligheid van de afzonderlijke provincies. De provincies voeren hierover de regie en hebben hiervoor middelen van het Rijk ontvangen.
- Het deelprogramma voor inrichtingen die vallen onder het Besluit risico zware ongevallen(Brzo) dat landelijk wordt aangestuurd door Rijk, Brzo-RUD's en Zuid-Holland namens de gezamenlijke provincies.
- Het deelprogramma voor te stellen eisen aan de vergunningverlening in de zogeheten Publicatiereeks gevaarlijke stoffen dat landelijk wordt aangestuurd door Rijk, RUD's en Zuid-Holland namens de gezamenlijke provincies.
- Het deelprogramma gericht op de voor de professionals benodigde informatie en kennisinfrastructuur dat landelijk wordt aangestuurd door de gezamenlijke provincies en dient ter ondersteuning van de andere deelprogramma's.

Het deelprogramma lokaal extern veiligheidsbeleid staat centraal in het PUEV 2015-2018 en de Jaarrapportage PUEV.
In het programma 2015-2018 is vastgelegd dat Provinciale Staten jaarlijks als bijlage bij de jaarrekening een samenvatting van de PUEV jaarrapportage met een bestedingsoverzicht vaststellen.

Deelprogramma uitvoering lokaal externe veiligheidsbeleid
In het Provinciaal Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid (PUEV) 2015-2018 wordt gewerkt aan het realiseren van een adequate organisatorische en beleidsmatige borging en uitvoering van externe veiligheid regelgeving ten aanzien van ruimtelijke plannen en projecten, structuurvisies, routering, vergunningverlening, toezicht en handhaving.
De provincie vervult een regiefunctie op basis van afspraken die tussen het Rijk, IPO, VNG en Veiligheidsregio's zijn gemaakt in het Bestuurlijk Omgevingsberaad in juni 2014.

Het zwaartepunt voor de uitvoering van het PUEV 2015-2018 ligt in de provincie Utrecht bij de Omgevingsdienst Regio Utrecht (ODRU), de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD Utrecht), de Veiligheidsregio Utrecht (VRU) en de provincie Utrecht. Samen met de gemeenten Nieuwegein en Veenendaal (die overigens ook zijn aangesloten bij een regionale uitvoeringsdienst), vormen zij de PUEV projectgroep. In deze projectgroep wordt kennis gedeeld, worden problemen besproken en opgelost. Er zijn werkafspraken tussen deelnemers om elkaar bij ziekte en verlof te kunnen vervangen. De provincie voert de regie en is voorzitter van de projectgroep. In de projectgroep wordt de uitvoering van het programma gecoördineerd en vanuit de projectgroep vindt afstemming plaats met de gemeenten in de provincie.

Er is de afgelopen jaren veel vooruitgang geboekt op het gebied van externe veiligheid. Er is ervaring opgedaan met nieuwe regelgeving. De uitvoering van externe veiligheid is organisatorisch geborgd. Er is voldoende goed gekwalificeerde menskracht beschikbaar om regelgeving en beleid uit te voeren. Regelgeving op het gebied van externe veiligheid wordt standaard toegepast bij de vergunningverlening, handhaving van vergunningen en in ruimtelijke plannen. In 97% van de ruimtelijke plannen die aan de provincie werden voorgelegd in 2015, was externe veiligheid goed verwerkt. Overigens wil dit niet zeggen dat in gevallen waarin externe veiligheid niet goed meegenomen was, er sprake is van een gevaarlijke situatie. Het ging meestal om ruimtelijke plannen in het buitengebied waarin externe veiligheid minder nadrukkelijk aan de orde was.
Risico's worden goed bijgehouden in het Risicoregister en vermeld op de Risicokaart.

Externe veiligheid is geborgd in het provinciale beleid. In 50% van de gemeenten is externe veiligheidsbeleid ontwikkeld.
Er is een landelijk expertisecentrum met een landelijke site (www.Relevant.nl) dat zorgdraagt voor kennisuitwisseling, introductie van nieuwe regelgeving, en de ontwikkeling van werkstandaarden.

De risico's van het vervoer van gevaarlijke stoffen zijn na de inwerkingtreding van het landelijk basisnet voor het vervoer van gevaarlijke stoffen in 2015, in de provincie Utrecht met meer dan 50% gereduceerd, door bronmaatregelen, routering (meer gebruik van de Betuweroute en de IJssellijn) en het vaststellen van een maximale risicoruimte voor het vervoer van gevaarlijke stoffen.

In de provincie Utrecht is een provinciedekkend gemeentelijke routering opgesteld voor het vervoer van gevaarlijke stoffen over provinciale en gemeentelijke wegen. In 2015 is met camera's onderzoek gedaan naar het vervoer van gevaarlijke stoffen op het onderliggend wegennet in de provincie Utrecht. Uit het onderzoek komt naar voren dat het vervoer van de gevaarlijke stoffen, waarvoor gemeenten een gemeentelijke route hebben vastgesteld, is afgenomen en dat er nergens normen of richtwaarden worden overschreden. Het onderzoek geeft geen aanleiding voor de provincie om bepaalde provinciale wegen uit te sluiten voor het vervoer van gevaarlijke stoffen.

Groepsrisico
Het terugdringen van overschrijdingen van het groepsrisico is niet wettelijk verplicht, maar is wel een provinciale doelstelling. Bij 5 inrichtingen wordt de 'oriëntatiewaarde' van het groepsrisico overschreden. In twee gevallen gaat het om een hele lichte overschrijding.

In het eindrapport basisnet is aangegeven dat bij snelwegen in Amersfoort (A1) en Utrecht (A2, A12, A27) de oriëntatiewaarde voor het groepsrisico licht overschreden zal blijven. Ook langs het spoor in Amersfoort is er sprake van een overschrijding van de oriëntatiewaarde. Deze is iets hoger dan langs de snelwegen.

Bij één gemeente (Nieuwegein) wordt bij een buisleiding van de Gasunie de oriëntatiewaarde overschreden op basis van de berekende maar feitelijk nog niet ingevulde bestemmingsplan capaciteit. De Gasunie heeft in 2014 en 2015 stappen gezet om deze overschrijding te reduceren. Effectuering vindt plaats in het voorjaar van 2016.

Financiën

Externe veiligheid	Begroting	2015
PUEV 2015-2018	**Uitgaven**	
	RUD Utrecht/ODRU	365.883
	BMI uren	Reguliere formatie
	Overige bestedingen	27.550
	Middelen mobiliteitsprogramma	84.995
	Totaal	478.428
	Inkomsten	
	Rijksbijdrage	312.325*
	Reserve PUEV	81.108
	Mobiliteitsprogramma	84.995
	Totaal	478.428

*Een bedrag van € 234.243,75 is als voorschot ontvangen.

Deelprogramma BRZO

Op 8 juli 2015 is de BRZO 2015 van kracht geworden. Het besluit vervangt het BRZO van 1999. Het besluit brengt wijzigingen met zich mee. Een aantal bedrijven zal niet meer onder het BRZO vallen en een aantal die er niet onder vielen vallen er nu wel onder. Voor de BRZO-RUD betekende dit een extra inspanning in 2015.
Met ingang van 2016 zijn provincies bevoegd gezag voor alle bedrijven die onder het Brzo en de Richtlijn Industriële Emissie categorie 4 (chemische industrie) vallen. De voorbereiding hiervan vergde in 2015 eveneens een extra inspanning.

OVERZICHT VERLEENDE SUBSIDIES 2015

1) Kolom 5 'incidenteel/structureel': incidenteel = 2015 + t/m maximaal 3 volgende jaren (= t/m 2018)
loopt een subsidieverplichting langer door, dan is er sprake van een structurele subsidieverplichting

2) In de lijst zijn alle subsidieverleningen (vanaf € 25.000,-) opgenomen waarbij de beschikkingen in 2015 zijn verstuurd. Het kan dus zijn dat de kosten op een ander boekjaar drukken. De genoemde bedragen kunnen over meerdere opeenvolgende jaren worden verrekend met de subsidient.

Programma	Afdeling	Portefeuillehouder	Begunstigste organisatie	Incidenteel/ Structureel 1)	verleende subsidies 2015 (x 1.000,-) 2)
Programma 1 Ruimtelijke ontwikkeling, wonen en binnenstedelijke vernieuwing					
1	FLO	Krol	Gemeente Houten	I	45
1	FLO	Krol	Stichting Elisabeth Groen	I	50
1	FLO	Krol	Stichting Landschap Erfgoed Utrecht	S	50
1	FLO	De Vries	Gemeente Veenendaal	I	89
1	FLO	De Vries	Gemeente Veenendaal	I	140
1	FLO	De Vries	Gemeente Wijk bij Duurstede	I	1.000
1	FLO	De Vries	Gemeente Utrecht	I	2.400
1	FLO	De Vries	Gemeente Amersfoort	I	2.500
Programma 2 Landelijk gebied					
2	UFL	Krol	Gebiedscoöperatie O-gen	I	28
2	UFL	Krol	Stichting Landschap Erfgoed Utrecht	I	28
2	UFL	Krol	Vereniging Boerderij in de Kijker	I	29
2	UFL	Krol	Gemeente Houten	I	34
2	UFL	Krol	Agrarische Natuur-en Landschapsvereniging De Lopikerwaard en omstreken	I	35
2	UFL	Krol	Gemeente Nieuwegein	I	35
2	UFL	Krol	AT Osborne B.V. (namens W.J. Brouwer)	I	36
2	UFL	Krol	Agrarische Natuur-en Landschapsvereniging	I	41
2	UFL	Krol	Vereniging Natuurmonumenten	I	44
2	UFL	Krol	D.W. de Hoop KCGG	I	49
2	UFL	Krol	Gemeente Montfoort	I	56
2	UFL	Krol	PPP-Agro Advies	I	60
2	UFL	Krol	Gebiedscoöperatie O-gen	I	60
2	UFL	Krol	Stichting Gebiedsontwikkeling Utrecht-West	I	60
2	UFL	Krol	Gemeente Montfoort	I	63
2	UFL	Krol	Gebiedscoöperatie O-gen	I	67
2	UFL	Krol	Stichting Veenweiden Innovatiecentrum	I	68
2	UFL	Krol	Agrarische Natuur-en Landschapsvereniging De Utrechtse Venen	I	73
2	UFL	Krol	Stichting Gebiedsontwikkeling Utrecht-West	S	79
2	UFL	Krol	Stichting Gebiedsontwikkeling Utrecht-West	S	87
2	UFL	Krol	Gebiedscoöperatie O-gen	I	87
2	UFL	Krol	Stichting Grebbelinie in het Vizier	I	90
2	UFL	Krol	Gemeente Rhenen	I	100
2	UFL	Krol	Gemeente Houten	I	110
2	UFL	Krol	Vallei Horstee	I	114
2	UFL	Krol	Stichting Liniebreed Ondernemen	I	117
2	UFL	Krol	Gemeente Houten	I	145
2	UFL	Krol	Vallei Horstee	I	150
2	UFL	Krol	Gebiedscoöperatie Rijn, Vecht en Venen U.A.	I	165
2	UFL	Krol	Agrarische Natuur-en Landschapsvereniging Ark en Eemlandschap	I	170
2	UFL	Krol	Collectief Agrarische Natuurvereniging De Hollandse Venen	I	177
2	UFL	Krol	Stichting IVN Utrecht	S	188
2	UFL	Krol	Coöperatie Agrarisch Natuurbeheer Utrecht Oost UA	I	189
2	UFL	Krol	Agrarische Natuur-en Landschapsvereniging Ark en Eemlandschap	I	202
2	UFL	Krol	Stichting Gebiedsontwikkeling Utrecht-West	I	227
2	UFL	Krol	Stichting Gebiedsontwikkeling Utrecht-West	I	238
2	UFL	Krol	Gebiedscoöperatie Rijn, Vecht en Venen U.A.	I	295
2	UFL	Krol	Collectief Alblasserwaard Vijfheerenlanden Coöperatieve U.A.	I	359
2	UFL	Krol	Stichting Gebiedsontwikkeling Utrecht-West	I	396
2	UFL	Krol	Recreatieschap Stichtse Groenlanden	I	443
2	UFL	Krol	Gebiedscoöperatie O-gen	S	450
2	UFL	Krol	Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Rijn & Gouwe Wiericke	I	477
2	UFL	Krol	Stichting Gebiedsontwikkeling Utrecht-West	S	1.725
2	UFL	Krol	Agrarische Natuur-en Landschapsvereniging De Lopikerwaard en omstreken	I	2.580

2	UFL	Krol	Agrarische Natuur-en Landschapsvereniging Ark en Eemlandschap	I	4.104
2	UFL	Krol	Coöperatie Agrarisch Natuurbeheer Utrecht Oost UA	I	4.531
2	UFL	Krol	Gebiedscoöperatie Rijn, Vecht en Venen U.A.	I	7.947
Programma 3 Bodem, Water en Milieu					
3	FLO	Pennarts	TBS Soest bv	I	31
3	FLO	De Vries	Terberg Exploitatiemaatschappij BV	I	47
3	FLO	Pennarts	Gemeente Veenendaal	I	82
3	FLO	De Vries	Gemeente Woerden	I	185
3	FLO	Krol	Gemeente Houten	I	300
3	FLO	De Vries	Milieu adviesbureau Eco Reest / Van Schie	I	1.136
Programma 4 Economische zaken en recreatie					
4	MEC	Van den Berg	CART-Tech B.V.	I	34
4	MEC	Van den Berg	U-CyTech BV	I	36
4	MEC	Van den Berg	Bureau Bouwcoordinatie Nederland B.V.	I	36
4	MEC	Van den Berg	Mindufin Promotions	I	42
4	MEC	Van den Berg	Incontrol Management Consultants BV	I	44
4	MEC	Van den Berg	JointFlow B.V.	I	45
4	MEC	Van den Berg	Stoov BV	I	46
4	MEC	Van den Berg	Remarco b.v.	I	48
4	MEC	Van den Berg	Pheidis Consultants BV	I	49
4	MEC	Van den Berg	Perfo Tec B.V.	I	50
4	MEC	Van den Berg	Inventum Technologies BV	I	50
4	MEC	Van den Berg	MM Guide	I	50
4	MEC	Van den Berg	Stichting Creative Makers Network	I	152
4	MEC	Verbeek-Nijhof	Staatsbosbeheer	I	500
4	MEC	Van den Berg	Stichting Dutch Game Garden	I	750
4	MEC	Van den Berg	Deloitte Consulting B.V.	I	968
4	MEC	Verbeek-Nijhof	Stichting Blok voor Blok (werknaam 033Energie)	I	1.360
Programma 5 Mobiliteit					
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Qbuzz B.V.	S	25
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Qbuzz B.V.	I	31
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Gemeente De Bilt	I	32
5	MEC	Verbeek-Nijhof	A.S.R. Nederland	I	37
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Qbuzz B.V.	S	48
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Qbuzz B.V.	S	48
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Qbuzz B.V.	S	51
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Qbuzz B.V.	S	56
5	MEC	Verbeek-Nijhof	ROCOV Utrecht	S	60
5	MEC	Verbeek-Nijhof	ROCOV Utrecht	S	60
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Gemeente Vianen	I	61
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Gemeente Soest	I	78
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Gemeente Stichtse Vecht	I	80
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Qbuzz B.V.	I	86
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Gemeente Stichtse Vecht	I	88
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Qbuzz B.V.	S	90
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Qbuzz B.V.	I	130
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Gemeente Houten	I	159
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Qbuzz B.V.	S	159
5	MEC	Verbeek-Nijhof	UMC Utrecht	I	160
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Gemeente Bunnik	S	168
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Gemeente Vianen	S	172
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Qbuzz B.V.	S	201
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Gemeente Stichtse Vecht	S	208
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Gemeente IJsselstein	S	208
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Gemeente Zeist	S	208
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Gemeente Nieuwegein	S	208
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Gemeente Houten	S	208
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Gemeente De Bilt	S	208
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Qbuzz B.V. 2014	S	227
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Qbuzz B.V. 2015	S	227
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Gemeente Amersfoort	I	250
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Gemeente Stichtse Vecht	I	383
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Gemeente Utrecht	S	400
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Gemeente Utrecht	I	1.540
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Gemeente Utrecht	I	1.600
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Gemeente Amersfoort	I	2.773
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Stichting U15	I	2.862
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Gemeente Amersfoort	I	4.202
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Qbuzz B.V.	I	5.200
5	MEC	Verbeek-Nijhof	Qbuzz B.V.	S	31.414

Programma 6 Cultuur en Samenleving					
6	BDO	Pennarts	Gemeente Vianen	I	25
6	MEC	Pennarts	Stichting Slot Zuylen	I	26
6	MEC	Pennarts	Stichting Vrienden van Sint Petrus' Banden	I	28
6	MEC	Pennarts	Stichting Kasteel de Haar	I	30
6	MEC	Pennarts	Stichting Nederlands Film Festival	I	30
6	MEC	Pennarts	Stichting Landschap Erfgoed Utrecht	I	30
6	MEC	Pennarts	Het Utrechts Archief	I	30
6	MEC	Pennarts	Universiteitsmuseum Utrecht	I	30
6	MEC	Pennarts	Stichting Slot Zuylen	I	30
6	MEC	Pennarts	Stichting Mooi Matilo	I	33
6	MEC	Pennarts	Stichting Nationale Archeologiedagen	I	33
6	MEC	Pennarts	Stichting Bevrijdingsfestival Utrecht	S	34
6	MEC	Pennarts	Stichting Pyramide van Austerlitz	I	35
6	MEC	Pennarts	P.J. de Bruijn	I	40
6	MEC	Pennarts	Stichting Beheer Historische Groenmonumenten Utrechtse Heuvelrug	I	40
6	JZ	Pennarts	Gemeente Amersfoort	I	40
6	MEC	Pennarts	G.P. van Erven Dorens	I	45
6	MEC	Pennarts	Gemeente Zeist	I	50
6	MEC	Pennarts	Stichting Romeinse Limes Nederland	I	60
6	MEC	Pennarts	Landschap Erfgoed Utrecht	S	69
6	MEC	Pennarts	Landgoed Remmerstein BV	I	73
6	MEC	Pennarts	Welstand en Monumenten Midden Nederland	S	82
6	MEC	Pennarts	Stichting Museum de Ronde Venen	I	100
6	MEC	Pennarts	Stichting Kasteel Amerongen	S	102
6	MEC	Verbeek-Nijhof	Staatsbosbeheer	I	107
6	MEC	Pennarts	Stichting Slot Zuylen	S	112
6	MEC	Pennarts	Stichting Kunst Centraal	I	115
6	MEC	Verbeek-Nijhof	Stichting Regionale Ambulance Voorziening provincie Utrecht	I	119
6	MEC	Pennarts	Stichting Samenwerkende Kasteelmusea	I	120
6	MEC	Pennarts	Stichting Storm	S	130
6	MEC	Pennarts	Stichting Moderne Dans en Beweging	S	136
6	MEC	Pennarts	Organisatie Oude Muziek	S	148
6	MEC	Pennarts	Stichting Vrienden van Eyckenstein	I	150
6	FLO	Krol	Stichting IVN Utrecht	S	170
6	MEC	Pennarts	Stichting De Boom	I	200
6	MEC	Pennarts	Gemeente Zeist	I	275
6	MEC	Pennarts	Stichting De Utrechtse Molens	S	280
6	FLO	De Vries	Stichting Natuur en Milieufederatie Utrecht	S	297
6	MEC	Pennarts	Bibliotheek ServiceCentrum	S	290
6	MEC	Verbeek-Nijhof	Stichting Economic Board Utrecht (EBU)	S	300
6	JZ	Pennarts	Hogeschool Utrecht	I	300
6	MEC	Pennarts	Sint Augustinusstichting	I	400
6	MEC	Pennarts	Nellesteyn B.V.	I	400
6	MEC	Pennarts	Salvatorparochie	I	580
6	MEC	Pennarts	Gemeente Amersfoort	I	600
6	MEC	Pennarts	Gemeente Rhenen	I	650
6	UFL/MEC	Krol	Stichting Het Utrechts Landschap	S	784
6	MEC	Pennarts	Stichting Kunst Centraal	S	1.456
6	MEC/UFL	Pennarts	Stichting Landschap Erfgoed Utrecht	S	1.512
6	MEC	Pennarts	Bibliotheek ServiceCentrum	S	1.702

Afkortingenlijst

Afkortingenlijst

AVP	Agenda Vitaal Platteland
Awb	Algemene Wet Bestuursrecht
BBL	Bureau Beheer Landbouwgronden
BBV	Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten
BDU	Brede Doeluitkering
BJU	Bureau Jeugdzorg Utrecht
BLS	Besluit locatiegebonden subsidies
BMW	Bodem-, Water- en Milieuplan
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOR	Bereikbaarheidsoffensief Randstad
BRAVO	Brede Regionale Aanpak Voorkomt Oponthoud
BRU	Bestuur Regio Utrecht
BRZO	Besluit Risico's Zware Ongevallen
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CPB	Centraal Planbureau
CROW	St. Centrum voor regelgeving en onderzoek in de grond-, water- en wegenbouw
DLG	Dienst Landelijk Gebied
DVO	Dienstverleningsovereenkomst
EBU	Economic Board Utrecht
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EHS	Ecologische hoofdstructuur
EMU	Europese Monetaire Unie
FIDO	Financiering decentrale overheden
HNP	Huis Nederlandse Provincies
HRM	Human resource management
IBT	Interbestuurlijk toezicht
IFL	Innovatieprogramma Fysieke Leefomgeving
IGP	Integraal gebiedsprogramma
ILG	Investeringsprogramma landelijk gebied
IPO	Interprovinciaal overleg
IPvE	Integrale plan van Eisen tramsysteem regio Utrecht
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
KWO	Koude-warmte-opslag
KRW	Europese Kaderrichtlijn Water
LEADER	Liaison Entre Actions de Developpement de l'Economie Rurale
LTO	Land- en Tuinbouworganisatie
LTOP	Lange Termijn Onderhoudsplan
MER	Milieu-effectrapportage
MKB	Midden- en kleinbedrijf
MRB	Motorrijtuigenbelasting
NARIS	Risicomanagement Informatie Systeem
NHW	Nieuwe Hollandse Waterlinie
NMU	Natuur- en Milieufederatie Utrecht
NNN	Natuurnetwerk Nederland
NWB	Nederlandse Waterschapsbank
NSL	Nationaal Samenwerkingsprogramma Lucht
ODRU	Omgevingsdienst Regio Utrecht
OMU	Ontwikkelingsmaatschappij Utrecht
PAS	Programmatische Aanpak Stikstof
PCL	Provinciale Commissie Leefomgeving
PMP	Provinciaal Milieubeleidsplan
POP(-subsidie)	Plattelandsontwikkelingsprogramma
PPL	Provinciaal Programma Luchtkwaliteit
PRS	Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie
PRV	Provinciale Ruimtelijke Verordening
PUEV	Provinciaal uitvoeringsprogramma externe veiligheid
RAG	Ruimtelijke Agenda Gemeenten
RAP	Ruimtelijk actieprogramma
RAVU	Regionale Ambulance Voorziening Utrecht

RODS	Recreatie om de Stad
RUD	Regionale Uitvoeringsdiensten
RU	Regiotram Utrecht
RVB	Rijksvastgoedbedrijf
Rvf	Raad voor de financiële verhoudingen
SISA	Single information single audit
SLA	Service Level Agreement
SMPU	Strategisch Mobiliteitsplan Utrecht
SNL	Subsidiestelsel Natuur en Landschapsbeheer
SPP	Strategische Personeelsplanning
SUNIJ	Sneltram Utrecht – Nieuwegein/IJsselstein
TOP	Toeristische opstappunten
TSK	Thematische Structuurvisie Kantoren
UMP	Uitvoeringsprogramma Mobiliteitsplan
USP	Utrecht Science Park
UvW	Unie van Waterschappen
VRI	Verkeersregelinstallatie
VRU	Veiligheidsregio Utrecht
Wabo	Wet Algemene bepalingen omgevingsrecht
Wgr	Wet gemeenschappelijke regelingen
WLS	Wet Lokaal Spoor

Colofon

De Jaarrekening 2015 is een uitgave van

Provincie Utrecht
Archimedeslaan 6
3584 BA UTRECHT
Postbus 80300
3508 TH UTRECHT
Telefoon: 030-2589111
www.provincie-utrecht.nl

Samenstelling en eindredactie
Afdeling Managementondersteuning

Ontwerp en opmaak
Afdeling Managementondersteuning in samenwerking met het Multi Media Centrum provincie Utrecht

Afbeelding voorpagina
Zicht vanaf de Cuneratoren in het Utrechtse Rhenen

Oplage
50 exemplaren

Druk
Multi Media Centrum provincie Utrecht

De omslag en het binnenwerk van deze jaarrekening zijn gedrukt op houtvrij-chloorvrij-TCF, duurzaam papier.